

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

โรงเรียนผู้สูงอายุ: รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุใน
จังหวัดเพชรบูรณ์
Elderly School Moddle and Processea Health Caring of Elderly in
Phetchabun Province

โดย

พระมหาธนกร กิตติปญโญ / สร้อยศรี

ผศ.ปัญญา กั้นภัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761189

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

โรงเรียนผู้สูงอายุ: รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุใน
จังหวัดเพชรบูรณ์
Elderly School Moddle and Processea Health Caring of Elderly in
Phetchabun Province

โดย

พระมหาธนกร กิตติปณโณ / สร้อยศรี

ผศ.ปัญญา กั้นภัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761189

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Elderly School Moddle and Processea Health Caring of Elderly in
Phetchabun Province

BY

Phramaha Thanakorn Kittipanyo / Soisri
Assistant professor Panya Kanphai
Mahulalongkornrajavidyalaya University
Phokhunphamuang Buddhist College

B.E. 2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761189

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	โรงเรียนผู้สูงอายุ: รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์
ผู้วิจัย:	พระมหาธนกร กิตติปัญญา / สร้อยศรี, ผศ.ปัญญา กันภัย
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ฟอซุนผาเมือง เพชรบูรณ์
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๑
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) การดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ๓) การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยดังนี้

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อให้ทราบถึงแนวคิด หลักการ การดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งในระดับนโยบาย กลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุ ทั้งชายและหญิงในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง ๘ แห่ง วิเคราะห์ข้อมูลสรุปประมวลเขียนเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ จากความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงทั้ง ๘ แห่ง มีสาเหตุและสภาพปัญหาที่แตกต่างกันออกไปตามแนวความคิด หลักธรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตแตกต่างกัน การวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไปตามแนวคิดของผู้สูงอายุ ส่วนปัญหาต่าง ๆ และอยากให้ผู้วิจัยช่วยแก้ไขปัญหาคือ ให้ช่วยแก้ปัญหาทางด้านงบประมาณเพราะงบประมาณไม่มีเพียงพอสำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ มีครูทำการสอนที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น ให้มีหลักสูตรผู้สูงอายุที่ได้มาตรฐาน อยากให้มีพยาบาลเข้ามาช่วยรักษาเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนอยากให้พระสงฆ์เข้ามาช่วยพัฒนาจิตใจของผู้สูงอายุให้มากขึ้น ทั้งหมดเป็นปัญหาและให้ช่วยแก้ไขของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

ผลของการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นลักษณะองค์รวม ดุลยภาพทั้งกายและใจ มีจุดเด่นด้านคุณธรรมคือการพึ่งตนเอง ให้การดูแลด้วยความกตัญญู มีเมตตา และความเอื้ออาทร คือพยายามให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยพึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุดและมีความสุขกายสบายใจในบั้นปลายของชีวิต ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขความพอใจตามอัตภาพ สามารถทำประโยชน์ทั้งต่อตนเองต่อผู้อื่น ต่อชุมชนและต่อสังคมองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ดังนี้

๑) การวางแผน (Plan) ได้แก่ นโยบายการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ มีการขับเคลื่อนจากระดับกระทรวง สู่ระดับท้องถิ่น ให้เป็นตำบลสุขภาพดีแห่งวิถีพุทธ ในลักษณะใหม่ (New Social to Buddhist Movement : NSBM)

๒) การปฏิบัติ (Do) กระบวนการปฏิบัติจัดการสุขภาพ ทั้งด้านการส่งเสริม การป้องกัน การสร้างสุขภาพโดยชุมชนและท้องถิ่น มีความยืดหยุ่น การดำเนินงานเป็นไปตามแผน และหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง

๓) การตรวจสอบ (Check) โดยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งดี ๆ ในการพัฒนาและต่อยอดความสำเร็จของการพัฒนาระบบสุขภาพชุมชนและนวัตกรรมด้านสุขภาพ พบว่า ด้านจิตใจอยู่ในระดับดี ด้านสุขภาพกาย ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

๔) การปรับปรุง (Act) มีการประชุมสัญจรประจำเดือน ปรับปรุงการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยท้องถิ่น องค์กรภาคีเครือข่าย มีความชัดเจน และประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม และผู้สูงอายุมีศรัทธา ความเชื่อในคำสอนของพระพุทธศาสนา

แนวทางการพัฒนาการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านความมั่นคงในชีวิตพบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุอาจจัดสวัสดิการด้านนี้ได้หลายรูปแบบนอกจากที่จัดให้อยู่แล้ว เช่น การจัดเนื้อหาการอบรมให้ความรู้ด้านอาชีพเสริมและจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ทำอาชีพเสริมไว้ในหลักสูตรของโรงเรียนผู้สูงอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องสร้างงานที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุไว้รองรับการทำงานตามความรู้ความสามารถของผู้สูงอายุ การติดตามให้มีการจ่ายเงินสงเคราะห์ช่วยเหลือการจัดการศพ หรือเงินอื่นๆ ที่ผู้สูงอายุจะได้รับตามสิทธิของผู้สูงอายุที่กำหนดไว้ในกฎหมายผู้สูงอายุ

Research Title: Elderly School Middle and Processes Health Caring of Elderly in Phetchabun province

Researchers: Phramaha Thanakorn Kittipanyo / Soisri, Assistant professor
Panya Kanphai

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Phokhunphamuang Buddhist College

Fiscal Year: 2018

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

ABSTRACT

The research studies are three objectives: 1) Elderly health care according to Buddhism principles in an elderly school Phetchabun Province. 2) Development of a model and process of care for the elderly in the elderly school according to Buddhism. 3) Enhancing the welfare of the elderly according to the Buddhist culture of the local administration organization in Phetchabun Province. The research results are as follows:

This research is a research paper. The Performing data collection was compiled by in-depth interviews and study in the field to understand the concept of health care for the elderly according to Buddhism principles in the elderly school Phetchabun Province. Both at the policy level, the sample group of male and female elderly in the eight elderly school, analyzed data, summed up, and wrote descriptive.

The research results were found that Elderly health care in accordance with Buddhist principles in elderly schools Phetchabun Province. From the opinions of those involved with the elderly and the elderly, both male and female in all eight locations. There are different causes and problems according to the concept, the Buddhism principles used in life are different. Analysis and evaluation of the application of Buddhist principles in different lifestyles according to the concept of the elderly. As for the problems and want the researcher to help solve the problem

is to help solve the budget problem because the budget is not enough for the elderly school. There are more and more different teachers teaching practice. To have a standardized curriculum for the elderly I want more nurses to help me. As well as want the monks to help develop the minds of the elderly more. They are problems and help correct the elderly in the elderly school Phetchabun Province.

Effects of Model Development and Process of Elderly Health Care in Elderly Schools in accordance with Buddhism. It is a holistic character, balance both body and mind ,a moral strength is self-reliance, provide grateful care, kindness and generosity, trying to make the elderly able to live by themselves, relying on others as little as possible and enjoying physical happiness at the end of life. The elderly have a good quality of life, there is happy, contentiously satisfied, able to benefit both oneself and others, to community and society, components of an integrated Buddhist elderly health management model. It consists of 4 aspects as follows:

1) Planning (Plan) the policy of managing the health of the elderly. It is driven from the Ministry level to the local level, to become a well-being sub-district of the Buddhist way in a new way. (New Social to Buddhist Movement (NSBM)

2) Do health management operational processes both in promoting the prevention of health building by the community and local. Flexible Operations are carried out according to the plan and related organizational units.

3) Check through the process of exchanging knowledge of good things in the development and extending the success of community health system development and health innovation, found that the psychological aspect was at a good level. Physical health Social relations and environment.

4) Action (Act) a monthly roaming meeting Improve the health management of the elderly by the local, organizations, parties, networks are clear, and people are involved in social activities and the elderlies have faith, belief in the teachings of Buddhism.

Guidelines for the development of patient sequencing in sick school, life security, found that the school of patients could organize this aspect in many ways.

Already provided such as organizing training, training providing knowledge of strength, and organize activities for professionals to make additional occupations in the curriculum of the elderly school, parents need to create jobs that are right for their patients by working on the simplicity of a follow-up operator to pay, assist in the management of the funeral or other money the deceased will receive in accordance with the rights of the deceased as stipulated in the patient law.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ในด้านต่างๆ จากบุคคลหลายฝ่ายด้วยกัน ผู้วิจัยมีความรู้สึกซาบซึ้งในความมีน้ำใจเอื้ออารีเป็นอย่างยิ่ง ใคร่ขอกราบขอบพระคุณ ขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ได้ให้โอกาสและสนับสนุนงบประมาณในการทำวิจัยในครั้งนี้แก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ พระปริยัติพัชรภรณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมืองเพชรบูรณ์ พระครูสิริพัชรโสภิต รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ที่ได้ให้กำลังใจ สนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยจนสำเร็จลุล่วง

เจริญพรขอบพระคุณ ผศ.เฉลียว รอดเขียว รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร ดร.วิรัตน์ ฉัตรวิโรจน์, รองผู้อำนวยการกิจการทั่วไป วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์ ครูใหญ่ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก ครูใหญ่ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก ครูใหญ่ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว ครูใหญ่ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง ครูใหญ่ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบุงคล้า ครูใหญ่ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า ครูใหญ่ โรงเรียนผู้สูงอายุพูนผาเมืองตำบลบ้านหวาย ครูใหญ่ โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลูด ทุกท่านที่มีส่วนร่วมในงานวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันจะพึงมีจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเฉพาะการนำองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่องนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

พระมหาธนกร กิตติปัญญา และคณะ
แผนโครงการวิจัย

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๖
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ	๑๐
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสูงอายุ และการเปลี่ยนแปลงแนวคิดของผู้สูงอายุ	๑๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ	๑๙
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ	๒๖
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะ	๒๗
๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม	๓๒
๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในต่างประเทศ	๓๘
๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย	๔๔
๒.๙ แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคม	๔๗
๒.๑๐ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๙
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย	๖๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๑
๓.๒ พื้นที่การวิจัย	๖๓
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๓

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๕
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๖
๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย	๖๗

บทที่ ๔ ผลการวิจัย ๖๘

๔.๑ การดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียน จังหวัดเพชรบูรณ์	๖๘
๔.๑.๑ สาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดเพชรบูรณ์	๖๙
๔.๑.๒ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา	๘๒
๔.๑.๓ วิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของ ผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์	๙๑
๔.๒ การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ตามแนวพระพุทธศาสนา	๑๐๓
๔.๒.๑ การจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุ : ด้านร่างกาย	๑๑๒
๔.๒.๒ การจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุ : ด้านสังคม	๑๑๖
๔.๒.๓ การจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุ : ด้านจิตใจ	๑๑๙
๔.๒.๔ การจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุ : ด้านปัญญา	๑๒๑
๔.๒.๕ วิเคราะห์การดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนว พระพุทธศาสนาด้วยวิธีพุทธบูรณาการ	๑๒๕
๔.๓ การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหาร ส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์	๑๓๐
๔.๓.๑ ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของโรงเรียนผู้สูงอายุ ๘ แห่ง ในจังหวัดเพชรบูรณ์	๑๓๐
๔.๓.๒ พัฒนาการเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์	๑๔๒
๔.๓.๓ วิธีเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีพุทธขององค์การบริหารส่วน ท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์	๑๔๙
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย	๑๖๙
๔.๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากศึกษาการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลัก พระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์	๑๖๙

๔.๔.๒	การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา.....	๑๗๒
๔.๔.๓	การศึกษาการเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์	๑๘๗
๔.๕	สรุปการวิจัย	๑๙๒
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๑๙๙
๕.๑	การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์.....	๑๙๙
๕.๑.๑	สาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ.....	๑๙๙
๕.๑.๒	หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์.....	๒๐๐
๕.๑.๓	ผลการศึกษาวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์.....	๒๐๑
๕.๒	การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา.....	๒๐๒
๕.๒.๑	การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา... ..	๒๐๒
๕.๒.๒	การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา	๒๐๓
๕.๒.๓	ผลของการพัฒนา รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา.....	๒๐๖
๕.๓	การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์	๒๐๘
๕.๓.๑	สภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค การจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น	๒๐๘
๕.๓.๒	พัฒนาการเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น	๒๐๙
๕.๓.๓	วิธีเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์.....	๒๑๐
๕.๔	อภิปรายผล	๒๑๒

๕.๕ ข้อเสนอแนะ.....	๒๑๔
บรรณานุกรม.....	๒๑๖
ภาคผนวก	๒๒๙
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย.....	๒๓๐
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย	๒๓๖
ภาคผนวก ค รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย.....	๒๖๖
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย	๒๗๙
ภาคผนวก จ แบบสรุปโครงการวิจัย.....	๒๘๗
ประวัติผู้วิจัย.....	๒๙๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยได้กลายเป็นสังคมสูงอายุมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ แล้ว อันเป็นผลจากการที่อัตราเกิดของคนไทยลดลงอย่างมากและชีวิตของคนไทยที่ยืนยาวขึ้น สังคมไทยได้รับรู้และตระหนักถึงสถานการณ์การสูงวัยของประชากรพอสมควรแล้ว แต่สิ่งที่สังคมยังไม่ตระหนักชัดและยังได้รับข้อมูลไม่มากนัก คือ ภาพสังคมสูงอายุไทยในอนาคตนับจากนี้เป็นต้นไป โครงสร้างของประชากรไทยจะสูงอายุน้อย่างเร็วมาก คลื่นประชากรรุ่นที่เกิดในช่วงปี ๒๕๐๖-๒๕๒๖ หรือที่เรียกว่า “ประชากรรุ่นเกิดล้าน” ซึ่งมีอายุ ๓๐-๕๐ ปีในปี ๒๕๕๖ กำลังเคลื่อนตัวกลายเป็นประชากรสูงอายุกลุ่มใหญ่ในอีก ๑๐-๒๐ ปีข้างหน้า ทำให้ประเทศไทยกลายเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” อีกเพียงไม่ถึงสิบปีข้างหน้า ประมาณปี ๒๕๖๑ จะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุมากกว่าเด็ก และประชากรสูงอายุจะมีสัดส่วนประมาณ ๑ ใน ๕ ของประชากรทั้งหมด^๑

ในขณะที่แนวโน้มผู้สูงอายุอยู่คนเดียวหรืออยู่ตามลำพังกับคู่สมรสเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีผลต่อการให้การดูแลผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ อายุยิ่งสูงยิ่งเจ็บป่วย โดยเฉพาะเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน หรือไขมันในเลือดสูง ซึ่งโรคเหล่านี้ล้วนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นและเป็นโรคที่รักษาไม่หาย ทำให้มีภาวะการพึ่งพาต้องการการดูแลอย่างต่อเนื่องและระยะยาว ผู้สูงอายุจำนวนมากมีปัญหาข้อเข่าเสื่อม และครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุมีฟันแท้เหลือน้อยกว่า ๒๐ ซี่ ทำให้ไม่สามารถเคี้ยวอาหารได้ ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน^๒

^๑ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๕๖, สนับสนุนโดย คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กองทุนผู้สูงอายุ, (กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๗), หน้า ๖.

^๒ กลุ่มอนามัยผู้สูงอายุ สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, รายงานการสำรวจสุขภาพผู้สูงอายุไทย ปี ๒๕๕๖ ภายใต้แผนงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและผู้พิการ, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วชิรวิทย์ พี.พี., ๒๕๕๖), หน้า ๒.

ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ กรมอนามัย ร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ของกระทรวงสาธารณสุข ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จึงได้ร่วมดำเนินงานแผนงาน “โครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและผู้พิการ” โดยบูรณาการงานร่วมกับภาคีเครือข่ายโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีเป้าหมายสำคัญเพื่อส่งเสริมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุให้มีสุขภาพที่พึงประสงค์โดยผสมผสานมาตรฐานการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมทั้งสุขภาพกายและจิต ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าถึงการบริหารสุขภาพอย่างถ่วงน้ำหนักและเท่าเทียม พัฒนาระบบบริการเพื่อดูแลสุขภาพผู้สูงอายุให้มีคุณภาพทั้งในสถานบริการและการบริการเชิงรุกในชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนให้ครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ และผู้พิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี^๓

วัยสูงอายุเป็นวัยสุดท้ายของชีวิต มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมที่เกิดขึ้นเฉพาะวัยที่อาจทำให้เกิดปัญหาทางสุขภาพอันเกิดจากโรคได้ ดังนั้นผู้สูงอายุจึงควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษซึ่งการให้การดูแลช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมสุขภาพจึงต้องพิจารณาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจครอบครัวจะมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการที่จะดูแลผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุดำรงรักษาสุขภาพที่ดีเพื่อชะลอการเสื่อมของร่างกายและป้องกันการเกิดโรคร้ายไข้เจ็บ

ในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมากขึ้นเป็นลำดับ มีการกำหนดพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้สูงอายุให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น^๔ ตลอดจนมีแผนยุทธศาสตร์เพื่อเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ และให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมและประเทศชาติ เพราะนอกจากผู้สูงอายุจะเป็นเสาหลักของครอบครัวและสังคมแล้ว ผู้สูงอายุยังนับเป็นปราชญ์อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ยาวนาน ซึ่งสามารถสร้างประโยชน์ให้คนรุ่นหลังได้อย่างมากมายมหาศาล และเป็นภูมิปัญญาแห่งสังคม^๕

เพื่อให้การจัดการสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุในสังคมไทย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน จัดการศึกษาขึ้นสำหรับผู้สูงอายุอีกแผนกหนึ่ง เรียกว่า โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะ และ

^๓ กลุ่มอนามัยผู้สูงอายุ สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, รายงานการสำรวจสุขภาพผู้สูงอายุไทย ปี ๒๕๕๖ ภายใต้แผนงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและผู้พิการ, หน้า ๒.

^๔ ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖, [ออนไลน์], จาก: <http://www.ratchakittha.soc.go.th> [สืบค้นเมื่อ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๑].

^๕ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, โลกของผู้สูงอายุไทย, [ออนไลน์], จาก: <http://thaihealth.or.th/node/9024> [สืบค้นเมื่อ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๑].

การศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่คุณสูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่คุณสูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่ากับชุมชน^๖

โรงเรียนผู้สูงอายุหลายแห่งตั้งขึ้นโดยใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุ ภายในวัด บางแห่งใช้บ้านเรือนของผู้ริเริ่มก่อตั้งเป็นสถานที่ดำเนินการ การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในระยะแรก อาจเป็นเพียงการรวมกลุ่มพบปะพูดคุยกัน แล้วจึงค่อยๆ มีรูปแบบชัดเจนขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการของผู้สูงอายุ หรืออาจเป็นการขยายกิจกรรมจากที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว เช่น ศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (ศาลาสว่างสุข) ศูนย์สามวัย ธนาคารความดี เป็นต้น โรงเรียนผู้สูงอายุไม่มีรูปแบบและกิจกรรมที่ตายตัว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ไว้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียนอาจเป็นตลอดปีหรือเปิดเป็นช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรมส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมสัปดาห์ละ ๑ วัน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ
๒. เพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
๓. เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม
๔. เพื่อเสริมสร้างคุณค่าทางภูมิปัญญาของผู้สูงอายุให้เป็นที่ประจักษ์และยอมรับ
๕. เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบต่อไป

โดยคาดว่าผู้สูงอายุจะได้รับประโยชน์จากโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้งด้านสุขภาพร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านจิตปัญญา ดังนี้

๑. ด้านสุขภาพร่างกาย ทำให้มีสุขภาพแข็งแรง กระฉับกระเฉง ลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วย ลดระยะเวลาการพึ่งพาผู้อื่น อายุยืน
๒. ด้านจิตใจ ช่วยให้คลายเหงา จิตใจกระชุ่มกระชวย สดชื่น รู้สึกภาคภูมิใจและตระหนักในคุณค่า ความสามารถของตนเอง มีมุมมองเชิงบวกต่อตนเอง

^๖ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ, (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๖), หน้า ๔.

๓. ด้านสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนวัยเดียวกันและคนต่างวัย ได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกของกลุ่ม

๔. ด้านจิตปัญญา รู้เท่าทันและเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามวัย

นอกจากนี้โรงเรียนผู้สูงอายุยังเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม ในลักษณะอื่นๆ

๑. โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ดำรงสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

๒. โรงเรียนผู้สูงอายุเป็น “เวที” ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม รวมทั้งอาจเป็นแรงผลักดันให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในชุมชน

การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุได้มีการจัดตั้งและดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องหลายพื้นที่ในประเทศไทย โดยเฉพาะพื้นที่ต่างจังหวัดเนื่องจาก ถือเป็นพื้นที่ที่เผชิญหน้ากับปัญหาของผู้สูงอายุมานานแล้ว เพราะประชากรวัยแรงงานย้ายถิ่นฐานเข้าเมืองเพื่อหาเลี้ยงชีพ ละทิ้งผู้เฒ่าคนแก่ และเด็ก ไว้ที่บ้าน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีโรคภัยไข้เจ็บ โรคเรื้อรัง เมื่อไม่มีคนดูแลทำให้สุขภาพยิ่งแย่ลง และทำให้เกิดผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุที่ซึมเศร้า จำนวนมาก

ตัวอย่างการจัดตั้งและดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ มีการสำรวจพื้นที่และแยกแยะลักษณะผู้สูงอายุเพื่อระบุปัญหาแยกวิธีการแก้ไขนำมาสู่การเตรียมความพร้อมในชุมชนการตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุจะเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้สูงอายุเองทั้งสุขภาพร่างกายลดการเจ็บป่วยลดการพึ่งพาด้านจิตใจลดความเหงาเพิ่มคุณค่าตนเองด้านสังคมได้มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันด้านจิตปัญญาสามารถปรับตัวดำเนินชีวิตได้ซึ่งผู้สูงอายุเป็นผู้มีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถเป็นส่วนช่วยชุมชนและสังคมได้ด้วยการเข้ามาร่วมเป็นจิตอาสาโดยจะกำหนดหลักสูตรไว้ ๕ รายวิชาคือ ๑) การพยาบาลและสาธารณสุขเพื่อให้ผู้สูงอายุใช้ดูแลตนเอง ๒) ด้านของจิตใจเช่นการรวมกลุ่มเข้าวัด ๓) เรื่องจิตอาสาเพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกได้ถึงคุณค่าของตนเอง ๔) สุขภาพจิตเป็นกิจกรรมเพื่อให้เกิดความสุขแจ่มใส และ ๕) เป็นวิชาเลือกเช่นการเรียนคอมพิวเตอร์ เปตอง วารีบำบัด ซึ่งเป็นการเรียนตามความต้องการผู้สูงอายุ^๗

^๗ วันชัย นาริรักษ์, นายกเทศมนตรีเมืองวังน้ำเย็น อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว, โรงเรียนผู้สูงอายุชีวิตใหม่ของคนในชนบท, [ออนไลน์], จาก: <http://www.thaihealth.or.th/> [สืบค้นเมื่อ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๑].

โรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อ.เมือง จ.ลำพูน ได้สร้างความรู้สึกร่วมกันค่าในตัวเองอีกครั้งให้กับผู้สูงอายุ โดยทุกวันเสาร์สมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุจะรวมตัวกันออกเยี่ยมผู้สูงอายุที่ติดบ้านติดเตียงเพื่อให้กำลังใจสร้างความรู้สึกร่วมกันว่าสังคมไม่ทอดทิ้งกัน และยังทำให้ผู้สูงอายุเหล่านี้รู้สึกว่าจะต้องดูแลตนเองเพื่อไม่ให้กลายเป็นผู้ติดบ้านติดเตียงซึ่งการจัดตารางการสอน ก็จะเน้นวิธีการดูแลตนเองกินอย่างไร ดูแลตัวเองอย่างไรทั้งกายและใจ^๔

นายวิศาล วิมลศิลป์ อดีตผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไกรนอก อ.งิ้วราย จ.สุโขทัย อธิบายว่าปัญหาในผู้สูงอายุไม่ใช่แค่สุขภาพกายเท่านั้น ในพื้นที่ ต.ไกรนอก มีผู้สูงอายุ ๘๓๑ คนพบว่าในพื้นที่มีอัตราการฆ่าตัวตายทุกปีละ ๒ - ๓ รายซึ่งสูงกว่าอัตราการฆ่าตัวตายเฉลี่ยของประเทศสาเหตุเนื่องจากผู้สูงอายุในพื้นที่ต้องรับภาระการดูแลครอบครัว เพราะคนวัยหนุ่มสาวเดินทางเข้าเมืองไปทำงานแล้วทิ้งลูกหลานไว้ซึ่งก่อนหน้านี้ก็เคยมีการทำกิจกรรมในพื้นที่แต่ผู้สูงอายุไม่ให้ความสนใจนักเมื่อปรับเปลี่ยนมาเป็นรูปแบบของโรงเรียนมีคาบวิชามีหลักสูตรทำให้เกิดความต่อเนื่องในการทำกิจกรรม และเน้นการพัฒนาศักยภาพการฝึกสมองมากขึ้น รวมทั้งการอธิบายเรื่องสิทธิต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุต้องได้รับจากรัฐ^๕

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจในปัจจุบันอาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในครอบครัว ในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุจนอาจนำไปสู่ปัญหาด้านเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ และอีกประการหนึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสถาบันครอบครัว ที่เป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น เพราะลูกๆได้แต่งงานแยกครอบครัวไปมีครอบครัวเป็นของตนเอง ทำให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวน้อยลง ลูกๆ มีเวลาให้พ่อ-แม่ ที่เป็นผู้สูงอายุน้อยลงไปด้วย

เพราะฉะนั้นหน่วยงานต่างๆในจังหวัดเพชรบูรณ์ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ ในรูปแบบหลายมิติ ได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและกำลังทวีมากขึ้นเรื่อยๆ แต่สังคมและชุมชนยังไม่มีเตรียมความพร้อมรองรับปัญหาของผู้สูงวัย โดยเฉพาะหน่วยงานราชการ และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นองค์กรที่รับผิดชอบในส่วนท้องถิ่นยังไม่ให้ความสนใจช่วยเหลือ

^๔ ขยัน วิพรหมชัย, นายกเทศมนตรีเมืองลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน, **โรงเรียนผู้สูงอายุ ชีวิตใหม่ของคนในชนบท**, [ออนไลน์], จาก: <http://www.thaihealth.or.th/> [สืบค้นเมื่อ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๑].

^๕ วิศาล วิมลศิลป์, อดีตผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไกรนอก อำเภอองิ้วราย จังหวัดสุโขทัย, **โรงเรียนผู้สูงอายุ ชีวิตใหม่ของคนในชนบท**, [ออนไลน์], จาก: <http://www.thaihealth.or.th/> [สืบค้นเมื่อ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๑].

เท่าที่ควร ภาครัฐควรให้ความสำคัญ การจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุ เพื่อคุ้มครอง การส่งเสริม และ สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาใน โรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุใน โรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์ และการวางแผนรูปแบบพัฒนาโรงเรียน หา ตัวชี้วัดและพัฒนาแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน แบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่เข้มแข็ง มีการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัด เพชรบูรณ์

๑.๒.๒ การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตาม แนวพระพุทธศาสนา

๑.๒.๓ การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหาร ส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัด เพชรบูรณ์ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตาม แนวพระพุทธศาสนา เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหาร ส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑) การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัด เพชรบูรณ์

๒) การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธานุศาสนานา

๓) การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๔.๒ ขอบเขตประชากร

ประชากรที่จะศึกษา ได้แก่

๑) ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกใน โรงเรียนผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการสุ่มแบบเจาะจง รวมจำนวน ๘ โรงเรียน แห่งๆ ละ ๑๐ คน และผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติงานกับผู้สูงอายุได้แก่นักสังคมสงเคราะห์เจ้าหน้าที่พยาบาลและวิทยากรดูแลใกล้ชิดกับผู้สูงอายุจำนวน ๖ คนรวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น ๘๖ คน

๒) ผู้รับผิดชอบดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ พระสงฆ์ วิทยากรจิตอาสา ตัวแทนสถาบันการศึกษา ตัวแทนผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่เลือกแบบเจาะจงจำนวน ๒ โรงเรียนๆ ละ ๖ คน รวม ๑๒ คน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ผู้สูงอายุ หมายถึง กลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่เป้าหมายในการวิจัย คือ ประชากรผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุวัย ในจังหวัดเพชรบูรณ์

โรงเรียนผู้สูงอายุ หมายถึง รูปแบบของการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาทักษะ การศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุกิจกรรมของผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่คุณสูงอายุสนใจและเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสา ผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ ประชาชนชาวบ้าน และในขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงออกซึ่งศักยภาพด้วยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ แก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน

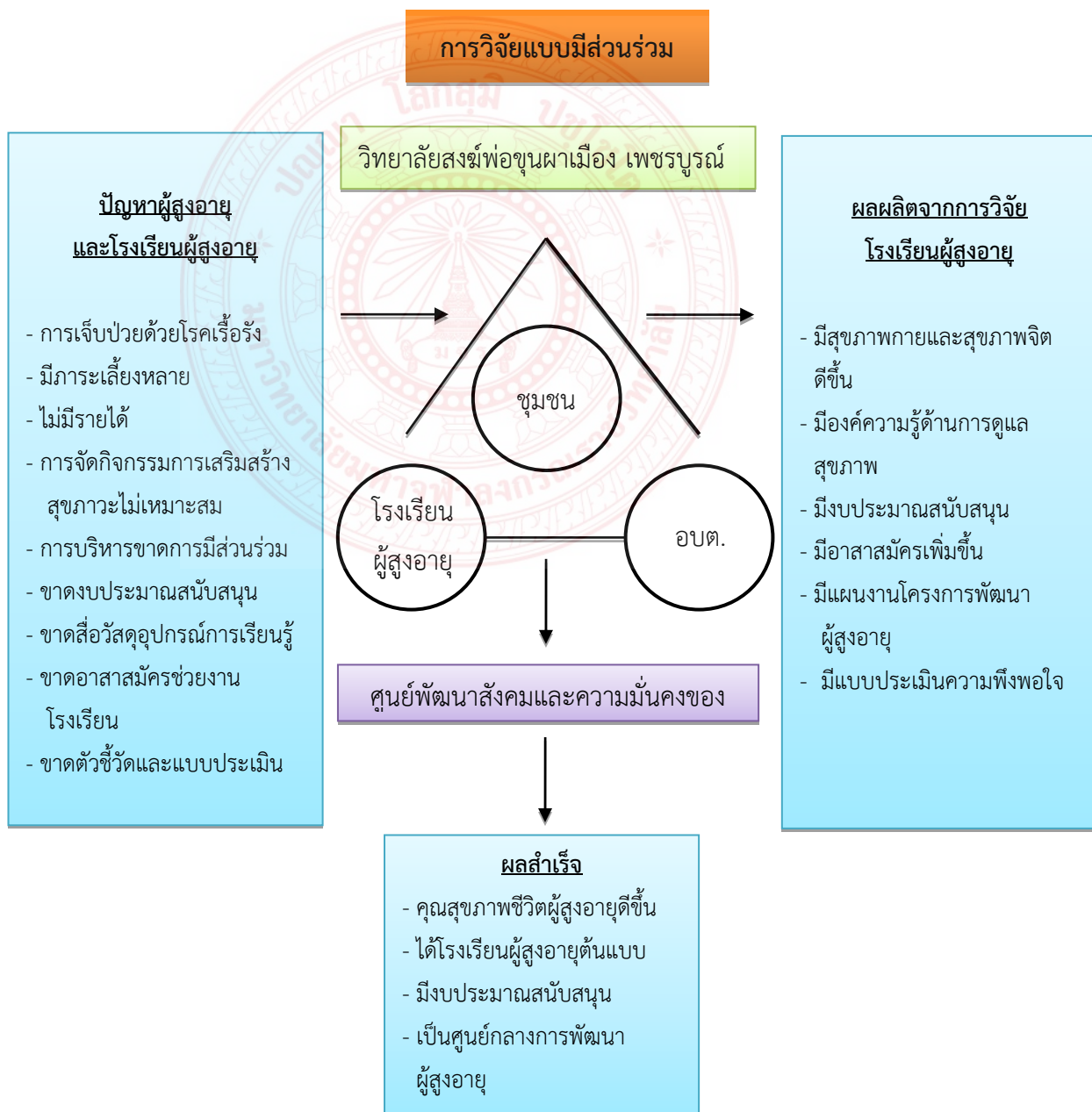
การจัดการสุขภาพ หมายถึง รูปแบบหรือแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในพื้นที่เป้าหมายในการวิจัยมีสุขภาพขององค์รวม คือ สุขภาพร่างกาย ทางจิตใจ ทางปัญญา/อารมณ์ และทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น

การจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ หมายถึง รูปแบบหรือแนวทาง หรือการจัดการการสงเคราะห์ ให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนในด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพขององค์รวมที่ดี และได้รับสวัสดิการผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สัมพันธภาพทางสังคม ความมั่นคงในชีวิต และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ

หลักการที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต หมายถึง ประมวลคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงประกาศและบัญญัติไว้สอน และได้รวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ ในรูปแบบที่เรียกว่า คัมภีร์พระไตรปิฎก

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “โรงเรียนผู้สูงอายุ : รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัด เพชรบูรณ์” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
- ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสูงอายุ และการเปลี่ยนแปลงแนวคิดของผู้สูงอายุ
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะ
- ๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม
- ๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับระบบสวัสดิการผู้สูงอายุในต่างประเทศ
- ๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับระบบสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย
- ๒.๙ แนวคิดเกี่ยวกับเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคม
- ๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

๒.๑.๑ ความหมายของผู้สูงอายุ

องค์การอนามัยโลกได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่า หมายถึง ผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปี หรือมากกว่า โดยนับอายุตามปฏิทิน (WHO, 1993) ประเทศในสหภาพยุโรปถือว่าผู้สูงอายุ คือผู้ที่มีอายุ ๖๕ ปีขึ้นไป ประเทศในเอเชียถือว่าผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป และประเทศไทยตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้มีกำหนดการเป็นผู้สูงอายุไว้ที่ ๖๐ ปีขึ้นไป^๑

^๑ นายแพทย์ อุทัย สุตสุข และคณะ, “โครงการศึกษาสถานการณ์ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ความต้องการ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๒), หน้า ๗-๑๐.

องค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุ (Older person) ว่า หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า ๖๐ ปี ขึ้นไป และได้แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็น ๓ ระดับ ได้แก่

๑. ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป มากกว่าร้อยละ ๑๐ ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ ๖๕ ปีมากกว่าร้อยละ ๗ ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

๒. ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป มากกว่าร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ ๖๕ ปี มากกว่าร้อยละ ๑๔ ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่า ประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์

๓. ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-aged society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ ๖๕ ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่

ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ กรมอนามัย ร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ของกระทรวงสาธารณสุข ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในสังคมไทย จึงได้ร่วมดำเนินงานแผนงาน “โครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและผู้พิการ” โดยบูรณาการงานร่วมกับภาคีเครือข่ายโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีเป้าหมายสำคัญเพื่อส่งเสริมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุให้มีสุขภาพที่พึงประสงค์โดยผสมผสานมาตรฐานการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมทั้งสุขภาพกายและจิต ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าถึงการบริการสุขภาพอย่างถ่วงหน้าและเท่าเทียม พัฒนาระบบบริการเพื่อดูแลสุขภาพผู้สูงอายุให้มีคุณภาพทั้งในสถานบริการและการบริการเชิงรุกในชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนให้ครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ และผู้พิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

วัยสูงอายุเป็นวัยสุดท้ายของชีวิต มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมที่เกิดขึ้นเฉพาะวัยที่อาจทำให้เกิดปัญหาทางสุขภาพอันเกิดจากโรคได้ ดังนั้นผู้สูงอายุจึงควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษซึ่งการให้การดูแลช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมสุขภาพจึงต้องพิจารณาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจครอบครัวจะมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการที่จะดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุดำรงรักษาสุขภาพที่ดีเพื่อชะลอการเสื่อมของร่างกายและป้องกันการเกิดโรคร้ายไข้เจ็บ

ในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมากขึ้นเป็นลำดับ มีการกำหนดพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้สูงอายุให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ตลอดจนมีแผนยุทธศาสตร์เพื่อเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มี

คุณภาพ และให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมและประเทศชาติ เพราะนอกจากผู้สูงอายุจะเป็นเสาหลักของครอบครัวและสังคมแล้ว ผู้สูงอายุยังนับเป็นปราชญ์อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ยาวนาน ซึ่งสามารถสร้างประโยชน์ให้คนรุ่นหลังได้อย่างมากมายมหาศาล และเป็นภูมิปัญญาแห่งสังคม^๒

๒.๑.๒ โครงสร้างประชากรและสังคมเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ พบว่าโครงสร้างของครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอยู่เป็นปัญหาทางสังคมอันสะท้อนให้เห็นการถูกทอดทิ้ง การปล่อยปละละเลยเด็ก สาเหตุจากสมาชิกที่อยู่ในวัยแรงงานจำเป็นต้องย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่น บางครอบครัวอาจส่งเงินกลับมาจุนเจือ แต่บางครอบครัวอาจไม่ส่งเงินมาเลย หรือสมาชิกผู้อยู่ในวัยแรงงานอาจเสียชีวิตหรือพิการ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาการเงินในการเลี้ยงชีพหรืออาจต้องรับภาระเลี้ยงดูบุตรหลานที่พิการ ระหว่างปี ๒๕๔๖ – ๒๕๕๐ พบว่าการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในครอบครัวเดี่ยวเพิ่มจากร้อยละ ๒๘.๙ เป็นร้อยละ ๓๑ ในปี ๒๕๔๖ และ ๒๕๕๐ ตามลำดับ และผู้สูงอายุอยู่คนเดียว ๘ เพิ่มจากร้อยละ ๖.๗ เป็นร้อยละ ๗.๕ สภาพปัญหาของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว คือ เกิดความรู้สึกเหงา ร้อยละ ๒๑.๘ ไม่มีคนดูแลยามเจ็บป่วย ร้อยละ ๑๒.๒ มีปัญหาการเงิน ร้อยละ ๗.๐ และ ไม่มีคนช่วยงานบ้าน ร้อยละ ๒.๓ โครงการวิจัยและพัฒนาสุขภาพและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่มีภาวะเปราะบาง และถูกทอดทิ้ง พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ โดยใช้ข้อมูลจังหวัดตัวอย่างภาคละ ๑ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้สูงอายุนครสวรรค์ ชัยภูมิ และชลบุรี ซึ่งมีผู้สูงอายुर้อยละ ๑๒.๙๖, ๑๑.๘๘, ๑๐.๓๐, ๘.๙๓ ของประชากรทั้งหมด ตามลำดับ รวมทั้งประเทศพบว่าผู้สูงอายุมีปัญหาความยากจน ร้อยละ ๖.๖ และผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งไม่มีผู้ดูแล ช่วยตัวเองไม่ได้ร้อยละ ๑๒.๓ นอกจากนี้ยังพบว่าในบางพื้นที่ มีผู้สูงอายุส่วนหนึ่ง ได้รับอาหารไม่เพียงพอ ไม่ครบ ๓ มื้อ แม้ว่าปัจจุบันผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบุตรหลาน แต่ในอนาคตคาดว่าแนวโน้มของผู้สูงอายุที่เสี่ยงต่อการถูกทอดทิ้งจะเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่ไม่ได้แต่งงานหรือไม่มีบุตร เนื่องจากอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุอาจทำให้ความรับผิดชอบในการดูแลผู้สูงอายุอาจมากเกินไปกำลังของครอบครัวที่จะให้การสนับสนุน การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มเพื่อนบ้าน ผู้นำชุมชน และศาสนาที่ช่วยแบ่งเบาภาระที่เกินความสามารถของครอบครัวที่จะดูแลผู้สูงอายุได้

^๒ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, **โลกของผู้สูงอายุไทย**, [ออนไลน์], จาก: <http://thaihealth.or.th/node/9024> [สืบค้นเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

๒.๑.๓ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ มีหลายมาตราได้แก่ มาตรา ๔๐ (๖) มาตรา ๕๓ และมาตรา ๘๐ (๑) ซึ่งให้สิทธิในการได้รับความคุ้มครอง ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก จัดสวัสดิการให้เหมาะสม และผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะลำบากก็ให้ได้รับการดูแลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งปัจจุบันเน้นการให้สวัสดิการสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งกระตุ้นให้องค์กรภาคประชาชนมีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น

๒.๑.๔ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖

พระราชบัญญัตินี้เริ่มร่างเมื่อปี ๒๕๔๑ และเริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๗ โดยพระราชบัญญัตินี้ ได้ระบุไว้ใน ในมาตราที่ ๑๑ ว่า ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนการให้บริการเป็นพิเศษแก่ผู้สูงอายุที่ครอบคลุมทั้ง ด้านบริการทางการแพทย์ และสาธารณสุข การศึกษา การศาสนา ส่งเสริมอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสม ให้สวัสดิการ / การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพและลดหย่อนค่าบริการสาธารณะ ดูแลช่วยเหลือด้านกฎหมาย การทารุณกรรม หรือถูกทอดทิ้ง ด้านที่พักอาศัย ตลอดจนสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี

๒.๑.๕ นโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

รัฐบาลได้สรุปนโยบายเมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๔๘ เกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ รวมทั้งการเตรียมความพร้อมให้แก่สังคมผู้สูงอายุโดยการสร้างหลักประกันด้านรายได้และระบบการออมในวัยทำงานที่เพียงพอเตรียมพร้อมสำหรับวัยสูงอายุ และนโยบายรัฐบาล เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ ได้ให้ความสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ในด้านต่างๆ ดังนี้

๑. นโยบายการพัฒนาสุขภาพของประชาชน เพิ่มแรงจูงใจและขยายงานอาสาสมัครสาธารณสุขทั่วประเทศ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการปฏิบัติงานเชิงรุกในการส่งเสริมสุขภาพในท้องถิ่น และชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ

๒. นโยบายความมั่นคงของชีวิตและสังคม ดำเนินงานและใช้ประโยชน์จากกองทุนต่างๆ เช่น กองทุนผู้สูงอายุ เตรียมความพร้อมให้แก่สังคมผู้สูงอายุ โดยสร้างหลักประกันด้านรายได้และระบบการออมในช่วงวัยทำงานที่เพียงพอสำหรับช่วงวัยชรา สร้างพฤติกรรมด้านสุขภาพที่เหมาะสมกับช่วงวัย และการให้เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น

๓. นโยบายการเงินการคลัง ส่งเสริมให้มีการออมระยะยาว เพื่อให้มีเงินออมเพียงพอกับการดำรงชีพในยามชรา ปัจจุบันการดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องนี้ ยังไม่ถูกกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ

แต่ก็นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการให้ความสำคัญของการก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุของประเทศไทยในอนาคตอันใกล้

๒.๑.๖ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

ในการพัฒนาการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุในประเทศไทยนั้น ส่วนหนึ่งได้มีการจัดทำแผนผู้สูงอายุฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๔๔) ประกอบด้วยการดำเนินงานใน ๕ ด้านได้แก่ ๑) ด้านสุขภาพอนามัย ๒) ด้านความมั่นคงทางรายได้ ๓) ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ๔) ด้านสวัสดิการสังคม ๕) ด้านวิจัยและพัฒนา ต่อมาได้มีการปรับปรุงแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ เนื่องจากในแผนฉบับแรกได้พบจุดอ่อนหลายประการ เช่น การแยกส่วนตามสาขาต่างๆ และการไม่ระบุตัวชี้วัดสำหรับการติดตามและประเมินผล การดำเนินงานของแผนอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ยากในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้นในการจัดทำ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๔) จึงได้จัดทำขึ้นเพื่อแก้ไขและปรับปรุงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวโดยมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่มีลักษณะบูรณาการ มีเนื้อหาสาระยุทธศาสตร์ที่สำคัญเกี่ยวกับ ๑) การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ๒) การส่งเสริมผู้สูงอายุ ๓) ระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ๔) การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติ และพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ ๕) การประมวลพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ และการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

จากการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุที่ผ่านมา สรุปการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุในการแก้ไขปัญหาโดยหน่วยงานต่างๆ ไว้ดังนี้

๑. ด้านสุขภาพ โดยกระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดให้ผู้สูงอายุสามารถได้รับสิทธิการรักษาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่าจากสถานบริการชั้นปฐมภูมิที่รับผิดชอบพื้นที่ และสถานบริการสุขภาพเรื้อรังซึ่งดำเนินการโดยเอกชน

๒. ด้านการเงิน การช่วยเหลือที่ผ่านมาเป็นในรูปแบบการสงเคราะห์สำหรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านการเงินและไม่มีผู้ดูแลหรืออุปการะ ซึ่งรัฐบาลได้จัดสรรสวัสดิสงเคราะห์ ผู้สูงอายุ ๕๐๐ บาทต่อเดือน ซึ่งยังไม่เพียงพอกับความจำเป็น

๓. ด้านที่อยู่อาศัย ผู้สูงอายุที่ไม่มีที่พักอาศัยหรือไม่สามารถอยู่กับครอบครัว จะได้รับการสงเคราะห์ในด้านที่อยู่อาศัย ที่มีจำนวนจำกัด จึงจะรับเฉพาะผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้เท่านั้น

๒.๑.๗ ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

ในยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๔) จัด

แบ่งยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เป็น ๕ ยุทธศาสตร์ ดังนี้^๓

๑. ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย ๓ มาตรการหลัก

๑.๑ มาตรการหลักประกันด้านรายได้เพื่อวัยสูงอายุ

๑.๒ มาตรการการให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๑.๓ มาตรการการปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ

๒. ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๖ มาตรการหลัก

๒.๑ มาตรการส่งเสริมความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกัน ดูแลตนเองเบื้องต้น

๒.๒ มาตรการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ

๒.๓ มาตรการส่งเสริมด้านการงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ

๒.๔ มาตรการสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ

๒.๕ มาตรการ ส่งเสริม สนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ

๒.๖ มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย

๓. ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๔ มาตรการหลัก

๓.๑ มาตรการคุ้มครองด้านรายได้

๓.๒ มาตรการหลักประกันด้านคุณภาพ

๓.๓ มาตรการด้านครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง

๓.๔ มาตรการระบบบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน

๔. ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๒ มาตรการหลัก

๔.๑ มาตรการการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติ

๔.๒ มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

^๓ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ศูนย์ศตวรรษิกชน, [ออนไลน์], จาก: <http://www.thaicentenarian.mahidol.ac.th/TECIC/index.php/for-elderly/policy/49-2-2545-2564>

๕. ยุทธศาสตร์ด้านการประมวล พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ และการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ประกอบด้วย ๔ มาตรการหลัก

๕.๑ มาตรการสนับสนุนและส่งเสริมให้หน่วยงานวิจัยดำเนินการประมวล และพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุที่จำเป็นสำหรับการกำหนดนโยบาย และการพัฒนาการบริการหรือการดำเนินการที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ

๕.๒ มาตรการสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาวิจัยด้านผู้สูงอายุ โดยเฉพาะที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย การพัฒนาการบริการและการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ใน สังคมอย่างเหมาะสม

๕.๓ มาตรการดำเนินการให้มีการติดตามประเมินผลการดาเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติที่มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง

๕.๔ มาตรการพัฒนาระบบข้อมูลทางด้านผู้สูงอายุให้เป็นระบบและทันสมัย

องค์การสหประชาชาติ ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

๑. ด้านความมีอิสรภาพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย

๑.๑ ผู้สูงอายุควรได้รับการสนับสนุนจากการได้รายได้ ครอบครัว การช่วยเหลือสนับสนุนทางสังคม และการช่วยเหลือตนเองเพื่อสามารถเข้าถึงปัจจัย ๔ (น้ำ อาหาร ที่พักอาศัย เครื่องนุ่งห่ม) รวมถึงการดูแลรักษาสุขภาพ

๑.๒ ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการทำงานหาเลี้ยงชีพ หรือเบี้ยเลี้ยงต่างๆ

๑.๓ ผู้สูงอายุควรสามารถตัดสินใจในการเลือกที่จะเกษียณอายุงานได้ด้วยตนเอง

๑.๔ ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการเข้าร่วมการให้การศึกษาเพิ่มเติม และการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาตนเอง

๑.๕ ผู้สูงอายุควรอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย และเหมาะสมต่อสภาวะทางร่างกายของตนเอง

๑.๖ ผู้สูงอายุควรได้รับสิทธิเสรีภาพในการเลือกพำนักอาศัยในที่อยู่อาศัยได้ตามความต้องการของตนเอง

๒. ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

๒.๑ ผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในสังคม รวมถึงมีส่วนร่วมในการพัฒนา และดำเนินการทางนโยบายซึ่งมีผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ รวมถึงนโยบายเกี่ยวกับการแบ่งปัน และถ่ายทอดทักษะ และประสบการณ์กับเยาวชนรุ่นใหม่

๒.๒ ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการเข้าร่วมการให้บริการแก่สังคมส่วนรวม หรือการเข้าร่วมเป็นอาสาสมัคร ที่เหมาะสมกับความสามารถ และความสนใจของตนเอง

๒.๓ ผู้สูงอายุควรมีโอกาสในการสร้างเครือข่าย หรือสมาคมสำหรับผู้สูงอายุด้วยกัน

๒.๔ ผู้สูงอายุควรได้รับการช่วยเหลือจากครอบครัว และชุมชนของตนเองตามคุณค่าทางวัฒนธรรมในสังคม

๒.๕ ผู้สูงอายุควรได้รับการช่วยเหลือส่งเสริมทางด้านการดูแลสุขภาพทั้งทางร่างกาย และจิตใจ รวมถึงความเป็นอยู่ที่ดีทางอารมณ์ ตลอดจน การช่วยเหลือเพื่อหลีกเลี่ยงการเจ็บป่วยต่างๆ ที่เหมาะสม และครบถ้วน

๒.๖ ผู้สูงอายุควรได้รับการช่วยเหลือทางด้านการบริการทางสังคม และกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อยกระดับความมีอิสระภาพ การคุ้มครอง และการดูแลเอาใจใส่

๒.๗ ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการได้รับประโยชน์จากสถาบันที่ให้การดูแล และคุ้มครองทางทรัพย์สิน และทางสังคม รวมถึงสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ

๒.๘ ผู้สูงอายุควรได้รับการช่วยเหลือทางด้านสิทธิมนุษยชน และสิทธิเบื้องต้นในการพำนักอาศัย การเข้าร่วมการดูแลสุขภาพต่างๆ รวมถึงผู้สูงอายุควรได้รับการเคารพที่สมเกียรติ และได้รับการยอมรับในเรื่องความเชื่อ ความต้องการ และความเป็นส่วนตัว และผู้สูงอายุควรมีสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลเอาใจใส่ และคุณภาพชีวิตของตนเอง

๓. ด้านการบรรลุในสิ่งที่ต้องการ ประกอบด้วย

๓.๑ ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง

๓.๒ ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทางการศึกษา วัฒนธรรม ศาสนา และการพักผ่อนหย่อนใจ

๓.๓ ผู้สูงอายุควรที่จะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมเกียรติ และปลอดภัยจากการคุกคามต่างๆ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

๓.๔ ผู้สูงอายุควรได้รับความยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นความยุติธรรมทางด้าน เพศ เชื้อชาติ ชนชาติ สภาพทางร่างกาย เช่น การพิการ และสถานะภาพต่างๆ

จากสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย และยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุดังกล่าวมา สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต ได้เสนอกรอบแนวคิดเรื่องความสุข ๕ มิติ เพื่อส่งเสริมและป้องกันโรคในผู้สูงอายุ และเพื่อที่จะพัฒนาความสุขเชิงจิตวิทยาในผู้สูงอายุ จึงได้นิยามความสุขที่พร้อมจะ

นำมาปฏิบัติและสามารถวัดในเชิงสัมพัทธ์ได้ โดยจำแนกความสุขของผู้สูงอายุ ๕ มิติ ดังนี้^๔

ด้านที่ ๑ : สุขสบาย (Health) หมายถึง ความสามารถของผู้สูงอายุในการดูแลสุขภาพ ให้มีสมรรถภาพร่างกายที่แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลัง สามารถตอบสนองต่อความต้องการทางกายภาพได้ตามสภาพที่เป็นอยู่ มีเศรษฐกิจหรือปัจจัยที่จำเป็นพอเพียง ไม่มีอุบัติเหตุหรืออันตราย มีสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ ไม่ติดสิ่งเสพติด

ด้านที่ ๒ : สุขสนุก (Recreation) หมายถึง ความสามารถของผู้สูงอายุในการเลือกวิถีชีวิตที่รื่นรมย์ สนุกสนาน ด้วยการทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดอารมณ์เป็นสุข จิตใจสดชื่นแจ่มใส กระปรี้กระเปร่า มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งกิจกรรมที่เหล่านี้สามารถลดความซึมเศร้า ความเครียดและความวิตกกังวลได้

ด้านที่ ๓ : สุขสง่า (Integrity) หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจในชีวิต ความภาคภูมิใจในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง การยอมรับนับถือตนเอง ให้กำลังใจตนเองได้ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีลักษณะเอื้อเฟื้อแบ่งปัน และมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม

ด้านที่ ๔ : สุขสว่าง (Cognition) หมายถึง ความสามารถของผู้สูงอายุด้านความจำ ความคิดอย่างมีเหตุผล การสื่อสาร การวางแผนและการแก้ไขปัญหา ความสามารถในการคิดแบบนามธรรม รวมทั้งความสามารถในการจัดการสิ่งต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านที่ ๕ : สุขสงบ (Peacefulness) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการรับรู้-เข้าใจ ความรู้สึกของตนเอง รู้จักควบคุมอารมณ์ และสามารถจัดการกับสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถผ่อนคลาย ให้เกิดความสุขสงบกับตนเองได้ รวมทั้งความสามารถในการปรับตัวยอมรับสภาพสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการสูงอายุ และการเปลี่ยนแปลงแนวคิดของผู้สูงอายุ

เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุอวัยวะและระบบต่างๆ ของร่างกายจะเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยทำหน้าที่ได้ดีที่สุดในช่วง ๒๐ - ๓๐ ปี และหลังจากนั้นหน้าที่ต่างๆ ของร่างกายจะเริ่มลดน้อยลงไปเรื่อยๆ ตามเวลา ซึ่งมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเสื่อมหลายทฤษฎี ได้แก่

๒.๒.๑ ทฤษฎีความสูงอายุเชิงชีวภาพ แบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ ๑) ทฤษฎีความสูงอายุที่เกี่ยวข้องกับพันธุกรรม ๒) ทฤษฎีความสูงอายุที่ไม่เกี่ยวข้องกับพันธุกรรม ซึ่งอธิบายกระบวนการสูงอายุในมิติของระยะเวลาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเซลล์ และ ๓)

^๔ สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต, คู่มือ “ความสุข ๕ มิติ” สำหรับผู้สูงอายุ, (กรุงเทพฯ: บริษัท ปิยอนด์ พับลิชชิง จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๑๓.

ทฤษฎีความสูงอายุเชิงสรีระวิทยา ที่กล่าวถึง ความมีอายุเป็นผลมาจากความล้มเหลวของการทำงานของระบบต่างๆ ภายในร่างกาย และความบกพร่องของกลไกควบคุมทางสรีรวิทยาระบบของร่างกายมีเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อม ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความเจ็บป่วยโดยเฉลี่ยอย่างน้อย ๑ โรค

๒.๒.๒ ทฤษฎีความสูงอายุเชิงจิตสังคม อธิบายกระบวนการสูงอายุจากการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและสังคม ของผู้สูงอายุพร้อมๆ กัน และมีผลกระทบต่อกันและกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ สถานภาพวัฒนธรรม เจตคติ โครงสร้างของครอบครัว และการมีกิจกรรมในสังคม

๒.๒.๓ การเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ

กระบวนการเสื่อมและอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและสังคมทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุดังนี้

๑) ด้านจิตใจและอารมณ์ จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตและอารมณ์ผู้สูงอายุตามมา ซึ่งเป็นผลมาจากการสูญเสียในด้านต่างๆ เช่น การสูญเสียสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ต้องตายจากหรือแยกย้ายไปอยู่ที่อื่น บทบาทเปลี่ยนไป เกิดความรู้สึกว่าตนมีคุณค่าน้อยลง เป็นต้น

๒) ด้านสังคม ผู้สูงอายุจะมี หน้าที่และบทบาทลดลงกว่าเดิม เคยเป็นที่พึ่งคนอื่น กลับเป็นต้องพึ่งพาคนอื่น เครือข่ายทางสังคมลดลง

๓) ด้านจิตวิญญาณ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ ได้แก่ ความกลัวตาย มีผลให้พฤติกรรมความเชื่อของผู้สูงอายุมีมากขึ้น ประกอบกับความเชื่อของคนไทยเรื่องกรรมดี กรรมชั่ว จึงทำให้ผู้สูงอายุเคร่งครัดในศาสนา ขอบทำบุญ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้แก่ตนเอง บางรายความมั่นคงทางจิตใจลดน้อยลงจึงปล่อยชีวิตไปตามยถากรรม จึงควรมีคนให้กำลังใจ เพื่อเพิ่มความนับถือและความภูมิใจในตนเอง

๔) ด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนสถานภาพในการทำงาน ประกอบกับ การมีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังทำให้เปลี่ยน รายได้ลดลง จากการศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้ค่อนข้างต่ำ เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๒,๐๐๐ บาท

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ^๕ ได้กล่าวถึงที่มาและความจำเป็นของโรงเรียนผู้สูงอายุไว้ว่า ประเทศไทยได้เข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘

^๕ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุสูงอายุ, **คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ**, (กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๖), หน้า ๑-๑๗.

กล่าวคือ มีประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปเกินกว่าร้อยละ ๑๐ ของประชากรทั้งประเทศ อันเป็นผลมาจาก อัตราการเกิดที่ลดลงและความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ ทำให้ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาวขึ้น การที่ ประชากรวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ประเทศต้องมีรายจ่ายด้านสวัสดิการ เพื่อผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ครอบครัว ต้องแบกรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น ขณะที่ผู้สูงอายุเองเมื่อมี อายุยืนยาวขึ้นก็ยิ่งต้องเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนรายได้หรือมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การดำรงชีพ รวมถึงความเสี่ยงจากการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังต่างๆ ความพิการหรือทุพพลภาพ

นอกจากนี้ สภาพครอบครัวไทยที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต จากที่มีคนหลายรุ่นอยู่ใน ครอบครัวเดียวกัน กลายเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีเฉพาะสามีภรรยา หรือพ่อแม่ลูกมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุ ต้องอยู่กันตามลำพัง ขาดผู้ดูแล โดดเดี่ยวเปลี่ยวเหงา และอาจเกิดความรู้สึกท้อแท้ไร้ความหมาย สถานการณ์ของผู้สูงอายุไทย จึงน่าวิตก การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงควรดำเนินการควบคู่กับ มาตรการอื่นๆ ของรัฐ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ซึ่งผู้มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ สมาชิกใน ครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีภารกิจโดยตรง ในการดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุน และแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายเพื่อให้ ผู้สูงอายุได้มีพื้นที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญา หรือการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นการยกระดับการจัดสวัสดิการ สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเอง และชุมชน ประจักษ์ในศักยภาพและพลังของผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีความสุข

โรงเรียนผู้สูงอายุ จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะ และการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดย วิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่า คู่กับ ชุมชน

โรงเรียนผู้สูงอายุหลายแห่งตั้งขึ้นโดยใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือ ตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุ ภายในวัด บางแห่งใช้บ้านเรือนของผู้ริเริ่มก่อตั้งเป็นสถานที่ดำเนินการ การ จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในระยะแรก อาจเป็นเพียงการรวกลุ่มพบปะพูดคุยกัน แล้วจึงค่อยๆ มีรูปแบบ ชัดเจนขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการของผู้สูงอายุ หรืออาจเป็นการขยายกิจกรรมจาก ที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว เช่น ศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (ศาลาสว่างสุข) ศูนย์สามวัย ธนาคารความดี เป็นต้น โรงเรียนผู้สูงอายุไม่มีรูปแบบและกิจกรรมที่ตายตัว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทของ

พื้นที่ ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ไว้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียนอาจเป็นตลอดปีหรือเปิดเป็นช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรม ส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมสัปดาห์ละ ๑ วัน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ
๒. เพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
๓. เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม
๔. เพื่อเสริมสร้างคุณค่าทางภูมิปัญญาของผู้สูงอายุให้เป็นที่ประจักษ์และยอมรับ
๕. เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบต่อไป

ประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับจากโรงเรียนผู้สูงอายุ

๑. ด้านสุขภาพร่างกาย ทำให้มีสุขภาพแข็งแรง กระฉับกระเฉง ลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วย ลดระยะเวลาการพึ่งพาผู้อื่น อายุยืน
๒. ด้านจิตใจ ช่วยให้คลายเหงา จิตใจกระชุ่มกระชวย สดชื่น รู้สึกภาคภูมิใจและตระหนักในคุณค่า ความสามารถของตนเอง มีมุมมองเชิงบวกต่อตนเอง
๓. ด้านสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนวัยเดียวกันและคนต่างวัย ได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกของกลุ่ม
๔. ด้านจิตปัญญา รู้เท่าทันและเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามวัย

ประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

๑. โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ดำรงสืบต่อไปเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุเป็น “เวที” ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม รวมทั้งอาจเป็นแรงผลักดันให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในชุมชน

ส่วนแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ มีขั้นตอน โครงสร้าง และการบริหารจัดการ ดังนี้

๑. ขั้นตอนการดำเนินงาน
 - ๑.๑ ประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากพื้นที่
 - ๑.๒ คัดเลือก และแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานในโรงเรียนผู้สูงอายุ
 - ๑.๓ จัดทำแผนการดำเนินงาน
 - ๑.๔ จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุและขับเคลื่อนการดำเนินงาน

๑.๕ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

๒. โครงสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุ การขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ ควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

๒.๑ ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ การตั้งที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นกลยุทธ์ในการสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้มีส่วนร่วมในการรับรู้การดำเนินงานของโรงเรียน และเป็น “ใบเบิกทาง” ให้แก่การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งมีผลต่อการสร้างความน่าเชื่อถือในการทำงาน และถือว่าการสร้างพันธมิตรในการทำงานชั้นเยี่ยม อาจเป็นฝ่ายสงฆ์ ฝ่ายฆราวาส เช่น นายอำเภอ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

๒.๒ ครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ องค์ประกอบนี้เป็นส่วนสำคัญมากและถือเป็น “หัวใจ” ของการขับเคลื่อนงาน ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เป็นแกนนำที่เป็นผู้ริเริ่มงาน ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการประสานงานและรังสรรค์กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

๒.๓ คณะกรรมการและแกนนำร่วมขับเคลื่อน ถือเป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขของความสำเร็จ เพราะกลไกหลักในการเคลื่อนงานโรงเรียนผู้สูงอายุ การกำหนดจำนวนคณะกรรมการหรือแกนนำร่วมขับเคลื่อนขึ้นอยู่กับภาระงานที่ หรือแบ่งงานภายในโรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่ง

๒.๔ ทีมวิทยากรจิตอาสา เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นประการหนึ่งของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพราะใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีเป็นตัวตั้งขับเคลื่อน ทำให้กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เช่น วิทยากรจากสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน ข้าราชการบำนาญ พระสงฆ์ รวมถึงการขอความอนุเคราะห์วิทยากรจิตอาสาจากหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในลักษณะเครือข่ายทางสังคม เช่น การศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงพยาบาลประจำอำเภอหรือจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ยึดหลัก ๕ ก ประกอบด้วย

๑. กลุ่ม ต้องสร้างการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นกลุ่มแกนนำ คณะทำงาน และกลุ่มสมาชิก หรือกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการทำงาน ในขั้นนี้อาจมีกลยุทธ์ในการสร้างความเป็นกลุ่มก้อนได้หลายวิธี เช่น การเปิดรับสมัครสมาชิกหรือนักเรียนผู้สูงอายุ การต่อยอดจากกลุ่มเดิมที่เคยมีอยู่ในชุมชน เช่น ชมรมผู้สูงอายุ การสร้างสัญลักษณ์ของความเป็นกลุ่มก้อน อาทิ มีสัญลักษณ์ของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีเสื้อสัญลักษณ์ของนักเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น

๒. กรรมการ ถือเป็นตัวแทนของสมาชิกกลุ่มที่จะทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่มให้การทำงานประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ควรสร้างกระบวนการคัดเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว แบ่งหน้าที่

ความรับผิดชอบ ช่วยกันผลักดันการทำงานให้ประสบความสำเร็จ เป็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพ

๓. กติกาหรือข้อตกลงร่วมกัน ต้องเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุ เหมือนเป็นสัญญาใจที่มีต่อกันว่าจะร่วมกันยึดถือและปฏิบัติตามซึ่งจะเป็นแนวทางที่ทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน แม้ว่าเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการชุดใหม่จะยังคงมีแนวทางการทำงานเดิมให้เห็นและพัฒนาต่อยอดได้

๔. กิจกรรมในระยะเริ่มแรกอาจเน้นไปที่การสร้างกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ไม่ซับซ้อน เช่น การจัดให้มาพบปะกันทุกเดือน มีกิจกรรมร้องรำทำเพลง กิจกรรมนันทนาการรูปแบบอื่นๆ กิจกรรมที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็กและเยาวชน หรือการรวมกลุ่ม ออกกำลังกาย เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้น จึงเคลื่อนไปสู่การทำกิจกรรมที่ตอบสนองปัญหาและความต้องการที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น การบูรณาการโรงเรียนผู้สูงอายุเข้ากับทำงานของ “ธนาคารความดี”

๕. กองทุน การขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นไปอย่างมั่นคงจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการทางงบประมาณเพื่อการดำเนินงานด้วยตนเอง วิธีการทางงบประมาณเข้ากองทุนของกลุ่ม อาจจำแนกได้เป็น การสร้างกองทุนของตนเองการเก็บค่าสมาชิก การขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม การเขียนโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน แหล่งทุนต่างๆ เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนสุขภาพตำบล สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นต้น

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หมายถึง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีหรือให้เกิดขึ้นเพื่อให้การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย

๑. มีผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่ทุ่มเท เสียสละ และมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผู้สูงอายุ หรือผู้นำทางด้านจิตใจ เช่น พระภิกษุ เพราะมีผลโดยตรงต่อการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นทั้งแก่ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของโรงเรียน หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่มาของความร่วมมือและการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน

๒. มีเป้าหมายชัดเจนและมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนถือเป็นการกำหนดทิศทางการทำงานที่สร้างความเข้าใจร่วมกันในหมู่คณะกรรมการหรือแกนนำ จะเป็นพลังที่เข้มแข็งในการทำงานร่วมกันและการจัดให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ ถือเป็นกลไก

ในการเชื่อมร้อยความเป็นกลุ่ม และความเป็นชุมชนของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ในการขับเคลื่อนงานโรงเรียนผู้สูงอายุให้บรรลุผล

๓. มีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน กลไกที่ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมประจำเดือน การสร้างเวทีในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

๔. มีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง อาจพิจารณาได้ ๒ ระดับ คือ การสร้างเครือข่ายทางสังคมภายในกลุ่มหรือในหมู่สมาชิกของโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยกัน เช่น ในรูปคณะกรรมการ หรือการมีตัวแทนในแต่ละหมู่บ้าน และการให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก เพื่อประสานพลังในการทำงานร่วมกัน

๕. มีการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยการทบทวนตนเองและสรุปบทเรียนในการทำงานเป็นระยะ เรียนรู้จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้น และนำมาพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง

๖. มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนุนเสริม การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น งบประมาณ บุคลากร สถานที่ การประสานเครือข่าย เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญที่จะผลักดันให้การเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุเกิดขึ้นได้ และดำเนินการไปอย่างราบรื่น

ประเภทกิจกรรมและตัวอย่างกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่มีการดำเนินการในโรงเรียนผู้สูงอายุ มีดังนี้

๑. กิจกรรมประเภทส่งเสริมสุขภาพร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจของผู้สูงวัย กิจกรรมเหล่านี้ด้านหนึ่งมีเป้าหมายในการส่งเสริมให้ผู้สูงวัยได้ออกกำลังกาย อีกด้านหนึ่งเป็นกลยุทธ์ที่สร้างให้เกิดการรวมกลุ่มในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ความหม่นเศร้าทางด้านจิตใจของผู้สูงวัยได้รับการเยียวยา ฟันฟู ควรคำนึงถึงความพร้อมของสภาพทางร่างกายและความสนใจของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมอาทิ

๑.๑ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพร่างกายผ่านการออกกำลังกาย ได้แก่ รำไม้พลอง รำวง พื้นบ้าน รำวงย้อนยุค จั๊ง แอโรบิก สีสาด โยคะ เปตอง กายบริหาร เป็นต้น

๑.๒ กิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ในการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การเชิญวิทยากรให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพร่างกาย ช่องปาก และความสะอาดของผู้สูงอายุ การแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องยาสมุนไพรพื้นบ้าน การรับประทานอาหารให้ถูกสุขลักษณะและวัยสูงอายุ การสร้างเสน่ห์ให้เหมาะสมในวัยสูงอายุ

๑.๓ กิจกรรมการตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุ

๑.๔ กิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและคนวัยอื่น ได้แก่ การส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุและเด็กเยาวชน (เช่น อัยสอนหลาน) การประคับประคองชีวิตคู่ การดูแลซึ่งกันและกัน

๑.๕ กิจกรรมนันทนาการ เช่น ร้องเพลงพื้นบ้าน เพลงร่วมสมัย หัวเราะบำบัด ดนตรีบำบัด ศิลปะบำบัด เช่น ระบายสี พับกระดาษ พิมพ์ภาพ

๑.๖ การจัดเวทีพบปะ พูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องที่อยู่ในความสนใจ

๑.๗ กิจกรรมการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุที่ “ติดบ้าน” (ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้บ้าง และต้องการความช่วยเหลือบางส่วนเนื่องจากปัญหาด้านสุขภาพ ทำให้ไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงผู้ช่วยเหลือตนเองได้ดีแต่ไม่ชอบออกสังคมและกลุ่มที่ติดภารกิจทางบ้าน)

๑.๘ กิจกรรมการดูแลผู้สูงอายุที่ “ติดเตียง” (ผู้สูงอายุที่สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรงป่วย ต้องนอนรักษาตัวและอยู่เฉยๆที่บ้าน ช่วยเหลือตนเองไม่ได้)

๒. กิจกรรมประเภทการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในเรื่องที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญและมีความสนใจ ลดช่องว่างของผู้สูงอายุในการเข้าถึงเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม และอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น

๒.๑ กิจกรรมการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี เช่น การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

๒.๒ กิจกรรมการให้ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม และศาสนา

๒.๓ กิจกรรมการให้ความรู้สิทธิตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

๒.๔ กิจกรรมการพัฒนาความรู้ด้านสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุตามกฎหมาย

๒.๕ กิจกรรมการเรียนรู้จากปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยหมัก แปลงเรียนรู้การปลูกพืชตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการขยะ

๒.๖ กิจกรรมทัศนศึกษาออกสถานที่ เช่น เรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์

๓. กิจกรรมประเภทการส่งเสริมสวัสดิการในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุและการทำประโยชน์เพื่อชุมชน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดสวัสดิการในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุและการทำประโยชน์เพื่อชุมชน รวมไปถึงการสร้างรายได้และการมีงานทำที่เหมาะสมในวัยสูงอายุ เช่น

๓.๑ กิจกรรมให้ความรู้ด้านอาชีพ และการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุ

๓.๒ กิจกรรมธนาคารความดี

๔. กิจกรรมประเภทการส่งเสริมความสามารถด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่ผู้สูงอายุมีอยู่ เป็นกิจกรรมที่สร้างคุณค่า ยกย่องเชิดชูภูมิปัญญาและประสบการณ์ที่สั่งสมมาอย่างยาวนานของผู้สูงอายุ และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำประโยชน์เพื่อชุมชน อาทิ

๔.๑ กิจกรรมสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องต่างๆ ที่มีอยู่ในตัวของผู้สูงอายุ

๔.๒ กิจกรรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ

๔.๓ กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นความรู้ที่มีคุณค่า สังคมควรนำมาเรียนรู้และสืบทอดต่อไปสู่ผู้สนใจ

๕. กิจกรรมประเภทการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำของผู้สูงอายุ เช่น การฝึกอาชีพที่ผู้สูงอายุมีความสนใจ ส่งเสริมการรวมกลุ่มผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากฝีมือของผู้สูงอายุ สินค้าของกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น ผ้าทอ ถ้วยยาม ผ้าพันคอ ดอกไม้จันทน์ การทำบายศรี งานฝีมือต่างๆ

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ลอว์ตัน (Lawton) กล่าวว่า ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี ต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ ๔ ด้าน คือ^๖

๑. การมีความสุขด้านจิตใจ (Psychological Well Being) หมายถึง การที่บุคคลสามารถประเมินได้ว่า ประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาคุณภาพ โดยประเมินได้จากผลกระทบระดับความสุขที่ได้รับ และความสำเร็จที่ได้บรรลุตามความต้องการ หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

๒. ความสามารถในการแสดงพฤติกรรม (Behavioral Competence) หมายถึง ความสามารถในการทำหน้าที่ของบุคคล ซึ่งรวมถึงการทำหน้าที่ของร่างกาย การมีสุขภาพที่ดี การรับรู้ที่ถูกต้อง และการมีพฤติกรรมทางสังคมที่ถูกต้อง

๓. สิ่งแวดล้อมของบุคคล (Objective Environment) หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๕ ส่วน ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ลักษณะภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และที่อยู่อาศัย บุคคลที่มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุ เช่น สมาชิกในครอบครัว เพื่อน บุคคลอื่นทั่วไปที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ สถานภาพทางสังคม อายุ เชื้อชาติ และเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม และวัฒนธรรมภายในชุมชนที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่

๔. การรับรู้คุณภาพชีวิต (Perceived Quality of Life) หมายถึง การที่บุคคลมีการประเมินตนเองเกี่ยวกับความสุขทางด้านจิตใจ ความสามารถในการทำหน้าที่ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อบุคคลดังที่ได้กล่าวมา

จากแนวคิดของ ลอว์ตัน สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ต้องอาศัยปัจจัยด้านจิตใจ เป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตที่สำคัญยิ่งของการดำเนินชีวิต มีความใกล้เคียงกับความพึงพอใจในชีวิต ที่

^๖ Lawton, อังโน สิทธิอาภรณ์ ชวนปี, “การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลบางเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” รายงานการวิจัย, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๐), หน้า ๑๗.

พึงปรารถนาของบุคคล เพราะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตของบุคคลนั้น และในการศึกษาด้านวิทยาการของผู้สูงอายุ มักใช้ความพึงพอใจในชีวิตเป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

นอกจากแนวความคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เสนอโดยลอร์ดัน ดังที่กล่าวแล้ว บริบูรณ์ พรพิบูลย์ ได้กล่าวถึงความสุข ของผู้สูงอายุว่า ควรประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ^๗

๑. มีสุขภาพดี
๒. มีความพอใจในการดำรงชีวิต
๓. มีความสุขตามสภาพของตนเอง

และสามารถเลือกแนวทางในการหาความสุขได้ ๒ ทาง คือ การหาความสุขในทางโลก และการหาความสุขในทางธรรม

ส่วน ประสพ รัตนากร ได้กล่าวถึงคุณลักษณะ ๗ ประการ ที่ผู้สูงอายุพึงมี อันจะนำไปสู่การมีความสุขทางใจ หรือการที่ผู้สูงอายุจะมีความพึงพอใจในชีวิตได้ คือ

๑. เป็นผู้มีความสุขดี
๒. ไม่เป็นผู้หมดหวังในชีวิต
๓. เป็นผู้มีความขยันขันแข็ง
๔. เป็นผู้ที่ทำดี
๕. เป็นผู้ที่เชื่อถือได้
๖. เป็นผู้ที่มีเกียรติในตนเอง
๗. เป็นผู้ที่มีความสุภาพ

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะ

๒.๕.๑ ความหมายของสุขภาวะ

สุขภาวะ ความหมายของสุขภาวะ องค์การอนามัยโลก ได้นิยามไว้ว่า “สุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา มิใช่เพียงการปราศจากโรคหรือความพิการเท่านั้น” (ตามนิยาม “สุขภาพ” ขององค์การอนามัยโลก และ พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐)” หรือสุขภาวะที่สมบูรณ์ทุกๆ ทางเชื่อมโยงกัน สะท้อนถึงความเป็นองค์รวมอย่างแท้จริงของสุขภาพที่

^๗ บริบูรณ์ พรพิบูลย์, โลกขจรและการเตรียมตัวเพื่อเป็นสุข, (เชียงใหม่: พระสิงห์การพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๑๑๒-๑๑๓.

เกือหนุนและเชื่อมโยงกันทั้ง ๔ มิติ นำมาสู่วิสัยทัศน์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) คือ “คนไทยมีสุขภาวะยั่งยืน หมายถึงคนไทยมีสุขภาวะดีครบทั้งสี่ด้าน ได้แก่ กาย จิต สังคม และปัญญา อันได้แก่

๑) สุขภาวะทางกาย หมายถึง การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีเศรษฐกิจพอเพียง มีสิ่งแวดล้อมดี ไม่มีอุบัติเหตุ เป็นต้น

๒) สุขภาวะทางจิต หมายถึง จิตใจที่เป็นสุข ผ่อนคลาย ไม่เครียด คล่องแคล่ว มีความเมตตา กรุณา มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น

๓) สุขภาวะทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดี ในครอบครัว ในชุมชน ในที่ทำงาน ในสังคม ในโลก ซึ่งรวมถึงการมีบริการทางสังคมที่ดี และมีสันติภาพ เป็นต้น

๔) สุขภาวะทางปัญญา (จิตวิญญาณ) หมายถึง ความสุขอันประเสริฐที่เกิดจากมีจิตใจสูง เข้าถึงความจริงทั้งหมด ลดละความเห็นแก่ตัว มุ่งเข้าถึงสิ่งสูงสุด ซึ่งหมายถึงพระนิพพาน หรือพระผู้เป็นเจ้าหรือความดีสูงสุด สุดแล้วแต่ความเชื่อที่แตกต่างกันของแต่ละคน

สุขภาวะ จึงหมายถึง การดำรงชีพของบุคคลอย่างมีความสุขทั้งกาย และ จิต อาจกล่าวได้ว่ามิใช่เพียงไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ แต่รวมถึงการมีชีวิตที่มีร่างกายแข็งแรง จิตแข็งแรง มีความสุขอยู่ในสังคม โลก ในปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว บางอย่างที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดภาวะคุกคามต่อสุขภาวะคนไทยเกิดเป็นปัญหาด้าน สุขภาพ มลภาวะที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับอาหาร วิถีชีวิต ค่านิยมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปแล้วแต่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมาทั้ง สิ้นก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บเช่นเกิดโรคเอดส์ เกิดโรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจขาดเลือด เกิดอุบัติเหตุสูงขึ้น เป็นต้น มีโรคหลายโรคที่อาจป้องกันหรือสามารถลดอัตราเสี่ยงลงได้ ซึ่งต้องการความร่วมมือร่วมใจจากหลายๆ ฝ่ายช่วยการสร้างเสริมสุขภาพให้กับ สังคม

นับเป็นเวลาประมาณ ๕๐ ปีที่ผ่านมาองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ซึ่งเรียกโดยย่อว่า WHO ได้ให้บทนิยามของคำว่า “สุขภาพ” ไว้ว่า “สุขภาพ คือ ความสุขที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ไม่เพียงแต่ความปราศจากโรคหรือทุพพลภาพเท่านั้น”

ความหมายของคำว่าสุขภาพดังกล่าวนี้ใช้กันแพร่หลายทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการแพทย์และสาธารณสุข ต่อมาผู้เชี่ยวชาญขององค์การอนามัยโลกหลายคนมีความเห็นว่าบทนิยามที่ได้ให้ไว้ยังขาดความสมบูรณ์ น่าจะมีการเพิ่มองค์ประกอบทางจิตวิญญาณเข้าไปด้วย ดังนั้นคำจำกัดความของสุขภาพขององค์การอนามัยโลก คำว่า “สุขภาพ” หรือ Health จึงหมายถึงสุขภาวะที่สมบูรณ์ ใช้คำว่า “Complete Well-being” ทางกาย (Physical) ทางจิต (Mental) ทางสังคม (Social) และทางจิตวิญญาณ (Spiritual) ฉะนั้นคำจำกัดความดังกล่าวเป็นคำนิยามที่ลึกที่สุดกว้าง

ที่สุด ครอบคลุมทุกอย่างทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ สุขภาพจึงไม่ใช่เรื่องโรค เรื่องโรงพยาบาล หรือเรื่องยาเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่ครอบคลุมไปทั้งหมด^๘

กล่าวโดยสรุป ความหมาย สุขภาวะ เป็นการดูแลรักษา การป้องกัน และการเยียวยา ทั้งทางด้านร่างกาย สังคม และจิตใจ มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องปฏิบัติประยุกต์ใช้หลักธรรม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการดูแล การป้องกันและการเยียวยา ชีวิต โดยเฉพาะทางด้านจิตใจ การส่งเสริมกำลังใจให้ผู้ป่วยหนัก มีความหวังที่จะดูแลรักษาใจซึ่งถือว่าสำคัญที่สุด เพื่อผู้ป่วยสามารถประคองจิตที่ดีของตน ได้ตลอดไป จนกว่าจะสิ้นชีวิต หรือหากประคองจิตได้ถึงขั้นสูงสุด คือ การบรรลุธรรมได้พร้อมกับการสิ้นชีวิต ที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า “ชีวิตสมัสสี” ถือว่าเป็นการบรรลุเป้าหมายชีวิตในโอกาสสุดท้ายที่สูงที่สุด

๒.๕.๒ สุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา

ภาวะความมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี ควบคู่กันไป เป็นความหมายที่สมบูรณ์สูงสุดในพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีโรคทางกายเกิดขึ้น ก็สามารถพัฒนาด้านจิตใจไว้ได้ เพราะมุ่งให้ความสำคัญทางด้านจิตใจเป็นพิเศษ ดังพุทธภาษิตที่ว่า “ใจเป็นผู้นำสรรพสิ่ง”^๙

พระพุทธเจ้า ตรัสถึงความสำคัญของการมีสุขภาพร่างกายดี ไม่มีโรคภัยเบียดเบียนว่า เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญเพียรอย่างยิ่ง^{๑๐} หากร่างกายเจ็บป่วยไม่อาจเยียวยาได้แล้ว พระองค์จะทรงมุ่งเน้นการเยียวยาทางด้านจิตใจเป็นหลัก ดังเรื่องที่ปรากฏว่า ครั้งหนึ่งมีภิกษุทุพพลภาพป่วยหนัก ระยะเวลาที่สุดท้าย พระพุทธเจ้าทรงเยียวยารักษาทางด้านจิตใจ ทรงมีพระดำรัสว่า “แม้ร่างกายจะเจ็บหนักแต่ยังสามารถพัฒนาให้ไปสู่การบรรลุธรรมได้ ดังข้อความว่า “...ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการ ย่อมไม่ละภิกษุบางรูปผู้ทุพพลภาพ เป็นไข้ เธอพึงหวังโดยผลนี้คือ ไม่นานนักจักทำให้แจ้งเจโตวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน...”^{๑๑}

ทัศนะเรื่องความเจ็บป่วยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ประการหนึ่งว่า “ร่างกายเป็น รังแห่งโรค”^{๑๒} การที่ร่างกายเป็นฐานหรือที่ตั้งแห่งโรค ย่อมจะเจ็บป่วยอย่างใดอย่างหนึ่งไม่มากก็น้อยเป็น

^๘ ประเวศ วะสี, การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓.

^๙ ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑/๒๓.

^{๑๐} อจ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๕๓-๕๔/๙๒-๙๓.

^{๑๑} อจ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๒๑/๒๐๑.

^{๑๒} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๔๘/๗๘.

ธรรมดา อีกคำหนึ่ง คือ คำว่า “อโรคย” ไม่มีโรค ดังพุทธภาษิตว่า “อาโรคยปรมา ลาภา” แปลว่า ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ^{๑๓} คำว่า อโรคยา อีกนัยหนึ่งหมายถึงภาวะการปราศจากโรคทางจิตเพียงอย่างเดียว ดังพุทธพจน์ที่ว่า ผู้ที่ปราศจากโรคทางกายเป็นเวลานานๆ หรือไม่มีโรคทางกายปรากฏอยู่เลยนั้นพอหาได้ แต่คนที่ไม่มีโรคทางใจแม้เพียงชั่วขณะหนึ่งนี้หายาก ยกเว้นพระอรหันต์ผู้หมดกิเลสแล้วเท่านั้น^{๑๔}

พระพรหมคุณาภรณ์^{๑๕} (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายว่า “สุขภาวะ” หรือ “สุขภาพ” เป็นคำเดียวกันในภาษาบาลี แต่ภาษาไทยแผลง “ว” เป็น “พ” เป็นคำว่า “สุขภาพ” เมื่อความหมายของ สุขภาพคือสุขภาพทางกาย จิต สังคม และปัญญา จึงสื่อความหมายใกล้ความสุข ภาวะที่ปลอดทุกข์ เป็นสุข เป็นภาวะที่สมบูรณ์ คำสมัยใหม่เรียกว่า “องค์รวม” ความสุขแนวพุทธหรือสุขภาพแนวพุทธ ประกอบด้วยลักษณะที่เป็นวิชา (ความสว่างมองเห็น) วิมุตติ (ความหลุดพ้นเป็นอิสระ) วิสุทธิ (ความหมดจด ไม่ขุ่นมัวเศร้าหมอง) สันติ (ความสงบไม่ร้อนรนกระวนกระวาย) ซึ่งเป็นภาวะที่เป็นความดีงามของชีวิต

๒.๕.๓ พุทธวิธีดูแลสุขภาพแบบองค์รวม

หลักฐานในคัมภีร์พระไตรปิฎกหลายแห่ง ระบุถึงความสุขภาพอนามัยของพระพุทธเจ้าไว้หลายประการ เช่น บำเพ็ญพุทธกิจได้เกือบตลอดทั้งวัน คือ เวลาเช้าเสด็จบิณฑบาตเพื่อโปรดสัตว์ เวลาเย็นทรงแสดงธรรม เวลาค่ำทรงประทานโอวาทแก่เหล่าภิกษุ และจวนสว่างทรงตรวจพิจารณาสัตว์ที่สามารถและที่ยังไม่สามารถบรรลุธรรมอันควรจะเสด็จไปโปรด พระองค์ทรงมีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ดี แม้จะทรงมีพระชนมายุถึง ๘๐ พรรษา^{๑๖} แล้วก็ตาม ดังที่ตรัสยืนยันว่า พระองค์เป็นคนแก่ชราแม้ว่าจะทรงเจ็บป่วยอย่างหนัก ก็ไม่ทำให้พระองค์หลงลืมสติ และปัญญา^{๑๗} พระองค์เสด็จด้วยพระบาทจาริกไปเผยแผ่ธรรมตามที่ต่างๆ จนช่วงสุดท้ายแห่งชีวิต ขณะที่พระองค์ทรงประชวรหนักด้วยโลหิตปกขันทิกภาพาธ (ถ่ายเป็นพระโลหิต) ยังทรงสามารถเดินทางไกล จากเมืองปาวาสูเมืองกุสินาราอันเป็นสถานที่ปรินิพพานได้^{๑๘}

^{๑๓} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๑๕-๒๑๖/๒๕๔-๒๕๕.

^{๑๔} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๕๗/๒๑๗.

^{๑๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), “สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ”, **พุทธจักร**, ปีที่ ๕๙ ฉบับที่ ๑๑ (พฤศจิกายน ๒๕๔๘): ๕-๑๐.

^{๑๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๕/๑๑๐.

^{๑๗} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๖๑/๑๖๔-๕.

^{๑๘} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๙/๑๓๗-๑๔๗.

บุคคลที่ใกล้ชิดพระพุทธรเจ้า กล่าวขานถึงพระองค์ว่า ทรงเป็นผู้มีพระโรคาพาธน้อย ทรงกระปรี้กระเปร่า มีพระพลานามัยสมบูรณ์ อยู่สำราญดี^{๑๙} พระองค์ตรัสกับพราหมณ์ผู้หนึ่ง ถึงความเป็นอยู่ของพระองค์ไว้ว่า พราหมณ์ เราอาศัยหมู่บ้านหรือตำบลใดในโลกนี้อยู่ในเวลาเช้า เราครองอันตราวาสก ถือบาตรจีวร เข้าไปสู่หมู่บ้านหรือตำบลนั้นแลเพื่อบิณฑบาต กลับจากบิณฑบาต หลังจากนั้นเสร็จแล้วเข้าไปสู่ชายป่า กวาดหญ้าหรือใบไม้ที่มีอยู่ในที่นั้นรวมเป็นกองแล้วนั่งขัดสมาธิ ตั้งกายตรง ดำรงสติมั่นไว้ สงัดจากกาม และอกุศลธรรมแล้ว บรรลุปฐมฌาน....บรรลุทุติยฌาน....บรรลุตติยฌาน....บรรลุจตุตถฌาน ที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริบูรณ์ เพราะอุเบกขาอยู่^{๒๐}

ข้อวัตรปฏิบัติของพระพุทธรเจ้าจากพุทธรพจน์ได้ เช่น การบริโภคาหาร พระองค์ ฉันทอาหารมือเดียวนอกจากจะทรงถือหลักในการฉันทอาหารมือเดียวตลอดชีวิตพรหมจรรย์แล้ว พระองค์ยังทรงพร่ำสอนและแนะนำให้เหล่าภิกษุสงฆ์ฉันทอาหารมือเดียวด้วย ดังพุทธรพจน์ว่า “...ภิกษุทั้งหลาย เราฉันทอาหารมือเดียว เราเมื่อฉันทอาหารมือเดียว ย่อมรู้สีกว่ามีโรคาพาธน้อย กระปรี้กระเปร่า มีพลานามัยสมบูรณ์ อยู่สำราญ... ภิกษุทั้งหลาย มาเถิด แม้เธอทั้งหลาย ก็จงฉันทอาหารมือเดียวเถิด เธอทั้งหลายเมื่อฉันทอาหารมือเดียว จักรู้สีกว่า มีโรคาพาธน้อย กระปรี้กระเปร่า มีพลานามัยสมบูรณ์ อยู่สำราญ...”^{๒๑} พิจารณาอาหารก่อนฉันท ดังพุทธรพจน์ว่า “..ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยกกายแล้วฉันทบิณฑบาต ไม่ใช่เพื่อเล่น ไม่ใช่เพื่อมัวเมา ไม่ใช่เพื่อประดับ ไม่ใช่เพื่อตกแต่ง แต่เพียงเพื่อกายนี้ดำรงอยู่ได้ เพื่อให้ชีวิตินทรีย์เป็นไปได้ เพื่อบำบัดความหิว เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ ด้วยคิดเห็นว่าโดยอุบายนี้ เราจักกำจัดเวทนาเก่าเสียได้ และจักไม่ไห้เวทนาใหม่เกิดขึ้น ความดำรงอยู่แห่งชีวิตความไม่มีโทษ และการอยู่โดยผาสุกจักมีแก่เรา แล้วจึงบริโภคาอาหาร^{๒๒}

พระพุทธรเจ้าทรงมีเป้าหมายในการบริโภค ที่ประกอบด้วยองค์ธรรม ๑๐ ประการ คือ

๑. ทรงมีสติและรู้ประมาณในการบริโภค
๒. ทรงบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ไม่ก่อโทษต่อร่างกาย
๓. ทรงพิจารณาอาหารว่ามีลักษณะเป็นเพียงธาตุชนิดหนึ่ง
๔. ไม่บริโภคเพื่อเล่นสนุกสนานเพลิดเพลิน
๕. ไม่บริโภคเพื่อความเมามั่น

^{๑๙} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๒/๓๗, ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐, ๔๘/๕๗๑.

^{๒๐} อ.จ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๖๔/๒๕๐.

^{๒๑} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๒๕/๒๓๖, ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๓๔, ๑๓๔/๑๕๐.

^{๒๒} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๓/๒๓.

๖. ไม่บริโภคน้ำเพื่อประดับ
๗. ไม่บริโภคน้ำเพื่อตกแต่ง
๘. บริโภคน้ำเพื่อยังพระชนม์ชีพ
๙. บริโภคน้ำเพื่อป้องกันความลำบาก
๑๐. บริโภคน้ำเพื่ออนุเคราะห์แก่การประพาศิพรมจรรย์

ทรงเลือกพิจารณาฉันเฉพาอาหารที่เป็นประโยชน์ไม่ก่อโทษต่อร่างกายเท่านั้น ดังที่ทรงห้ามภิกษุดื่มสุราและเมรัย เพราะเป็นบ่อเกิดของการเกิดโรค^{๒๓} มีสติในการฉันอาหาร พระองค์ตรัสแนะนำพระเจ้าปเสนทิโกศลและภิกษุทั้งหลายให้เป็นผู้มีสติในการบริโภค ดังพุทธพจน์ว่า “...มนุษย์ผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อ รู้ประมาณในการบริโภคที่ได้แล้ว ย่อมมีเวทนาเบาบาง เขาย่อมแก่ช้า อายุยังยืน”^{๒๔} “เราทั้งหลาย จักเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ ทำความรู้สึกรู้ตัวในการก้าวไป....การฉัน การดื่ม การเคี้ยว การกลืน”^{๒๕} รู้ประมาณในการฉัน ดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยบคายว่า เราบริโภคอาหารไม่ใช่เพื่อเล่น เพื่อความมัวเมา เพื่อประเทืองผิว และเพื่อความอ้วนพี แต่เพื่อกายนี้ดำรงอยู่ การพิจารณาในการบริโภค นี้เรียกว่า ความเป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภค”^{๒๖}

กล่าวโดยสรุป ในพระไตรปิฎกระบุถึงความสุขาพอนามยดีของพระพุทธเจ้าไว้หลายประการ ได้แก่ บำเพ็ญพุทธกิจได้เกือบตลอดทั้งวัน สติสัมปชัญญะบริบูรณ์ดี มีโรคน้อย มีเป้าหมายในการบริโภค มีสติพิจารณาฉันเฉพาอาหารที่เป็นประโยชน์ รู้ประมาณในการบริโภคและห้ามดื่มสุราและเมรัย ทำให้มีพระพลาณามยสมบูรณ์

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม

๒.๖.๑ ความหมายของสวัสดิการสังคม

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้ให้ความหมายของ “สวัสดิการสังคม” (Social Welfare) ว่า คือระบบการจัดบริการทางสังคม ซึ่งเกี่ยวกับการป้องกันการแก้ไขปัญหา การพัฒนา การส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐานทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน และการมีรายได้ นั้นหนาการ

^{๒๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๘/๒๐๒-๒๐๓.

^{๒๔} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๒๔/๑๔๕.

^{๒๕} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๒๔/๔๕๗.

^{๒๖} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๒๒/๔๕๖.

กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิประชาชน จะต้องได้รับและการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ^{๒๗}

ระพีพรรณ คำหอม^{๒๘} ได้อธิบายถึง งานสวัสดิการสังคม ว่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนทุกคนในสังคมตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย อาจกล่าวได้ว่าเป็นวัฏจักรชีวิต (Life Cycle) ของคนในสังคมแต่ละคนต้องได้รับบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น บริการด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งมักจะมีข้อคำถามว่า ใครควรจะทำหน้าที่จัดระบบสวัสดิการสังคมให้กับประชาชน และใครควรจะได้รับบริการบ้าง คนทุกคนในสังคม หรือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม ใครควรจะได้การดูแลก่อน จะทำอย่างไรที่จะให้คนในสังคมได้รับบริการสวัสดิการอย่างทั่วถึง การกระจายบริการ หรือทรัพยากรให้กับประชาชนที่มีลักษณะปัญหาหลากหลาย แตกต่างกันได้ รับบริการอย่างเป็นธรรม ประเด็นเหล่านี้ยังมีข้อโต้แย้งเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านปรัชญา แนวคิด พัฒนาการของแต่ละสังคม และการประยุกต์ใช้ในลักษณะของนโยบาย แผนงาน และกิจกรรม ในอดีต การดูแลคุ้มครองสมาชิกของสังคม เป็นบทบาทหน้าที่ของสถาบันครอบครัว ครอบครัวจึงเป็นสถาบันแรกที่สำคัญต่อการสร้างระบบความมั่นคงของมนุษย์ และสังคม ระบบการดูแลสมาชิกในครอบครัว จึงขึ้นอยู่กับระบบเศรษฐกิจ ฐานะของครอบครัวนั้นๆ ว่าเป็นอย่างไร แต่ถ้าครอบครัวใดไม่สามารถทำหน้าที่เบื้องต้นได้ ระบบรองลงมาคือระบบเครือญาติ ระบบเพื่อนบ้าน ระบบชุมชนก็จะทำหน้าที่ให้การดูแล สงเคราะห์แบบชั่วคราว เป็นระบบสนับสนุนทางสังคม ในขณะที่องค์กรภาครัฐจะเข้ามามีบทบาทรับผิดชอบก็ต่อเมื่อ ระบบสนับสนุนทางสังคมที่ใกล้ชิดของบุคคลนั้น ไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้ หน้าที่สำคัญของรัฐอีกประการหนึ่ง คือ การดูแลรับผิดชอบให้ประชาชน ที่เดือดร้อนให้ได้รับบริการสังคมขั้นพื้นฐาน หรือบริการสวัสดิการสังคมจากรัฐ ฉะนั้นสิทธิของประชาชนในฐานะที่เป็นพลเมืองของรัฐ (Civil Right) ก็ควรจะได้รับบริการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชน รัฐในฐานะผู้ปกครองที่มีอำนาจซึ่งมีหน้าที่โดยชอบธรรมที่จะจัดสรรทรัพยากรให้กับประชาชน ในอดีต รัฐกับประชาชนได้สร้างพันธะสัญญาร่วมกัน ที่เรียกว่า “สัญญาประชาคม” อำนาจของรัฐจึงเป็นอำนาจที่ชอบธรรม รัฐบาลจึงมีหน้าที่หลักโดยมีนโยบายการดูแลทุกข์ และสุขของประชาชน ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามอัตภาพของตน ประชาชนส่วนใหญ่ จึงมีความศรัทธาเชื่อถือต่ออำนาจรัฐว่าเป็นผู้ที่เหมาะสมต่อการจัดบริการสวัสดิการสังคมได้เป็นอย่างดีดังจะเห็นได้จากนโยบายของรัฐในรูปของกฎหมาย และพระราชบัญญัติสวัสดิการสังคมของแต่ละประเทศ

^{๒๗} พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖, (เอกสารอัสสาเนา), ๒๕๔๖, หน้า ๑.

^{๒๘} ระพีพรรณ คำหอม, สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อารยันมีเดีย, ๒๕๔๙), หน้า ๑-๕.

งานสวัสดิการสังคม จึงขึ้นอยู่กับระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมวัฒนธรรมแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตามการจัดการจัดบริการสวัสดิการสังคม ซึ่งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มประเทศเสรีนิยมประชาธิปไตย เชื่อว่า ควรปล่อยให้กลไกตลาดทำหน้าที่จัดระบบบริการสวัสดิการสังคม รัฐจะปล่อยให้ประชาชนรับผิดชอบสวัสดิการของตัวเอง รัฐจะเข้ามาทำหน้าที่ดูแลจัดสวัสดิการเฉพาะกลุ่ม ประชาชนที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้ โดยรัฐได้สร้างเครื่องมือทดสอบความจำเป็นขึ้นมา รัฐจะจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งมาให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อให้เกิดการกระจายบริการสวัสดิการสังคมให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ขณะที่กลุ่มประเทศสังคมนิยมส่วนหนึ่งเชื่อว่า รัฐควรมีหน้าที่จัดสรรทรัพยากร บริการสวัสดิการสังคมให้กับประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม รัฐในฐานะผู้ปกครองจะไม่ปล่อยให้บริการสวัสดิการสังคมเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล บริการของรัฐในลักษณะนี้ คำนึงถึงความเสมอภาคของคนทุกคนในสังคมที่พึงได้รับบริการจากรัฐ เป็นต้น จากความเชื่อดังกล่าวทำให้งานสวัสดิการสังคมของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน

ปัจจุบันกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม ได้ทำให้กลุ่มประเทศสังคมนิยมส่วนหนึ่งล่มสลายไป สังคมโลกได้ก้าวเข้าสู่ระบบเสรีนิยมประชาธิปไตย งานสวัสดิการสังคมที่ปรากฏในลักษณะของรัฐสวัสดิการ (Welfare State) ส่วนหนึ่งได้ประสบปัญหาาร่วมกัน ที่สำคัญคือ รัฐไม่สามารถแบกรับภาระงบประมาณค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นอย่างคาดการณ์ไม่ได้ กับบริการสวัสดิการสังคมต่างๆ ได้ โปรแกรมการจัดการในลักษณะการสงเคราะห์ประชาชน (Public Assistance) ไม่สามารถตอบสนองปัญหา และความต้องการที่แท้จริงให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมได้ โดยเฉพาะการพัฒนาให้กลุ่มเป้าหมายสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว นอกจากนี้ยังมีข้อโต้แย้งของผู้บริหารประเทศส่วนหนึ่ง ที่เชื่อว่า กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมเป็นกลุ่มคนขี้เกียจ ไม่ทำงานรอแต่รับบริการจากรัฐ ซึ่งไม่เป็นธรรมกับประชาชนส่วนใหญ่ที่ต้องทำงานเสียภาษีให้รัฐ แต่รัฐต้องนำภาษีส่วนหนึ่งมาจัดให้กับคนกลุ่มนี้ ซึ่งแนวโน้มจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และมักจะพึ่งพาบริการของรัฐในระยะยาว รัฐจะมีภาระความรับผิดชอบต่อประชาชนกลุ่มนี้โดยไม่จำเป็น ตัวอย่างเช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ในยุค ๑๙๙๐ เป็นต้นมา ได้ตัดทอนโปรแกรมการให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่มีปัญหาการเลี้ยงดูเด็ก (The Aid to Families with Dependent Children) หรือเรียกโดยย่อว่า AFDC โปรแกรมนี้ได้ถูกยกเลิกไปในที่สุด เป็นต้น โดยมีการพัฒนาโปรแกรมบริการใหม่ ที่เน้นการช่วยเหลือที่มุ่งให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมได้มีงานทำ และช่วยเหลือตนเองมากขึ้น แทนการเป็นผู้รอรับบริการจากรัฐ

การจัดบริการสวัสดิการสังคมในอนาคต จึงได้รับการวิพากษ์ให้มีการทบทวนบทบาทของ รัฐ ประเภทและลักษณะบริการสวัสดิการที่เป็นอยู่อาจไม่เหมาะสม และสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง สังคมไทยก็ประสบปัญหาในลักษณะดังกล่าวเช่นกัน ซึ่งเป็นผล

จากภาวะวิกฤตด้านเศรษฐกิจในกลางปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา รัฐไม่สามารถที่จะจัดบริการในลักษณะของ รัฐสวัสดิการ อีกต่อไป การจัดสวัสดิการสังคมในปัจจุบันและอนาคต ได้พยายามปรับตัวใหม่ใน ลักษณะของสวัสดิงาน (Workfare) แทน ขณะเดียวกันรัฐก็จำเป็นต้องใช้นโยบาย การจัดวางระบบ เครือข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net) ที่ครอบคลุมคนทุกคนในสังคม เพื่อเป็น มาตรการรองรับปัญหาการว่างงานสูงในอนาคต เช่นกัน การจัดบริการสวัสดิการสังคมเฉพาะกลุ่ม ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม แบบสงเคราะห์เฉพาะหน้า เริ่มถูกจำกัดวงให้เล็กลง รัฐได้พยายามผลักดัน ระบบสวัสดิการสังคม ในรูปของโครงการหลักประกันแทน ควบคู่กับการกระจายอำนาจลงมาภาค ท้องถิ่น และภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดบริการสวัสดิการทางสังคมมากขึ้น

การจัดระบบสวัสดิการทางสังคม จึงไม่ใช่บทบาทของรัฐ เช่นที่ผ่านมา ประชาชนกลุ่ม ต่างๆ ได้มีการเคลื่อนไหว รวมกลุ่มและเรียกร้องผลักดันให้เกิดระบบสวัสดิการสังคม ที่มีรูปแบบ หลากหลายโดยเริ่มจากความพร้อมของกลุ่มเล็กๆ ที่ตระหนักและเห็นความสำคัญของการสร้างระบบ ความมั่นคงทางสังคมให้กับกลุ่มของตนเองในลักษณะของกองทุนสวัสดิการชุมชน ที่อยู่อาศัย จากการ ระดมทุนตามศักยภาพของคนในชุมชนเป็นหลัก กระแสการเปลี่ยนแปลงระบบสวัสดิการสังคมไทย จึงขึ้นอยู่กับประชาคมต่างๆ มากกว่าการปล่อยให้รัฐทำหน้าที่ดูแลด้านสวัสดิการสังคมอีกต่อไป

๒.๖.๒ องค์ประกอบของงานสวัสดิการสังคม

อาจกล่าวได้ว่าองค์ประกอบของงานสวัสดิการสังคมโดยทั่วไปมีการใช้อยู่ ๒ ลักษณะคือ องค์ประกอบในลักษณะกว้าง และในลักษณะแคบ ดังนี้^{๒๙}

องค์ประกอบของงานสวัสดิการสังคมในลักษณะกว้าง แบ่งเป็น ๗ ด้าน ประกอบด้วย

๑. การศึกษา (Education)
๒. สุขภาพอนามัย (Health)
๓. ที่อยู่อาศัย (Housing)
๔. การทำงานและการมีรายได้ (Employment and Income Maintenance)
๕. ความมั่นคงทางสังคม (Social Security)
๖. บริการสังคม (Social Service)
๗. นันทนาการ (Recreation)

ส่วนองค์ประกอบของงานสวัสดิการสังคมในลักษณะแคบ แบ่งเป็น ๓ บริการ ได้แก่

๑. บริการประกันสังคม (Social Insurance) เป็นบริการที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติ

^{๒๙} ระพีพรรณ คำหอม, สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย, หน้า ๑๘-๒๑.

ประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้บังคับให้สถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ ๑๐ คนขึ้นไป ต้องจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม การจ่ายเงินเข้ากองทุนประกันสังคม ประกอบด้วย ๓ ฝ่าย ได้แก่ ลูกจ้าง นายจ้าง และรัฐบาล ในอัตราไม่เกินร้อยละ ๑.๕ ของค่าจ้างรายเดือนของลูกจ้าง แต่ละคนเท่าๆ กัน โดยครอบคลุมให้ลูกจ้างได้สิทธิประโยชน์ทดแทนในระยะแรก ๔ กรณี ได้แก่ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยนอกเวลาทำงาน กรณีพิการทุพพลภาพ กรณีคลอดบุตร และกรณีตาย ต่อมาเมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ กองทุนประกันสังคม ได้ขยายสิทธิประโยชน์ทดแทนเพิ่มขึ้นอีก ๒ กรณีคือ กรณีสงเคราะห์บุตร และกรณีชราภาพ จึงส่งผลให้ผู้ประกันตนต้องจ่ายเพิ่มอีกร้อยละ ๒.๐ และรัฐบาลสมทบเพิ่มร้อยละ ๑.๐ เงินสมทบที่ฝ่ายนายจ้าง และลูกจ้างนำส่งร้อยละ ๓.๕ ต่อเดือน ในปี ๒๕๔๖ รัฐบาลเห็นว่าเศรษฐกิจเริ่มที่จะฟื้นตัว จึงประกาศเพิ่มอัตราเงินสมทบ ๒ กรณี หลังเป็นร้อยละ ๓.๐ รวมเงินสมทบฝ่ายนายจ้าง และลูกจ้างต้องนำส่งเป็นร้อยละ ๔.๕ ต่อเดือน จนกระทั่งวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้ขยายครอบคลุมกรณีว่างงาน จึงทำให้มีการจัดเก็บเงินสมทบเพิ่มจากนายจ้าง และลูกจ้างร้อยละ ๐.๕ และรัฐบาลสมทบเพิ่มอีกร้อยละ ๕.๐ ต่อเดือน ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ บริการประกันสังคม ครอบคลุมจำนวนผู้ประกันตนทั่วประเทศ ๘,๔๒๙,๐๘๕ คน หรือ ๘.๔ ล้านคน ส่วนผู้ที่ไม่ได้รับการคุ้มครองทางสังคมจากกองทุนประกันสังคม ได้แก่ กลุ่มแรงงานนอกระบบ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพอิสระ และกลุ่มที่รับจ้างทำงานตามบ้าน

๒. บริการสงเคราะห์ประชาชน (Public Assistance) เป็นบริการหนึ่งที่รัฐให้การช่วยเหลือแก่ประชาชน หรือครอบครัวที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ โดยหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือจะมีการทดสอบความจำเป็น (Means – Test) ก่อนให้ความช่วยเหลือ ถือเป็นบริการทดแทนชั่วคราว เป็นการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เฉพาะหน้า (Relief) เช่น การให้เงิน การให้สิ่งของ หรือเครื่องอุปโภค บริโภค การให้บริการอื่นๆ ที่จำเป็น ได้แก่ การให้คำปรึกษา บริการให้ความรู้ บริการฝึกอาชีพ บริการจัดหางาน บริการจัดที่อยู่อาศัย เป็นต้น บริการเหล่านี้ ถือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการจัดบริการสวัสดิการสังคม ซึ่งมักจะทำให้เกิดการเข้าใจผิดต่อวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ว่าเป็นการช่วยเหลือสงเคราะห์เฉพาะหน้าเท่านั้น เมื่อผู้ใช้บริการได้รับการช่วยเหลือเบื้องต้นไปแล้ว นักสังคมสงเคราะห์จำเป็นต้องใช้วิธีการ และกระบวนการทำงานต่อเนื่องร่วมกับผู้ใช้บริการ เพื่อพัฒนาให้ผู้ใช้บริการได้จัดการปัญหา และพัฒนาตนเองและสังคมในระยะยาวได้ต่อไป

๓. บริการสังคม (Social Services) เป็นบริการที่รัฐหรือเอกชนที่มีความพร้อมทำหน้าที่ จัดให้มีบริการสังคม จึงเป็นบริการทางเลือกที่รัฐเปิดโอกาสให้ภาคเอกชน ภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนรับผิดชอบสังคม โดยจัดบริการให้กับประชาชนแทนรัฐ เป็นการใช้กลไกตลาดเข้ามาจัดการมุ่งส่งเสริมสวัสดิภาพของบุคคลในสังคม ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตามอัตภาพ ซึ่งผู้ใช้บริการสามารถเลือกใช้บริการตามความต้องการของตนเอง เช่น บริการของโรงพยาบาลเอกชน

บริการรักษาความปลอดภัย บริการสถาบันการศึกษาเอกชน เป็นต้น บริการสังคมที่ดำเนินการโดยเอกชนจึงเป็นทางเลือกให้กับประชาชนที่สามารถซื้อหาบริการได้โดยไม่จำเป็นต้องรอใช้บริการของรัฐเพียงด้านเดียว บริการเหล่านี้ได้แก่ สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน สถานพักฟื้นผู้ป่วยในโรงพยาบาล เป็นต้น

บริการสังคมเป็นบริการที่กระจายให้ทั้งภาครัฐและเอกชนดำเนินการ จนทำให้ขาดการตรวจสอบ ควบคุมติดตามบริการดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นองค์ประกอบของงานสวัสดิการสังคม ในลักษณะกว้างทั้ง ๗ ด้านและองค์ประกอบของงานสวัสดิการสังคมในลักษณะแคบ ๓ ด้าน จึงขึ้นอยู่กับการนำไปใช้ของนักสวัสดิการสังคม สำหรับในประเทศไทยนำมาใช้ทั้ง ๒ ลักษณะ ทั้งด้านกว้างและด้านแคบ แต่โดยทั่วไปแล้วสังคมไทยมักจะรู้จักบริการสวัสดิการสังคมในลักษณะแคบมากกว่า โดยบริการประกันสังคมถือเป็นบริการที่นำไปสู่การสร้างความมั่นคงทางสังคมให้กับลูกจ้างผู้ใช้แรงงาน ที่พัฒนาขยายความครอบคลุมและสิทธิประโยชน์ทดแทนมากขึ้น ขณะที่บริการสงเคราะห์ประชาชนยังคงเป็นบริการที่รัฐต้องจัดสรรงบประมาณการช่วยเหลือกับผู้เดือดร้อน เป็นต้น

ปัจจุบันรัฐพยายามใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชนองค์กรภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาร่วมรับผิดชอบในระบบสวัสดิการสังคมมากขึ้น^{๓๐}

๒.๖.๓ หลักการของสวัสดิการสังคมไทย

การจัดสวัสดิการสังคมของไทยในปัจจุบันได้คำนึงถึงหลักการที่สอดคล้องกับความเป็นสากลโลก โดยยึดหลักการสำคัญ คือ

๑) หลักสิทธิมนุษยชน (Human Rights) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้กำหนดสิทธิของบุคคล เด็ก สตรี คนชรา และผู้พิการทุพพลภาพ และเน้นให้มีการพิทักษ์ ปกป้องคุ้มครอง สิทธิของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว โดยเฉพาะบริการพื้นฐานที่ประชาชนไทยควรจะได้รับ เช่น บริการการศึกษาภาคบังคับ บริการประกันสุขภาพ เป็นต้น

๒) หลักความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) ประชาชนทุกคนควรได้รับบริการสวัสดิการสังคมขั้นพื้นฐานจากรัฐ บริการที่มุ่งตอบสนองปัญหา และความต้องการของคนในสังคม โดยทั่วไปบริการพื้นฐานมักจะถือเป็นบริการขั้นต่ำสุด (Minimum Needs) ที่รัฐต้องจัดให้กับคนในสังคม เช่น การศึกษาภาคบังคับ บริการสุขภาพอนามัยของรัฐ เป็นต้น ในประเทศไทยรัฐได้กำหนดให้

^{๓๐} ระพีพรรณ คำหอม, สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย, หน้า ๒๕.

มีเครื่องชี้วัดถึงความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เพื่อให้สามารถตอบสนองกับปัญหาและความต้องการของ คนในสังคมได้ในระดับหนึ่ง

๓) ความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice) หลักการสำคัญข้อนี้ บริการสวัสดิการ สังคมที่ดี จะต้องเป็นบริการที่อยู่บนพื้นฐานความถูกต้องของกฎหมาย ความยุติธรรมทางสังคม และ ให้บริการแก่ทุกคน ไม่ว่าผู้รับบริการจะอยู่ในฐานะ หรือความเป็นอยู่อย่างใด รัฐควรจัดสวัสดิการให้ อย่างยุติธรรม ไม่เกิดความเหลื่อมล้ำต่ำสูงกัน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการลดช่องว่างระหว่างประชาชน ไม่เกิด การแบ่งพรรค แบ่งพวก ซึ่งยากแก่การควบคุม นำไปสู่การแตกร้างในหมู่คณะชุมชนด้วยกัน

๔) ความสม่ำเสมอ บริการที่จัดให้แก่ประชาชนในประเทศนั้น ควรจัดให้อย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่จัดตามความพอใจของรัฐบาล หรือผู้ให้บริการสวัสดิการ

๕) การไม่เป็นภาระแก่ประชาชน การจัดสวัสดิการเพื่อผ่อนคลายความเดือดร้อนและ เสริมสร้างความผาสุกให้แก่ประชาชน ดังนั้นการจัดสวัสดิการไม่ควรเป็นภาระแก่ประชาชนในอนาคต

๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในต่างประเทศ

การเพิ่มขึ้นของจำนวนและสัดส่วนประชากรสูงอายุที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้ สร้างความวิตกกังวลให้กับประเทศต่างๆ ทั่วโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่ได้ก้าวล่วงเข้าสู่ภาวะที่ เรียกว่า “สังคมผู้สูงอายุ” เช่นประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา แคนาดา อิตาลี ต่างตระหนักถึงผลกระทบที่อาจจะตามมาจากสถานการณ์เช่นนี้ ทำให้หลายประเทศได้กำหนด มาตรฐานการแก้ไขปัญหา และมีการวางแผนเตรียมรับมือกับสถานการณ์ ที่อาจจะต้องเผชิญ ใน งานวิจัยนี้ได้ศึกษาแนวทางการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในประเทศต่างๆ ดังกล่าว ดังต่อไปนี้

๒.๗.๑ ประเทศญี่ปุ่น ในฐานะเป็นประเทศที่มีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุมากที่สุดในโลก ความกังวลในผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ย่อมมีมากกว่าประเทศอื่นๆ การดำเนินงานเพื่อรองรับ สถานการณ์ดังกล่าว จึงมีอยู่อย่างมากมาย สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุของประเทศญี่ปุ่นปรากฏชัดเจน เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๘๖ คือนโยบายให้มีสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ นโยบายดังกล่าวนี้มุ่งให้ครอบคลุม ๔ ระบบ ทั้งระบบประกันการจ้างงาน และรายได้ ระบบสุขภาพและสวัสดิการสังคม ระบบการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชน และระบบการสร้างที่พักอาศัยและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามก่อนหน้าปี ค.ศ. ๑๙๘๖ มีกฎหมายอื่นๆ ที่กำหนดออกมาเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุอยู่ก่อนแล้ว เช่น กฎหมายว่าด้วยบริการสุขภาพ และการรักษาสำหรับผู้สูงอายุ การจัดตั้งระบบประกัน เบี้ยบำนาญที่ ครอบคลุมถ้วนหน้า มาตรการจ้างงานสำหรับคนวัยสูงอายุ กฎหมายประกันการจ้างงานถึงอายุ ๖๕ ปี เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ทำงานตราบเท่าที่อยากทำ โดยไม่ถูกกีดกันเนื่องจากอายุด้วยเหตุเพราะ ผู้สูงอายุญี่ปุ่นมีการเจ็บป่วยเรื้อรังจำนวนมาก สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น จึงเน้นที่การ ดูแลระยะยาว แต่เป็นการดูแลที่บ้าน โดยในปี ค.ศ. ๑๙๘๙ เกิดนโยบายแผนทอง (Gold Plan) ในปี

ค.ศ. ๑๙๙๔ ปรับเป็นแผนทองใหม่ (New Gold Plan) และในปี ค.ศ. ๒๐๐๐ มีกฎหมาย Public Long-Term Care Insurance Law ออกมา เหล่านี้เพื่อส่งเสริมการขยายการให้บริการ การเพิ่มจำนวนสถานพยาบาล หรือศูนย์ให้บริการด้านสุขภาพ การเพิ่มจำนวนผู้ดูแลที่บ้าน และพัฒนาคุณภาพผู้ดูแลทั้งด้านความรู้และทักษะในการดูแล ญี่ปุ่นได้ปฏิรูปหน่วยงานครั้งสำคัญในปี ค.ศ. ๒๐๐๑ โดยการรวมกระทรวงสาธารณสุข และสวัสดิการสังคมกับกระทรวงแรงงานเข้าด้วยกัน เพื่อให้การดำเนินงานคล่องตัวขึ้น และตั้งหน่วยงานรับผิดชอบผู้สูงอายุโดยตรง เรียกว่า Health and Welfare Bureau for the Elderly มีเป้าหมายสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีวิถีชีวิตที่มีสุข มีความภาคภูมิใจในตนเอง^{๓๑}

๒.๗.๒ ประเทศสิงคโปร์ นโยบายด้านผู้สูงอายุของประเทศสิงคโปร์ มีการปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง และมีความเด่นชัดในเรื่องความสำเร็จของการดำเนินงาน อันเป็นผลมาจากการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะความร่วมมือจากองค์กรอาสาสมัครที่ชื่อว่า Volunteer Welfare Organizations (VWO) เป็นองค์กรที่ทำงานร่วมกับภาครัฐมาโดยตลอด ตั้งแต่ในระดับการสร้างนโยบาย และการนำไปสู่การปฏิบัติโดย VWO จะดำเนินบทบาทในฐานะผู้ดำเนินงานในขณะที่รัฐจะเป็นผู้ให้งบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อลดบทบาทของรัฐบาลในการดูแลประชาชน และส่งเสริมบทบาทของประชาชน ครอบครัว ชุมชน และองค์กรเอกชนขึ้นมาแทน

แนวความคิดการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ ของประเทศสิงคโปร์ที่เด่นชัด ปรากฏอยู่ใน ๓ กรอบคือ^{๓๒}

๑) Heart Ware เน้นปรับทัศนคติของสังคมต่อการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ เป็นความต้องการให้บุคคลคิดและเข้าใจว่าวัยมิใช่อุปสรรคในการทำสิ่งใด ผู้สูงอายุยังคงเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถ และควรค่าแก่การส่งเสริมให้ทำกิจกรรมอันมีประโยชน์ต่อสังคม

๒) Soft Ware เน้นการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมต่างๆ เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจการงานสังคม เช่น ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นอาสาสมัครการดำเนินกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และที่สำคัญคือ การส่งเสริมให้มีศูนย์เอนกประสงค์ (Multi – Service Center) เพื่อให้บริการที่หลากหลายในชุมชนแบบครบวงจร

^{๓๑} ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรเตอร์ก๊อปปี, ๒๕๕๐), หน้า ๑.

^{๓๒} วรณภา ศรีธีรัตน์ และคณะ, ระบบบริการสุขภาพและหลักประกันสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในประเทศสิงคโปร์, (ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

๓) Hard Ware เน้นการสร้างที่อยู่อาศัย การจัดการคมนาคมขนส่ง การสร้างสถานบริการต่างๆ ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต และการเข้าร่วมกิจกรรม และการรับบริการต่างๆ ของผู้สูงอายุด้วยตนเอง สอดคล้องตามแนวคิด Ageing in Place ระบบการเงินของผู้สูงอายุสิงคโปร์ รัฐจะเน้นให้บุคคลดูแลเรื่องการเงินด้วยตนเอง รัฐจะเป็นเพียงผู้สนับสนุนเท่านั้น ดังนั้นรายได้ของคนสิงคโปร์หลังเกษียณ จึงมาจากเงินออมหรือบำนาญเป็นหลัก เพื่อสนับสนุนการออม รัฐได้จัดตั้งกองทุนเงินออกแห่งชาติ (Central Provident Fund) ซึ่งสมาชิกจะต้องออมเงินถึงร้อยละ ๔๐ ของรายได้ในแต่ละเดือนเข้ากองทุน แต่สัดส่วนการออมนี้จะลดลงตามอายุที่มากขึ้น เงินออมที่เข้ากองทุนนี้จะถูกแบ่งออกเป็น ๓ บัญชี คือ ๑) ร้อยละ ๓๐ เข้าสู่บัญชีเงินออมปกติ (Ordinary Account) ซึ่งสมาชิกที่อายุ ๕๕ ปีขึ้นไปสามารถถอนเงินจากบัญชีนี้ ไปลงทุนเพื่อให้เกิดรายได้มากขึ้น เช่น การลงทุนซื้อหุ้นหรือเพื่อนำไปใช้สร้างบ้าน ซื้อบ้าน หรือจ่ายค่าการศึกษาของบุตร ๒) ร้อยละ ๖ – ๘ เข้าสู่บัญชีเพื่อการรักษาพยาบาล (Med Shield) การใช้จ่ายเงินออมนี้อบรมคุ้มครองการรักษาในโรงพยาบาล เช่น โรคจิตเวช การฟองไตเคมีบำบัด ๓) ร้อยละ ๔ เข้าสู่บัญชีเงินออมเพื่อผู้สูงอายุ (Elder Shield) สำหรับระบบบริการสุขภาพและสวัสดิการสังคมของสิงคโปร์ ประกอบด้วยบริการบริการทั้งในสถาบัน (Residential Care) การบริการนอกสถาบัน (Non – Residential Care) และการบริการสนับสนุนชุมชน (Community Based Support Services) สำหรับบริการในและนอกสถาบัน ก็จะมีการดำเนินการที่คล้ายๆ กับในประเทศอื่นๆ คือ เน้นคุณภาพของบริการ การเข้าถึง และความต่อเนื่องของบริการต่างๆ

ในส่วนของการบริการสนับสนุนในชุมชน มีหลายโครงการที่น่าสนใจ เช่น

๑) โครงการ Befriend Service เป็นโครงการที่ให้อาสาสมัครไปพบปะพูดคุยกับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ต้องอยู่บ้านตามลำพัง เพื่อให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นไม่โดดเดี่ยว

๒) โครงการ Meal Service เป็นบริการอาหารและส่งอาหารกล่องฟรี หรือขายในราคาทุนให้แก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย ซึ่งเป็นบริการที่คาดว่าจะเป็นที่ต้องการมากขึ้น เมื่อจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นแต่ชาติ) โครงการ Senior Citizen s Club เป็นหน่วยงานที่ช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องนันทนาการ และการพักผ่อนหย่อนใจผู้ดูแล หรือเป็นผู้สูงอายุที่เป็นคนโสด

ด้านการทำงานสำหรับผู้สูงอายุ ประเทศสิงคโปร์มีระบบการทำงานทั้งแบบ Part time และ Flexi Time เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีงานทำที่เหมาะสมตามวัย และศักยภาพพร้อมกับมีระบบการจ่ายเงินเดือนตามอาวุโส ให้เงินเดือนตามคุณค่าของงาน และจัดให้มีโปรแกรมอบรมฝีมือแรงงานผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ในตลาดแรงงานมีฝีมือเพิ่มมากขึ้น

๒.๗.๓ ประเทศสหรัฐอเมริกา ระบบสวัสดิการสังคมของประเทศสหรัฐอเมริกาครอบคลุม

การประกันสุขภาพ และการประกันทางสังคม ประกอบด้วย ๒ ระบบ คือ^{๓๓}

๑) ระบบรัฐบาลกลาง ให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้เกษียณอายุการทำงาน

๒) ระบบสนับสนุนมลรัฐ ให้เงินช่วยเหลือผู้สูงอายุของการให้ผลประโยชน์ และเพิ่มเงินชดเชย ด้วยระบบประกันสังคมหลัก ได้แก่ ระบบ Medicare กองทุนมาจากภาษีรายได้ของคนวัยทำงาน ระบบ Medicaid กองทุนมาจากภาษี ซึ่งอาจเกิดภาวะวิกฤติในการจ่ายเงินบำนาญให้กับผู้สูงอายุในยุค Baby Bloom ในอนาคตอันใกล้

ระบบ Medicare ประกอบด้วย ๒ ส่วนคือ Part A (Hospital Insurance) เป็นประกันสุขภาพที่จ่ายเมื่อเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล หรือสถานบริการ ผู้สูงอายุ ๖๕ ปีขึ้นไปได้รับประกันสุขภาพส่วนนี้โดยไม่ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมรายเดือนใด อีกส่วนหนึ่งคือ Part B (Medical Insurance) เป็นโครงการจ่ายค่ารักษาที่ Part A ไม่จ่าย เช่น กายภาพบำบัด อาชีวบำบัด การให้บริการที่บ้าน ผู้สูงอายุต้องซื้อประกันส่วนนี้

ระบบบริการสุขภาพผู้สูงอายุเป็นบริการต่อเนื่องมีระบบการดูแลปฐมภูมิ (Primary Care) การป้องกันการตรวจรักษา การส่งต่อการรักษาการดูแลระยะเปลี่ยนผ่าน (Transitionnal Care) การดูแลระยะยาว และการดูแลระยะสุดท้าย

สำหรับการดูแลในชุมชน มีหลายรูปแบบ คือ ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ การดูแลกลางวัน การดูแลแบบทดแทนชั่วคราว การช่วยงานบ้าน การบริการส่งอาหาร บริการขนส่ง บริการติดตามทางโทรศัพท์ บริการช่วยเหลือในภาวะฉุกเฉิน และอาสาสมัครซึ่งมีทั้งอาสาสมัครอย่างเป็นทางการ ที่มาจากสถาบันและองค์กรต่างๆ และอาสาสมัครอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ สมาชิกในครอบครัวเพื่อนฝูง และเพื่อนบ้าน วิธีชีวิตครอบครัว และค่านิยมชาวอเมริกันที่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยอยู่กับลูกหลานเป็นปัจจัยที่ทำให้ต้องการผู้ดูแลแบบทางการมากขึ้น

๒.๗.๔ ประเทศอังกฤษ แนวคิดในการจัดระบบสวัสดิการของประเทศอังกฤษ คือ สนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้ตามความสามารถ ให้โอกาสแก่ผู้ทุพพลภาพ และสร้างมาตรการให้ผลประโยชน์ในการอยู่ในระบบจ้างงาน เพื่อจูงใจให้คนทำงาน

ระบบประกันสังคมของประเทศอังกฤษ มีวัตถุประสงค์ประการหนึ่ง คือส่งเสริมความมั่นคงด้านการเงินหลังเกษียณ ส่งเสริมการจัดการกองทุนบำนาญ และสนับสนุนให้มีการออมเงินที่เหมาะสม รวมทั้งช่วยให้ผู้เกษียณมีรายได้หลังเกษียณที่เพียงพอ

^{๓๓} วรณภา ศรีธัญรัตน์, ผ่องพรรณ อรุณแสง และมาริสสา ไกรฤกษ์, ระบบบริการสุขภาพและหลักประกันสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุประเทศสหรัฐอเมริกา, (ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

ความมั่นคงด้านรายได้ ประกอบด้วยระบบสวัสดิการ ๓ แบบ คือ^{๓๔}

๑) ผลประโยชน์จากเงินเบี้ยประกันที่จ่ายเพื่อเป็น Retirement Pension

๒) ผลประโยชน์ในกรณีที่ต้องได้รับเช่น ทูพพลภาพ แห่่งเงินมาจากภาษีอากร

๓) Income Relate Support Benefits แห่่งเงินมาจากภาษีอากร และจ่ายให้กับผู้มีรายได้น้อย ผู้ที่ทำงานต้องเข้าร่วมระบบบำนาญ Retirement Basic Pension และเลือกเข้า Second – Tire Portion โดยระบบบำนาญมี ๒ ลักษณะ คือ ระบบ State Pension เป็นการร่วมจ่ายในอัตราคงที่ของทำงานทุกคน เงินบำนาญจะเป็นอัตราคงที่ (Flat Rate) และให้กับผู้ชอายุ ๖๕ ปี ผู้หญิงอายุ ๖๐ ปี ไม่ว่าจะเกษียณหรือไม่ อีกลักษณะหนึ่งคือ ระบบ Second-Tire Pension เป็นการออมภาคบังคับ เพื่อให้มีเงินบำนาญมากขึ้น ดำเนินการโดยภาครัฐ และภาคเอกชน มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มคุณภาพการให้บริการด้านสุขภาพ และสังคม ลดความแตกต่างในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ ขจัดการกีดกันในความเป็นผู้สูงอายุ จัดให้มีการดูแลที่เน้นบุคคลเป็นศูนย์กลาง สร้างเสริมสุขภาพ ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ จัดบริการให้ครอบคลุมความต้องการ และเน้นการดูแลเรื่องกรหกล้ม และสุขภาพจิต

ระบบบริการสุขภาพประกอบด้วย การบริการในโรงพยาบาลรวมทั้ง Intermediate Care ที่เตรียมความพร้อมก่อนกลับบ้าน และการดูแลในชุมชน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในชุมชนได้ แทนการไปอยู่ในสถานพยาบาล การบริการมีทั้งรูปแบบ Home Care Service คือการเยี่ยมบ้าน และ Home Help Service คือการดูแลเรื่องอาหาร และการดูแลในเวลากลางวัน

การจัดบริการด้านสังคมเป็นความรับผิดชอบของรัฐบาลท้องถิ่น ทำหน้าที่ประเมินความต้องการของผู้สูงอายุ วางแผนการดูแล เสนอและจัดซื้อชุดบริการ และการติดตามประเมินผล เพื่อประกันว่าได้รับบริการที่เหมาะสม งานบริการสังคม รวมถึงการช่วยเหลืองานบ้าน และการดูแลส่วนบุคคลด้วย นอกจากนี้ ยังมีการจัดให้ผู้สูงอายุไปอยู่กับครอบครัวอาสา ดูแลชั่วระยะเวลาหนึ่ง

๒.๗.๕ ประเทศออสเตรเลีย ผู้สูงอายุในประเทศออสเตรเลีย ส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๙๑) อาศัยอยู่ในบ้านของตนเอง โดยมีครอบครัวเป็นแหล่งเกื้อหนุนหลัก รองลงมาเป็นเพื่อน และเพื่อนบ้าน ตามลำดับ ด้วยบริบทที่เป็นเช่นนี้ นโยบายสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุของประเทศออสเตรเลีย จึงเน้นที่การดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน และในชุมชน (Home – Based Care And Community – Based Care) นโยบายลักษณะนี้เด่นชัดมานับตั้งแต่ที่ได้มีการประกาศนโยบาย Staying At Home – Care And

^{๓๔} วรณภา ศรีธัญรัตน์ และผ่องพรรณ อรุณแสง, ระบบบริการสุขภาพและหลักประกันสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย, (ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านาวิทยา, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

Support For Older Australia (ปี ค.ศ. ๑๙๙๗ – ๑๙๙๙) เพื่อช่วยเหลือผู้ดูแลให้สามารถดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเต็มที่ที่บ้าน พร้อมสนับสนุนให้เกิดอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชนทั่วประเทศ ด้วยการสนับสนุนงบประมาณ ค่าจ้างให้กับผู้ดูแลเต็มเวลา และมีการจ่ายค่าดูแลให้กับผู้ดูแลที่ดูแลผู้สูงอายุที่บ้านที่มีคุณภาพการดูแลเทียบเท่ากับระดับการดูแลใน Nursing Home

ปี ค.ศ. ๑๙๙๙ ออสเตรเลียกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ National Strategy for an Ageing Australia ที่เน้นด้านผู้สูงอายุ ๔ เรื่อง คือ

๑) การช่วยให้ผู้สูงอายุมีชีวิตที่พึ่งตนเองได้ ยืดการจ้างงานให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีการเงินที่มั่นคง

๒) ผู้สูงอายุต้องได้รับการดูแลที่มีคุณภาพ ด้วยการบริการรูปแบบใหม่

๓) ปรับทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ และความชรา รวมทั้งปรับปรุงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เช่น การมีบ้าน การขนส่ง ความปลอดภัย การพักผ่อน และให้การสนับสนุนชุมชน

๔) สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี เป็น Health Ageing เรื่องระบบค้ำประกันด้านรายได้ ชาวออสเตรเลียจะมีรายได้หลังเกษียณจากเงินบำนาญสำหรับผู้สูงอายุ (Aged Pension) ซึ่งเป็นเงินให้เปล่าที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำงานก่อนเกษียณ และเป็นเงินที่จ่ายให้กับผู้สูงอายุที่อายุ ๖๕ ปี และผู้สูงอายุหญิงที่อายุ ๖๐ ปี ในอัตราพื้นฐาน ที่พิจารณาตาม Consumer Price Index (CPI) ซึ่งการพิจารณาอัตราจ่าย โดยอิงดัชนี CPI นี้เป็นข้อดี เพราะทำให้แน่ใจได้ว่า จำนวนเงินที่ผู้สูงอายุได้รับนี้ จะเพียงพอต่อการดำรงชีวิตในภาวะที่ค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการยืดเวลาการจ้างงานหลังเกษียณ ที่เป็นอีกหนึ่งความช่วยเหลือด้านรายได้ของผู้สูงอายุ

ในส่วนของระบบประกันด้านสุขภาพ เป็นระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า เช่นเดียวกับในหลายประเทศ สำหรับเรื่องที่อยู่อาศัย ประเทศออสเตรเลียมีนโยบายสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้อาศัยอยู่ในบ้านของตน โดยให้การส่งเสริมเรื่องการจัดที่อยู่อาศัย ในรูปแบบที่ยืดหยุ่นเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้งส่งเสริมเรื่องสิ่งแวดล้อม การออกแบบบ้าน และสถานที่สาธารณะในชุมชนให้สอดคล้องกับนโยบาย Aging in Place เพื่อให้ผู้สูงอายุมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีมาตรฐานและสามารถทำงาน ทำหน้าที่ได้ตลอดชีวิต

สวัสดิการทางอ้อมสำหรับผู้สูงอายุที่น่าสนใจอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การตั้งองค์กร ประเมินและควบคุมคุณภาพ ระบบบริการผู้สูงอายุ หรือ Aged Care Assessment Team (ACAT) ซึ่งเป็นบุคลากรด้านสุขภาพที่มีหน้าที่ในการประเมินความต้องการจัดบริการต่างๆ ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

๒.๗.๖ ประเทศอิตาลี เป็นอีกประเทศหนึ่งที่กำหนดให้มีการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นบ้านพักผู้สูงอายุ โรงแรมสำหรับผู้สูงอายุ ศูนย์ทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่ใช้

เป็นพื้นที่สำหรับการพบปะสังสรรค์กันของผู้สูงอายุ การให้บริการด้านขนส่งมวลชนแบบไม่เสียค่าบริการ ธนาคารเวลา (Time Banks) เป็นธนาคารออมเวลาการทำงานเพื่อสังคมแทนการออมทรัพย์ โดยการให้ผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความสามารถ ฝากเวลาที่ได้ทำงานเพื่อสังคม และใช้เวลาที่สะสมได้นั้น มาแลกกับบริการด้านอื่นๆ ที่ตนต้องการ นอกจากนี้ยังเป็นบริการด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ เช่น บริการส่งอาหารถึงที่พัก บริการช่วยงานบ้าน บริการพาไปทำธุระ งานบริการด้านข้อมูล ข่าวสารและคำแนะนำด้านต่างๆ รวมไปถึงการสนับสนุนผู้สูงอายุที่ต้องการจะเรียนต่อ เป็นต้น

จากแนวทางการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุของประเทศต่างๆ ที่กล่าวมานั้น สรุปได้ว่าทุกประเทศมีเป้าหมายในการจัดระบบสวัสดิการผู้สูงอายุสอดคล้องกัน คือ มุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ความผาสุก (Well – Being) และสุขภาพ (Health) ให้แก่ผู้สูงอายุ หากแต่มีมาตรการหรือแนวทางที่แตกต่างกันไป ประเทศญี่ปุ่น เน้นการดูแลระยะยาวที่ไม่ใช่เป็นการดูแลในสถานพยาบาล หรือสถานสงเคราะห์ แต่เป็นการส่งเสริมให้เกิดการดูแลที่บ้าน สิงคโปร์ มีความเด่นชัดในบทบาทการเป็นผู้สนับสนุน และประสานความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะองค์กรเอกชนกับภาคประชาชน ซึ่งทำให้งานสวัสดิการผู้สูงอายุดำเนินได้อย่างเข้มแข็ง ออสเตรเลียและอังกฤษ เน้นการสร้าง ความมั่นคงทางรายได้ของผู้สูงอายุโดยการส่งเสริมการจ้างงานหลังเกษียณที่สอดคล้องตามศักยภาพ ส่วนการส่งเสริมการออมในรูปแบบต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับวัยผู้สูงอายุนั้น ปัจจุบันเป็นแนวทางที่เกือบทุกประเทศได้ดำเนินการ ในขณะที่บริการด้านสุขภาพผู้สูงอายุ พบว่าทุกประเทศยังคงมีความพยายามพัฒนาให้เหมาะสม สะดวก รวดเร็ว และผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้อย่างครอบคลุมมากขึ้น

๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย

การจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทย แบ่งออกเป็น ๓ ยุค คือยุคระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ – ๒๔๙๙ ยุค พ.ศ. ๒๕๐๐ – ๒๕๓๔ และยุคตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๕ จนถึงปัจจุบัน จากสาเหตุค่านิยมเรื่อง การมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความเชื่อเรื่องความกตัญญูและบาปบุญคุณโทษ โดยตั้งอยู่บนแนวคิดแบบ “บรรเทาปัญหา (Residual Model of Social Welfare) มีรัฐเป็นผู้ส่งความช่วยเหลือให้แก่กลุ่มคนที่ต้องการความช่วยเหลือ และกลุ่มคนที่พึ่งตนเองไม่ได้ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ จึงได้มีการจัดตั้งกรมประชาสงเคราะห์ขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบด้านการจัดสวัสดิการให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสต่างๆ รวมทั้งผู้สูงอายุ ด้วยปรัชญาพื้นฐาน ๓ ประการที่ใช้เป็นแนวในการจัดสวัสดิการสังคม คือ แนวคิดด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights) แนวคิดว่าด้วยความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) และแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นธรรมในสังคม (Social Justice)

การจัดสวัสดิการ สังคมสำหรับผู้สูงอายุ เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๘๐ และปรากฏอยู่ในกรอบการปฏิบัติงานของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๕ การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในระยะแรก ไม่ได้ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ความต้องการการสงเคราะห์จากรัฐมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น จึงได้เปลี่ยนแนวคิดมาเป็นการลดการพึ่งพิงจากสถาบัน และให้ความสำคัญกับปัจเจกชน ว่ามีสิทธิเสรีภาพในการเลือกใช้บริการ แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๕ จึงพัฒนาขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีประโยชน์ต่อสังคม และสมควรส่งเสริมให้คงคุณค่าไว้ให้นานที่สุด ชุมชน และครอบครัว ต้องเป็นหลักในการให้การดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพา โดยรัฐเป็นผู้รับผิดชอบระบบบริการเสริม อย่างไรก็ตามรูปแบบของการจัดบริการของรัฐ ในระยะหลัง ก็ยังคงเน้นในการให้ความช่วยเหลือในปัจจัยพื้นฐาน^{๓๕}

รูปแบบระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในประเทศในปัจจุบัน จำแนกประเภทได้ดังต่อไปนี้

๑. การประกันสังคม (Social Insurance) เป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิต และคุ้มครองลูกจ้าง ปัญหาการขาดรายได้เมื่อเกษียณอายุการทำงาน สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้สูงอายุได้รับการเกื้อหนุนจากครอบครัวน้อยลง ปัญหาสุขภาพที่เรื้อรัง ส่งผลให้ตัวเลขค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลสูง เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญและอาจรุนแรงมากขึ้น หากไม่มีการวางแผนเพื่อแก้ไข และป้องกันปัญหา การสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจ จึงมีความสำคัญ และอาจจำเป็นอย่างยิ่ง

๒. การช่วยเหลือสาธารณะ (Public Assistance) เป็นการสงเคราะห์แบบให้เปล่าสำหรับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเพราะช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ด้อยโอกาสทางสังคม และไร้ที่พึ่งรูปแบบของสวัสดิการแบบนี้ ได้แก่

๒.๑ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เป็นการจ่ายเงินแบบให้เปล่าตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๕๒ แม้ว่าการสงเคราะห์ด้วยเบี้ยยังชีพ จะไม่สอดคล้องกับแนวคิดการส่งเสริมการพึ่งตนเอง อีกทั้งยังเป็นภาระหนักของรัฐบาลที่มีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้น แต่บุคคลหลายฝ่ายมีความเห็นว่า เป็นการช่วยเหลือที่ยังจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุที่เดือดร้อน แม้เงินจะไม่มาก สำหรับแต่ละคนแต่ก็ช่วยลดการพึ่งพาลูกหลานได้บ้าง

^{๓๕} ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, ข้อเสนอภาพรวมนโยบายการคลังเพื่อสังคมและสุขภาพและมาตรการเพื่อผู้สูงอายุ, (กรุงเทพมหานคร: ที.เค.พรินต์ติ้ง, ๒๕๕๐), หน้า ๔.

๒.๒ กองทุนผู้สูงอายุ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นกองทุนค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนผู้สูงอายุในปี พ.ศ. ๒๕๔๘

๒.๓ การบริการสังคม (Social Services) เป็นระบบบริการที่ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยบริการด้านต่างๆ ๔ ด้าน คือ

๑) ด้านสุขภาพอนามัย ครอบคลุมด้านการตรวจสุขภาพ การรักษาพยาบาลและการส่งเสริมสุขภาพ ดำเนินงานโดยสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สป.สช.) ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ เพื่อให้ประชาชนทุกพื้นที่ได้รับหลักประกันสุขภาพที่เหมาะสมกับความต้องการในแต่ละท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการสนับสนุนให้เป็นผู้ดำเนินงานและบริหารจัดการระบบหลักประกันสุขภาพและการดำรงชีวิตในท้องถิ่น สำหรับผู้สูงอายุ สป.สช.ได้จัดสรรงบประมาณให้ “กองทุนตำบล” เพื่อให้ผู้สูงอายุที่รวมตัวกันในลักษณะชมรม ขอทุนสนับสนุนไปทำโครงการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค

๒) การบริการทางการแพทย์ และการสาธารณสุข พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๖๔๗) นำไปสู่ประกาศกระทรวงสาธารณสุข ให้จัดช่องทางเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ แยกจากผู้รับบริการทั่วไปในแผนกผู้ป่วยนอก ในทางปฏิบัติการจัดช่องทางด่วนหรือช่องทางสีเขียว สำหรับผู้สูงอายุ มีปัญหาในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง โดยเฉพาะสถานพยาบาล หรือในแผนกที่มีผู้ป่วยสูงอายุจำนวนมาก เนื่องจากจำนวนผู้ป่วยสูงอายุที่มาก แต่กลับต้องมาเข้ารับบริการที่จำกัดในช่องทางด่วนเพียงช่องเดียว ซึ่งบางแห่งหากบริการจัดการไม่ดี อาจทำให้ต้องใช้เวลาในการรอรับบริการนานมากกว่าเดิม

๓) โรงพยาบาลตำบล เป็นโครงการดูแลสุขภาพที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน และท้องถิ่น ในการจัดการระบบประกันสุขภาพระดับตำบล ในรูปแบบของกองทุนสุขภาพชุมชนบนพื้นฐานแนวคิด “หุ้นส่วนการดูแล” ที่ประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ ประชาชนในพื้นที่ สถานบริการสุขภาพ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามแนวทางของพระราชบัญญัติประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๑๓ (๓) มาตรา ๑๘ (๘) มาตรา ๔๗ และมาตรา ๔๘ (๔) ที่กำหนดให้สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สนับสนุนองค์กร ที่ดำเนินงานโดยไม่หวังผลกำไรบริหารกองทุนในท้องถิ่นได้

๔) การดูแลที่บ้าน (Home Care) เป็นบริการสุขภาพที่จัดว่า เป็นสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ รูปแบบหนึ่ง เพราะผู้สูงอายุที่มีอายุมากๆ มักมีภาวะพึ่งพา และมีโรคเรื้อรัง จำเป็นต้องได้รับการเยี่ยมบ้านจากพยาบาล และทีมสหวิทยาการ ซึ่งต้องมีความชำนาญทางคลินิก ประกอบกับมีทักษะในการบริหารจัดการ และทักษะทางสังคม เพื่อให้บริการที่สอดคล้องกับภาวะ

สุขภาพของผู้ใช้บริการภายในบริบทของครอบครัว ข้อดีของการเยี่ยมบ้าน คือ เหมาะสำหรับผู้ป่วยสูงอายุที่อาการไม่รุนแรง และไม่สะดวกในการเดินทางมาตรวจรักษาที่โรงพยาบาล เป็นการลดค่าเดินทางของผู้ใช้บริการ และผู้สูงอายุส่วนมาก พึงพอใจที่จะรับการรักษาพยาบาลที่บ้าน อันเป็นผลดีต่อการหายของโรคด้วย นอกจากนี้บทบาทของพยาบาลในการมาเป็นผู้เยี่ยม ผู้สูงอายุและครอบครัวอยู่ในฐานะเจ้าบ้าน จะรู้สึกเป็นผู้มีอำนาจ พยาบาลอาจใช้สถานการณ์เช่นนี้ ส่งเสริมพลังอำนาจให้แก่ผู้ให้บริการ และครอบครัวได้ พยาบาลที่เยี่ยมบ้านสามารถนำข้อมูลข่าวสารไปให้ผู้ให้บริการ และชุมชนได้ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นโอกาสที่จะได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพความสามารถของผู้ให้บริการและชุมชน รวมถึงแหล่งทรัพยากรของชุมชนด้วย ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนาความสามารถของผู้ให้บริการ ครอบครัว และชุมชนในการแก้ปัญหาต่างๆ

๒.๙ แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคม

เครือข่ายทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะสงฆ์ไทยนั้น เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ภายในของพระสงฆ์ที่นับถือกันในฐานะครูบาอาจารย์กับลูกศิษย์ และความสัมพันธ์ภายนอกกับภาคส่วนต่างๆ ในสังคม เช่น ภาครัฐ ประชาชน องค์กรธุรกิจเอกชน ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือพึ่งพา จนกระทั่งสามารถสร้างพลังทางสังคมในการดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และต่อมาก็มีการขยายความสัมพันธ์นั้นไปสู่ระดับที่กว้างขึ้น โดยมีการเชื่อมโยงกับองค์กร เครือข่ายพันธมิตรอื่นๆ ที่เป็นการส่งเสริมให้ปัจเจกบุคคลและกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำงานเชิงเครือข่าย เช่น

- ๑) การพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านพระพุทธศาสนา
- ๒) การสร้างพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา
- ๓) การสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา การพัฒนาจิตใจและสังคม
- ๔) การบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์ต่างๆ ในการทำงานที่จะนำไปประยุกต์

ในการพัฒนาสังคม เป็นต้น

กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายของพระสงฆ์ในสังคมไทยนั้น มีรูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายที่แตกต่างกัน ตามฐานคิด กระบวนการทำงาน และเป้าหมายที่แตกต่างกัน แต่โดยภาพรวมมีรูปแบบเครือข่าย ๓ รูปแบบ คือ

- ๑) เครือข่ายธรรมะ คือเครือข่ายแห่งแนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักการพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นจากการเคารพนับถือครูบาอาจารย์ที่มีแนวการสอน แนวการปฏิบัติธรรมะในลักษณะของกรกฎธรรมะแก่กัน โดยเกิดการเคารพนับถือระหว่างอุปัชฌาย์ อาจารย์ กับลูกศิษย์หรืออันเตวาสิกที่พระพุทธองค์ทรงวางแบบแผนไว้ โดยพระสงฆ์ที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาจะต้องเรียนรู้กับอุปัชฌาย์ อาจารย์ ประมาณ ๕ ปี จากนั้นก็ต้องไปปฏิบัติตนเองให้เข้าถึงความเป็นอริยบุคคลและ

ช่วยประกาศพระศาสนาหรือการพัฒนาสังคม ดังนั้น พระภิกษุรูปนั้นๆ จึงเคารพนับถือครูอาจารย์ของตนเองโดยมีพระธรรมวินัยและแนวปฏิบัติที่ตนเองได้ศึกษาเล่าเรียนเป็นองค์คุณที่เชื่อมประสานสำหรับสังคมไทย พบว่า มีเครือข่ายเชิงธรรมะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตามสายอุปชฌาย์ อาจารย์ของตนเอง นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา จนถึงปัจจุบัน

๒) เครือข่ายตามโครงสร้างและหน้าที่ เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ผลให้องค์กรคณะสงฆ์มีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม และเมื่อมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เกิดขึ้นในปี ๒๕๐๕ คณะสงฆ์ในสังคมไทยก็ได้ทำหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ นอกจากนี้หน้าที่ตามพระธรรมวินัยแล้ว โดยในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดให้คณะสงฆ์ทำหน้าที่ใน ๖ ด้านที่เรียกว่ากิจการคณะสงฆ์ คือ การปกครองคณะสงฆ์ การเผยแผ่ การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ กิจกรรมที่พระสงฆ์ดำเนินการก็มุ่งเน้นการทำหน้าที่ใน ๖ ด้านดังกล่าว คือ เน้นการปกครอง เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและความสามัคคีของคณะสงฆ์ในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับวัด ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค ไปจนถึงระดับมหาเถรสมาคม การเผยแผ่ คือการทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในมิติต่างๆ ทั้งการเทศน์ การสอน การปฏิบัติ การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม เป็นต้น การศาสนศึกษา หมายถึง การส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์ เช่น การจัดการศึกษาด้านบาลี นกัธรรม มหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นต้น การศึกษาสงเคราะห์ คือการส่งเสริมการศึกษา การให้ทุนแก่เด็ก เยาวชน การพัฒนาโรงเรียนในระดับชุมชน เป็นต้น การสาธารณูปการ คือ การจัดการภายในวัดด้านสถาปัตยกรรม พุทธศิลป์ การจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เป็นต้น การสาธารณสงเคราะห์ คือ การจัดสวัสดิการแก่ชุมชน การช่วยเหลือประชาชนในมิติต่างๆ รวมทั้งการพัฒนาสังคม กิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ประการ เป็นทั้งหน้าที่และโครงสร้างที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามนโยบายของมหาเถรสมาคม โดยมีการมอบหมายให้เจ้าคณะผู้ปกครองในแต่ละด้านจัดการดูแล เช่น แม่กองบาลี แม่กองธรรม คูการจัดการศึกษา เจ้าอาวาสและเจ้าคณะในระดับต่างๆ คูแลกิจการของวัด และของคณะสงฆ์ตามลำดับชั้น ดังนั้น จึงเกิดภาคีเครือข่ายความร่วมมือตามโครงสร้างและหน้าที่ของคณะสงฆ์ในพื้นที่ต่างๆ อย่างมากมายก่อให้เกิดการพัฒนากิจการคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่องในสังคมไทย

๓) เครือข่ายเชิงพื้นที่ เครือข่ายการทำงานเชิงพื้นที่ของคณะสงฆ์เกิดขึ้นจากการที่พระสงฆ์ได้รับมอบหมายงานในพื้นที่และการที่มีกลุ่มพระสงฆ์มองเห็นสภาพปัญหาในพื้นที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม รวมทั้งความต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่นั้น โดยมองว่า การพัฒนาเชิงพื้นที่ในภาพรวมจะทำให้มีการพัฒนาในเชิงลึกสามารถแก้ไขปัญหาทางพระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมได้ ดังนั้น จึงมีการรวมกลุ่มในเชิงพื้นที่เพื่อร่วมกันพัฒนาในมิติต่างๆ ที่อิงอาศัยบริบทของพื้นที่จนทำให้เกิดเครือข่ายเฉพาะพื้นที่ขึ้นมา เช่น กลุ่มพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ เครือข่ายเสขิยธรรม เครือข่ายพระสงฆ์ด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้น

โดยเครือข่ายของพระสงฆ์ในพื้นที่ นั้น มีกระบวนการเชื่อมต่อการทำงานทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงประเด็นกิจกรรม คือ มุ่งเน้นการทำงานร่วมกับชุมชนในพื้นที่นั้นๆ ทั่วประเทศ ตามกิจกรรมที่เป็นปัญหาทางสังคม เช่น สิ่งแวดล้อม การจัดตั้งกองทุนการเงินชุมชน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เป็นต้น โดยมีการประสานกับคณะสงฆ์และองค์กรที่มีแนวทางการทำงานที่คล้ายคลึงกัน เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคม

๒.๑๐ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑๐.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวณฺโณ)^{๓๖} ได้กล่าวในหนังสือแก่อ่างมีคุณค่าชราอย่างมีคุณภาพสรุปความว่าการเกิดแก่เจ็บตายเป็นสังขารของชีวิตมนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะยากดีมีจนแต่หากจะพิจารณาถึงสิ่งที่เราต้องประสบหลังจากการเกิดมาแล้วดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่คนเราไม่ต้องการทั้งนั้นการอยู่ในโลกได้นานวันจัดได้ว่าเป็นผู้ที่มีโชคดีเพราะจะได้รับประโยชน์จากการพิจารณาสังขารให้เห็นความจริงในมายาชีวิตแต่สำหรับผู้ที่ไม่พิจารณาไม่เอาใจใส่ต่อการเจาะทำลายของโมหะอวิชชาที่แก่เสียเปล่าการมีชีวิตอยู่นานวันไม่ได้ช่วยให้เกิดประโยชน์อะไรเลยจึงจัดว่าเป็นผู้แก่ฟักแก่แพ่งแก่แดงแก่น้ำเต้าเตียบโตเพราะกินข้าวแก่เฒ่าเพราะอยู่นานชีวิตในตัวของคนๆนั้นไม่มีค่าอะไรเลยคุณค่าหรือราคาของชีวิตจะเกิดจากการเรียนรู้การใช้ชีวิตให้เกิดประโยชน์ให้เกิดคุณมากที่สุด

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๓๗} ได้กล่าวในหนังสือธรรมะสำหรับผู้สูงอายุสรุปความว่าถ้าพ่อแม่วางอุเบกขาถูกก็เกิดความสุขในชีวิตและความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์มนุษย์กับความสัมพันธ์กับกรรมท่านผู้สูงอายุส่วนมากก็เป็นผู้ที่มีลูกหลานตอนนี้จึงต้องวางใจกับลูกหลานให้ถูกต้องว่าถึงเวลาแล้วที่เขาจะต้องรับผิดชอบชีวิตของเขาเองเราวางใจเป็นอุเบกขาเจียบสงบพร้อมจะช่วยเหลือเขาแต่เราไม่เข้าไปจุกจิกุ่นวายเจ้าก็เจ้าการตอนนี้ถึงเวลาของพรหมที่จะวางอุเบกขาถ้าทำใจได้อย่างนี้ใจจะสบายขึ้นถ้าเสียหลักนี้ก็จะไม่เป็นพรหมที่สมบูรณ์

บริบูรณ์ พรพิบูลย์ ได้กล่าวในหนังสือโลกยามชราและแนวการเตรียมตัวเพื่อความสุสรุปความไว้ว่าการสงเคราะห์คนชราในประเทศไทยแบ่งออกได้เป็น ๕ ประเภท คือ ๑. ผู้ชราที่ยังทำงานเลี้ยงตัวเองได้ไม่ต้องพึ่งพาใคร ๒. ผู้ชราออกจากงานแล้วเลี้ยงตัวเองด้วยเงินบำเหน็จที่เก็บได้

^{๓๖} พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวณฺโณ), แก่อ่างมีคุณค่าชราอย่างมีคุณภาพ, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เสียงเชียง, ๒๕๓๖), หน้า ๔๘.

^{๓๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ, (กรุงเทพฯ: มหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๕๐), หน้า ๔๙.

๓. ผู้ชราออกงานแล้วเลี้ยงตัวเองด้วยเงินบำนาญ ๔. ผู้ชราที่อาศัยกับครอบครัวของบุตรหรือญาติต้องพึ่งพาเขาเพียงบางส่วนหรือโดยสิ้นเชิง ๕. ผู้ชราที่ต้องพึ่งพาบริการของรัฐหรือเอกชนถ้าปราศจากบริการนี้แล้วจะทำให้ชีวิตลำบากงานสังคมสงเคราะห์คนชราที่รัฐบาลได้จัดทำแล้วได้แก่การจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและศูนย์บริการผู้สูงอายุ^{๓๘}

มูลนิธิสถาบันและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.)^{๓๙} ได้กล่าวในหนังสือสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๔๙ สรุปความว่าความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตและเป็นปัจจัยสร้างความเข้มแข็งแก่ประชาชนมากกว่าการให้บริการจากสถาบันดังนั้นแนวโน้มนโยบายด้านผู้สูงอายุจึงควรนำแนวคิดเรื่องการใช้ชุมชนและครอบครัวเป็นพื้นฐานมาเป็นกรอบในการจัดบริการโดยเชื่อว่าครอบครัวเป็นระบบเกื้อหนุนที่สำคัญของบุคคลเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีหน้าที่ดูแลปกป้องคุ้มครองรวมทั้งเป็นตัวแทนเรียกร้องและจัดสรรทรัพยากรทางสังคมที่สำคัญส่วนชุมชนนั้นเป็นการมุ่งใช้คุณลักษณะเด่นและทรัพยากรในชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกร่วมของประชาชนให้เกิดการแก้ไขปัญหาพัฒนาการบริการและแสวงหาความร่วมมือในทุกระดับ

๒.๑๐.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุรางค์ โค้วตระกูล^{๔๐} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาผู้สูงอายุพบว่าผู้สูงอายุมีปัญหา ๓ ด้านคือ ๑. การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ๒. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม ๓. การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตวิทยาและได้เสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาแต่ละประเภทเช่นการปฏิบัติธรรมด้วยการนั่งสมาธิซึ่งทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ปัจจุบันโดยอ้างผลการรักษาของนายแพทย์เบนสัน (Benson) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดที่ได้ให้คนไข้เป็นโรคหัวใจและความดันโลหิตปฏิบัติสมาธิเบื้องต้นปรากฏว่าให้คนไข้มีอาการดีขึ้นและมีผู้นำเอาวิธีการนี้ไปใช้รักษาโรคอื่น ๆ เช่นมะเร็งปรากฏว่าคนไข้ที่รักษาโดยวิธีการใช้ยาและนั่งสมาธิจะมีชีวิตอยู่ได้นานกว่าคนไข้ที่ใช้เฉพาะยาฉะนั้นจึงพิสูจน์ได้ว่าการรักษาด้วยการฝึกสมาธิมีผลทางด้านจิตใจคือทำให้เกิดการผ่อนคลายทางอารมณ์และทำให้สุขภาพดีขึ้น

^{๓๘} บริบูรณ์ พรพิบูลย์, **โลกยามชราและแนวการเตรียมตัวเพื่อความสงบสุข**, (เชียงใหม่: พระสิงห์การพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕๗.

^{๓๙} มูลนิธิสถาบันและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๔๙**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๔.

^{๔๐} สุรางค์ โค้วตระกูล, **ปัญหาผู้สูงอายุ**, สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, (กรุงเทพมหานคร: สมชายการพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๕๘.

เดชา เส็งเมือง^{๔๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุในชนบทแม้จะถูกลดบทบาทในครอบครัวลงไปแต่ก็ยังได้รับความเคารพนับถือจากลูกหลานนอกจากนั้นยังได้รับการของรัฐ เช่น อาหารเครื่องนุ่งห่มเป็นต้น กิจกรรมประจำวันของผู้สูงอายุได้แก่การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาและมีความพึงพอใจที่ได้มีส่วนร่วมสืบทอดพระพุทธศาสนาทำให้วัยผู้สูงอายุได้รับความสุขใจ

เทียมศรี คำจักร^{๔๒} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องพุทธธรรมกับปรัชญาการรักษาโดยกิจกรรมบำบัด ผลการวิจัยพบว่าการรักษาทางกิจกรรมบำบัดสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ได้ทั้งในงานบริการโดยตรงและงานบริการโดยอ้อมโดยให้ปฏิบัติต่อทุกสิ่งด้วยการไม่ยึดมั่นถือมั่นและด้วยใจที่เป็นกลางจะทำให้ผู้เข้าถึงสามารถปรับตัวอยู่ในสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลเป็นอิสระและขจัดปัญหาได้โดยสิ้นเชิง

ธนเนตร ฉันทลักษณ์วงศ์^{๔๓} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคาดหวังของผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์คนชราต่อบทบาทการให้บริการสงเคราะห์ผู้สูงอายุของสถานสงเคราะห์คนชรารอบบางแค ผลการวิจัยพบว่าผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์มีความคาดหวังต่อบทบาทการให้บริการสงเคราะห์ผู้สูงอายุด้านศาสนาอยู่ในระดับสูงโดยให้ผู้บริหารมีส่วนร่วมการวางแผนจัดกิจกรรมด้านศาสนาให้ผู้สูงอายุได้แก่การบรรยายธรรมรวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติธรรมตามโอกาสและวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ ซึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้

พรเทพ สาระหงษ์^{๔๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องพุทธจริยธรรมในการดูแลผู้สูงอายุ: ศึกษากรณีสถานสงเคราะห์คนชราวาสนะเวศม์ในพระสังฆราชูปถัมภ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยาผลการวิจัยพบว่าผู้ดูแลผู้สูงอายุเป็นเพศหญิงทั้งหมดให้การดูแลผู้สูงอายุด้วยหลักการด้านสังคมสงเคราะห์ประกอบกับ

^{๔๑} เดชา เส็งเมือง, “พฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๘), หน้า ๗๙.

^{๔๒} เทียมศรี คำจักร, “พุทธธรรมกับปรัชญาการรักษาโดยกิจกรรมบำบัด”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖), หน้า ๑๐๒.

^{๔๓} ธนเนตร ฉันทลักษณ์, “ความคาดหวังของผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์ต่อบทบาทการให้บริการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๘๗.

^{๔๔} พรเทพ สาระหงษ์, “พุทธจริยธรรมในการดูแลผู้สูงอายุ : ศึกษากรณีสถานสงเคราะห์คนชราวาสนะเวศม์ในพระสังฆราชูปถัมภ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), หน้า ๕๔.

ใช้พุทธจริยธรรมส่วนใหญ่ใช้หลักเมตตากรุณารวมทั้งให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมทางศาสนาโดยจัดให้มีการสนทนาธรรมมากที่สุดปัญหาที่พบในการดูแลผู้สูงอายุคือความขัดแย้งในระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันและผู้สูงอายุมีความเป็นกันเองกับผู้ดูแลน้อยดังนั้นการนำพุทธจริยธรรมมาใช้ในการดูแลผู้สูงอายุจึงน่าจะเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดเพราะจะทำให้เกิดความสุขแก่ทั้งผู้สูงอายุและผู้ดูแลด้วย

พัทธินทร์ บุญเสริม^{๔๕} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้สูงอายุในอำเภอบ้านเขว้าจังหวัดชัยภูมิผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงถูกระทำ ความรุนแรงจากพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวมากที่สุดคือการทารุณกรรมด้านจิตใจด้วยทางวาจาทำที่หรือการกระทำรุนแรงมาถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังไม่ให้อาศัยง่ายการทารุณกรรมด้านการเงินและทรัพย์สินโดยการนำไปใช้ไม่ขออนุญาตหลอกลวงขโมยหรือบังคับขู่เข็ญการทารุณกรรมทางเพศถูกระทำอนาจารล่วงเกินและข่มขืนและการทารุณกรรมด้านร่างกายถูกทำร้ายจนได้รับบาดเจ็บเล็กน้อยจนถึงสาหัสตามลำดับ

ยุวดี แจ่มกังวาล^{๔๖} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องผลของการทำสมาธิร่วมกับดนตรีบรรเลงต่อคุณภาพการนอนหลับในผู้สูงอายุสถานสงเคราะห์คนชราวาสนะเวศม์ผลการวิจัยพบว่าการทำสมาธิการฟังดนตรีบรรเลงและการทำสมาธิร่วมกับดนตรีบรรเลงสามารถนำไปใช้เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพการนอนหลับที่ดีได้การฝึกสมาธิจะทำให้จิตใจเบิกบานอารมณ์เย็นสมองแจ่มใสจิตใจเข้มแข็งช่วยลดความเครียดความรู้สึกซึมเศร้าช่วยลดความวิตกกังวลทำให้จิตใจผ่อนคลายสงบหัวใจเต้นเป็นปกติ

จิรวุฒิ ศิริรัตน์^{๔๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานผลการวิจัยพบว่าการจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ควรคำนึงถึงความต้องการและความคิดเห็นของผู้สูงอายุด้วยซึ่งการปรับตัวของผู้สูงอายุในเขตเมืองและชนบทจะแตกต่างกันชุมชนและครอบครัวจึงควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุด้วย

^{๔๕} พัทธินทร์ บุญเสริม, “ความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้สูงอายุในอำเภอบ้านเขว้าจังหวัดชัยภูมิ”, *วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖), หน้า ๙๔.

^{๔๖} ยุวดี แจ่มกังวาล, “ผลของการทำสมาธิร่วมกับดนตรีบรรเลงต่อคุณภาพการนอนหลับในผู้สูงอายุ”, *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๖.

^{๔๗} จิรวุฒิ ศิริรัตน์, “การจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ในทัศนคติของผู้ปฏิบัติงาน”, *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๙๕.

จิราภรณ์ เกศพิชญ์วัฒนา และคณะ^{๔๘} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุไทยพบว่าความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุดังนี้ คือ ๑) ความสามัคคีปรองดองของลูกหลาน ๒) ความก้าวหน้าของของสมาชิกในครอบครัวบุตรหลาน ๓) ความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้านได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ๔) การได้ทำตนให้เป็นประโยชน์ช่วยเหลือบุตรหลานในครอบครัวและได้รับการเลี้ยงดูช่วยเหลือในยามเจ็บป่วย ๕) ด้านความสงบสุขและการยอมรับคือการปล่อยวางความคิดที่ทำให้ไม่สบายใจการทำใจให้ยอมรับหรือบางครั้งปลงตกกับสิ่งที่ตนเองไม่สามารถขัดขวางหรือควบคุมได้ การได้รับความเคารพนับถือให้เกียรติจากการให้คำแนะนำและมีผู้นำไปปฏิบัติตามความเบิกบานใจที่ได้ร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนผู้สูงอายุในวัยเดียวกันการได้ทำสิ่งที่ตนเองชอบในยามว่างรวมทั้งมีอารมณ์ขันทำให้ผู้สูงอายุไม่เหงาไม่รู้สึกรำเอยหรือโดดเดี่ยว

เพื่อนใจ รัตตากร^{๔๙} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องวิถีชีวิตของผู้สูงอายุและภาพลักษณ์ของการเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ: กรณีศึกษาผู้สูงอายุบ้านปิยะมัลย์จังหวัดเชียงใหม่ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ให้เหมาะสมกับศักยภาพที่มีความต้องการเพื่อตนเองเปลี่ยนไปเป็นความต้องการเห็นความสำเร็จของผู้ใกล้ชิดหรือช่วยเหลือผู้อื่น ผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสุขภาพดีพึ่งตนเองได้ตระหนักถึงคุณภาพชีวิตที่ดีมีความเชื่อและศรัทธาศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวยึดถือศีลธรรมเคร่งครัดเป็นผู้นำทางความคิดทำงานเพื่อชุมชนทำประโยชน์แก่ส่วนรวม

แสงรุ่ง ผ่องใส^{๕๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุและสถานสงเคราะห์คนชราผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน คือ ๑) พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของชมรมผู้สูงอายุและสถานสงเคราะห์คนชราอยู่ในเกณฑ์ระดับกลาง ๒) โดยภาพรวมแล้วการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในชมรมและสถานสงเคราะห์อยู่ในเกณฑ์ระดับดี ๓) จากการทดสอบการแสดงออกของพฤติกรรมทางจริยธรรมที่มีความสัมพันธ์กับสภาพการเป็นสมาชิกระหว่างผู้สูงอายุในชมรม

^{๔๘} จิราภรณ์ เกศพิชญ์วัฒนา และคณะ, “ความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุ”, วารสารพัฒนาวิทยาและเวทศาสตร์ผู้สูงอายุ, (ฉบับประจำเดือนมีนาคม – พฤษภาคม ๒๕๕๓): ๒๗.

^{๔๙} เพื่อนใจ รัตตากร, “วิถีชีวิตของผู้สูงอายุและภาพลักษณ์ของการเป็นผู้สูงอายุที่ประสบผลสำเร็จ”, วารสารวิจัยทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๔): ๑๗.

^{๕๐} แสงรุ่ง ผ่องใส, “การศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุและสถานสงเคราะห์คนชรากรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๙๕.

สุทธิพงศ์ บุญผดุง^{๕๑} ได้วิจัย เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ ๑)” ผลการวิจัย พบว่า

๑. ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านการรวมกลุ่มทางสังคม ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี และด้านสภาพร่างกายที่ดี ตามลำดับ ในขณะที่ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และด้านการตัดสินใจด้วยตนเองมีระดับคุณภาพชีวิตในระดับปานกลาง

๒. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต พบว่าด้านสภาพอารมณ์ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านความหวาดหวั่น อังว้าง และปัจจัยด้านความสุขกาย สบายใจ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว มิตรสหายและเพื่อนบ้าน ด้านการรวมกลุ่มทางสังคมมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านการอุทิศและการได้รับการยอมรับจากชุมชน ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านการดำรงชีพ และปัจจัยด้านรายรับและรายจ่าย คุณภาพชีวิตด้านสภาพร่างกายที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านการใส่ใจเรื่องสุขภาพ และปัจจัยด้านการบริโภคที่ดี และสุดท้ายด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านความเป็นอิสระทางความคิด และปัจจัยการเลือกทำในสิ่งที่ต้องการ

๓. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งสามารถนำไปทดลองใช้ และศึกษาผลการใช้กับผู้สูงอายุในท้องถิ่นในงานวิจัยระยะที่ ๒ ต่อไป

พระมหาสุทธิทย์ อากาศโร (อบอูน) และคณะ^{๕๒} ได้วิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า คณะสงฆ์และองค์กรพระพุทธศาสนาในสังคมไทย มีบทบาทหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อการสร้างประโยชน์และความสุขตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับผู้คนในสังคม ถึงแม้ว่าพระสงฆ์จะใช้กระบวนการพัฒนาที่แตกต่างกัน เช่น เน้นการส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ การพัฒนาสังคม การเสริมสร้างจริยธรรม การปฏิบัติภาวนา เป็นต้น แต่โดยภาพรวม คือ การพัฒนาให้

^{๕๑} สุทธิพงศ์ บุญผดุง, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่น โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ ๑)”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๕๒} พระมหาสุทธิทย์ อากาศโร (อบอูน) และคณะ, “การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”, **รายงานการวิจัย**. (สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

บุคคลและสังคมได้มีการเรียนรู้จากสิ่งที่เรียบง่ายไปสู่การมีพฤติกรรมที่เหมาะสม มีจิตใจและสติปัญญา ในการพัฒนาตนเองและการจัดการเพื่อคุ้มครองชีวิตที่ตีร่วมกัน

สำหรับหลักพุทธธรรมที่พระสงฆ์นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคคลและสังคมนั้น ประกอบด้วยหลักธรรมที่แสดงให้เห็นถึงสัจธรรมของชีวิตและหลักจริยธรรมเพื่อให้บุคคลและสังคมได้มีการเกื้อกูลต่อกัน โดยใช้วิธีการบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ากับภูมิปัญญาสากล และภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีการประสานเชื่อมโยงผู้คนในสังคมให้มีการสร้างสรรค์และทำสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และความสงบสุขของสังคม ซึ่งคณะสงฆ์ได้มีการเรียนรู้ การปรับตัว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่องภายใต้บริบททางสังคม และหลักพระธรรมวินัย ซึ่งในระดับโลกิยะเน้นการพัฒนาคนเพื่อให้ใช้ชีวิตอย่างถูกต้องเป็นธรรม มีการพัฒนาด้านกาย ศีล จิตใจ และปัญญา ในระดับโลกุตระเน้นการพัฒนาคนเพื่อให้มีจิตและปัญญาที่สมบูรณ์เห็นสัจธรรมของชีวิต

ส่วนการเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์นั้น พบว่า เครือข่ายทางสังคมของคณะสงฆ์เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ทั้งภายในองค์กรคณะสงฆ์ และการปฏิสัมพันธ์ภายนอกกับฝ่ายต่างๆ เช่น ภาครัฐ ประชาชน องค์กรธุรกิจเอกชน ซึ่งได้มีการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ช่วยเหลือพึ่งพา จนกระทั่งสามารถสร้างพลังทางสังคมในการดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม โดยมีเครือข่าย การทำหน้าที่ตามพระธรรมวินัยเป็นปัจจัยหลักในการเชื่อมโยงกัลยาณมิตร การแก้ไขปัญหาสังคม การสร้างพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

ภูมิศักดิ์ สนามชัยกุล และคณะ^{๕๓} ได้วิจัย เรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านดิว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัย พบว่า

๑. การศึกษาสถานภาพ ศักยภาพ ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว ส่วนใหญ่ มีสุขภาพแข็งแรงดี โรคที่เป็นกันมากคือความดันโลหิตสูง มีความสามารถในการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้เองเกือบหมด รวมทั้งสามารถทำงานบ้านได้เอง มีความต้องการให้หน่วยงานภาครัฐจัดสรรงบประมาณสนับสนุน กิจกรรมที่ชอบและต้องการให้โรงเรียนจัด คือ การให้

^{๕๓} ภูมิศักดิ์ สนามชัยกุล และคณะ, “รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านดิว อำเภอลำสักจังหวัดเพชรบูรณ์”, รายงานการวิจัย, (สาขาวิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

ความรู้การดูแลสุขภาพ รองลงมาคือการตรวจสุขภาพและกิจกรรมนันทนาการ สิ่งที่เป็นความต้องการของผู้สูงอายุมากที่สุดคือ อยากให้โรงเรียนมีสถานที่กว้างขวาง

๒. การศึกษาบทบาทของครอบครัว ชุมชน และองค์กรภาครัฐในการสนับสนุนผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุได้รับการดูแลจากครอบครัวมีทั้งด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และดูแลรักษาอาการเจ็บป่วย ได้รับความอบอุ่นไม่ถูกทอดทิ้ง ส่วนชุมชนไม่มีโครงการใดๆ สนับสนุนผู้สูงอายุ ในส่วนงานภาครัฐที่สนับสนุนหลักคือ ศูนย์พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ ๓๘ และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนและจัดสรรงบประมาณสนับสนุน

๓. การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ (ผู้สูงวัย) ตำบลบ้านดิว พบว่า โรงเรียนมีโครงสร้างใหญ่ มีคณะกรรมการจำนวนมาก ประกอบด้วยคณะกรรมการบริหาร มี ๗ ฝ่าย คณะกรรมการที่ปรึกษา และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ปฏิบัติงานโดยอาสาสมัคร จำนวน ๗ คน รับผิดชอบเป็นครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ ครูผู้ทำกิจกรรม และครูผู้สอน ปัจจัยที่ส่งผลให้โรงเรียนประสบความสำเร็จคือ มีครูที่เกษียณอายุราชการที่มีจิตอาสา มีความสามารถเฉพาะตัวมาช่วยปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็ง เสียสละ โดยไม่มีค่าตอบแทนใดๆ มีการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ นักเรียนมีความสุข สนุกสนาน และมีความสามัคคีร่วมมือในการทำกิจกรรมดี ให้นักเรียนนำอาหารมารับประทานร่วมกัน แบ่งปันกัน ทำให้เกิดความรักใคร่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการสืบสานวัฒนธรรมและถ่ายทอดภูมิปัญญา

๔. ในการพัฒนาโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนมีปัญหาขาดแคลนงบประมาณ อาคารสถานที่คับแคบ จึงมีการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนและศักยภาพผู้สูงอายุ ส่วนการแก้ปัญหาขาดอาสาสมัคร พบว่า วิธีคัดเลือกนักเรียนที่ศักยภาพ และมีความสามารถได้ผลมากที่สุด รองลงมา คือ ช่วยกันชักชวนคนใกล้ชิด คนรู้จักมาช่วยงาน การกำหนดตัวชี้วัดและพัฒนาแบบประเมินความพึงพอใจ ใช้วิธีการแบบมีส่วนร่วมของครูและนักเรียน ใช้ประเมินก่อนเข้าเรียนและหลังเรียนในแต่ละภาคเรียน

ภูมิวัฒน์ พรวนสุข^{๕๔} ได้วิจัย เรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดแพร่” ผลการวิจัย พบว่า

๑. ภาพรวมของปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสังคม ด้านครอบครัว และด้านการเงินและการงานพบว่า อยู่ในระดับมาก

^{๕๔} ภูมิวัฒน์ พรวนสุข, “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดแพร่”, **บทความวิจัย**, วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพรรณ ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘): ๗๗, บทคัดย่อ.

๒. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พบว่า ด้านสุขภาพอนามัย ควรมีการนำแผนยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติได้จริง ที่สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ พร้อมทั้งมีบริการตรวจสุขภาพประจำปีอย่างจริงจัง ควรมีการตั้งศูนย์พัฒนาผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม หรือศูนย์ออกกำลังกาย ควรมีกิจกรรมอาสาสมัครออกเยี่ยมที่บ้านพร้อมรับฟังปัญหาและแนะนำแนวทาง พร้อมทั้งตั้งงบประมาณไว้รองรับผู้สูงอายุในอนาคต ด้านสังคม ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมดูแลและให้เกิดความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ และควรจัดสวัสดิการแจกสิ่งของที่เป็นแก่ผู้สูงอายุ และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ร่วมกิจกรรมทางศาสนาและได้บำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม ควรมีรถรับ-ส่ง ไปโรงพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ควรมีการแจ้ง ข้อมูล ข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งคนในครอบครัว ควรจัดการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและตั้งศูนย์ที่พักพิงชั่วคราวของผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมและปลอดภัย และควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมให้เพียงพอต่อความต้องการในวันสำคัญของครอบครัวเพื่อสร้างสายใยครอบครัวและสนับสนุนให้อยู่กับครอบครัว และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุขจนวาระสุดท้าย และควรจัดอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกในครอบครัวในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์ ด้านการเงินและการทำงาน ควรสนับสนุนในด้านอาชีพการหารายได้อย่างเหมาะสมตามความถนัดของผู้สูงอายุ และให้มีส่วนร่วมปฏิบัติทุกขั้นตอน พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดอบรมเพิ่มความรู้และทักษะด้านอาชีพ และมีการบริการจัดการนำผลิตภัณฑ์กลุ่มออกจำหน่าย และจัดตั้งกองทุนและสวัสดิการกลุ่ม

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร ดร. และคณะ^{๕๕} ได้วิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ในพื้นที่ ๑๕ จังหวัดที่ได้ดำเนินการโครงการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามหลักพระพุทธศาสนา ได้มีแนวทางการบูรณาการและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมใน ๔ ลักษณะ คือ ๑) การประยุกต์โดยอาศัยบทบาท หน้าที่ ในฐานะพระสงฆ์และบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ ๒) การประยุกต์โดยอาศัยปัญหาของวัดและชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา ๓) การประยุกต์โดยอาศัยการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและความสัมพันธ์ทางสังคม และ ๔) การประยุกต์หลักพุทธธรรมร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่ โดยมีเป้าหมายเพื่อการสร้างประโยชน์และความสุขของบุคคลและสังคม โดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการเสริมสร้างสุขภาวะและการ

^{๕๕} พระมหาสุทิตย์ อากาศโร ดร. (อบอู่่น) และคณะ, “การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

เรียนรู้นั้น พระสงฆ์ได้มีการบูรณาการทั้งในด้านแนวคิด ความรู้ กระบวนการ และการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อให้เกิดผลตามกิจกรรมที่กำหนดไว้

ผลการพัฒนาสมรรถนะของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคม พบว่า สมรรถนะที่สำคัญของพระสงฆ์ต่อการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ทางสังคมตามหลักพระพุทธศาสนา ควรประกอบด้วยสมรรถนะที่สำคัญ ๓ ประการ คือ ๑) สมรรถนะด้านความรู้ ตามหลักพระพุทธศาสนาและศาสตร์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น มีความรู้ในหลักพระธรรมวินัย ๒) สมรรถนะด้านการปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น มีการปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยได้อย่างเหมาะสม ๓) สมรรถนะด้านการเรียนรู้และการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งวิธีการเสริมสร้างสมรรถนะให้กับพระสงฆ์สามารถพัฒนาได้ใน ๕ ลักษณะ คือ การพัฒนาความรู้ ทักษะการปฏิบัติ คุณลักษณะภายในหรือทัศนคติ การพัฒนาเครือข่ายทางสังคม และการเรียนรู้แบบบูรณาการจากการปฏิบัติจริงงานในพื้นที่

สำหรับรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ พบว่า มี ๓ รูปแบบใหญ่ คือ ๑) รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับปัญหา โดยเป็นการนำปัญหาของบุคคลและชุมชนมาเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อให้เกิดสุขภาวะที่ดี ๒) รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและการเรียนรู้ โดยเป็นการเรียนรู้จากงานที่และนำไปสู่การค้นหาวิธีการแบบอริยสัจ ๔ เพื่อได้แนวทางการแก้ไขปัญหาคัดเจน ๓) รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับจิตใจและปัญญา โดยเน้นการพัฒนาด้านจิตใจและปัญญาให้เป็นกลไกที่สำคัญของการพัฒนาบุคคลและสังคม

ผลจากการพัฒนาโครงการและกิจกรรมพัฒนาเชิงพื้นที่จำนวน ๑๘ โครงการ ในพื้นที่ ๑๕ จังหวัดน่านอง ซึ่งเกิดขึ้นจากความต้องการของพระสงฆ์และชุมชน ที่ต้องการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และสุขภาวะของสังคม พบว่า มีกระบวนการและผลการพัฒนาใน ๔ ประเด็นสำคัญ คือ ๑) การพัฒนาด้านกายภาพ มีการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม ให้เป็นที่สัปปายะต่อการเรียนรู้และการเกิดสุขภาพที่ดี (กายภาวนา) เช่น โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดร้อยเอ็ด ๒) การพัฒนาพฤติกรรม ผ่านการพัฒนาความรู้ ความสามารถของพระสงฆ์เยาวชนและประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างเหมาะสม ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ยึดถือความสุจริตในการดำรงชีวิต (ศีลภาวนา) เช่น โครงการเสริมสร้างสมรรถนะของพระสงฆ์ เยาวชนคนดี หมู่บ้านต้นแบบในจังหวัดอุบลราชธานี ๓) การพัฒนาด้านจิตใจปัญญาของบุคคลและสังคม โดยมีการประยุกต์ใช้ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ศาสตร์สมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินการ (จิตภาวนา) เช่น โครงการสวดมนต์หมู่ โครงการธรรมจาริก เป็นต้น ๔) การพัฒนาด้านปัญญาและสังคมของชุมชนและคณะสงฆ์

เพื่อให้พระสงฆ์ และกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมดำเนินการได้ใช้ปัญญาเพื่อสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญต่อการเรียนรู้และการเสริมสร้างสุขภาวะในด้านอื่นๆ ในระยะยาว (ปัญญาภาวนา)

นอกจากผลการพัฒนาดังกล่าวแล้ว ยังพบว่า กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคม ตามแนวพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และชุมชนนั้น สามารถนำไปสู่การพัฒนาใน ๔ มิติ คือ ๑) เกิดการเรียนรู้ของบุคคลและสังคมโดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำในพื้นที่ ๒) เกิดเครือข่ายการพัฒนา ในพื้นที่ระหว่างภาคส่วนต่างๆ ทั้งพระสงฆ์ องค์กรภาครัฐท้องถิ่นและภาคประชาชนทั่วไป ๓) เกิดการจัดการตนเองด้านสุขภาวะของบุคคลและสังคมโดยเฉพาะสุขภาวะด้านจิตใจ ปัญญา และสังคม ๔) เกิดพลังการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของชุมชน เช่น การจัดการด้านผู้สูงอายุ สิ่งแวดล้อม และการจัดสวัสดิการสังคม ๕) เกิดการแก้ไขปัญหาของบุคคลและสังคมในระยะยาวและยั่งยืน เนื่องจากการได้มีการบูรณาการความรู้ กระบวนการและภาคีการพัฒนาในสังคมเข้าด้วยกัน

จุฑาลักษณ์ แสนโท จารุกัญญา อุดานนท์ และกาญจนา ดำริสุข ได้วิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กรณีศึกษา : โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลนาราชควาย อำเภอเมืองจังหวัดนครพนม ใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือผู้สูงอายุ จำนวน ๒๒๘ คน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจำนวน ๑๕ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแนวทางการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมากที่สุด ๕ องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ด้านความมั่นคงในชีวิต และด้านสิ่งแวดล้อม ในด้านแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุควรจัดให้มีหน่วยเคลื่อนที่บริการสุขภาพผู้สูงอายุ จัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุภายในชุมชน และควรจัดให้มีการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ควรจัดให้มีการให้คำปรึกษาปัญหาด้านจิตใจสำหรับผู้สูงอายุ จัดให้มีการให้บริการคัดกรองและประเมินสุขภาพจิตและส่งเสริมกิจกรรมที่ผ่อนคลายความเครียดกังวลและเพิ่มคุณค่าให้ผู้สูงอายุ ควรจัดให้มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมในชุมชนของผู้สูงอายุได้มีบทบาทและเป็นที่ยอมรับ เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แสดงความสามารถในฐานะเป็นคลังสมองในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีอาชีพการงานและมีรายได้ โรงเรียนผู้สูงอายุมีแผนงานที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ให้ผู้สูงอายุได้รับความปลอดภัยและมีที่พักอาศัยที่เหมาะสมตามมาตรฐาน มีสวัสดิการ

ที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ โดยให้มีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม^{๕๖}

พรพรม ไชชัยภูมิ และภรณี ศิริโชติ^{๕๗} ได้วิจัยเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลโนนไทย อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุและเพื่อเสนอแนวทางในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลโนนไทย อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ประธานกรรมการชุมชน ประธานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำชุมชน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลโนนไทย และตัวแทนประชาชนทั่วไป จาก ๘ ชุมชนของเทศบาลตำบลโนนไทย รวมทั้งสิ้น ๔๘ คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลโนนไทย ได้รับสวัสดิการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพอย่างทั่วถึงแต่ต้องการให้เพิ่มวงเงินเบี้ยยังชีพเป็นเดือนละ ๑,๐๐๐ บาท ความต้องการอื่นๆ ที่สำคัญ คือ ต้องการพัฒนาตนเองและต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และต้องการการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่าย ต้องการให้มีศูนย์บริการผู้สูงอายุในชุมชน ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้ คือ เทศบาลตำบลโนนไทย ควรจัดให้มีศูนย์บริการชุมชนเอนกประสงค์แก่ผู้สูงอายุ จัดให้มีบุคลากรของเทศบาลที่รับผิดชอบด้านผู้สูงอายุ รวมทั้งการส่งเสริมให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) และสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน

^{๕๖} จุฑาลักษณ์ แสนโท, จารุกัญญา อุตานนท์ และกาญจนา ดำริสุข, “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กรณีศึกษา : โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลนาราชควาย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม” **บทความวิจัย** ในวารสารรัชตภาคย์ ฉบับพิเศษ (ครบรอบ ๒๓ ปีสถาบันรัชตภาคย์, ๒๕๕๙): ๓๓๓ – ๓๔๗.

^{๕๗} พรพรม ไชชัยภูมิ และภรณี ศิริโชติ, “ความต้องการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลโนนไทย อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา” **บทความวิจัย** ในวารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๔): ๘๕ – ๑๐๐.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “โรงเรียนผู้สูงอายุ : รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุ ในจังหวัดเพชรบูรณ์” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ ๑) การดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา และ ๓) การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่การวิจัย
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๑.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนามโดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ดังนี้

๑) การวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องได้แก่ หนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย ภาพถ่าย และเอกสารอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นถึง แนวคิด หลักการ โรงเรียนผู้สูงอายุ : รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีกระบวนการศึกษาดังต่อไปนี้

๑.๑) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงาน การวิจัย และเอกสารอื่น ๆ โดยอาศัยแนวคิด หลักการการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นกรอบในการศึกษา

๑.๒) ทำการศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา

๑.๓) ทำการศึกษาวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๔) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงหลักการการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

๒) การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อให้ทราบถึงแนวคิด หลักการ การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งในระดับนโยบาย ผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษาโดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

๒.๑) ทำการศึกษาและคัดเลือก โรงเรียนผู้สูงอายุ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ถึงหลักการโรงเรียนผู้สูงอายุ : รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย

(๑) ครูใหญ่หรือครูผู้สอน	จำนวน	๒	คน
(๒) เจ้าหน้าที่พยาบาล	จำนวน	๒	คน
(๓) วิทยากรดูแลใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ	จำนวน	๒	คน
(๔) โรงเรียนผู้สูงอายุอำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า	จำนวน	๘๐	คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน	๘๖	คน

๓) ดำเนินการศึกษา เพื่อศึกษาสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา และเพื่อวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

๔) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนามโดยนำมาวิเคราะห์ ให้เห็นถึงสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา และเพื่อวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

๕) สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๓.๒ พื้นที่การวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งการสัมภาษณ์ และประชุม กลุ่มย่อย ร่วมกับโรงเรียนผู้สูงอายุ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

ในการวิจัยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน ๖ คน และในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๘ แห่ง คือ

๓.๒.๑ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ จำนวน ๖ คน ประกอบด้วย

๑. ครูใหญ่หรือครูผู้สอน	จำนวน ๒ คน
๒. เจ้าหน้าที่พยาบาล	จำนวน ๒ คน
๓. วิทยากรดูแลใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ	จำนวน ๒ คน

๓.๒.๒ โรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน ๘๐ คน ประกอบด้วย

๑. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก	จำนวน ๑๐ คน
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก	จำนวน ๑๐ คน
๓. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก	จำนวน ๑๐ คน
๔. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า	จำนวน ๑๐ คน
๕. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก	จำนวน ๑๐ คน
๖. โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก	จำนวน ๑๐ คน
๗. โรงเรียนผู้สูงอายุพ่อนวนเมืองตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก	จำนวน ๑๐ คน
๘. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก	จำนวน ๑๐ คน
รวมทั้งสิ้น	๘๖ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๒ ชุด ได้แก่

ชุดที่ ๑ เป็นแบบสัมภาษณ์ (Inter View) โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุและผู้ดูแลผู้สูงอายุ เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา

ส่วนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวความคิดการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open Ended) แบ่งเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

ตอนที่ ๒ การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

ตอนที่ ๓ การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open Ended)

ชุดที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์ (Inter View) โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โรงเรียนผู้สูงอายุ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสารรายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาสาเหตุปัญหาและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

คณะผู้วิจัยได้วางแผนและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้แบ่งออกเป็น ๔ ส่วนประกอบด้วย

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา

ส่วนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open Ended)

ส่วนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัย (สาเหตุ) การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open Ended)

ส่วนที่ ๔ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาของการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ และข้อเสนอแนะ มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open Ended)

๓.๓.๑ การสร้างเครื่องมือ

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร ทฤษฎีระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

๒. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาประมวลความรู้สรุปเป็นกรอบแนวคิดกำหนดขอบเขตการวิจัยและกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓. สร้างสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิด เพื่อให้ครอบคลุมขอบเขตของการทำวิจัย

๔. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงให้มีความตรงตามเนื้อหา

๕. นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัย

๓.๓.๒ การตรวจสอบเครื่องมือ

๑. นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องซึ่งมีรายนามดังนี้

๑) พระครูสิริพัชรโสภิต, ดร. รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พ่อนุ่นเมือง

๒) ผศ.ดร.รังสรรค์ เพ็งพัด กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยาลัยสงฆ์พ่อนุ่นเมืองเพชรบูรณ์

๓) ดร.วิรัตน์ ฉัตรวิโรจน์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยาลัยสงฆ์พ่อนุ่นเมือง

๔) ผศ.เฉลียว รอดเขียว รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร วิทยาลัยสงฆ์พ่อนุ่นเมือง

๕) นายสมบูรณ์ กันทา ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุพ่อนุ่นเมืองตำบลบ้านหวาย

๒. นำข้อเสนอแนะที่ได้ปรับปรุงแล้วจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๕ ท่านมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสม จากนั้นทำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยเข้าไปสังเกตความเป็นอยู่โรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสอบถามความเป็นอยู่และมีส่วนเกี่ยวข้องกับดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การจดบันทึก บันทึกเทป และการถ่ายภาพ โดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม คณะผู้วิจัยเข้าไปสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเบื้องต้น หลังจากผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์แล้ว ได้มีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ แบบ

ไม่เป็นทางการ ทำให้ทราบถึงการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยวิธีการสนทนาพูดคุยเพื่อสร้างบรรยากาศในการสัมภาษณ์อย่างกันเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างไม่ปิดบัง

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) การลงพื้นที่ โดยสังเกตผู้สูงอายุ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

๒) การสังเกตแบบที่มีส่วนร่วม (Observation Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้มีส่วนร่วม ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

๓) การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับผู้สูงอายุและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

๔) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

๕) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การแจกแบบสอบถาม เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม ระยะเวลาของการศึกษาจะเป็นการสำรวจผู้สูงอายุและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการเก็บข้อมูลของโรงเรียนผู้สูงอายุ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ คัดเลือกจำนวน ๖ ท่าน โดยการสัมภาษณ์ครูใหญ่และครูผู้สอน จำนวน ๒ ท่าน เจ้าหน้าที่พยาบาล จำนวน ๒ ท่าน และผู้ดูแลใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ จำนวน ๒ ท่าน รวมเป็น ๖ ท่านเพื่อเก็บข้อมูลนำมาวิเคราะห์โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ

คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอหล่มสัก จำนวน ๖ โรงเรียน โรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอหล่มเก่า จำนวน ๑ โรงเรียน การสัมภาษณ์ทั้งหมดรวม ๘ โรงเรียน ๗ ละเอียด ๑๐ ท่าน เป็น ๘๐ ท่าน ในแต่ละโรงเรียนผู้ทำการวิจัยจะสัมภาษณ์และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้ได้ ซึ่งข้อมูลจริงแล้วนำมาวิเคราะห์สรุปผลต่อไป

โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

๑) การวิเคราะห์สาเหตุและปัญหาการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

๒) ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

๓) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวมาแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

สรุปการนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการจัดเก็บข้อมูลอยู่ตลอดเวลา และนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์จนได้ข้อสรุปเพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมุ่งศึกษาสภาพและปัญหาของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งข้อมูลจากครูใหญ่และครูผู้สอน เจ้าหน้าที่พยาบาล และวิทยากรดูแลใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ จำนวน ๖ คน ตลอดจนนักเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง ๘ แห่ง แห่งละ ๑๐ คน แบ่งเป็น ผู้ชาย ๕ คน ผู้หญิง ๕ คน รวมทั้งสิ้น ๘๐ คน ประกอบด้วย ๑) โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จำนวน ๑๐ คน ๒) โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จำนวน ๑๐ คน ๓) โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จำนวน ๑๐ คน ๔) โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จำนวน ๑๐ คน ๕) โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จำนวน ๑๐ คน ๖) โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จำนวน ๑๐ คน ๗) โรงเรียนผู้สูงอายุพ่อบุญเมืองตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสักจำนวน ๑๐ คน ๘) โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จำนวน ๑๐ คน

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “โรงเรียนผู้สูงอายุ : รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์” วัตถุประสงค์ ๑) การดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ๓) การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัย ดังนี้

๔.๑ การดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

จากการศึกษาการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นการศึกษาถึงสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา และวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่กรณีศึกษา ๘ พื้นที่ ได้แก่ ๑. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก ๒. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก ๓. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก ๔. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบุงคล้า อำเภอหล่มสัก ๕. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า ๖. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิฐ อำเภอหล่มสัก ๗. โรงเรียนผู้สูงอายุพ่อบุณมาเมืองตำบลบ้านหวายอำเภอหล่มสัก ๘. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสักและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ และนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

๔.๑.๑ สาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

๔.๑.๒ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา

๔.๑.๓ วิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔.๑.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากศึกษาการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

๔.๑.๑ สาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

๔.๑.๑.๑ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก ตั้งอยู่ที่วัดศรีบุญเรือง ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์มี นายจिरพงษ์ รักษาบุญ ข้าราชการบำนาญ เป็นครูใหญ่ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุ ๕๐ คน แบ่งเป็น ชาย ๑๕ คน หญิง ๓๕ คน

ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์นายจिरพงษ์ รักษาบุญ^๑ ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่และตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสักเกี่ยวกับสาเหตุและสภาพปัญหาของของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

๑) สาเหตุและสภาพปัญหาด้านร่างกาย

สาเหตุและสภาพปัญหาด้านร่างกาย ซึ่งนักเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองหล่มสัก นั้นปัญหาด้านสุขภาพร่างกายที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่พบ คือ การขาดการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากอาจจะไม่อายุและกำลังของคนแก่ชรา เป็นเหตุให้เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพทางร่างกายและโรคภัยไข้เจ็บตามมาอย่างมากมาย เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคข้อเข่าเสื่อม และโรคไตวาย อันเป็นเหตุให้เกิดโรคสะสม และนำไปสู่ปัญหาในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุด้วย ขณะเดียวกัน หลังจากทานอาหารแล้ว หากมีการเคลื่อนไหวร่างกาย โดยการเดิน หรือมีการเปลี่ยนอิริยาบถบ่อย ๆ ก็เป็นทางออกอีกวิธีหนึ่ง ที่จะเป็นการเผาผลาญไขมัน หรือเป็นการย่อยอาหารได้^๒

๒) สาเหตุและสภาพปัญหาด้านจิตใจ

สาเหตุและสภาพปัญหาด้านจิตใจ ผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก ยังคงมีปัญหาด้านจิตใจเนื่องจากบางคนมีภาระหน้าที่ในการปฏิบัติค่อนข้างมากพอสมควร ส่งผลให้เกิดความวิตกกังวล เกิดความเครียดเรื่องงาน เรื่องครอบครัวไปทำงานต่างจังหวัด ทำให้ผู้สูงอายุขาดการคำนึงถึงการดูแลสุขภาพของตัวเอง เพราะปัญหาสุขภาพส่วนมากนอกจากเกิดจากการรับประทาน

^๑ สัมภาษณ์ นายจिरพงษ์ รักษาบุญ, ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^๒ สัมภาษณ์ นางพวงมณี พวงคำ, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

อาหารไม่ถูกหลักโภชนาการ และจากการที่เราทำงานหนักเกินไป อารมณ์เครียดจนเกินไป พักผ่อนไม่เพียงพอ ถ้ามีพฤติกรรมเหล่านี้ติดต่อกันนาน ๆ ก็จะทำให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพได้เช่นเดียวกัน^๓

๓) สาเหตุและสภาพปัญหาในด้านสังคมและการเป็นอยู่

สาเหตุและสภาพปัญหาทางด้านสังคมและการเป็นอยู่ของผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสักปัญหาในด้านสังคมและการเป็นอยู่ส่วนมากผู้สูงอายุจะอยู่ตามลำพัง ส่วนลูก ๆ จะออกไปทำงานต่างจังหวัด และรับราชการต่างจังหวัด จึงทำให้การเป็นอยู่ของผู้สูงอายุจะเป็นคิดมาก

๔) สาเหตุและสภาพปัญหาในด้านเศรษฐกิจและรายได้

สาเหตุและสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ โรงเรียนผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองหล่มสักที่มีผลต่อสุขภาพของผู้สูงอายุภาพรวม ได้แก่ ส่วนมากที่เข้ามาในโรงเรียนผู้สูงอายุบางท่านเป็นข้าราชการบำนาญ บางท่านประกอบอาชีพส่วนตัว จึงทำให้มีรายได้ที่แตกต่างกันออกไป มีกิจกรรมบางครั้งคนมีก็ช่วยเหลือคนไม่มี^๔

๔.๑.๑.๒ โรงเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก

โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก ตั้งอยู่ที่วัดศรีภูมิบ้านตัว ตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีนางเกษแก้ว น้อยละมุด ข้าราชการบำนาญ เป็นครูใหญ่ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุ ๕๕ คน เป็นหญิง ๓๕ คน ชาย ๒๒ คน

ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์นางเกษแก้ว น้อยละมุด^๕ ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่และตัวแทนนักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสักเกี่ยวกับสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

๑) สาเหตุและสภาพปัญหาด้านพฤติกรรมกรกิน

สาเหตุและสภาพปัญหาทางด้านโภชนาการผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว ปัญหาทางด้านสุขภาพหรือสุขภาพนั้น มักจะพบบ่อยเพราะผู้สูงอายุมีโภชนาการที่

^๓ สัมภาษณ์ นางละมัย สาดา, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^๔ สัมภาษณ์ พันโทอำนาจ พุฒกลาง, ข้าราชการบำนาญ, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^๕ สัมภาษณ์ นางเกษแก้ว น้อยละมุด, ข้าราชการบำนาญ, ครูใหญ่โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

ทานตามใจตัวเอง ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่เสี่ยงต่อความเป็นโรคเรื้อรังและเป็นมากที่สุด คือ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคข้อเข่าเสื่อม และโรคไตวาย^๖

๒) สาเหตุและสภาพปัญหาด้านจิตใจ

สาเหตุและสภาพปัญหาทางด้านจิตใจ สิ่งที่เป็นปัญหาด้านจิตใจของผู้สูงอายุ ส่งผลให้เกิดความวิตกกังวล เกิดความเครียดกับการกระทำของตนเองเสมอ คือ ทำไม่ได้ตั้งใจตัวเองคิดบางครั้ง

อารมณ์เครียดจากครอบครัวลูกหลานจนเกินไป พักผ่อนไม่เพียงพอ^๗

๓) ปัญหาด้านร่างกาย

สาเหตุและสภาพปัญหาด้านร่างกายของผู้สูงอายุมีพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงเองซึ่งถ้าผู้สูงอายุไม่ให้ความใส่ใจกับพฤติกรรมเหล่านี้ก็จะส่งผลต่อสุขภาพของผู้สูงอายุเอง ได้แก่ การไม่ค่อยได้ออกกำลังกาย ตัวผู้สูงอายุเองก็มีอายุมาก ถ้าออกกำลังมากเกินไปจะทำให้ตัวเองผิดปกติ ปวดตามตัวของตนเอง ร่างกายเป็นสิ่งสำคัญทำให้อายุเรายืนยาว^๘

๔) สาเหตุและสภาพปัญหาด้านอยากร่วมกิจกรรมบันเทิงใจ

สาเหตุและสภาพปัญหาด้านอยากมีกิจกรรมบันเทิงใจของผู้สูงอายุ อยากเข้ามาเรียนจะได้มีกิจกรรมที่ทำให้สุขภาพจิตดีขึ้น ไม่ซึมเศร้ากับการอยู่คนเดียว มีเพื่อนร่วมทำกิจกรรมทำให้ชีวิตมีสุขภาพทางจิตดีขึ้น และส่งผลทำให้การมีส่วนร่วมของตัวเองกับเพื่อน ๆ^๙

๔.๑.๑.๓ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก

โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก ตั้งอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มี ดร.วิรัตน์ ฉัตรวิโรจน์ ข้าราชการบำนาญ เป็นครูใหญ่ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุ ๑๒๐ คน เป็นหญิง ๘๐ คน เป็นชาย ๔๐ คน

^๖ สัมภาษณ์ นายทองเลื่อน บุตรงาม, ข้าราชการบำนาญ, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^๗ สัมภาษณ์ นายสี สาพู, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^๘ สัมภาษณ์ นางลำไพ บุตรงาม, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^๙ สัมภาษณ์ นางสมคิด ผุยเพชรพุย, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ ดร.วิรัตน์ ฉัตรวิโรจน์^{๑๐} ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่ และตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสักเกี่ยวกับสาเหตุและสภาพปัญหาของของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

๑) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากมีสุขภาพจิตที่ดีต่อการดำรงชีวิต

สาเหตุและสภาพปัญหาสุขภาพที่เห็นได้จากนักเรียนผู้สูงอายุส่วนมากจะเป็นสุขภาพทางจิตใจ เพราะบางท่านอยู่บ้านไม่ค่อยจะมีอะไรทำหาเวลาช่วงระยะเวลามาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุทำให้สุขภาพจิตดีขึ้นเพราะมีกิจกรรมหลากหลายในแต่ละวันทำให้สุขภาพจิตดีขึ้น

๒) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากรู้จักเพื่อน

สาเหตุและสภาพปัญหาทางด้านจิตใจ สิ่งที่เป็นปัญหาด้านจิตของผู้สูงอายุส่งผลให้เกิดความวิตกกังวล เกิดความเครียดกับการกระทำของตนเองเสมอ คือ ทำไม่ได้ตั้งใจตัวเองคิด บางครั้งอารมณ์เครียดจากครอบครัวลูกหลานจนเกินไป พักผ่อนไม่เพียงพอ^{๑๑}

๓) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากมีความรู้วิชาการด้านต่าง ๆ

สาเหตุและสภาพปัญหาที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุแห่งนี้เพราะว่า ครูสอนแต่ละท่านมีประสบการณ์และผ่านการเป็นผู้นำด้านการศึกษามาแล้ว อยากเข้ามาได้รับความรู้ต่าง ๆ จากครูสอน และอยากได้เรียนรู้งานอาชีพที่ทางโรงเรียนได้สอนเพื่อจะนำไปสอนให้กับลูกหลานต่อไปเป็นการเลี้ยงชีพของตนเองได้ตลอดชีวิต^{๑๒}

๔) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากให้มีส่วนงานอื่น ๆ ร่วมและสนับสนุน

สาเหตุและสภาพปัญหาอยากให้มีหน่วยงานที่ช่วยกำกับดูแลและคอยให้บริการในเรื่องสาธารณสุข อยากให้มีหน่วยงานหลาย ๆ หน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน ไม่ว่าจะหมู่บ้านหรือวัด อยากมีความรู้ที่หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาบรรยายหรือทำการสอน เพราะทุกวันนี้สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ถ้าไม่มีส่วนร่วมกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ เราจะได้รับรู้

^{๑๐} สัมภาษณ์ ดร.วิรัตน์ ฉัตรวิโรจน์, ข้าราชการบำนาญ, ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายสี สาพู, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางคำปลิว พิลา, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

รับทราบอะไรได้เลย^{๑๓}

๔.๑.๑.๔ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบุงคล้า อำเภอหล่มสัก

โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบุงคล้า ตั้งอยู่ที่โรงพยาบาลตำบลบ้านหัวนาตำบลบุงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มี นายทรงเดช สอนสุภาพ ข้าราชการบำนาญ เป็นครูใหญ่ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุ ๖๐ คน เป็นหญิง ๔๐ คน เป็นชาย ๒๐ คน

ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์นายทรงเดช สอนสุภาพ^{๑๔} ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่ และตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบุงคล้า อำเภอหล่มสักเกี่ยวกับสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

๑) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากมีความรู้จากการมาเรียน

สาเหตุและสภาพปัญหาที่อยากมาเรียนเพราะได้ความรู้จากครู อาจารย์ที่สอนอยู่บ้านก็อยู่แบบไม่มีความรู้เพิ่มเติม แต่ละวันนานคำ จึงอยากมาเรียนรู้จากครู และเรียนรู้จากเพื่อน ๆ ที่มาเรียนด้วยด้วยกันจะได้มีเพื่อน^{๑๕}

๒) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากมีเพื่อนและทำกิจกรรมร่วมกัน

สาเหตุและสภาพปัญหาที่มาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุที่นี้อยากมีเพื่อน ๆ ปกติแล้วอยู่บ้านทำการเกษตรไม่มีเวลาไปคุยกับใคร หาโอกาสและเวลามาเรียนเพื่อจะมีเพื่อนและร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน^{๑๖}

๓) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากมีแลกเปลี่ยนแนวคิดด้านต่าง ๆ ร่วมกัน

สาเหตุและสภาพปัญหาที่มาเรียนในโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุแห่งนี้บางครั้งการอยู่คนเดียวอะไรบางอย่างเรารู้คนเดียวแต่บางอย่างเรื่องเดียวกันคนอื่นอาจจะรู้เพิ่มเติมมากกว่าที่เราคิด และอยากรู้แนวคิดของเพื่อน ๆ ที่มาเรียนเขาคิดอย่างไรในเมื่อครูให้อธิบายในเรื่องนั้น ๆ เช่น

^{๑๓} สัมภาษณ์ นางทองใส ชัยวรรณ, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายทรงเดช สอนสุภาพ, ข้าราชการบำนาญ, ครูใหญ่ผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบุงคล้า, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายสมพงษ์ รอดถนอม, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบุงคล้า, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายเหลือ เพชรประทุม, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบุงคล้า, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพคนเป็นโรคเบาหวาน โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคความดันโลหิตต่ำ และโรคอื่น ๆ ที่ผู้สูงเป็นกัน^{๑๗}

๔) สาเหตุและสภาพปัญหาวิธีการอยู่ร่วมกันของคนหมู่มากกับการบริหาร

สาเหตุและสภาพปัญหาของคนหมู่มากจากแต่ละที่แต่ละหมู่บ้านในความคิดของผู้มาเรียนคิดว่าพอจะยุ่งประมาณเพราะความคิดแต่ละคนละท่านความคิดต่างกันไป การบริหารคนถือว่ายุงยากมากกว่าการบริหารใด ๆ ตามหลักการบริหาร 4M ตามหลักการบริหาร^{๑๘}

๔.๑.๑.๕ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า ตั้งอยู่ที่วัดศรีสุมังค์ อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ มี นายจำเนียร บุญสิงห์ ข้าราชการบำนาญ เป็นครูใหญ่ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุ ๕๔ คน เป็นหญิง ๔๐ คน เป็นชาย ๑๔ คน

ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์นายจำเนียร บุญสิงห์^{๑๙} ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่ และตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่าเกี่ยวกับสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

๑) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากเกิดการอยากมีเพื่อนและอยากมีความรู้เกี่ยวกับงานอาชีพ

สาเหตุและสภาพปัญหาที่อยากมาเรียนเพราะมีเพื่อนจากหลายหมู่บ้านที่มาเรียนร่วมกัน อาจารย์ที่สอน อยู่บ้านก็อยู่แบบไม่มีความรู้เพิ่มเติม แต่ละวันนานคำ จึงอยากมาเรียนรู้จากครูผู้สอนโดยการเรียนของผู้สูงอายุจะมีการสอนอาชีพให้จะทำให้ผู้สูงอายุไม่เหงาอยู่กับบ้านอย่างเดียว^{๒๐}

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางตุ้ย พวงแก้ว, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลปุงคล้า, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายชำนาญ อภิณ, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลปุงคล้า, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายจำเนียร บุญสิงห์, ข้าราชการบำนาญ, ครูใหญ่โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางประคอง อิมทองใบ, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

๒) สาเหตุและสภาพปัญหาของร่างกายพร้อมแต่ใจไม่พร้อม

สาเหตุและสภาพปัญหาเกิดจากที่ร่างกายยังแข็งแรงพอจะทำอะไรช่วยเหลือสังคมได้และเก็บเกี่ยวความรู้ต่าง ๆ จากครูผู้สอน ผู้ที่จะมาสอนส่วนมากจะเป็นข้าราชการบำนาญมีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ พุดถึงใจไม่พร้อมคือ เกิดความเหงาวัน ๆ ในแต่ละวันคิดมากหลายเรื่อง จึงอยากมาเรียนที่โรงเรียนผู้สูงอายุ^{๒๑}

๓) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากมีกิจกรรมผู้สูงอายุด้านต่าง ๆ และ นันทนาการ

สาเหตุและสภาพปัญหาทุกวันที่อยากมาเรียนที่โรงเรียนผู้สูงอายุ อยากมีกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อทำแล้วมีความสุขกับปัญหาชีวิตของคนสูงวัย เพราะทุกวันนี้ผู้สูงอายุถ้าไม่มีกิจกรรมทำจะทำให้คิดมาก และทุกวันของการเรียนอยากมีกิจกรรมนันทนาการ คือ การออกกำลังกาย การออกกำลังคืออย่างหนึ่งของผู้สูงอายุ ต่ออายุคนสูงวัยด้วย^{๒๒}

๔) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากเข้ามาเรียนเพราะเพื่อน ๆ ชวนมาเรียนฟรีไม่มีค่าใช้จ่ายอะไร

สาเหตุและสภาพปัญหาที่อยากมาเรียนมีเพื่อนสมัยเรียนประถม มัธยมด้วยกัน ชวนมาเรียนบอกว่ามีกิจกรรมอะไรดี ๆ มากมาย อีกทั้งช่วยไม่ทำให้เราคิดโน่นนี่ และการมาเรียนที่โรงเรียนผู้สูงอายุมีแต่ได้อะไรมากมายกับไป ตลอดจนไม่เสียค่าใช้จ่ายอะไร^{๒๓}

๔.๑.๑.๖ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำลูกเกด

โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำลูกเกด ตั้งอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบูรณ์ มี นายนพรัตน์ ลาไชย ข้าราชการบำนาญ เป็นครูใหญ่ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุ ๕๕ คน เป็นหญิง ๔๐ คน เป็นชาย ๑๕ คน

ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์นายนพรัตน์ ลาไชย ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่ และตัวแทนนักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำลูกเกด เกี่ยวกับสาเหตุ

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายสวัสดิ์ บุญเสริม, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำลูกเกด, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางอุตร ทองยิ้ม, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำลูกเกด, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นางพิมพ์พา จำรี, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำลูกเกด, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

และสภาพปัญหาของของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์^{๒๔} ดังนี้

๑) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากมาความรู้และมีกิจกรรมร่วมกัน

สาเหตุและสภาพปัญหาที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ อยากมีความรู้ด้านต่าง ๆ และอยากมีกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ หารูมาสอนกิจกรรมที่หลากหลายต่าง ๆ กันออกไปทำให้จิตใจสนุกสนานนำมาเรียน^{๒๕}

๒) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากเรียนวิชาพระพุทธศาสนากับพระอาจารย์

สาเหตุและสภาพปัญหาที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ อยากมีความรู้ด้านต่าง ๆ และอยากมีความรู้ด้านต่าง ๆ ทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรม มีพระอาจารย์มาบรรยายธรรมเพื่อจะได้นำธรรมะมาใช้กับชีวิตและสอนลูกหลาน เพราะธรรมะคือยาชนิดหนึ่งที่ทำให้คนเข้าวัดไปนั่งสมาธิ^{๒๖}

๓) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากไปทัศนศึกษาดูงานต่างจังหวัด

สาเหตุและสภาพปัญหาที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ เห็นรุ่นที่เข้ามาเรียนก่อนนั้นไปทัศนศึกษาดูงาน หรือ ไปเที่ยวที่ต่างจังหวัด ทำให้อยากเข้ามาเรียน การไปทัศนศึกษาทำให้ผู้สูงอายุได้เห็นสิ่งต่าง ๆ ทำให้ชีวิตของตัวเองทั้ง กาย ใจ ดีขึ้น^{๒๗}

๔) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากรู้ว่าจะแก้ปัญหาค่ารถเข็นได้หรือไม่

สาเหตุและสภาพปัญหาที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ปัญหาต่าง ๆ ของผู้สูงอายุส่วนมากเป็นส่วนมากเคยทำงานมาแล้วมาหยุดเมื่ออายุมากขึ้นอาการอย่างหนึ่งซึ่งพบในตัวเจ้าของเองคือ เข็นเข็นบางครั้งเขาเรียกว่าจำอะไรไม่ค่อยได้แล้ว ไม่เหมือนสมัยก่อนที่ทำงานอยู่ อยากดูว่าแก้ปัญหาค่ารถเข็นได้หรือไม่^{๒๘}

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายพนรัตน์ ลาไชย, ข้าราชการบำนาญ, ครูใหญ่โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายบุญทัน กำจัด, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางระมัด โนนคำ, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นางทองพูล เสนา, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นางถ่อง อินจันทร์, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

๔.๑.๑.๗ โรงเรียนผู้สูงอายุฟอซุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก

โรงเรียนผู้สูงอายุฟอซุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก ตั้งอยู่ที่ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีนายสมบุรณ์ กันหา ข้าราชการบำนาญ เป็นครูใหญ่ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุ ๕๒ คน เป็นหญิง ๔๓ คน เป็นชาย ๙ คน ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ กันหา^{๒๙} ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่ และตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุฟอซุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก เกี่ยวกับสาเหตุและสภาพปัญหาของของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

๑) สาเหตุและสภาพปัญหาลูกหลานอยากให้มาเรียนจะได้ไม่เหงา

สาเหตุและสภาพปัญหาที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ลูกหลานอยากให้มาเรียนเพราะอยากให้มีความสุขกับเพื่อน ๆ หลายบ้านหลายความคิด หลายกิจกรรมที่มาเรียนด้วยกัน ได้มีกิจกรรมให้หันหน้าการด้านต่าง ๆ เพราะจะทำให้ไม่เหงามีอะไรกลับไปสอนหลานๆ ได้อีกมากมาย^{๓๐}

๒) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากเรียนตำรายาสมุนไพร

สาเหตุและสภาพปัญหาที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ อยากเรียนรู้ตัวยาสมุนไพรที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนเรา ซึ่งมีหมอชาวบ้านหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้มาสอนเสริมในเรื่องของยาสมุนไพรต่าง ๆ บางครั้งอาจจะทำให้การเป็นโรคปัจจุบันหายหรือเจือจางลงได้^{๓๑}

๓) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากรู้การเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุ

สาเหตุและสภาพปัญหาที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ เมื่อก่อนมีเพื่อนชวนมาเรียนก็บอกเพื่อนว่าจะไปเรียนอะไร ได้ความรู้อะไร มีแต่คนแก่ครูที่มาสอนก็มีแต่คนแก่เช่นเดียวกันเราจะได้อะไร พอเพื่อนบอกว่าอย่างที่คุณคิดไม่ใช่แล้วมีอะไรมากมาย ครูที่มาสอนมีมา

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ กันหา, ข้าราชการบำนาญ, ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุฟอซุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย, เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นายถวัลย์ แก่นชา, ข้าราชการบำนาญ, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุฟอซุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย, เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นางพรรณทิวา เกิดชา, ข้าราชการบำนาญ, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุฟอซุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

จากหลายแห่งหลายสถาบันเขาหามาให้เราได้เรียน พอเข้ามาเรียนจริง ๆ ถึงรู้ว่า โรงเรียนผู้สูงอายุให้อะไรกับชีวิตเรามากมาย^{๓๒}

๔) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากรู้ระบบการบริหารของโรงเรียนผู้สูงอายุ

สาเหตุและสภาพปัญหาที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ เมื่อเราได้เป็นข้าราชการบำนาญอยากรู้ว่าการบริหารงานของโรงเรียนผู้สูงอายุทั่วไป มีงบประมาณมาจากไหน มีการเรียนการสอนเป็นอย่างไร ตลอดจนอยากทราบว่าการบริหารของครูใหญ่ว่ามีประสิทธิภาพต่อการบริหารโรงเรียนอย่างไรบ้างเช่น การหารายได้จากที่ไหนบ้าง^{๓๓}

๔.๑.๑.๘ โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลุด อำเภอหล่มสัก

โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลุด อำเภอหล่มสัก ตั้งอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลข้างตะลุด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มี นายประสิทธิ์ อุบล ข้าราชการบำนาญ เป็นครูใหญ่ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุ ๕๕ คน เป็นหญิง ๔๐ คน เป็นชาย ๑๕ คน

ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ อุบล^{๓๔} ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่ และตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลุด อำเภอหล่มสักเกี่ยวกับสาเหตุและสภาพปัญหาของของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

๑) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากรู้การอยู่ร่วมกับคนหลายความคิดเป็นอย่างไร

สาเหตุและสภาพปัญหาที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ บางครั้งการอยู่คนเดียวหรืออยู่กับลูกหลานหรือครอบครัวของเราเองเราก็รู้ความคิดเท่าที่เราสัมผัสได้ แต่อยากรู้ความคิดหลากหลายของคนหมู่มากกว่าเป็นอย่างไร จึงทำให้อยากมาเรียนรู้ ในสมัยก่อนเคยอยู่กับคนอีกแบบ พอมาปัจจุบันอยู่กับคนอีกแบบ กระบวนการคิดและการอยู่ร่วมกันเป็นอย่างไร^{๓๕}

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายสมศรี บุญสาลี, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย, เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายหน่อ อินแนน, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย, เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ อุบล, ข้าราชการบำนาญ, ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลุด, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายสมบูรณ์ อนุจร, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลุด, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

๒) สาเหตุและสภาพปัญหาที่อยากทราบรายได้และเศรษฐกิจของโรงเรียน

ผู้สูงอายุ

สาเหตุและสภาพปัญหาที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่อยากมาเรียน บางครั้งชีวิตครอบครัวของเราเองพอมีพอใช้ แต่การอยู่กับสังคมเพื่อน ๆ ในโรงเรียนผู้สูงอายุรายได้แต่ละคนเป็นอย่างไรจะรู้ได้จากการที่ทุกคนออกมารายงานตัวของตัวเอง และอยากทราบรายละเอียดเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจบางครั้งการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุมีการจำหน่ายเพื่อหารายได้เข้าสู่โรงเรียน เพื่อเป็นทุนในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน^{๓๖}

๓) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากทราบประวัติความเป็นมาของโรงเรียน

ผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

สาเหตุและสภาพปัญหาที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ประวัติและความเป็นมาของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดของตนเองว่ามีโรงเรียนไหนบ้าง แต่ละโรงเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้านใดบ้างมีการบริหารอย่างไร มีงบประมาณจากที่ไหน จำนวนนักเรียน มีครูสอนมาจากไหนบ้าง มีความรู้ด้านไหนบ้าง^{๓๗}

๔) สาเหตุและสภาพปัญหาอยากเรียนวิปัสสนากัมมัฏฐานจากพระอาจารย์

สาเหตุและสภาพปัญหาที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ การเรียนวิปัสสนาคือการทำให้แจ้งแล้วนำไปสอนคนอื่นได้ บางครั้งคิดว่าอยากเรียนรู้อะไรเพราะส่วนมากมาอายุมากขึ้นอยากเข้าวัดอยู่แล้วเพื่อไปรักษาศีล และไปปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานประจำอยู่แล้ว^{๓๘}

๔.๑.๑.๙ สาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัด

เพชรบูรณ์

จากสาเหตุและสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่งมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละโรงเรียน และผู้สูงอายุแต่ละโรงเรียน ส่วนมากอยากรู้และขาดความเข้าใจของโรงเรียนผู้สูงอายุทำให้อยากเข้ามาเรียนเพื่ออยากทราบปัญหานั้น ๆ และผู้สูงอายุเองยังให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุเองค่อนข้างน้อยเนื่องจากต้องเผชิญปัญหา

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายสมเดช คงปัญญา, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๓๗} สัมภาษณ์ นางแสงอรุณ คงปัญญา, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นางจันทร์อรอน เจริญใจ, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

ต่าง ๆ ของแต่ละท่านตามที่ได้ออกสัมภาษณ์ครูใหญ่และผู้แทนนักเรียนผู้สูงอายุ ปัญหาต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามแนวคิดของผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้สูงอายุควรต้องศึกษาและทำความเข้าใจเรื่องสุขภาพหรือสุขภาพ เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ซึ่งสุขภาพก็คือความสุขหรือการดูแลรักษาคุณค่าที่ดีของชีวิต การมีร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ ไม่เจ็บป่วย มีสติปัญญาดี มีความเบิกบานและร่าเริงแจ่มใส กล่าวคือ สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางกาย หมายถึง ร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลัง ไม่เป็นโรค มีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพสุขภาพที่สมบูรณ์ทางสังคม หมายถึง มีการอยู่ร่วมกันด้วยดี มีครอบครัวอบอุ่นชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีความยุติธรรม มีความเสมอภาค ระบบบริการที่ดี และระบบบริการเป็นกิจการทางสังคมสุขภาพที่สมบูรณ์ทางจิต หมายถึง จิตใจที่มีความสุขรื่นเริงคล่องแคล่วไม่ติดขัด มีความเมตตา มีสติปัญญา รวมถึงการลดความเห็นแก่ตัวลงไปด้วยสุขภาพที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ หมายถึง สุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อกระทำความดี เช่น การเสียสละ การมีเมตตากรุณา การเข้าถึงพระรัตนตรัย เป็นต้น

จากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง ๘ แห่งแต่ละแห่งพบว่า สาเหตุและสภาพปัญหาแตกต่างกันออกไปด้วยบริบทและแนวคิดของแต่ละโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุทั้งหมดมี ๘ แห่ง พอสรุปได้ว่า โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก ทางด้านร่างกาย ปัญหาด้านจิตใจ ปัญหาด้านสังคมและการเป็นอยู่ ปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว สาเหตุและสภาพด้านพฤติกรรมกรกิน สาเหตุและสภาพปัญหาด้านจิตใจ ปัญหาด้านร่างกาย สาเหตุและสภาพปัญหาด้านยากร่วมกิจกรรมบันเทิงใจ โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลปากช่อง สาเหตุอยากมีสุขภาพจิตที่ดีต่อการดำรงชีวิต สาเหตุและสภาพปัญหาอยากรู้จักเพื่อน สาเหตุและสภาพปัญหาอยากมีความรู้วิชาการด้านต่าง ๆ สาเหตุและสภาพปัญหาอยากมีส่วนร่วมอื่น ๆ ร่วมและสนับสนุน

โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า สาเหตุและสภาพปัญหาอยากมีความรู้จากการมาเรียน สาเหตุและสภาพปัญหาอยากมีเพื่อนและทำกิจกรรมร่วมกัน สาเหตุและสภาพปัญหาอยากมีแลกเปลี่ยนแนวคิดด้านต่าง ๆ ร่วมกัน สาเหตุและสภาพปัญหาวิธีการอยู่ร่วมกันของคนหมู่มากกับการบริหาร โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า สาเหตุและสภาพปัญหาอยากเกิดการอยากมีเพื่อนและอยากมีความรู้เกี่ยวกับงานอาชีพ สาเหตุและสภาพปัญหาของร่างกายพร้อมแต่ใจไม่พร้อม สาเหตุและสภาพปัญหาอยากมีกิจกรรมผู้สูงอายุด้านต่าง ๆ และนั่นหนากการ สาเหตุและสภาพปัญหาอยากเข้ามาเรียนเพราะเพื่อน ๆ ขวนมาเรียนฟรีไม่มีค่าใช้จ่ายอะไร โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิฐ สาเหตุและสภาพปัญหาอยากมาความรู้และมีกิจกรรมร่วมกัน สาเหตุและสภาพปัญหาอยากเรียนวิชาพระพุทธศาสนากับพระอาจารย์ สาเหตุ และสภาพปัญหาอยากไปทัศนศึกษาดูงานต่างจังหวัด สาเหตุและสภาพปัญหาอยากจะทำกิจกรรมการชิมเต้าได้หรือไม่ โรงเรียนผู้สูงอายุพ่อ

ขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย สาเหตุและสภาพปัญหาหลากหลายอยากให้มาเรียนจะได้ไม่เหงา สาเหตุและสภาพปัญหาอยากเรียนตำรายาสมุนไพร สาเหตุและสภาพปัญหาอยากรู้การเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุ สาเหตุและสภาพปัญหาอยากรู้ระบบการบริหารของโรงเรียนผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด สาเหตุและสภาพปัญหาอยากรู้การอยู่ร่วมกับคนหลายความคิดเป็นอย่างไร สาเหตุและสภาพปัญหาอยากรู้ระบบรายได้และเศรษฐกิจของโรงเรียนผู้สูงอายุ สาเหตุและสภาพปัญหาอยากทราบประวัติความเป็นมาของโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สาเหตุและสภาพปัญหาอยากเรียนวิปัสสนากัมมัฏฐานจากพระอาจารย์

จากการศึกษาภาพรวมสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง มีสาเหตุและสภาพที่แตกต่างกันออกไปด้วยบริบทของแต่ละโรงเรียน สาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุจะพูดถึงอยากมีสุขภาพที่ดี มีเพื่อนและที่สำคัญคืออยากมีการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตน เพื่อเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุเองคลายความเหงาตลอดจนสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง โดยเฉพาะเรียนวิชาธรรมะกับพระที่มาสอนบ้างในบางชั่วโมง ตลอดจนได้ความรู้ใหม่ ๆ จากเพื่อน ๆ ครูอาจารย์ที่สอน เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตัวเองได้ จะเห็นได้ว่าสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง ไม่ว่าจะเป็นสาเหตุและปัญหาต่าง ๆ ที่อยากเข้ามาเรียนตามแนวคิดของผู้ใกล้ชิดและผู้สูงอายุเอง สาเหตุและปัญหาหลัก ๆ ที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ อยากมาเรียนเพื่ออยากรู้และร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ กับเพื่อน ๆ ครูและผู้สอนจากองค์กรภายนอก เพื่อเป็นเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ที่อยากรู้ให้รู้มากยิ่งขึ้น เป็นเหตุทำให้ผู้สูงอายุเข้ามาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง ๘ โรงเรียน ผู้วิจัยได้สรุปภาพรวมทั้งหมด เห็นความแตกต่างกันของบริบทและแนวคิดของผู้สูงอายุในแต่ละโรงเรียนแล้ว พอสรุปได้ว่าสาเหตุที่แท้จริง คือ ปัญหาสุขภาพของตนเอง อยากมีเพื่อน อยากเรียนรู้กิจกรรม ส่วนปัญหาที่แท้จริง คือ อยากเรียนรู้วิธีการต่าง ๆ จากโรงเรียนผู้สูงอายุ อยากมีกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละวัน เพื่อทำให้สุขภาพทางกาย จิตใจ ตลอดจนการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยช่วยหาวิธีการแก้ปัญหาที่ผู้สูงอายุมีสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ทั้ง ๘ แห่ง คือ ผู้วิจัยได้คุยกับครูใหญ่ และผู้ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุตลอดจนหน่วยงานที่รับผิดชอบโรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง แก้ปัญหาช่วยกันจากบุคคลเหล่านี้ ได้แก่ ช่วยให้มีกิจกรรมหมุนเวียนเปลี่ยนไป มีครูที่มีความชำนาญในในแต่ละด้านมาช่วยสอนให้มากขึ้น มีการพาไปทัศนศึกษาหรือเรียนนอกสถานที่ที่นักเรียนผู้สูงอายุอยากไป ตลอดจนนิมนต์พระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถในด้านการสอนธรรมะโดยการปฏิบัติหมุนเวียนเปลี่ยนไป สาเหตุและปัญหาต่าง ๆ ก็สามารถช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี ประการสุดท้ายเสนอ

ให้แต่ละโรงเรียนทำหนังสือแจ้งไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบช่วยส่งเสริมโรงเรียนผู้สูงอายุสิ่งทั้งหมดเหล่านี้จะนำไปสู่สุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุต่อไป

๔.๑.๒ หลักธรรมที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา

การดำรงชีวิตของผู้สูงอายุให้มีความสุขในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ นั้น ผู้สูงอายุต้องศรัทธาในหลักธรรม โดยการเชื่อมั่นในความจริง ความดีงามในกฎธรรมดาแห่งเหตุผล และมีความมั่นใจในปัญญาของตนเองที่จะดับทุกข์ ให้เห็นคุณค่าของการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสามารถแก้ไขปัญหามาตามทางแห่งเหตุผล ใช้หลักพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น การรักษาศีล ๕ ในเบื้องต้นย่อมชำระกาย วาจา และใจให้สะอาดหมดจด มีความประพฤติดีและการเลี้ยงชีพโดยสุจริต เป็นอิสระ ไม่เป็นทาสของตัณหา ช่วยขัดเกลากิเลสให้เกิดความสงบ มีพฤติกรรมที่เหมาะสมแก่วัย เป็นความถูกต้องเพื่อความดี ความงาม และความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้เป็นผู้สูงอายุจริง นั่นคือ สูงทางด้านจิตใจด้วย

๔.๑.๒.๑ หลักธรรมสำหรับผู้สูงอายุกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา

๑) ไตรสิกขา ๓

ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมสำคัญในการพัฒนากาย วาจา และใจ “ไตรสิกขาเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีดุลยภาพ” ประกอบไปด้วย

(๑) ศีล หมายถึง “ความประพฤติดีทางกาย วาจา หรือการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย, ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษ, ข้อฝึกหัดในการรักษากายและวาจาให้ดียิ่งขึ้น, ความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีพ

(๒) สมาธิ หมายถึง ความตั้งใจมั่น ความตั้งมั่นแห่งจิต การทำให้ใจสงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน หรือภาวะที่จิตตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งอย่างต่อเนื่อง

(๓) ปัญญา คือ ผลจากการกระบวนแสวงหาความรู้ทำให้เกิดปัญญาโดยปัญญาเกิดมาจาก ๓ ฐาน ได้แก่ จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากกระบวนกรนึกคิดอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล (โยนิโสมนสิการ) สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากกระบวนการศึกษาเล่าเรียนหรือปัญญาที่ได้รับมาจากคนอื่น (ปรโตโฆสะ) และภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการเจริญภาวนา (ปัญญาภาวนา)

๒) ภาวนา ๔

(๑) กายภาวนา คือ การอบรมกาย การเจริญกาย การพัฒนาทางกาย การฝึกรวมกาย ให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลาย ภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ ทำให้กุศลธรรมงอกงาม ทำให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

(๒) สीलภาวนา คือ การเจริญศีล การพัฒนาความประพฤติ ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี และมีความเกื้อกูลต่อกันและกัน

(๓) จิตตภาวนา คือ การอบรมจิต การเจริญจิต การพัฒนาจิต การฝึกรวมจิต ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา มีฉันทะ ขยันหมั่นเพียร อุตสาหะ มีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน ผ่องใส

(๔) ปัญญาภาวนา คือ การอบรมปัญญา การเจริญปัญญา การพัฒนาปัญญา การฝึกรวมปัญญา ให้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

๓) อายุสธรรม ๕

อายุสธรรม เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อายุวัฒนธรรม หมายถึง ธรรมที่เกื้อกูลแก่อายุ หรือธรรมที่ส่งเสริมสุขภาพธรรมที่ช่วยให้อายุยืน จัดเป็นสุขภาวะในรูปของการมีอายุยืน ความไม่มีโรคภัยเบียดเบียน ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ” การปฏิบัติตามอายุสธรรมเป็นแนวทางที่เกื้อกูลต่อชีวิต จำแนกออกเป็น ๕ ประการ ดังนี้

(๑) สัปายการี ทำสิ่งที่สบายคือเอื้อต่อชีวิต

(๒) สัปายมัตตัญญู รู้จักประมาณในสิ่งที่สบาย

(๓) ปริณตโมซี บริโภคสิ่งที่ย่อยง่าย เคี้ยวให้ละเอียด

(๔) กาลจารี ประพฤติเหมาะในเรื่องเวลา เช่น รู้จักเวลา ทำถูกเวลา ทำเป็นเวลา

(๕) พรหมจารี ถือพรหมจรรย์ ถึงจะเป็นคฤหัสถ์ก็รู้จักควบคุมกามารมณ์

๔) อิทธิบาท ๔

อิทธิบาท หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายจำแนกออกเป็น ๔ ประการ ดังนี้

(๑) ฉันทะ ความพอใจ

- (๒) วิริยะ ความเพียร
- (๓) จิตตะ ความคิดมุ่งไป
- (๔) วิมังสา ความไตร่ตรองหรือทดลอง

๕) สัมปายะ ๗

สัมปายะ หมายถึง สิ่งที่สบาย สภาพเอื้อ สิ่งที่เกิดกุศล สิ่งทีเอื้อต่อการอยู่ดี และการที่จะพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสมอันเกี่ยวเนื่องในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดีช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย จำแนกออกเป็น ๗ ประการ ดังนี้

- (๑) อาวาสสัมปายะ ที่อยู่อันเหมาะสม
- (๒) โภจรสัมปายะ แหล่งอาหารอันวยที่เพียวบิณฑบาตที่เหมาะสม
- (๓) ภัตตสัมปายะ การพุดคุดที่เหมาะสม
- (๔) บุคคลสัมปายะ บุคคลที่ถูกต้อง
- (๕) โภชนสัมปายะ อาหารที่เหมาะสม
- (๖) อุตฺตสัมปายะ ดินฟ้าอากาศและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม
- (๗) อิริยาบถสัมปายะ อิริยาบถที่เหมาะสม

๖) โพชฌงค์ ๗

โพชฌงค์ หมายถึง ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ หรือองค์ของผู้ตรัสรู้ ประกอบด้วยธรรมดังต่อไปนี้

- (๑) สติสัมโพชฌงค์ ความระลึกได้ สำนึกพร้อมอยู่ใจอยู่กับกิจ จิตอยู่กับเรื่อง
- (๒) ธัมมวิจยะสัมโพชฌงค์ ความเพียรธรรม ความสอดส่องสืบค้นธรรม
- (๓) วิริยะสัมโพชฌงค์ ความเพียร
- (๔) ปีติสัมโพชฌงค์ ความอิมใจ
- (๕) ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ ความผ่อนคลาย ความสงบเย็นกายและใจ
- (๖) สมาธิสัมโพชฌงค์ ความมีใจตั้งมั่น จิตแน่วแนในอารมณ์
- (๗) อุเบกขาสัมโพชฌงค์ ความมีใจเป็นกลางเพราะเห็นตามความเป็นจริง

๔.๑.๒.๒ หลักธรรมกับผู้สูงอายุที่นำไปใช้ในการดำเนินชีวิต

กรณีศึกษา ๘ พื้นที่ของโรงเรียนผู้สูงอายุใช้หลักธรรมอะไรบ้างในการดำเนินชีวิตของตนเอง ได้แก่ ๑. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก ๒. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก ๓. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก ๔. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบุงคล้า อำเภอหล่มสัก ๕. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า ๖. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก ๗. โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อ

ขุนผาเมืองตำบลบ้านหวายอำเภอหล่มสัก ๘. โรงเรียนผู้สูงอายุสุสันต์ตำบลข้างตะลูุด อำเภอหล่มสัก และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ ดังนี้

๑) โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก

จากการสัมภาษณ์ภาพรวมของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก ส่วนมากกิจกรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต คือ

(๑) ศิล ๕ ถ้าทุกคนมีศิลปะ ๕ ความดีงามของแต่ละคนก็ดีงามเสมอเพราะศิลปะ เป็นเบื้องต้นของการงดเว้นไม่ให้เราทุกคนทำความชั่วที่เกิดจาก กาย วาจา ใจ^{๓๙}

(๒) อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่ทำให้ทุกคนสำเร็จในชีวิตตนเองไม่ว่าจะ เรียน ทำงาน หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ สำเร็จได้^{๔๐}

(๓) สติ สัมปชัญญะ หลักธรรม ๒ ข้อ เป็นหัวข้อธรรมที่ช่วยให้เราทุกคนรู้ตัว ขณะคิด ขณะพูด ขณะทำในสิ่งต่าง ๆ ถ้าไม่มีหลักธรรมนี้แล้วคนเราคงเจอปัญหาอะไรมากมาย^{๔๑}

๒) โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก

จากการสัมภาษณ์ภาพรวมของนักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก ส่วนมากกิจกรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต คือ

(๑) อิทธิบาท ๔ คือ ธรรมแห่งการสำเร็จในสิ่งที่หวัง ถ้าเราทุกคนมีหลักธรรม นี้แล้ว ความสำเร็จของเราไปครึ่งของชีวิตการทำงาน การเรียน และการกระทำในสิ่งต่าง ๆ^{๔๒}

(๒) ทาน ศิล ภาวนา หลักธรรมทั้ง ๓ ข้อ ถือว่าหลักปฏิบัติของชาวพุทธที่ ต้องนำมาปฏิบัติให้กับตนเองเป็นรากเหง้าของความเป็นมนุษย์เพื่อทุกคนได้กระทำในสิ่งที่เราเป็นชาว พุทธอย่างถูกต้อง^{๔๓}

^{๓๙} สัมภาษณ์ พันโทอำนาจ พุดกลาง, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นางกรีธา เกียรติณรงค์, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นางมะลิวัลย์ มโนจันทร์, ข้าราชการบำนาญ, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาล เมืองหล่มสัก, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๔๒} สัมภาษณ์ นางลำไผ่ คำโฉม, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นางสมาน คนเกณฑ์, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้าน ตัว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

(๓) โภชนะมัตตัญญูตา หลักธรรมนี้สอนให้เรา รู้จักการกินอยู่ไม่ฟุ่มเฟือยกับการกินอยู่ของเรามากเกินไป พระพุทธเจ้าสอนไว้ให้ทุกคนรู้จักประมาณการบริโภคให้ชีวิตพอมีชีวิตอยู่ได้^{๔๔}

๓) โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก

จากการสัมภาษณ์ภาพรวมของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก ส่วนมากหลักธรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต คือ

(๑) มัชฌิมาปฏิปทา หลักธรรมที่สอนให้เราเดินทางสายกลางไม่ตึงเกินไปไม่หย่อนเกินไป ทำอะไรให้รู้จักอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ เดินทางสายกลางในการดำเนินชีวิต^{๔๕}

(๒) ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ หรือมีอายุวัฒนธรรมธรรม จากที่ได้ฟังธรรมจากพระอาจารย์ที่วัดท่านพูดเสมอว่า คนเราเกิดมากไม่มีโรคร้ายไข้เจ็บเป็นมงคลเป็นคนมีอายุวัฒนมงคลกับชีวิตดำเนินชีวิตได้ดีและเป็นบุญมากกับตัวบุคคล^{๔๖}

(๓) ขันติ หลักธรรมข้อนี้ทำให้คนทุกคนมีความพยายามทำอะไรก็อดทนต่อสิ่งที่ไม่ดี ถ้าเราทุกคนทำอะไรแล้วมีความอดทนต่อสิ่งนั้นๆ ทุกอย่างจะสำเร็จได้ เพราะความอดทนทำให้คนมีพลังสู้กับสิ่งต่าง ๆ ได้^{๔๗}

๔) โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก

จากการสัมภาษณ์ภาพรวมของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก ส่วนมากหลักธรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต คือ

(๑) ความไม่เที่ยงแห่งชีวิต หลักธรรมข้อนี้เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องเจอกับตนเอง เพราะท่านสอนไว้ชัดเจนว่า ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอนกับชีวิตของคนเราทุกคน อย่ายึดติดกับสิ่งที่เป็นอยู่^{๔๘}

^{๔๔} สัมภาษณ์ นางสาว บุญคล้าย, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นายประยูร กลมจันทร์, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายแสง อ่อนเมือง, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายสุรินทร์ คำหล่อ, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นางหรรษา พรหมเมือง, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขตำบลบึงคล้า, เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒.

(๒) การให้ทาน การให้ทานตามความเชื่อคนโบราณกล่าวว่า ถือว่าเป็นการให้ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนในสิ่งที่เราให้ ให้ด้วยใจบริสุทธิ์และเจตนาที่จะให้ด้วยความเต็มใจ^{๔๙}

(๓) ความทุกข์ จากเท่าที่ได้เห็นคนทุกวันนี้มีความทุกข์จากกระทำต่าง ๆ เพื่อ เลี้ยงชีวิตตนเอง พระพุทธเจ้าสอนให้เรารู้จักความทุกข์ก่อนที่เราจะมีความสุข^{๕๐}

๕) โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า

จากการสัมภาษณ์ภาพรวมของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า ส่วนมากหลักธรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต คือ

(๑) กรรม สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่คนต้องมีติดตัวมาแต่เกิดเพราะกรรมเป็นสมบัติ ของแต่ละคน ใครทำกรรมอะไรไว้ก็รับผลของกรรมที่ตนเองทำไว้ กรรมคือการกระทำที่ตนเองทำไว้^{๕๑}

(๒) ภาวนามัย ธรรมเหล่านี้ปฏิบัติด้วยตนเองด้วยการปฏิบัติวิปัสสนา กัมมัฏฐานภาวนาทำให้เห็นจริงกับชีวิตด้วยการนั่งสมาธิและปฏิบัติธรรม^{๕๒}

(๓) อหิงสา การไม่เบียดเบียนซึ่งกันไม่ว่าใครจะมีจะจนอย่างไร เราเป็นคน หนึ่งที่อยู่กับสังคม อย่าเบียดเบียนกันใครมีอะไรก็พลอยยินดีซึ่งกันและกัน และอย่าทำร้ายกันด้วยการ เบียดเบียนกัน^{๕๓}

๖) โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอห่มสั๊ก

จากการสัมภาษณ์ภาพรวมของนักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิ บุญ อำเภอห่มสั๊ก ส่วนมากหลักธรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต คือ

(๑) ความไม่ประมาท คนเราทุกคนทุกวันนี้ประมาทกับชีวิตมาก ความ

^{๔๙} สัมภาษณ์ นางพองจันทร์ คงคาน้อย, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขตำบลบึงคล้า, เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายเหลือ เพชรประทุม, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขตำบลบึงคล้า, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายสนธยา ดีพรมมา, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาล ตำบลห่มเกล้า, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายสมชัย เสาสิน, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบล ห่มเกล้า, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นางพิมพ์ จำรี, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบล ห่มเกล้า, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

ประมาทเป็นหนทางแห่งความตาย ถ้าประมาทพลังสติเราก็อปลาดถึงตายได้^{๕๔}

(๒) **บุญ** คือ ใครทำอะไรได้ยิ่งทำบ่อย ๆ เป็นการสะสมบุญ พระท่านเทศน์เสมอว่าต้องสะสมบุญให้มากเพื่อเป็นเสบียงไว้ในชาติหน้าจะไม่ทำให้เราลำบากกับชีวิตทำบุญไว้ให้มาก ๆ^{๕๕}

(๓) **มุกิตา** เป็นการยินดีกับทุกคนเมื่อเขาได้ดีหรือประสบความสำเร็จกับชีวิตของเขา เมื่อทุกคนได้ดีควรจะยินดีด้วยการไปร่วมงานหรือมีของขวัญให้แก่กัน^{๕๖}

๗) จากการสัมภาษณ์ภาพรวมของนักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก ส่วนมากหลักธรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต คือ

(๑) **สมาธิ** หลักธรรมข้อนี้เป็นสิ่งที่สมควรจะมีกับทุกคนเมื่อทำอะไรเรามีสมาธิในการทำงาน งานต่าง ๆ ออกมาก็สำเร็จและดีงามเพราะเราตั้งมั่นแห่งจิตกับการกระทำในเรื่องนั้น ๆ^{๕๗}

(๒) **กาลเวลา** เรื่องกาลเวลาถือว่าสำคัญกับชีวิตมนุษย์ทุกคนเพราะเวลาแต่ละคนเกิดมามีมาเท่ากันทั้งหมด ๒๔ ชั่วโมง แต่เราจะใช้เวลาของตัวเองในการบริหารชีวิตอย่างไรเท่านั้นเอง^{๕๘}

(๓) **การรู้จักกาลเทศะ** หลักธรรมข้อนี้สมควรจะมีกับทุกคนเพราะเราอยู่กับสังคม ทำอะไรจะต้องรู้จักกาลเทศะกับบุคคลนั้น ๆ หลักนี้ถือว่าเป็นธรรมของสัตว์บุรุษที่ควรพึงระวังในการกระทำใด ๆ^{๕๙}

๘) โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก

จากการสัมภาษณ์ภาพรวมของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ ตำบลช้าง-

^{๕๔} สัมภาษณ์ นางท้วม อ่อนโสม, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นางระมัด โนนคำ, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นางสมบัติ มารอด, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นางเปี่ยม คำสิงห์, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย, เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นางพีระจิต เหมือนรักษา, ข้าราชการบำนาญ, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย, เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นางบุญมา จันทรเต็ย, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย, เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

ตะลุด อำเภอลำสนัก ส่วนมากหลักธรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต คือ

(๑) โยนิโสมนสิการ สิ่งที่สังคมวุ่นวายทุกวันนี้เกิดจากการไม่รู้จักเหตุและผล ขาดเหตุผลแล้วทุกอย่างก็จะไม่ผลอะไรกับสิ่งนั้น ๆ ได้เลย เหตุผลคือสิ่งที่ต้องมีการกระทำทุกอย่าง เพื่อให้ทุกอย่างเป็นไปอย่างถูกต้องตามสิ่งที่เราทำ^{๖๐}

(๒) ความตาย เป็นหลักธรรมที่ทุกคนควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่าเมื่อเราเกิดมา เราต้องตาย แต่จะตายตอนไหน ที่ไหน ตายอย่างไร ตายแล้วจะได้เกิดหรือไม่ เราไม่ทราบและให้เราพิจารณาว่าเราตายทุกคน^{๖๑}

(๓) ทิริ โอตตปปะ หลักธรรมเหล่านี้สังคมทุกคนควรมีอย่างยิ่ง เพราะทำอะไรขาดความระอาย ขาดความเกรงกลัว ต่อสิ่งที่ทำ และทำให้สังคมวุ่นวายกับสิ่งที่สังคมกำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน^{๖๒}

สรุปจากการที่ผู้ทำการวิจัยได้ออกสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง ๘ แห่ง จะเห็นถึงความแตกต่างกันของการนำเอาหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต แต่ละท่านได้ให้ความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป หลักธรรมหัวข้อเดียวกันแต่แนวคิดของผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน จากภาพรวมของหลักธรรมที่ผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคนแต่ละโรงเรียนได้นำหลักธรรมตามหลักพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเองและคิดว่าหลักธรรมทั้งหลายเป็นคติที่ควรยึดถือและปฏิบัติตามได้

๔.๑.๒.๓ ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์นึกถึงเรื่องอะไรในโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง แต่ละแห่งแบ่งเป็น ชาย ๕ คน หญิง ๕ คน รวมทั้งหมด ๘ แห่ง รวมทั้งครูใหญ่ ครูผู้สอน พยาบาล คนดูแลใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ อีก ๖ คน รวมทั้งหมด ๘๖ คน ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์เมื่อมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุแล้วสิ่งที่ทุกคนนึกถึง ครูผู้สอน เพราะไม่มีเงินเดือนจ่ายครู งบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ หลักสูตรการเรียนการสอนยังไม่มี และสุดท้ายผู้สูงอายุควรจะนึกถึงสุขภาพของตนเอง

^{๖๐} สัมภาษณ์ นางคำมล กุลเกี้ยว, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลุด, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๖๑} สัมภาษณ์ นายมนัส พรหมศิริ, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลุด, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๖๒} สัมภาษณ์ นางคำผ่าน แก้วจันทร์, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลุด, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

ให้มากต้องหมั่นทำให้สุขภาพของตนเองมีความสุขโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยทั้งทางกายโดยต้องอาศัยหมอช่วยทางกาย ทางใจต้องอาศัยพระสงฆ์ช่วยทางจิตใจ อย่างนี้สุขภาพของผู้สูงอายุถึงและจะช่วยกันพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุเมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้ว

จากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง ๘ แห่งแต่ละแห่ง พบว่า การหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนาแตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยสรุปแต่ละโรงเรียนทั้ง ๘ แห่ง ได้ดังนี้ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก ผู้สูงอายุนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ของผู้สูงอายุเอง ได้แก่ ศีล ๕ อิทธิบาท ๔ สติ สัมปชัญญะ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว ผู้สูงอายุนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ของผู้สูงอายุเอง ได้แก่ อิทธิบาท ๔ ทาน ศีล ภาวนา โภชนะ มัตตัญญูตา โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง ผู้สูงอายุนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ของผู้สูงอายุเอง ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ หรือมีอายุวัฒนมงคล ชั้นดีโรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบุงคล้า ผู้สูงอายุนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ของผู้สูงอายุเอง ได้แก่ ความไม่เที่ยงแห่งชีวิต การให้ทาน ความทุกข์ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า ผู้สูงอายุนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ของผู้สูงอายุเอง ได้แก่ กรรม ภาวนามัย อหิงสา โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ ผู้สูงอายุนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ของผู้สูงอายุเอง ได้แก่ ความไม่ประมาท บุญ มุทิตา โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย ผู้สูงอายุนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ของผู้สูงอายุเอง ได้แก่ สมานิติ กาลเวลา การรู้จักกาลเทศะ โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลูดู ผู้สูงอายุนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ของผู้สูงอายุเอง ได้แก่ โยนิโสมนสิการ ความตาย หิริ โอตตปปะ

จากผลการศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา มีความแตกต่างออกไปด้วยบริบทของแต่ละโรงเรียนทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สูงอายุนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตส่วนมากจะเน้นทางพัฒนากาย วาจา ใจ การอยู่ร่วมกันในสังคม ตลอดจนหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น ศีล ๕ ไตรสิกขา ๓ ภาวนา ๔ และหลักธรรมที่สร้างความความสามัคคีกับตัวเองและผู้อื่นตลอดจนอยู่กับสังคมปัจจุบันปัจจุบันได้ และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างสันติสุข

จะเห็นได้ว่าหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่งทั้งผู้ใกล้ชิดและนักเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ การนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของตัวเอง ส่วนมากจะ

เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของตนในด้านต่าง ๆ กันออกไปแล้วแต่แนวความคิดของแต่ละคนที่น่ามาใช้เพื่อพัฒนาจิตใจตนเอง ได้แก่ ศีล ๕ กัณฑ์พัฒนาตนเอง พุทธเรื่องของการกรรมใครทำอะไรก็ได้รับผลตามกรรมของตนเอง พุทธถึงเรื่องของบุญ บาป ของตนเอง พุทธเรื่องของความไม่ประมาทในชีวิต พุทธถึงการทำอะไรต้อง สติ สัมปชัญญะ พุทธเรื่องของการความตายว่าเราเกิดมาต้องตายตามความจริงคือสังขารของชีวิตเกิดมาต้องตายทุกคนหนีไม่พ้นเราควรสร้างความดีด้วยการ ให้นานรักษาศีล และเจริญภาวนาให้มาก เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยหาวิธีการแก้ปัญหาที่ผู้สูงอายุนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง ๘ แห่ง คือ ผู้วิจัยได้คุยกับครูใหญ่ และผู้ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุตลอดจนหน่วยงานที่รับผิดชอบโรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง แก้ปัญหาช่วยกันจากผู้สูงอายุเหล่านี้ ได้แก่ นิมนต์พระภิกษุที่มีความรู้และประสบการณ์ในการอบรมธรรมะ และสอนวิธีการทำให้ผู้สูงอายุพ้นทุกข์ด้วยวิธีต่าง ๆ นำพาปฏิบัติธรรมพร้อมด้วยการเอาหัวใจธรรมะที่ผู้สูงอายุแสดงความคิดเห็นมาอธิบายเพิ่มเติมอีกครั้ง จะทำให้ผู้สูงอายุนำหลักธรรมในการดำเนินชีวิตของตัวเองได้อย่างที่ทุกคนแสดงความคิดเห็นได้และทำให้ผู้สูงอายุทุกคนมีความสุขกับการเป็นอยู่ของชีวิตตนเอง ตลอดจนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง นึกถึงเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ อยากมีครูผู้สอนหลากหลายวิชาอาชีพ มีเงินเดือนจ่ายครูสอน งบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ หลักสูตรการเรียนการสอนยังไม่มี ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้วิจัยได้พูดคุยและนำเสนอต่อผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอรัฐบาลเพื่อแก้ปัญหาต่อไป จะนำโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นโรงเรียนที่มีมาตรฐานการเรียนการสอนต่อไป

๔.๑.๓ วิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ผลการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ แยกเป็นประเภทชายและหญิง จากโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ กรณีศึกษา ๘ พื้นที่ ได้แก่ ๑. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก แบ่งเป็นชาย ๕ คน หญิง ๕ คน รวมเป็น ๑๐ คน ๒. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดัว อำเภอหล่มสัก แบ่งเป็นชาย ๕ คน หญิง ๕ คน รวมเป็น ๑๐ คน ๓. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก แบ่งเป็นชาย ๕ คน หญิง ๕ คน รวมเป็น ๑๐ คน ๔. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบุงคล้า อำเภอหล่มสัก แบ่งเป็นชาย ๕ คน หญิง ๕ คน รวมเป็น ๑๐ คน ๕. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า แบ่งเป็นชาย ๕ คน หญิง ๕ คน รวมเป็น ๑๐ คน ๖. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก แบ่งเป็นชาย ๕ คน หญิง ๕ คน รวมเป็น ๑๐ คน ๗. โรงเรียนผู้สูงอายุพ่อนุ่นผาเมืองตำบลบ้านหวายอำเภอหล่มสัก แบ่งเป็นชาย ๕ คน หญิง ๕ คน รวมเป็น ๑๐ คน ๘. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก

แบ่งเป็นชาย ๕ คน หญิง ๕ คน รวมเป็น ๑๐ คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นครูใหญ่ ครูผู้สอน พยาบาล ผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุ รวมอีก ๖ คน รวมทั้งสิ้น ๘๖ คน และนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

๔.๑.๓.๑ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก

จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ พอสรุปได้ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ พันโทอำนาจ พุฒกลาง^{๖๓}

๒. สัมภาษณ์ นายสมชัย จันทรมินทร์^{๖๔}

๓. สัมภาษณ์ นายกรีธา เกียรติณรงค์^{๖๕}

๔. สัมภาษณ์ นายละม้าย สงดา^{๖๖}

๕. สัมภาษณ์ นายสมยิม ทองสุข^{๖๗}

จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุชายทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้าน ด้านร่างกาย มีความอดทน ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขารที่เสื่อมไปตามวัย เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้จักการแบ่งปันให้ ด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่ายกินง่ายไม่เป็นภาระของลูกหลาน

^{๖๓} สัมภาษณ์ พันโท อำนาจ พุฒกลาง, ข้าราชการบำนาญ, สมาชิกชมรมผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๖๔} สัมภาษณ์ นายสมชัย จันทรมินทร์, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นายกรีธา เกียรติณรงค์, เกษตรกรรม, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นายละม้าย สงดา, รับจ้างทั่วไป, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นายสมยิม ทองสุข, ค้าขาย, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ พอสรุปได้ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นางพรรัตน์ จันทรางศุ^{๖๘}

๒. สัมภาษณ์ นางนียนา บัวแดง^{๖๙}

๓. สัมภาษณ์ นางพวงมณี พวงคำ^{๗๐}

๔. สัมภาษณ์ นางมะลิวัลย์ มโนขันธุ์^{๗๑}

๕. สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ พรเจริญ^{๗๒}

จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุหญิงทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ ชีวิตไม่มีอะไรแน่นอน สันขารที่เสื่อมไปตามกาลเวลา ด้านจิตใจ ได้แก่ หมั่นรักษาศีล ๕ เข้าวัดปฏิบัติธรรม ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน อดกลั้น รู้เขารู้เรา ด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่อย่างกินง่าย พึ่งพาตนเองให้มาก

๔.๑.๓.๒ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอหล่มสัก

จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ พอสรุปได้ดังนี้

^{๖๘} สัมภาษณ์ นางพรรัตน์ จันทรางศุ, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นางนียนา บัวแดง, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นางพวงมณี พวงคำ, รับจ้างทั่วไป, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นางมะลิวัลย์ มโนขันธุ์, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ พรเจริญ, รับจ้างทั่วไป, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

๑. สัมภาษณ์ นายทองเสียน บุตรงาม^{๗๓}

๒. สัมภาษณ์ นายสี สาพู^{๗๔}

๓. สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ตาเดช^{๗๕}

๔. สัมภาษณ์ นายสหัส ยอดคำ^{๗๖}

๕. สัมภาษณ์ นายสว่าง บุญคล้าย^{๗๗}

จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุชายทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ ตามแนวคิด อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ด้านจิตใจ ได้แก่ เสียสละเพื่อส่วนรวม ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน แบ่งปันสิ่งดี ๆ กันกันและกัน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ไม่คิดเบียดเบียนใคร มีเมตตาจิตจะช่วยเหลือผู้อื่น

จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ พอสรุปได้ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นางลำไผ่ บุตรงาม^{๗๘}

๒. สัมภาษณ์ นางบัวเลื่อน พาวงค์^{๗๙}

^{๗๓} สัมภาษณ์ นายทองเสียน บุตรงาม, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๗๔} สัมภาษณ์ นายสี สาพู, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๗๕} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ตาเดช, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นายสหัส ยอดคำ, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๗๗} สัมภาษณ์ นายสว่าง บุญคล้าย, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๗๘} สัมภาษณ์ นางลำไผ่ บุตรงาม, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นางบัวเลื่อน พาวงค์, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

๓. สัมภาษณ์ นางสมคิด ผุยเพชรพุย^{๘๐}

๔. สัมภาษณ์ นางสาวมาน คนเกณท์^{๘๑}

๕. สัมภาษณ์ นางลำไพ คำโฉม^{๘๒}

จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุหญิงทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ สังขารไม่เที่ยงยอมรับสภาพความเป็นจริง ด้านจิตใจ ได้แก่ สวตมนต์ไหว้พระ ใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีเหตุผลกับทุกเรื่องด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ เลิกบាយมุข ลดความโลภ

๔.๑.๓.๓ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก

จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ พอสรุปได้ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นายรมย์ คำดี^{๘๓}

๒. สัมภาษณ์ นายสุรินทร์ คำหล่อ^{๘๔}

๓. สัมภาษณ์ นายบุญเล็ง สายจันทร์ย่น^{๘๕}

๔. สัมภาษณ์ นายประยูร กลมจันทร์^{๘๖}

^{๘๐} สัมภาษณ์ นางสมคิด ผุยเพชรพุย, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๘๑} สัมภาษณ์ นางสาวมาน คนเกณท์, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๘๒} สัมภาษณ์ นางลำไพ คำโฉม, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๘๓} สัมภาษณ์ นายรมย์ คำดี, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๘๔} สัมภาษณ์ นายสุรินทร์ คำหล่อ, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๘๕} สัมภาษณ์ นายบุญเล็ง สายจันทร์ย่น, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๘๖} สัมภาษณ์ นายประยูร กลมจันทร์, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

๕. สัมภาษณ์ นายเส่ง อ่อนเมือง^{๘๗}

จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุชายทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผล การนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้าน ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่ง ด้านจิตใจ ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน รู้เขารู้เรา รู้จักการแบ่งปันให้กัน ด้าน เศรษฐกิจและมีรายได้ ได้แก่ การปฏิบัติธรรม และมีความตั้งใจรักชาติ ๕

จากการวิเคราะห์ประเมินผล การนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียน ผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ พอ สรุปได้ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นางบัวทอง จงธรรม^{๘๘}

๒. สัมภาษณ์ นางคำปลิว พิลา^{๘๙}

๓. สัมภาษณ์ นางทองใส สอนเฝ้า^{๙๐}

๔. สัมภาษณ์ นางเสลียง จิตรเสีียม^{๙๑}

๕. สัมภาษณ์ นางทองใส ชัยวรรณ^{๙๒}

จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุหญิงทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผล การนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ ด้าน ร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน

^{๘๗} สัมภาษณ์ นายเส่ง อ่อนเมือง, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๘๘} สัมภาษณ์ นางบัวทอง จงธรรม, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๘๙} สัมภาษณ์ นางคำปลิว พิลา, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๙๐} สัมภาษณ์ นางทองใส สอนเฝ้า, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๙๑} สัมภาษณ์ นางเสลียง จิตรเสีียม, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๙๒} สัมภาษณ์ นางทองใส ชัยวรรณ, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

ได้แก่ รู้เขารู้เรา เอาใจเขามาใส่ใจเรา ด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่าย ไม่ทำตัวเดือดร้อนแก่คนอื่น

๔.๑.๓.๔ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก

จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ พอสรุปได้ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นาย นายทรงเดช สอนสุภาพ^{๔๓}

๒. สัมภาษณ์ นายสมพงษ์ รอดถนอม^{๔๔}

๓. สัมภาษณ์ นายชำนาญ อภิบาล^{๔๕}

๔. สัมภาษณ์ นายเหลือ เพชรประทุม^{๔๖}

๕. สัมภาษณ์ นายสง่า โสมกา^{๔๗}

จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุชายทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้านด้านร่างกาย ได้แก่ เชื้อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข รักษาศีล ๕ เข้าวัดปฏิบัติธรรม

จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน

^{๔๓} สัมภาษณ์ นายทรงเดช สอนสุภาพ, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายสมพงษ์ รอดถนอม, เกษตรกร, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นายชำนาญ อภิบาล, เกษตรกร, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายเหลือ เพชรประทุม, ช่างจักสาน, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายสง่า โสมกา, ทานา, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ พอสรุปได้ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นางตุ้ย พวงแก้ว^{๔๘}
๒. สัมภาษณ์ นางทองใส มีมาก^{๔๙}
๓. สัมภาษณ์ นางฟองจันทร์ คงคาน้อย^{๕๐}
๔. สัมภาษณ์ นางหลอ พรหมเมือง^{๕๑}
๕. สัมภาษณ์ นางละม่อม เทพวันดี^{๕๒}

จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุหญิงทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้จักการแบ่งปันให้กัน ด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภลดความอยากลงให้มากชีวิตก็จะมีความสุข

๔.๑.๓.๕ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า

จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ พอสรุปได้ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นายสวัสดิ์ บุญเสริม^{๕๓}

^{๔๘} สัมภาษณ์ นางตุ้ย พวงแก้ว, ทำนา, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอห่มสั๊ก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๔๙} สัมภาษณ์ นางทองใส มีมาก, ทำนา, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอห่มสั๊ก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นางฟองจันทร์ คงคาน้อย, เกษตรกร, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอห่มสั๊ก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นางหลอ พรหมเมือง, เกษตรกร, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอห่มสั๊ก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นางละม่อม เทพวันดี, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอห่มสั๊ก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายสวัสดิ์ บุญเสริม, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

๒. สัมภาษณ์ นายหรั่ง ศรีมังกร^{๑๐๔}

๓. สัมภาษณ์ นายสนธยา ดีพรมมา^{๑๐๕}

๔. สัมภาษณ์ นายสมัย เสาสิน^{๑๐๖}

๕. สัมภาษณ์ นายจำเนียร บุญสิงห์^{๑๐๗}

จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุชายทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผล การนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้านด้านร่างกาย ได้แก่ ปล่อยวางกับชีวิต ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ออกกำลังกาย รู้เขารู้เรา ด้านเศรษฐกิจ และมี รายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เดินตามทางสายกลางของพระพุทธเจ้า

จากการวิเคราะห์ประเมินผลกรนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียน ผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ พอสรุปได้ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นางประคอง อิ่มทองใบ^{๑๐๘}

๒. สัมภาษณ์ นางเสริมศรี เจริญพุดิ^{๑๐๙}

๓. สัมภาษณ์ นางพิมพ์ จำรี^{๑๑๐}

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ นายหรั่ง ศรีมังกร, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นายสนธยา ดีพรมมา, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นายสมัย เสาสิน, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นายจำเนียร บุญสิงห์, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ นางประคอง อิ่มทองใบ, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ นางเสริมศรี เจริญพุดิ, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ นางพิมพ์ จำรี, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

๔. สัมภาษณ์ นางอุตร ทองย้อย^{๑๑๑}

๕. สัมภาษณ์ นางดอกไม้ ทองยวง^{๑๑๒}

จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุหญิงทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้านด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับความเป็นจริงของชีวิต ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ

๔.๑.๓.๖ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก

จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ พอสรุปได้ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นายพนัญฐ์ ลาไชย^{๑๑๓}

๒. สัมภาษณ์ นายบุญทัน กำจัด^{๑๑๔}

๓. สัมภาษณ์ นายปลอด จียอง^{๑๑๕}

๔. สัมภาษณ์ นายพุ่น แสนใจ^{๑๑๖}

๕. สัมภาษณ์ จ.ส.ต.พันพนา เหลลาสา^{๑๑๗}

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ นางอุตร ทองย้อย, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ นางดอกไม้ ทองยวง, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ นายพนัญฐ์ ลาไชย, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ นายบุญทัน กำจัด, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ นายปลอด จียอง, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ นายพุ่น แสนใจ, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ จ.ส.ต.พันพนา เหลลาสา, รับราชการ, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุชายทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผล การนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้านได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎ แห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้าน เศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่อย่าง

จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียน ผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ พอ สรุปได้ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นางสาวสมบัติ มารอด^{๑๑๘}
๒. สัมภาษณ์ นางสาวเสงี่ยม จันทรัตนกุล^{๑๑๙}
๓. สัมภาษณ์ นางปิยะนันท์ ลาไชย^{๑๒๐}
๔. สัมภาษณ์ นางท้วม อ่อนโสม^{๑๒๑}
๕. สัมภาษณ์ นางระมัด โนนคำ^{๑๒๒}

จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุหญิงทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผล การนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับ สภาพตามความเป็นจริงของสังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ฟังธรรมทำให้สบายใจด้าน สังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทนด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ นางสาวสมบัติ มารอด, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ นางสาวเสงี่ยม จันทรัตนกุล, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ นางปิยะนันท์ ลาไชย, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ นางท้วม อ่อนโสม, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ นางระมัด โนนคำ, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

๔.๑.๓.๗ โรงเรียนผู้สูงอายุพ่อกุณพาเมืองตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก

จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ พอสรุปได้ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นายถวัลย์ แก่นชา^{๑๒๓}
๒. สัมภาษณ์ นายเปี่ยม คำสิงห์^{๑๒๔}
๓. สัมภาษณ์ นายบุญมา จันทร์เต้อย^{๑๒๕}
๔. สัมภาษณ์ นายหน่อ อินแนน^{๑๒๖}
๕. สัมภาษณ์ นายสมศรี บุญสารี^{๑๒๗}

จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุชายทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้จักการแบ่งปันให้กัน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ พอสรุปได้ดังนี้

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ นายถวัลย์ แก่นชา, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อกุณพาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นายเปี่ยม คำสิงห์, ทานา, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อกุณพาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ นายบุญมา จันทร์เต้อย, ทานา, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อกุณพาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ นายหน่อ อินแนน, ทานา, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อกุณพาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ นายสมศรี บุญสารี, ทานา, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อกุณพาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

๑. สัมภาษณ์ นางพรรณทิวา เกิดชา^{๑๒๘}
๒. สัมภาษณ์ นางกุหลาบ แหยมนาค^{๑๒๙}
๓. สัมภาษณ์ นางเกศินี อุดพ้วย^{๑๓๐}
๔. สัมภาษณ์ นางพีระจิตร เหมือนรักษา^{๑๓๑}
๕. สัมภาษณ์ นางไพรทอง พาอั้ง^{๑๓๒}

จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุหญิงทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร เข้าวัดฟังธรรมด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ ได้แก่ กินง่ายเลิกลอบายมุขลดความโลภ

๔.๑.๓.๘ โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก

จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ พอสรุปได้ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นายสมบูรณ์ อนุจร^{๑๓๓}
๒. สัมภาษณ์ นายสมเดช คงปัญญา^{๑๓๔}

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ นางพรรณทิวา เกิดชา, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ นางกุหลาบ แหยมนาค, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ นางเกศินี อุดพ้วย, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ นางพีระจิตร เหมือนรักษา, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ นางไพรทอง พาอั้ง, ทานา, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ นายสมบูรณ์ อนุจร, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ นายสมเดช คงปัญญา, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

๓. สัมภาษณ์ นายศักดิ์ดา จีเวิน^{๑๓๕}

๔. สัมภาษณ์ นายพ่าย กุลเกี้ยว^{๑๓๖}

๕. สัมภาษณ์ นายมนัส พรหมศิริ^{๑๓๗}

จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุชายทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผล การนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ มีความ ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่อย่างง่ายง่ายเกี่ยวกับกรอบอายุต่าง ๆ

จากการวิเคราะห์ประเมินผลผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียน ผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ พอ สรุปได้ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นางแสงอรุณ คงปัญญา^{๑๓๘}

๒. สัมภาษณ์ นางคำผ่าน แก้วจันทร์^{๑๓๙}

๓. สัมภาษณ์ นางผาย ขวัญต่อ^{๑๔๐}

๔. สัมภาษณ์ นางคำมล กุลเกี้ยว^{๑๔๑}

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ นายศักดิ์ดา จีเวิน, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ นายพ่าย กุลเกี้ยว, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ นายมนัส พรหมศิริ, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ นางแสงอรุณ คงปัญญา, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ นางคำผ่าน แก้วจันทร์, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ นางผาย ขวัญต่อ, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ นางคำมล กุลเกี้ยว, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

๕. สัมภาษณ์ นางจันทร์อรอน เจริญใจ^{๑๔๒}

จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุหญิงทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผล การนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ มีความ อุดทน เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการ อยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน และใช้คำพูดจาดีมีเหตุผล ด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ ได้แก่ การทำ ให้ง่ายง่ายไม่ฟุ่มเฟือยกับชีวิตมาก

๔.๑.๓.๙ สรุปการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

๑) กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุชาย จำนวน ๔๐ คน โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัด เพชรบูรณ์ จากการศึกษาพบว่า ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้แก้ไขปัญหาดำเนินชีวิต ดังนี้

(๑) แก้ไขปัญหาด้านร่างกาย ด้วยการมีความอดทน ยอมรับสภาพตามความ เป็นจริงของสังขารที่เสื่อมไปตามวัย เชื่อในกฎแห่งกรรม จึงปลงตกและปล่อยวาง

(๒) แก้ไขปัญหาด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิให้จิตสงบ เสียสละช่วยเหลืองานส่วนรวม และมุ่งมั่นรักษาศีล ๕ มากขึ้น

(๓) แก้ไขปัญหาด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน อดกลั้น รู้ เชาว์เรา รู้จักการแบ่งปันให้กัน และใช้คำพูดจาดีมีเหตุผล

(๔) แก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำให้ง่าย ง่าย เลิกอบายมุข ลดความโลภ และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

จากการศึกษา พบว่าผู้สูงอายุชายมีความรู้สึกรู้ว่า การปฏิบัติธรรมเกิดผลดีต่อ ตนเอง คือทำให้ลดเลิกอบายมุขต่าง ๆ ได้ ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น เป็นคนรักสันโดษ มีความอดทน มี เมตตาจิตจะช่วยเหลือผู้อื่น และมีความตั้งใจรักษาศีล ๕ มากขึ้น

นอกจากนั้นผู้สูงอายุชายมีความคิดเห็นว่า ความศรัทธาเชื่อถือนในพระพุทธศาสนา และการนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติธรรม ช่วยทำให้จิตสงบ มีความสุขกายสุขใจ เกิดความรัก สามัคคีและเป็นการเตรียมตัวตายอย่างสงบโดยไม่ประมาท

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ นางจันทร์อรอน เจริญใจ, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุสานต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอ หล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

๒) กลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุหญิง จำนวน ๔๐ คน โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ จากการศึกษาพบว่า ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้แก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีดังนี้

(๑) แก้ไขปัญหาด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามหลักความเป็นจริงว่าสังขารเสื่อมไปตามวัย รongลงมา มีความเชื่อในกฎแห่งกรรม ตั้งใจปฏิบัติสมาธิภาวนา แผ่เมตตาจนรู้สึกหายเจ็บปวด ใช้ความอดทน การปลงตก และปล่อยวาง

(๒) แก้ไขปัญหาด้านจิตใจ ได้แก่ การสวดมนต์ ไหว้พระ ทำบุญใส่บาตรการกรวดน้ำแผ่เมตตา ลดความโกรธ ไมโลภ ช่วยเหลืองานส่วนรวม นั่งสมาธิทำจิตใจให้สงบ รักษาศีล ๕ และการฟังธรรมะ

(๓) แก้ไขปัญหาด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ การรู้จักคบเพื่อนที่ดี (กัลยาณมิตร) การเสียสละช่วยเหลือผู้เจ็บป่วย ใช้คำพูดสุภาพ ให้กำลังใจกัน รู้จักการวางเฉยต่อสิ่งที่ไม่ดีมากระทบจิตใจ ใช้ ความอดทน อดกลั้น ไมชิงดีชิงเด่นเอาชนะกัน ลดความโกรธ ความโลภรักษาศีล ๕ การยินดีกับผู้อื่นเมื่อทำดี และเคารพในความดีของเพื่อน

(๔) แก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ ได้แก่ การรู้จักประมาณตนในการกินอยู่อย่างพอเพียง ไมโลภไม่อยากได้ ทำตัวเป็นคนเลี้ยงง่าย และการรู้จักประหยัดการใช้จ่ายตามลำดับ

การศึกษาครั้งนี้ พบว่าผู้สูงอายุชายและหญิงในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง ๘ แห่ง มีความรู้สึกรู้ว่า การนำหลักธรรมไปปฏิบัติทำให้ตนเองมีสติอยู่กับปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเกิดผลดีทางด้านจิตใจ คือ ช่วยทำให้จิตใจเย็นลง มีเมตตา กรุณา มีความเข้มแข็งอดทน ลดความโลภ โกรธ หลง ไม่คิดอิจฉาริษยา และรู้จักการให้อภัย ทำให้สุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น คือ จิตสงบ ไม่วุ่นวาย รู้จักปล่อยวาง ตั้งใจจะรักษาศีล ๕ และมุ่งที่จะทำความดีให้มากขึ้น

นอกจากนั้น ผู้สูงอายุชายและหญิงยังมีความคิดเห็นว่าจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงได้นำหลักธรรมไปปฏิบัติเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นที่ยึดทางใจในยามมีความทุกข์ คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามีเหตุมีผลเป็นความจริงตามสัจธรรมและความเชื่อในกฎแห่งกรรม ช่วยกระตุ้นเตือนและส่งเสริมให้มุ่งทำแต่ความดี ละเว้นจากความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เพื่อให้มีความสุขกายและจิตใจอย่างแท้จริง จึงทำให้มีกำลังใจที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป ในช่วงแห่งวัยสุดท้ายนี้มากยิ่งขึ้น

จากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง ๘ แห่ง แต่ละแห่ง พบว่า วิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกันไปด้วยบริบทของแต่ละโรงเรียน ผู้วิจัยสรุปแต่ละโรงเรียนทั้ง ๘

แห่ง ได้ตั้งนี้ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จากการวิเคราะห์ ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย มีความอดทน ยอมรับ สภาพตามความเป็นจริงของสังขารที่เสื่อมไปตามวัย เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญ ใส่บาตร การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมาการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้จักการแบ่งปันให้ ด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่ายกินง่ายไม่เป็นภาระของลูกหลาน จากการวิเคราะห์ ประเมินผลการ นำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ ชีวิตไม่มีอะไรแน่นอน สังขารที่ เสื่อมไปตามกาลเวลา ด้านจิตใจ ได้แก่ หมั่นรักษาศีล ๕ เข้าวัดปฏิบัติธรรม ด้านสังคมาการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน อดกลั้น รู้เขารู้เรา ด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่ายกินง่าย พึ่งพาตนเองให้มาก โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จากการวิเคราะห์ ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ ตามแนวคิด อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ด้านจิตใจ ได้แก่ เสียสละเพื่อส่วนรวม ด้านสังคมาการอยู่ร่วมกัน แบ่งปันสิ่งดี ๆ กันกันและกัน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ไม่คิดเบียดเบียนใคร มีเมตตาคิดจะช่วยเหลือ ผู้อื่น การวิเคราะห์ ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ สังขารไม่เที่ยงยอมรับสภาพความเป็นจริง ด้านจิตใจ ได้แก่ สวดมนต์ไหว้พระ ใส่ บาตร ด้านสังคมาการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีเหตุผลกับทุกเรื่อง ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ เลิก อดบายมุข ลดความโลภ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จากการวิเคราะห์ ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่ง ด้านจิตใจ ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมาการอยู่ร่วมกัน รู้เขารู้เรา รู้จักการแบ่งปันให้กัน ด้าน เศรษฐกิจและมีรายได้ ได้แก่ การปฏิบัติธรรม และมีความตั้งใจรักษาศีล ๕ จากการวิเคราะห์ ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คน ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่ง สมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมาการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้เขารู้เรา เอาใจเขามาใส่ใจเรา ด้านเศรษฐกิจและมี รายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่าย ไม่ทำตัวเดือดร้อนแก่คนอื่น โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จากการวิเคราะห์ ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียน ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมาการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน

ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข รักษาศีล ๕ เข้าวัดปฏิบัติธรรม จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้จักการแบ่งปันให้กัน ด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ ลดความอยากลงให้มากชีวิตก็จะมีความสุข โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ด้านร่างกาย ได้แก่ ปล่อยวางกับชีวิต ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ออกกำลังกาย รู้เขารู้เรา ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เดินตามทางสายกลางของพระพุทธเจ้า จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับความเป็นจริงของชีวิต ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอห่มสัก จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่าย จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ฟังธรรมทำให้สบายใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง โรงเรียนผู้สูงอายุพูนผาเมืองตำบลบ้านหวาย อำเภอห่มสัก จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้จักการแบ่งปันให้กัน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง จากสัมภาษณ์นักเรียนผู้สูงอายุหญิงทั้ง ๕ คน พอสรุปว่าการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร เข้าวัดฟังธรรม ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ ได้แก่ กินง่ายเลิกลบยา ลดความโลภ โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอห่มสัก จาก

การวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ มีความ ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้าน เศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่อย่างง่าย เลิกยุ่งเกี่ยวกับการอบายมุขต่าง ๆ จากการ วิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้แก่ มีความ อดทน เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการ อยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน และใช้คำพูดจาดีมีเหตุผล ด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ ได้แก่ การทำ ตัวอยู่อย่างง่าย ไม่ฟุ่มเฟือยกับชีวิตมาก

ผลการศึกษาวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของ ผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ผู้สูงอายุแบ่งเป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน ผู้สูงอายุแบ่งเป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย ครูใหญ่ ครูผู้สอน พยาบาล ผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุ รวมอีก ๖ คน รวมทั้งสิ้น ๘๖ คนจากผลการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของ ผู้สูงอายุ ตามแบบประเมินทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ทั้ง ๘ โรงเรียนมีบริบทและแนวคิด ที่แตกต่างกันออกไป แต่จากการที่ผู้วิจัยและคณะได้สัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ประเมินผลสรุปได้ว่า ด้านร่างกายส่วนมากจะนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตโดยตรงได้แก่ เชื่อเรื่องของกรรม เชื่อเรื่องของ การเสื่อมไปของสังขาร ไม่มีอะไรแน่นอนกับชีวิตรีบทำความดีของตัวเองให้มาก ด้านจิตใจ ทั้ง ๘ โรงเรียนมีบริบทและแนวคิดที่แตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยและคณะได้สัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ประเมิน สรุปได้ว่า ด้านจิตใจ ส่วนมากจะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ การ รักษาศีล ๕ การเจริญจิตภาวนา หมั่นทำความดีด้วยการไหว้พระ สวดมนต์ ตลอดจนไม่คิดเรื่องความ โลก โกรธ หลง ได้ในสิ่งที่ได้ ไม่ทะยานอยากได้มากเกินไป ด้านสังคมและการอยู่ร่วมกัน ทั้ง ๘ โรงเรียนมีบริบทและแนวคิดที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละโรงเรียน จากที่ผู้วิจัยและคณะได้สัมภาษณ์ และนำมาวิเคราะห์ประเมินผลสรุปได้ว่า ด้านสังคมและการอยู่ร่วมกัน ส่วนมากจะนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การมีกัลยาณมิตรแก่กัน มี ความอดทน เอาใจเขามาใส่ใจเราให้มากให้มาก ด้านเศรษฐกิจและรายได้ ทั้ง ๘ โรงเรียนมีบริบทและ แนวคิดที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละโรงเรียน จากที่ผู้วิจัยและคณะได้สัมภาษณ์และนำมาวิเคราะห์ ประเมินผลสรุปได้ว่า ด้านเศรษฐกิจและรายได้ ส่วนมากจะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ใน การดำเนินชีวิต ได้แก่ ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักประมาณในการเป็นอยู่ของตนเอง ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่เกี่ยวข้องกับการพนันทุกชนิด

จะเห็นได้ว่าวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง แบ่งเป็นผู้ชาย ๔๐ คน แบ่งเป็นผู้หญิง ๔๐ คน รวมทั้งหมด ๘๐ คน ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้ที่เกี่ยวข้องและนักเรียนผู้สูงอายุเอง จากที่ผู้วิจัยและคณะได้สัมภาษณ์และนำผลของการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุก็เพื่อเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจเมื่อยามทุกข์เกิดความไม่สบายกายสบายใจ เพราะว่าคำสอนทางพระพุทธศาสนาสอนให้ทุกคนเห็นความทุกข์ก่อนแล้วหาทางแก้ไขความทุกข์ตามลำดับ และทุกคนเชื่อในกฎแห่งกรรมของตนเอง และยังต้องมีจิตสำนึกในธรรมถือว่าโอวาทหลักคือ ละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์

๔.๒ การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

ในการนำเสนอผลของการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการน้อมนำพุทธธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประพฤติปฏิบัติควบคู่กับการเสริมสร้างสุขภาพเชิงพุทธของผู้สูงอายุ ในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน โดยมีเหตุผลที่นำมาสนับสนุน ดังนี้

ผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีการเสื่อมโทรมทางด้านร่างกาย ซึ่งพบว่ามีอาการปวดตามข้อ ปวดกล้ามเนื้อ ปวดหลัง ปวดเอว ปวดเข่า อ่อนแอ อ่อนชา และพยาธิสภาพของโรคกระดูก ไชสันหลังที่ลุกลามไป จนทำให้การเคลื่อนไหว การลุกนั่ง การลุกเดินเป็นไปด้วยความลำบาก ผู้สูงอายุบางรายยังมีปัญหาเกี่ยวกับฟัน การได้ยิน และการมองเห็น ปัญหาด้านสังคม ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้ เช่นการไปวัดทุกวันพระ พอลืมป่วย กลับไปไม่ได้ ปัญหาด้านจิตใจ เครียด นอนไม่หลับ วิตกกังวล อีกทั้งยังพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ตัวอย่างเช่น โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคหัวใจ โรคเก๊าท์ โรคไตวาย เป็นต้น บางคนมีภาวะแทรกซ้อนที่เกิดจากโรคเรื้อรัง อาการไม่แน่นอนของพยาธิสภาพ บางครั้งมีอาการทรุดกะทันหัน เพลีย อ่อนแรงนอกจากนี้ยังมีปัญหาจากการเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินอาหาร มีอาการท้องผูก ท้องเดิน หรือแม้กระทั่ง การเจ็บป่วยในภาวะฉุกเฉิน ซึ่งเกิดจากการที่ไม่สามารถควบคุมโรคเรื้อรังให้อยู่ในภาวะปกติได้ หรือการเกิดอุบัติเหตุจากการลื่นล้มหรือได้รับอุบัติเหตุอื่น ๆ

จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นสังคมหนึ่งที่เชื่อถือและยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สอนให้เชื่อในกฎแห่งกรรม และเชื่อในเรื่องบุญและบาป รวมทั้งการให้ความเคารพและเชื่อถือต่อประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากการมีประพฤติปฏิบัติของคนในชุมชนหลายประการ เช่น การทำบุญเช่นไหว้ศาลปู่ย่า

ประเพณีเลี้ยงเจ้าพ่อ ฝึบ้านฝึเรือน ที่คอยปกป้องรักษาให้อยู่รอดปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง ตลอดจนช่วยดูแลสุขภาพกายใจเจ็บป่วย มีการขอขมา การสืบชะตาสงเคราะห์บายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพเชิงพุทธของผู้สูงอายุ ควรคำนึงถึงบริบทของผู้สูงอายุและให้การดูแลแบบองค์รวมครบทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา โดยนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเชื่อมโยงในการดำเนินการ เพื่อให้มีความเข้าใจเข้าถึงความเป็นธรรมชาติของชีวิต ให้การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกัน นำไปสู่ความสงบ และความสุข อันเป็นยอดปรารถนาของทุก ๆ ชีวิต เช่นเดียวกับข้อมูลสำคัญที่ให้ความคิดเห็น ดังนี้

“โรงเรียนผู้สูงอายุช่วยได้มาก โดยเฉพาะบุคคลต้นแบบ ทูตทางสังคมที่ยิ่งใหญ่ ผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้นและต้นตุนเดิมคือพ่อขามแม่ขาม ทุกวันคือวันพระก็จะมานอนวัด เป็นจุดเริ่มต้นโรงเรียนผู้สูงอายุ ใช้หลักทางพุทธศาสนา เริ่มต้นจากการถือศีล นั่งสมาธิ ภาวนา และการฟังเทศน์ธรรม ให้เข้าใจหลักการของชีวิต ความเป็นมา ดูแลตนเอง พัฒนาการมาเป็นโรงเรียน โดยภาคีเครือข่ายช่วยกันดูแลสุขภาพ อบรมให้ความรู้ โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง เป็นที่รวม เป็นสถานที่สำคัญในการพูดคุยแผนงาน กิจกรรมช่วยเหลือผู้สูงอายุ ประเพณีต่าง ๆ เช่น แห่เทียนพรรษา บวชสามเณรดูร้อนหรือสวดมนต์ข้ามปี พุทธศาสนาเป็นวิทยาศาสตร์ เป็นวิถีแห่งการปฏิบัติ ผู้สูงอายุบางคนยังติดกับพิธีกรรม เมื่อมีโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงวัยทำให้ไม่เหงา แก้ปัญหาซึมเศร้า มีโครงการสำรวจ ภาวะซึมเศร้าผู้สูงอายุของ รพ.สต. ทางคณะสงฆ์ช่วยเหลือเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุเป็นการเอาจุดปัจจัยไปมอบให้ผู้สูงอายุอยากไว้ ที่ด้อยโอกาส”^{๑๔๓}

รูปแบบของการจัดการสุขภาพผู้สูงอายุ ใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนาเข้ามาบูรณาการส่วนหนึ่งเราเชื่อมโยงกับผู้นำศาสนา เพราะกับผู้สูงอายุส่วนใหญ่ก็จะเข้าวัด ดังนั้นเป็นการที่ต่อยอดแบบง่ายและก็สามารถโน้มน้าวผู้สูงอายุอายุให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมได้ ส่วนใหญ่ที่เราทำกิจกรรมที่เห็นชัด ๆ ก็เป็นการไปเยี่ยมผู้สูงอายุที่ป่วยหรือด้อยโอกาส มีผู้สูงอายุไปร่วมเกือบทุกครั้ง ทางชุมชนเองก็จะมีจิตเมตตาในการรวบรวมปัจจัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เป็นเงินทองเป็นเสื้อผ้าร่วมกับทางวัดและชุมชน แล้วก็มีการประสานกัน ก็ได้ปัจจัยจากวัดต่าง ๆ ซึ่งไม่ต้องใช้งบประมาณ”^{๑๔๔}

“ลักษณะเด่นของโรงเรียนผู้สูงอายุ คือการดูแล การช่วยเหลือ การมีจิตใจที่เอื้ออาทรเมตตา เป็นลักษณะที่โดดเด่นในกลุ่มของผู้สูงอายุ ดูได้จากมีงานเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ชุมชน

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ นายวิจิต คำทูน, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ นายสมิตรี คำอ้อ, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

หรือผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมงานวัฒนธรรมประเพณีหรือกิจกรรมทางศาสนาเป็นตัวตนเป็นตัวหลัก”^{๑๔๕}เป็นความตั้งใจ ความเกื้อกูลของหน่วยงาน คือมีวัด เทศบาล วิทยาลัยพยาบาล กศน. ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ที่มาร่วมกันในโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งมาวัดเป็นประจำเรียกว่าเป็นแฟน พันธุ์แท้ และมาโรงเรียนผู้สูงอายุด้วย มีการสวดอิติปิโส นั่งสมาธิ ฟังสาระธรรมในศาลา ถึงแม้จะเป็นผู้ที่มาวัด สวดมนต์เป็นประจำ เมื่อเกิดการเจ็บป่วยก็ยังปรับไม่ทันก็มี พ่อแม่ป่วยนาน ลูกก็เครียด เกิดความทุกข์ ต้องโน้มน้าวมาทางนี้บริหารบ้านปลายชีวิตให้มีความสุขพอสมควร การพูดคุยธรรม ใช้ธรรมะบททั่วไป จะเน้นย้ำเรื่องไตรลักษณ์”^{๑๔๖}

๔.๒.๑ การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ : ด้านร่างกาย

การจัดการสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุด้านร่างกาย เพื่อสร้างเสริมร่างกายให้มีสุขภาพเรียกว่าเป็นคำเฉพาะว่า “กายภาวนา” ถ้าบุคคลได้รับการดูแลและพัฒนาจนมีร่างกายที่ดีมีสุขภาพที่สมบูรณ์มั่นคงแล้วเรียกบุคคลเช่นนี้ว่า “ภาวนิกายบุคคล” คือ บุคคลที่มีกายที่เจริญแล้วกล่าวคือการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางที่เกื้อกูลและได้ผลดี เช่น น้ำอากาศ ป่าไม้ ที่อยู่อาศัย ขยะมูลฝอย อาหาร เป็นต้น โดยรู้จักอยู่ดีมีสุขอย่างเกื้อกูลกับธรรมชาติ และปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างมีสติ มิให้เกิดโทษ แต่ให้เกื้อกูล เป็นคุณ โดยทั่วไปมีหลักการจัดการสุขภาพ ๒ ประการ ดังนี้

ประการที่ ๑ การดูแลร่างกายด้านที่เป็นก่อนเนื้อทั้งหมดด้วยปัจจัยที่จำเป็นต่อชีวิต ตามความเหมาะสมแก่สภาพร่างกายของผู้สูงอายุ วิทยาการสมัยใหม่จะมีคำว่าสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อชะลอการเจ็บป่วย หรือสร้างนำซ่อม ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างทางด้านพลานามัยที่สมบูรณ์ แข็งแรง บุคคลที่ใกล้ชิดพระพุทธเจ้า ต่างกล่าวขานถึงพระองค์ว่า ทรงเป็นผู้มีพระโรคอาพาธน้อยกระปรี้กระเปร่า มีพระพลานามัยสมบูรณ์ อยู่สำราญในรายที่ยังไม่เจ็บป่วย การดูแลทางด้านร่างกายในระยะนี้จึงต้องเป็นการสร้างเสริมสุขภาพ ได้แก่

๑) การสร้างเสริมสุขภาพ ดูแล ป้องกันร่างกายจากสภาพสิ่งแวดล้อมด้วยการสวมใส่เสื้อผ้า อาหารที่ดี มีความสะอาดปราศจากเชื้อโรค เพื่อให้ความอบอุ่นต่อร่างกาย ป้องกันความหนาว ร้อน ลม แดด และสัตว์ต่างๆ มียุง เป็นต้น

๒) การสร้างเสริมสุขภาพ ดูแลให้ร่างกายสามารถดำรงอยู่ได้ ด้วยการปรนเปรอด้วยอาหาร ซึ่งต้องใช้ปัญญาไตร่ตรองว่า อาหารชนิดใดเป็นโทษและไม่เป็นโทษต่อร่างกายของผู้สูงอายุ

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ นางอาทิชา รัตนา, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ นายเกียรติ ดวงท้าวเศรษฐ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อปัจจัย ๔ เป็นเครื่องอาศัยในการดำรงชีพ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม อนามัยส่วนบุคคล การอาบน้ำเป็นการทำให้ร่างกายสะอาด ทรงมีบทบัญญัติสิกขาบทอีกหลายประการและยามเจ็บป่วยมีพยาบาล พระพุทธเจ้าทรงตรัสเกี่ยวกับปัจจัย โดยให้พิจารณาถึงคุณค่าแท้ คือคุณประโยชน์แท้จริงของปัจจัย ๔ และการมีอายุยืน ต้องเป็นการมีชีวิตอย่างมีคุณค่า ที่สามารถทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นประโยชน์ตนและผู้อื่นได้เป็นสำคัญ มิเช่นนั้นแล้วการมีชีวิตยืนนั้นก็จะไม่มีคุณค่าใด ๆ ทั้งสิ้น

อาหารและน้ำดื่ม เป็นสิ่งจำเป็นต่อร่างกาย จึงต้องใช้ปัญญาไตร่ตรองว่าอาหารชนิดใด เป็นโทษต่อร่างกายและไม่เป็นโทษต่อร่างกาย ควรรับประทานอาหารอย่างมีสติระมัดระวัง จะช่วยลดความอ้วน การเป็นผู้มีสติในการบริโภคและรู้ประมาณในการบริโภคอาหารด้วยความพอดี (โภชนมัตตัญญูตา) นับเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยส่งเสริมให้มีอายุยืนได้ การบริโภคพอประมาณ พิจารณาเห็นคุณค่าแท้ คุณค่าเทียมจะมีประโยชน์ช่วยให้สุขภาพดี

การออกกำลังกาย นับว่าเป็นวิธีที่สามารถช่วยป้องกันและชะลอการเกิดโรคไว้ได้ การออกกำลังกายถือเป็นศีลธรรมข้อหนึ่งในมรรค ๘ คือข้อสัมมากรรมันตะหรือการงานชอบ เมื่อออกกำลังกายมากสารเอ็นโดฟินจะหลั่งออกมาทำให้มีความสุข ความสุขจากการออกกำลังกายนั้น จะทำให้จิตสงบ ปลอดภัย

๓) การสร้างเสริมสุขภาพ ดูแลป้องกันร่างกายด้วยการสร้างอาคารที่พักอาศัยสำหรับใช้เป็นที่หลบฝน ร้อน หนาว และสัตว์ร้าย เรื่องนี้พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญมาก ทรงให้สร้างในถิ่นที่เหมาะสม หรือเลือกสถานที่ที่มีแวดล้อมที่ดี พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พิจารณา ดังความว่า “ภิกษุพิจารณาโดยแยกกายแล้วใช้สอยเสนาสนะเพียงพอป้องกันความหนาว ความร้อน เหลือบ ยุง ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายที่เกิดจากฤดู และเพื่อความยินดีในการหลีกเร้น โดยเฉพาะที่อยู่อาศัยและเครื่องมือใช้สอยของผู้สูงอายุ ต้องป้องกันภาวะเสี่ยงจากการเกิดอุบัติเหตุลื่น หกล้ม ทำให้ยากต่อการรักษา หรือเกิดพทุพพลภาพตามมาในภายหลัง นอกจากนี้สถานที่สุดท้ายในชีวิตมีความสำคัญมาก บางคนสถานที่สุดท้ายอยากอยู่ใกล้ ๆ หมอในโรงพยาบาล แต่บางคนอยากอยู่กับญาติ ๆ ที่บ้านตนเอง เป็นต้น

๔) การดูแล รักษา สุขภาพด้วยยารักษาโรคต่าง ๆ ตามความจำเป็นต่อผู้สูงอายุยามเจ็บป่วย คิลานปัจจัยเภสัชบริขาร (ยาและอุปกรณ์รักษาโรค) พระพุทธเจ้าทรงประทานพุทธานุญาต เรื่องการใช้ยา คนพยาบาล อาหารเป็นพิเศษสำหรับคนป่วย ปรับแนวคิดจากปัจจัย ๔ ที่จำเป็นพื้นฐานสำหรับพระสงฆ์ ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช มาเป็นปัจจัยที่จำเป็นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ” ได้แก่ เสื้อผ้าอาภรณ์ อาหาร ที่พักอาศัย และยารักษาโรค ต้องเลือกใช้ยาให้ถูกต้อง โรค จึงจะหายจากการเจ็บป่วย เช่น การใช้สมุนไพร เป็นต้น

ประกาศที่ ๒ การดูแลร่างกายด้านการใช้สอยอายตนะภายใน

๑) หมั่นฝึกฝนพัฒนาการใช้อินทรีย์ทั้ง ๕ ในทางที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต คือใช้อินทรีย์ทั้ง ๕ อย่างเป็นกุศลกรรม หลักในข้อนี้อาจเรียกสั้นๆว่า “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” ตา ดูหู ฟัง อย่างมีสติ ใจเป็น ฟังเป็น ให้ได้ปัญญา และกินใช้ด้วยปัญญา เสพบริโภคปัจจัย ๔ และสิ่งของเครื่องใช้ตลอดจนเทคโนโลยีอย่างฉลาด ให้พอดี ที่จะได้ผลตรงตามคุณค่าที่แท้จริง ไม่ลุ่มหลงมัวเมา ไม่ประมาทขาดสติ

ในรายที่มีการเจ็บป่วย เป็นการดูแล บรรเทาอาการตามความจำเป็นแก่โรคต่าง ๆ เท่านั้นเนื่องด้วยผู้สูงอายุทุกคนเป็นผู้ที่กำลังอยู่ในสภาวะเสื่อมของสังขาร ที่ไม่สามารถรักษาให้หายได้ ซึ่งต้องเผชิญหน้ากับทุกขเวทนาหรือความเจ็บปวดอย่างหนัก ในบางรายที่มีพยาธิสภาพของโรคแทรกซ้อนหรือทุกขเวทนามักมีการยึดติดในรูปที่เปลี่ยนแปลงไปการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ พระไตรปิฎกกล่าวถึง ปฐมเหตุพระพุทธเจ้าทรงพยาบาลภิกษุใช้นอนเกลือกกึ่งกับอุจจาระปัสสาวะ พระองค์ให้การพยาบาลจนร่างกายพระภิกษุสบายบรรเทาอาการอาหาร ต่อมาพระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามแล้วตรัสให้ภิกษุทั้งหลายมีหน้าที่รักษาพยาบาล ดังปรากฏในคัมภีร์พระวินัยปิฎกมหาวรรคว่าภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดาผู้คอยพยาบาล ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจะคอยพยาบาลพวกเธอ ภิกษุทั้งหลาย ผู้จะพยาบาลเราก็จงพยาบาลภิกษุใช้เถิดถ้ามีอุปชฌาย์ อุปชฌาย์พึงพยาบาลภิกษุใช้นั้นจนตลอดชีวิต (หรือ) จนกว่าเธอจะหาย ถ้ามี อาจารย์พึงพยาบาลภิกษุใช้นั้นจนตลอดชีวิต (หรือ) จนกว่าเธอจะหาย ถ้ามี สัทธวิhariก สัทธวิhariกพึงพยาบาลภิกษุใช้นั้นจนตลอดชีวิต (หรือ)จนกว่าเธอจะหาย ถ้ามีอันตเวาสิก อันตเวาสิก พึงพยาบาลภิกษุใช้นั้นจนตลอดชีวิต (หรือ) จนกว่าเธอจะหาย ถ้ามีภิกษุผู้ร่วมอุปชฌาย์ ผู้ร่วมอุปชฌาย์พึงพยาบาลภิกษุใช้นั้นจนตลอดชีวิต (หรือ) จนกว่าเธอจะหาย ถ้ามีภิกษุผู้ร่วมอาจารย์ ผู้ร่วมอาจารย์พึงพยาบาลภิกษุใช้นั้นจนตลอดชีวิต (หรือ) จนกว่าเธอจะหาย ถ้าไม่มีอุปชฌาย์ อาจารย์ สัทธวิhariก อันตเวาสิก ผู้ร่วมอุปชฌาย์หรือผู้ร่วมอาจารย์ สงฆ์ต้องพยาบาลภิกษุใช้นั้น ถ้าไม่พยาบาล ต้องอาบัติทุกกฏ

จะเห็นว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ เมื่อร่างกายสะอาด และสิ่งแวดล้อมปลอดภัยโปร่งโล่งสบาย จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้ป่วยหายเร็วขึ้น พระองค์ทรงมีพระจริยวัตรแห่งเมตตา และความรักที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์จากโรคร้ายไข้เจ็บ ทรงไม่รังเกียจแม้แต่น้อย นอกจากนี้การที่พระพุทธองค์ ทรงเปรียบเทียบพระองค์กับภิกษุอาพาธ เท่ากับพระองค์เอาใจใส่ต่อภิกษุอย่างเท่าเทียมกัน คำนึงถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ด้วยความเสมอภาค พระองค์ทรงชี้ให้ภิกษุทั้งหลายเห็นถึงความเอื้ออาทร ความมีน้ำใจ การช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน ทรงวางรากฐานการจัดการสุขภาพ ในหมู่สงฆ์ว่า ภิกษุใดที่ต้องการจะดูแลและให้การพยาบาลพระองค์ ก็

จึงให้การพยาบาลภิกษุไข้เถิด และทรงให้ยกย่องภิกษุผู้พยาบาลไข้ด้วย พร้อมทั้งทรงตรัสสั่งให้ภิกษุช่วยพยาบาลกันและกันในเวลาเจ็บไข้ เพราะภิกษุสงฆ์ไม่มีมารดาบิดาที่จะคอยรักษาพยาบาล และเมื่อรูปใดไม่เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ก็ทรงปรับอาบัติทุกกฎ ย่อมคำนึงถึงการจัดการองค์การให้มีความช่วยเหลือกัน นำมาซึ่งความปิติ อบอวนซึ่งใจในพระมหากรุณาธิคุณแก่ภิกษุเหล่านั้นที่นอนชมพิชใช้นอกจากหลักธรรมสัปปายะ ๗ สิ่งที่เอื้อต่อการอยู่ดีและการพัฒนาชีวิต ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านร่างกาย และจิตใจ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก กล่าวถึงการบริหารด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ของพระพุทธเจ้าทรงปรนนิบัติดูแลพุทธบิดา โดยตั้งพระทัยอธิษฐานจิตแล้วลูบลงที่พระเศียรของพระบิดาและทรงเช็ดพระพักตร์พระบิดาด้วยน้ำ แล้วทรงแสดงธรรมจนกระทั่งพระเจ้าสุทโธทนะสามารถบรรลุอนุปาติเสสนิพพานก่อนสิ้นพระชนม์ นับเป็นแบบอย่างแห่งความกตัญญูกตเวที “ลูกเดินไม่ค่อยได้ ใส่สายสวนปัสสาวะคาไว้นาน ๖ ปีแล้ว สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้บ้าง มีลูกคนเดียว เวลาอาบน้ำให้ลูกสาวช่วยพุงไป ช่วงใดที่มีอาการมาก ลูกจะเช็ดตัวให้ ทุกเช้าลูกจะทำกับข้าวให้ทั้งมือเช้ากับกลางวัน เพราะต้องไปทำงาน ตอนเย็นกลับมาก็จะทำอาหารให้ มีหลานสาวนอนเป็นเพื่อน จะใส่แอมเพอร์เป็นบางช่วงที่มีอาการท้องเดิน ยายสามารถรับประทานอาหาร จัดยา รับประทาน ยังอ่านตัวหนังสือได้ ช่วงกลางวันอยู่คนเดียว บางวันก็มีญาติจากที่อื่นมาเยี่ยม แต่ไม่บ่อย”^{๑๔๗} “ทำให้เกือบทุกอย่าง ตักน้ำ ล้างหน้า เช็ดตัว ซักผ้า นำกระบอกใส่ปัสสาวะ หม้อนอนใส่ อัจจระไปทิ้งบ้าง บางครั้งถ่ายเลอะเสื้อผ้า ต้องเอาไปซักให้ ตอนนี้อยากฝึกหัดให้น้องอาบน้ำเอง ก็ดีขึ้นมาโดยทำได้บ้าง จัดยาให้รับประทาน ด้านอาหาร ซื่อสำเร็จรูป บางครั้งก็ทำบ้าง มีอุปกรณ์เป็นเตาอังโล่ ใช้ถ่าน บริเวณบ้านมีขี้เถ้า”^{๑๔๘} “ช่วยทำอาหารให้ จัดยาให้รับประทาน และอยู่เป็นเพื่อนทั้งวัน”^{๑๔๙} “ดูแลไป เอาบุญ เราต้องพูดจาดี ๆ กับตา ถ้าจะว่าคำเจ็บ ๆ ตาก็จะเครียด กลัวตาน้อยใจ คนเราอยู่ที่กำลังใจนะ”^{๑๕๐}

การศึกษารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่าการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ มีความแตกต่างตามบริบทปัจเจกบุคคลของผู้สูงอายุ ผู้ที่มีสุขภาพดี จะมีความสามารถในการพึ่งตนเองเป็นหลัก เป็นไปตามหลักธรรมการดูแลตนเอง ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ส่วนผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพา จะมีบุคคลในครอบครัวช่วยดูแลกิจวัตรประจำวัน ได้แก่ การทำความสะอาดร่างกาย อาหาร การช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพ เป็นไปตามหลักธรรม

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ นางทองเหลียม สิริโนนรัง, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ นางมะลิวัลย์ ตระการจันทร์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ นางสาวใจ คำเนตร, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ นางสาวอรุรา ปราบมนตรี, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

สัปดาห์ที่ ๗ ความการดูแลโดยครอบครัว ด้วยความกตัญญูทเวทีและทศ ๖ เช่นเดียวกับการดูแลในสมัยพุทธกาลดังกล่าวข้างต้น ปัจจุบันสังคมมีการขยายใหญ่ขึ้นเป็นชุมชน ปัจจัยบริบทด้านระบบบริการสาธารณสุขมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานสาธารณสุขของทางราชการ ๒ แห่ง คือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ โรงพยาบาลอำเภอ และโรงพยาบาลประจำจังหวัด

ทำให้ประชาชนสามารถไปใช้บริการสุขภาพได้ทั้ง ๒ แห่ง ภารกิจหลักการดูแลสุขภาพในชุมชนเป็นบทบาทของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีแนวปฏิบัติในการบริการสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุทั้งในบทบาทเชิงรุกและเชิงรับ คัดกรองผู้สูงอายุ เยี่ยมบ้าน ให้คำแนะนำจัดประชุม อบรมพัฒนาผู้สูงอายุ ผู้ดูแลเป็นประจำทุกปี ผลการประเมินผลหมู่บ้านจัดการสุขภาพทุกหมู่บ้านอยู่ในระดับดีเยี่ยม สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์แบบวัดคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตำบลเมืองเก่า พบว่า คุณภาพชีวิตด้านจิตใจอยู่ในระดับดี และโดยภาพรวมอยู่ในระดับกลางๆ

๔.๒.๒ การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ : ด้านสังคม

การศึกษารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านสังคม เพื่อสร้างเสริมร่างกายให้มีสุขภาพะมิติทางสังคมหรือศีล เรียกเป็นคำเฉพาะว่า “ศีลภาวนา” การรักษาศีล คือการดำเนิน

ชีวิตตามหลักแห่งศีล ๕ เป็นเบื้องต้น ได้แก่ การละเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม เว้นจากการพูดปด เว้นจากดื่มสุราและเมรัย ดังนั้น การรักษาศีล เป็นเหตุทำให้อายุยืน ดังพุทธพจน์ที่ตรัสว่า การที่บุคคลเป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ... หลังจากตายแล้ว ... กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในทีใด ๆ เขาก็จะเป็นคนมีอายุยืน ... การที่บุคคลเป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่า... มุ่งหวังประโยชน์เกื้อกูลในสรรพสัตว์นี้ เป็นปฏิบัติที่เป็นไปเพื่ออายุยืน พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติในการดูแลรักษาสุขภาพให้ดีขึ้น ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมที่ดีโดยเฉพาะป่าเขา ลำธาร ทุ่งหญ้า ที่อยู่อาศัยอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ อากาศบริสุทธิ์ การเสด็จไปเยี่ยมภิกษุอาพาธตามศาลาโรงใช้ หรือตามที่พักอาศัยเพื่อดูแลสิ่งแวดล้อมให้สะอาด ให้น้ำที่นอน หมอน มุ้งที่อยู่อาศัยให้มีหายากไย หมั่นทำความสะอาด

ถ้าบุคคลได้รับการดูแลและพัฒนาจนมีระบบศีลหรือสังคมที่ดี มีสุขภาพะที่สมบูรณ์มั่นคงแล้ว เรียกบุคคลผู้มีศีลที่เจริญแล้วกล่าวคือ มีความสัมพันธ์ที่ดีเกื้อกูล เห็นอกเห็นใจ เข้าใจต่อกันระหว่างผู้สูงอายุกับครอบครัว บุคคลอื่นและสังคม ตลอดจนแพทย์หรือพยาบาลที่เป็นผู้รับผิดชอบดูแลผู้สูงอายุยามเจ็บป่วย ความสัมพันธ์ที่ดีเหล่านี้ ย่อมส่งผลต่อสุขภาพะของผู้สูงอายุให้มีกำลังใจต่อสู้กับโรคร้ายไข้เจ็บได้อย่างไม่หวาดหวั่น ถึงแม้จะไม่สามารถรักษาโรคหรืออาการเจ็บปวดทรมานได้ แต่ผู้สูงอายุก็ได้มีโอกาสในระยะเวลาสุดท้ายของชีวิตกับบุคคลอันเป็นที่รักและญาติ ๆ เพื่อนบ้านในสังคมอย่างมีความสุข การดูแลผู้สูงอายุระยะท้ายในมิติทางศีลหรือสังคม กล่าวคือมิติแห่งปฏิสัมพันธ์ต่อบุคคลในครอบครัว ญาติสนิทมิตรสหายนี้ ซึ่งพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงปฏิสัมพันธ์ตามหน้าที่ที่พึง

ปฏิบัติต่อกันตามปกติในสังคม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในยามที่บุคคลในครอบครัวและในสังคม มีอาการเจ็บป่วยในระยะสุดท้ายได้อีกด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างกันใน ๒ ทิศทางดังกล่าวนี้เป็นการแสดงให้เห็นทั้งสิทธิที่แต่ละคนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจะพึงได้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องทำหน้าที่ของตนเองเพื่อให้คนอื่นได้สิทธิ ด้วยการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ มิติด้านสังคม ในเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ข้อมูลสำคัญให้ข้อคิดเห็น ดังนี้

“ประเพณีทางพุทธศาสนา มีการประชาสัมพันธ์เชิญชวน เช่นการเวียนเทียน ผู้สูงอายุบางที่เขาก็ไปนอนที่วัด กลุ่มพ่อขาวแม่ขาวของวัด สวดมนต์แล้วก็ตื่นมาลูกหลานก็จะไปรับนี้ ก็จะเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุทำให้สบายใจ สุขภาพก็จะดีขึ้น ถ้าคนไหนไม่สบายก็จะไปเยี่ยมกันอีก ถ้าเสียชีวิต พ่อขาวแม่ขาวก็จะเป็นเจ้าภาพ ทำบุญร่วมกัน แต่ละวัดก็มีชมรมพ่อขาวแม่ขาว”^{๑๕๑}

“ปัญหาสุขภาพทางกาย เป็นโรคเรื้อรังกัน สุขภาพด้านจิตวิญญาณก็เปลี่ยนไป เรื่องของแนวคิด สัจจะ จิตสาธารณะ จิตอาสา สมัยก่อนถ้ารู้ว่าบ้านใครป่วย ใครแย่ ระบบการจัดการหมู่บ้านก็จะมี ช่วงวันศีล ทุกคนก็จะไปเยี่ยมผู้ป่วยที่บ้าน ให้กำลังใจ ไปดูแล กรณีคนที่ใกล้เสียชีวิตพวกนี้ก็จะไปช่วยกัน ปัจจุบันนี้ก็จะเริ่มเปลี่ยนไปบ้าง การไปเยี่ยมคนป่วยกลายเป็นเหมือนกลไกราชการ ต้องเปลี่ยนวิธีคิด แต่จริงๆ แล้วในฝั่งชนบทก็จะมีส่วนที่ท่าแบบคล้ายเดิมไม่ยากให้เปลี่ยน อยากให้ย้อนคืน อย่างน้อยสุด คือการรวมกลุ่มผู้สูงอายุ เวลาเขาจะไปดูคนติดเตียง หรือคนที่เสี่ยง เขาก็มีแผนเข้าไปเยี่ยมเข้าไปดูแล ไปแนะนำแบบธรรมชาติด้วยกัน เป็นเรื่องของผู้สูงอายุจิตอาสา ภาครัฐหรือภาคอื่น ๆ ต้องมีการศึกษาให้ความรู้”^{๑๕๒}

“โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบจิตอาสาจากเครือข่าย ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจิตใจ การส่งเสริมอาชีพ สังคม เศรษฐกิจ และเหตุการณ์ปัจจุบัน โรงเรียนผู้สูงวัยที่ประสบความสำเร็จ มีสุขภาพทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคมที่ดีขึ้น ได้ดูแลสุขภาพตนเองตามแนวทางวิถีพุทธ รักษาศีล ทำสมาธิให้จิตใจสงบนิ่ง การเจริญภาวนาเพื่อให้เกิดปัญญา ฝึกให้ผู้สูงอายุทำงานในลักษณะการรวมกลุ่มร่วมกัน ตระหนักถึงปัญหาสังคม สิ่งแวดล้อม เป็นโครงการที่ได้ผลเรื่องสุขภาพ การเยียวยาทางจิตใจ ผู้สูงอายุ ริเริ่มโดยกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นโครงการผู้สูงอายุได้ทำร่วมกับเทศบาล ในวันที่มารับเบี้ยยังชีพ จะเจียดเงิน ๑๐ บาท พร้อมกับขยะที่นำมารวมกันคนละ ๑๐ ชิ้น เหมือนเอามาแลกเบี้ยยังชีพ ขยะที่

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ นายอนุภาพ สะอาดปรุ, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ นางกุคำ ฉันทา, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

ขายได้ นำเงินส่วนนั้นมาดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยหรือรักษาตัวในโรงพยาบาล หรือเสียชีวิต ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้จักแยกขยะในครัวเรือน”^{๑๕๓}

“โรงเรียนผู้สูงอายุ ผลสำเร็จวัดด้วยตัวเลขไม่ได้ เขาวัดด้วยความสุข ความภูมิใจของชุมชนว่าเขาอยู่อย่างมีความสุข ยุคนี้เป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่จะเปลี่ยนไปได้เร็วที่สุดก็คือจิตใจของมนุษย์นี้แหละ จะต้องใช้กิจกรรมทางศาสนา ทางพระพุทธศาสนาในการรวมจิตใจคนให้มาอยู่ร่วมกัน ที่ให้ผลสัมฤทธิ์หลากหลายรูปแบบ ทั้งในเรื่องของการสร้างสุขภาพ ความสามัคคี เป็นการสร้างจิตสานึก ร่วมกันทำบุญ เป็นการช่วยเหลือคนด้อยกว่า ชื้อข้าวของไปให้กำลังใจผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย อย่างน้อยก็ได้ทั้งความรู้สึที่ติดต่อกันและได้บุญในจิตใจ แล้วสุขภาพจิตก็จะดีขึ้น เป็นการสร้างสุขภาพโดยรวม ผู้สูงอายุอยู่อย่างมีความสุข มีความสามัคคีกัน การเสียสละทำให้ตนเองรู้สึกว่ามีคุณค่า และมาโรงเรียนผู้สูงอายุแล้วรู้สึกว่ามีชีวิตชีวา และมีวิถีดำเนินชีวิตของท้องถิ่นดั้งเดิม อนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี ทั้งงานบุญในวัดและในบ้าน เช่น การเลี้ยงผี งานวัด งานสงฆ์น้ำ เข้าวัดทุกวันพระวันศีล จูงหลานเข้าวัด ในการจัดงานศพ ทางอีสานดั้งเดิมของเรามีพิธีกรรมทางศาสนา แทบจะไม่ได้ซื้ออะไรสักอย่าง แม้แต่ หมากพลูที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ผู้สูงอายุก็มาช่วยกัน เพื่อที่จะทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้เสียชีวิตไปแล้ว ความรักความเอ็นดูต่อกัน ความเอื้ออาทรต่อกันอาจจะเป็นระบบของชุมชนต่อการดูแลซึ่งกันและกัน ที่จะเผื่อระวังการดูแลสุขภาพ เป็นการสร้างกลไกของชุมชน เป็นการทำรู้จักตนเองไม่จำเป็นที่จะต้องออกระเบียบ การบ่นทอนสุขภาพมากที่สุดคือความเครียดของผู้สูงอายุ ก็เกิดโรคภัยไข้เจ็บในด้านต่าง ๆ ถ้าทุกคนมีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีการเอื้ออาทรต่อกัน ตรงนี้ก็เป็นกลไกอย่างหนึ่งที่จะป้องกันในเรื่องสุขภาพ และสร้างความสามัคคีในครอบครัวของพ่อ แม่ ลูก ให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างกลุ่มบุคคล ๓ วัยเขาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ นี้แหละที่เราจะเน้นหลักการทางพระพุทธศาสนามาใช้ให้เป็นวิถีชีวิตประจำวันในครอบครัวให้ได้ ไปวัดมีความสุข ชื้อตรง ไม่เบียดเบียนคนอื่นก็มีความสุขแล้วนะ มีจิตใจบริสุทธิ์ มีศีลธรรมไม่คิดมาก ไม่ฟุ้งซ่าน ทำให้สุขภาพดีเกยโยงกัน การทำบุญทำกุศล ส่วนมากผู้สูงอายุจะเข้าวัดทุกศีล ยิ่งศีลใหญ่คนจะเยอะ เตียวนี้ไม่ใช่มีแต่ผู้สูงอายุ มีเด็ก พ่อบ้าน แม่บ้านก็ไปกันตลอด อยู่ที่จิตใจของคน ทำงานเหนื่อย บางทีอยากทำบุญบ้าง ในวันสำคัญ ๆ ไปวัดบ้างเพื่อจะทำให้จิตใจเราปล่อยวาง เป็นกิจกรรมเดือนหนึ่งอาจจะไปวัดสักครั้งหนึ่ง ก็ถือว่าไปเสริมสุขภาพตัวเอง ให้จิตใจปลงชะบั้ง ก็จะไม่เครียด”^{๑๕๔}

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ นายวิจิตร คำทูน, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ นายสมพงษ์ ศรีสุวรรณ, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีจะมีความสามารถเข้าร่วมทำกิจกรรมและประสงค์จะเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เพื่อเสริมพลังให้มีคุณค่า เป็นคุณประโยชน์ต่อสังคม การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมมีพฤติกรรมดีงามในความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ โดยตั้งอยู่ในวินัย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี และมีอาชีพสุจริต ไม่ใช่กบฏ วาจาและอาชีพในทางที่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อน เสียหายเวรภัย แต่ใช้เป็นเครื่องพัฒนาชีวิตของตน และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างสรรค์สังคม ส่งเสริมสันติสุขส่วนผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพา จะมีบุคคลในครอบครัวช่วยดูแล เช่นการพาไปร่วมประเพณีทางศาสนา ไปวัด ชุมชนจัดรถรับ-ส่งผู้สูงอายุไปโรงเรียนผู้สูงอายุ หรือให้บริการยามเจ็บป่วยส่งโรงพยาบาลพะเยา บริบทด้านระบบบริการสาธารณสุข และทีมหมอครอบครัวของโรงพยาบาลจะร่วมกันเยี่ยมบ้าน กิจกรรมพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุเป็นรูปแบบจิตอาสา เช่นวิทยากรในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทำให้ประหยัดงบประมาณ การปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้ผู้สูงอายุ โดยความร่วมมือของเครือข่าย ไม่ได้ใช้งบประมาณของราชการ วัสดุอุปกรณ์จากเครือข่ายพระสงฆ์ ฝีมือช่างต่าง ๆ มาจากชาวบ้านที่มีจิตอาสา

๔.๒.๓ การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ : ด้านจิตใจ

รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านจิตใจ เพื่อสร้างเสริมจิตใจให้มีสุขภาพดีเรียกเป็นคำเฉพาะว่า “จิตตภาวนา” ถ้าบุคคลได้รับการดูแลและพัฒนาจนมีจิตใจที่ดี มีสุขภาพที่สมบูรณ์มั่นคงแล้วเรียกว่า “ภาวิตจิตบุคคล” คือ บุคคลผู้มีจิตที่เจริญแล้ว การพักผ่อนอิริยาบถ การปฏิบัติทางด้านอารมณ์ การทำอารมณ์ให้จิตแจ่มใส เป็นการปฏิบัติทางใจเพื่อไม่ต้องป่วย คือการรับรู้และเข้าใจถึงธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงการดูแลจิตใจของผู้สูงอายุให้มีสุขภาพดีหรือมีภาวะที่เป็นสุข เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญมากประการหนึ่ง ในมิติทางจิตใจนี้จึงต้องเป็นการดูแลที่มุ่งสร้างเสริมจิตใจให้เกิดสภาวะจิต ๓ ลักษณะ คือ ๑) จิตมีคุณภาพ คือองอกงามด้วยคุณธรรม เช่นมีน้ำใจ เมตตา กรุณา เผื่อแผ่เอื้ออารี มีมุทิตา มีศรัทธา มีความเคารพ อ่อนโยน ซื่อสัตย์ กตัญญู เป็นต้น ๒) จิตมีสมรรถภาพ คือ มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง หมั่นขยันเพียรพยายาม กล้าหาญ อดทน รับผิดชอบ มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น ๓) จิตมีสุขภาพดี คือ มีจิตใจร่าเริง เบิกบาน สดชื่น เอิบอím โปร่งโล่ง ผ่องใส และสงบเป็นสุข

โดยทั่วไปมนุษย์ทุกคนจะดูแลใจของตนด้วยการอาศัยอามิส คือ หาเหยื่อล่อใจให้เพลิดเพลีน (สามีสุข) แต่สำหรับผู้เจริญรอยตามพระอริยะแล้ว จะเรียนรู้การภาวนาเพื่อให้ใจมีสุขภาพดี โดยเฉพาะผู้สูงอายุระยะท้ายนั้นหากจิตใจยังติดอยู่กับอามิสหรือวัตถุสิ่งของแล้ว ย่อมไม่สามารถตายอย่างสงบและเป็นสุขได้เพราะความตายคือการพลัดพรากจากวัตถุหรือบุคคลอันเป็นที่รักตลอดกาล ผู้สูงอายุที่มีจิตใจยึดติดกับสิ่งเหล่านี้จึงรู้สึกกลัวตาย กลัวการพลัดพราก มีจิตใจกังวล

เครียด คิดมาก เมื่อนั้นใจย่อมไม่สามารถสงบสุขได้ ส่วนบุคคลที่สามารถปล่อยวางวัตถุหรือบุคคลอันเป็นที่รักได้ มีความสุขจากความสงบเห็น รู้เท่าทันความจริงที่เกิด มีความสุขภายในจากความดีที่ตนได้เคยกระทำ เมื่อนั้นจิตใจของเขาย่อมสงบสุข สามารถยอมรับการพลัดพรากได้ ไม่รู้สึกกลัวตาย เขาย่อมตายอย่างสงบ

ผู้ดูแลผู้สูงอายุ กลุ่มหมอพยาบาลใช้หลักธรรมเบื้องต้นคือ อริยสัจ ๔ หรือสัญญา ๑๐ พูดเรื่องสังขาร หรืออนุสติ ๑๐ นี้ถึงความตาย บุญบารมี ผู้ที่เป็นญาติ ครอบครัว ใช้ธรรมพรหมวิหาร ๔ เพราะผู้ดูแลมีความเครียด ทั้งสภปรกทั้งรำคาญ ต้องมีเมตตาเป็นหลักพื้นฐาน มีกรุณาไม่ดูตายมูทิตาเป็นอย่างไร ทำเต็มที่แล้วก็อุเบกขา สำหรับธรรมชาติของผู้สูงอายุที่ป่วยใช้สัมผัส ๖ เป็นอิฏฐารมณ์เจ็บปวดแล้วก็หายไป นอกจากนี้มีศีล ๕ กุศลธรรมบท ๑๐ ไม่นิยมสวดรัตนสูตร นอกจากภาคกลางบ้านเรานิยมบทสวดธรรมจักร เอ่ยถึงมรรค ๘”^{๑๕๕} เน้นหลักในเรื่องการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีความสามัคคี สร้างความสามัคคีในครอบครัวของพ่อ แม่ ลูก ให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามาเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มบุคคล ๓ วัยเขาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ นี่แหละที่เราจะเน้นหลักการทางพระพุทธศาสนามาใช้ให้เป็นวิถีชีวิตประจำวันในครอบครัวให้ได้”^{๑๕๖}

“ไปวัดมีความสุข ซื่อตรง ไม่เบียดเบียนคนอื่นก็มีความสุขแล้วนะ มีจิตใจบริสุทธิ์ มีศีลธรรมไม่คิดมาก ไม่ฟุ้งซ่าน ทำให้สุขภาพดีเกี่ยวโยงกัน การทำบุญทำกุศล ส่วนมากผู้สูงอายุจะเข้าวัด ทุกศีล ยิ่งศีลใหญ่คนจะเยอะ เดี่ยวนี้ไม่ใช่มีแต่ผู้สูงอายุ มีเด็ก พ่อบ้าน แม่บ้านก็ไปกันตลอด คงไม่ใช่รูปแบบ แต่อยู่ที่จิตใจของคน ทำงานเหนื่อย บางทีอยากทำบุญบ้าง ในวันสำคัญ ๆ ไปวัดบ้างเพื่อจะทำให้จิตใจเราปล่อยวาง เป็นกิจกรรมเดือนหนึ่งอาจจะไปวัดสักครั้งหนึ่ง ก็ถือว่าไปเสริมสุขภาพตัวเอง ให้จิตใจปลงชะบ้าง ก็จะไม่เครียด”^{๑๕๗}

“ในหลักพระพุทธศาสนา ควรจะเริ่มผู้นำ ชุมชน หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นทางการ ที่มาด้วยหน้าที่หรือใจสมัครมา มีอยู่หนึ่งอย่างคือทุกคนมีธรรมะในตนเองแล้วมีหลักธรรมของความเป็นใจอาสา ใจกว้าง คือมีเมตตา มาทำแล้วมีความสุข เชื่อว่ามีสิ่งดี ๆ คำจุนเจือแล้วที่สำคัญต่อไปเด็กจะลดลง ผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้น การดูแลสุขภาพไม่ต้องไปเน้นในเรื่องเวชภัณฑ์ยานะ แต่

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ นางวินารี อุดุลเวชา, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ นางละม่อม ปีกังเวร, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ นายนาวิน บุญนุณ, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

เราใช้ด้วยการไปสร้างสุขให้ทั้งกายและใจจะดีกว่า ผู้สูงอายุที่มาเรียนที่โรงเรียนผู้สูงอายุเนี่ยน่าจะอายุยืน”^{๑๕๘}

สรุปได้ว่า รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีจะมีสุขภาพจิตดี จากความสามารถทางกาย เข้าร่วมทำกิจกรรมจิตอาสา บำเพ็ญประโยชน์ เป็นการเสริมพลังตนเองให้มีคุณค่า ส่วนผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพา จะมีบุคคลในครอบครัวช่วยดูแลสังคมมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้เกียรติ เคารพผู้สูงอายุ เช่น ไปขอคำแนะนำจากผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุเป็นที่ปรึกษา โดยเฉพาะศาสนพิธี ร่วมการวาทนบุญช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า ทำให้จิตใจของผู้สูงอายุไม่เครียด ไม่รู้สึกท้อถอยท้อทึง นอกจากนี้ถึงแม้โดยภาพรวมระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจะอยู่ในระดับกลางๆ เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ย แบบวัดคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่าอายุอาจจะจะเป็นปัจจัยผกผันกับคะแนนเฉลี่ยของคุณภาพชีวิตในผู้สูงอายุ กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เมื่ออายุมากขึ้นคะแนนเฉลี่ยของคุณภาพชีวิตน้อยลง ซึ่งในกลุ่มอายุ ๙๐ ปีขึ้นไป กลับมีผลคะแนนเฉลี่ยด้านจิตใจที่สูงขึ้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจที่ดีขึ้น และพบว่าระดับความเครียดของผู้ดูแลหลักอยู่ในระดับสูง ถึงแม้บริบทของระบบสาธารณสุขจะให้บริการทั้งเชิงรับและเชิงรุกแก่ผู้ดูแล การจัดอบรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุทั้งทางกายและด้านจิตก็ทாம்จึงควรช่วยเหลือพัฒนาผู้ดูแลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย

๔.๒.๔ การจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุ : ด้านปัญญา

รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านปัญญา เพื่อสร้างเสริมปัญญาให้มีสุขภาวะเรียกเป็นคำเฉพาะในทางพระพุทธศาสนาว่า “ปัญญาภาวนา” ถ้าบุคคลได้รับการดูแลและพัฒนาจนมีปัญญาที่ดี มีสุขภาวะที่สมบูรณ์มั่นคงแล้ว เรียกบุคคลเช่นนี้ว่า “ภาวิตปัญญาบุคคล” คือ บุคคลผู้มีปัญญาที่เจริญแล้ว การดูแลด้วยความเมตตากรุณาในมิติทางปัญญาของผู้สูงอายุ หมายถึง การดูแลหรือทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความคิดความเข้าใจ ให้รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา รู้จักจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญาบริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้เข้าใจเหตุปัจจัย มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง หรือตามที่มันเป็น ปราศจากอคติและแรงจูงใจแอบแฝง เป็นผู้ที่กิเลสครอบงำบัญชาไม่ได้ ให้ปัญญาเจริญพัฒนาจนรู้จักหยั่งเห็นความจริง เป็นอยู่ด้วยปัญญารู้เท่าทัน เห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ ลุถึงความบริสุทธิ์ปลอดพ้นจากกิเลสสิ้นเชิง มีจิตใจเป็นอิสระ สุขเกษม ไร้ทุกข์

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ นายชูวิทย์ เมฆราช, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

ปัญหาภาวนา พระพุทธเจ้าตรัสให้พิจารณาก่อน เพื่อรู้เท่าทันโทษภัยและคำนึงถึงคุณค่าของสิ่งบริโภคใช้สอย แท้จริงแล้ว ต่างก็เป็นเพียงธาตุว่างจากตัวตน ประกอบขึ้นด้วยเงื่อนไขแห่งธาตุปัจจัยเท่านั้น ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น พิจารณาสิ่งใช้สอยอย่างมีสติ พิจารณาคุณค่าที่แท้จริงพระพุทธเจ้าทรงให้พิจารณา “โดยแยบคาย แล้วใช้สอยจิรวรเพียงเพื่อป้องกันความหนาว ความร้อนเหลือบ ยุง ลม แดดและสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อปกปิดอวัยวะที่เกิดความละอาย

รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้สูงอายุ ตามหลักพระพุทธศาสนาเรียกว่า “วิปัสสนา” คือ ปัญญาที่กำหนดรู้สังขารว่า ไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตาเรียกอีกอย่างว่า “วิปัสสนาภาวนา” หรือ “วิปัสสนากรรมฐาน” ดังที่ อรรถกถาอากังสุตโร กล่าวไว้ว่า “ควรบำเพ็ญอิทธิปัญญาสิกขาด้วยวิปัสสนากัมมัญฐาน” วิธีการปฏิบัติเพื่อสร้างปัญญาจะต้องประกอบด้วยขั้นตอนหรือกระบวนการที่สำคัญ ๓ ประการ ดังนี้

๑) สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการฟัง หรือการศึกษาเกี่ยวกับโรคและชีวิตตนเองให้เข้าใจอย่างแท้จริงและตามความเป็นจริง

๒) จินตามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิด นำสิ่งที่ได้ฟัง ได้ศึกษามานั้นมาคิดพิจารณา วิเคราะห์ทบทวนจนเข้าใจอย่างชัดเจน (โยนิโสมนสิการ) มีพลังและกำลังใจในการดูแลตนเองอย่างมุ่งมั่น

๓) ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการอบรม ปฏิบัติบำเพ็ญ

จะเห็นว่า สภาวะธรรมที่นำมาพิจารณาหรือฝึกอบรมให้เกิดปัญญานั้นมีจำนวนมาก เช่น ชั้นที่ ๕ อายุขณะ ๑๒ เป็นต้น เมื่อพิจารณาโดยเนื้อหาได้แก่ ชีวิตใน ๒ ส่วนด้วยกัน คือรูปหรือร่างกาย และนามหรือจิตใจนั่นเอง กล่าวโดยสรุป คือ การพิจารณาสภาวะธรรมของร่างกายและจิตใจตามความเป็นจริงโดยยกขึ้นสู่สามัญลักษณะว่า เป็นอนิจจัง คือ ความไม่เที่ยง มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา เป็นทุกข์ คือ เป็นสภาวะที่ทนได้ยาก ปิ๋วคั่นอยู่เป็นนิจ และเป็นอนัตตา คือ เป็นสภาพหาตัวตนมิได้ อย่างนี้จัดเป็น “วิปัสสนากัมมัญฐาน”

การจัดการสุขภาพด้วยความเมตตา ในมิติแห่งชีวิตทั้ง ๔ คือ กาย ศีลหรือสังคม จิตใจและปัญญา สำหรับผู้สูงอายุทุกมิติจะต้องได้รับการดูแลเป็นแบบองค์รวม ขึ้นกับบริบทความสามารถของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม ดังกรณีของนกุลปีตาคหบดี โรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนอยู่เสมอได้รับทุกขเวทนาอย่างหนักเกิดความทุกข์ใจ พระพุทธองค์จึงแสดงธรรมโปรดแก่คหบดีผู้สูงวัย ว่า “ถึงแม้ว่ากายจะกระสับกระส่ายอยู่ก็ตาม แต่จิตจักไม่กระสับกระส่ายตามไปด้วย” ครั้นเมื่อคหบดีผู้สูงวัยท่านนั้น ได้ฟังอมตะธรรมนั้นแล้วก็เกิดความยินดี มีอินทรีย์ผ่องใส และสีหน้าบริสุทธิ์ผุดผ่องขึ้นมาทันที สามารถเชื่อมโยงการจัดการสุขภาพแบบองค์รวม ครอบคลุม ๔ มิติ คือ

๑) มิติทางกาย – กายภาวนา ทรงให้พิจารณา रूपเป็นของไม่เที่ยง ไม่ควรยึดมั่น อាកารเจ็บป่วยทางกายก็สามารถทุเลา

๒) มิติทางสังคม – ศิลภาวนา พระพุทธเจ้าทรงโปรดแสดงธรรมแก่คหบดีผู้สูงวัย ว่า “ถึงแม้ว่ากายจะกระสับกระส่ายอยู่ก็ตาม แต่จิตจักไม่กระสับกระส่ายตามไปด้วย”

๓) มิติทางจิตใจ – จิตตภาวนา จิตใจไม่ฟุ้งซ่าน ผ่อนคลาย เบาสบาย

๔) มิติทางปัญญา – ปัญญาภาวนา เมื่อจิตใจไม่ฟุ้งซ่าน ผ่อนคลายเบาสบาย ควบคุมสติได้ และพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม นกุลปิตาคหบดี ฟังอมตะธรรม แล้วก็เกิดความยินดี มีอินทรีย์ผ่องใส และสีหน้าบริสุทธิ์ผุดผ่องขึ้นมากทันที หายป่วยฉับพลันพระพุทธเจ้าจึงทรงเป็นแบบอย่างในความกตัญญูทเวที บุตรพี่กระทำต่อบิดา ดังกรณีที่ทรงบริหารลพบุรีพระเจ้าสุทโธทนะ พุทธบิดาด้วยโรคชรา เกิดทุกขเวทนาอย่างแรงกล้าจากความเจ็บปวด แล้วทรงแสดงธรรมโปรด จนพระเจ้าสุทโธทนะสามารถบรรลุธรรมก่อนสิ้นพระชนม์ สามารถเชื่อมโยงการจัดการสุขภาพแบบองค์รวม ครอบคลุม ๔ มิติ คือ

(๑) มิติทางกาย – กายภาวนา ทรงบำเพ็ญปิตุภูมิธรรม ถวายการพยาบาลตามพุทธวิสัย ทรงเช็ดพระพักตร์พระบิดาด้วยน้ำที่พระสารีบุตรนำมาถวาย

(๒) มิติทางสังคม – ศิลภาวนา พระเจ้าสุทโธทนะ ทรงแวดล้อมท่ามกลางหมู่พระญาติที่เป็นพระอรหันต์ พระพุทธเจ้าทรงเสด็จพร้อมด้วยพระสาวกเป็นอันมาก โดยมีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประธานหลักให้การดูแลด้วยพระองค์เอง ในสังคมไทยประเพณีนิยมผู้สูงอายุใกล้จะเสียชีวิตมักจะขอกลับไปเสียชีวิตที่บ้าน ท่ามกลางเครือญาติ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความเกื้อกูลเห็นอกเห็นใจกันระหว่างผู้ป่วยกับญาติมิตร ในฐานะเป็น บิดา มารดา บุตรธิดา สามีภรรยา เป็นต้น

(๓) มิติทางจิตใจ – จิตตภาวนา การที่พระพุทธเจ้าพร้อมพระญาติทรงเอาใจใส่และช่วยเช็ดตัวให้ ย่อมมีผลต่อจิตใจของพระเจ้าสุทโธทนะ

(๔) มิติทางปัญญา – ปัญญาภาวนา เมื่อจิตใจไม่ฟุ้งซ่าน ผ่อนคลายเบาสบาย ควบคุมสติได้ และพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม พระเจ้าสุทโธทนะทรงพิจารณาตามพระธรรมก็เกิดปัญญา รู้เห็นตามความเป็นจริง ต่อมามรณภาพพร้อมกับการบรรลุพระอรหันต์ ด้วยอนุภาทิเสส นิพพาน การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของผู้สูงอายุ ด้านปัญญา ตำบลเมืองเก่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวว่า “ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งมาวัดเป็นประจำ ทางพระควรจะพูดคุยธรรม ใช้ธรรมะบททั่วไป เรื่องไตรลักษณ์ ท่านทั้งหลายมีอายุแล้ว เวลาเหลือน้อย ถ้าเป็นตวันก็ป่วยแล้ว มีอะไรก็ทำ ๆ ไป เน้นบั้นปลายชีวิตเกิดเบื้องต้น มีความยุ่งยากในท่ามกลาง มีการเสื่อมสลายไปในที่สุด ชาวบ้านมีปัญหาป่วยหนักใกล้จะตาย นึกถึงธรรมมหาวิบาก ถ้าดีขึ้นก็หายป่วย ถ้าไม่ดีขึ้น หนักก็จะตายไปโพชนงค์ เป็นบทสวดต่ออายุ ผู้ดูแลผู้สูงอายุ กลุ่มหมอพยาบาลใช้หลักธรรมเบื้องต้นคือ อริยสัจ ๔ หรือสัจจะ ๑๐ พูดเรื่องสังขาร

หรืออนุสติ ๑๐ นึกถึงความตาย บุญบารมี ผู้ที่เป็นญาติ ครอบครัวใช้ธรรมพรหมวิหาร ๔ เพราะผู้ดูแล มีความเครียด ทั้งสภปรกทั้งรำคาญ ต้องมีเมตตาเป็นหลักพื้นฐานมีกรุณาไม่ดูตายมูทิตาเป็นอย่างไร ทำเต็มที่แล้วก็อุเบกขา สำหรับธรรมะของผู้สูงอายุที่ป่วยใช้สัมผัส ๖ เป็นอิฏฐารมณณ์ เจ็บปวดแล้วก็หายไป นอกจากนี้มีศีล ๕ กุศลธรรมบท ๑๐ ไม่นิยมสวดรัตนสูตรนอกจากภาคกลาง บ้านเรานิยมบท สวดธรรมจักร เย่ถึงมรรค ๘”^{๑๕๙}

“การไปเยี่ยมบ้านทุกหลัง ต้องใช้หลักเข้าถึง อารมณณ์ จิตใจของผู้สูงอายุ ต้องได้รับการฝึก การเข้าถึงการเจ็บป่วย โดยถือศีล ไปปฏิบัติธรรมนอกจากโปรแกรมของทางสาธารณสุข ไปฝึกเพิ่มที่ วัดบ้าง ใช้หลักธรรมะ ช่วยให้จิตใจมีเมตตาอ่อนโยน พออ่อนโยนแล้วการพูดการเข้าถึงอารมณณ์ของผู้สูงอายุ ผู้ป่วยได้ลึกกว่า สังเกตจากตัวเอง ตอนแรกที่ตนเองยังไม่ได้ฝึกปฏิบัติธรรม และได้อบรมด้าน จิตวิทยา นำไปใช้ในในกลุ่มผู้สูงอายุได้ เพราะใช้ทั้งหลักพุทธศาสนาและหลักจิตวิทยา ซึ่งหลักทาง พระพุทธศาสนาเป็นหลักทางวิทยาศาสตร์ตะวันตกอยู่แล้ว พิสูจน์ได้ทางตะวันตก ซึ่งพวกเราจะ ได้เปรียบกว่าเป็นชาวพุทธศาสนาจิตใจจะมีความละเอียดกว่า เมื่อก่อนก็เข้าถึงได้ในระดับหนึ่ง พอมา ช่วงหลังดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองหรือระยะสุดท้ายจะต้องให้ศาสตร์หรือเทคนิคที่มากกว่านั้น พอได้มาเรียนเพิ่มที่วัด มีทีมทางแพทย์และพุทธศาสนามาเชื่อมกัน ทำให้เข้าถึงความเจ็บปวดอารมณณ์ ความรู้สึก ความต้องการเยอะกว่าที่ไม่ปฏิบัติธรรม และจะมีความมั่นใจในการปฏิบัติมาก เจ้าหน้าที่ สาธารณสุขมีความเป็นธรรมชาติในการดูแลอยู่แล้ว หากได้ปฏิบัติธรรมก็จะเพิ่มความมั่นใจ ไม่ว่าจะเคส (case) จะมีอาการอย่างไร ก็สามารถให้การช่วยเหลือได้อย่างมั่นใจ ระบบทีมงานของเรามีการส่งต่อ ผู้ป่วย สำคัญที่สุดนอกจากที่เรามองค้ความรู้ว่าผู้สูงอายุมีความเสื่อมแต่เรารับรู้ถึงจิตใจ คือการรับรู้ อารมณณ์ ความรู้สึกไม่ใช่เป็นเชิงวิทยาศาสตร์การแพทย์ แต่เป็นการรับรู้ พุดจาที่เข้าถึงเมื่อไปพูดกับ ผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุจะภูมิใจ จะดูแลผู้สูงอายุได้มากขึ้น ทั้งร่างกายและจิตใจ เตรียมไว้ให้ผู้สูงอายุเพราะ เขาเหงา นอกจากจะดูแลผู้ป่วยแล้วต้องดูแลญาติด้วย”^{๑๖๐}

สรุปได้ว่า รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนว พระพุทธศาสนา พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี จะมีสุขภาพทางปัญญาดีตามไปด้วย จากความสามารถ ทางกาย ทางสังคม ทางจิตดี มีโอกาสพัฒนาด้านจิตใจ หมั่นทำบุญ ปฏิบัติธรรม ช่วยให้มีความเข้าใจ ในการใช้ชีวิตที่ไม่ประมาท ส่วนผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพา จะมีบุคคลในครอบครัวช่วยดูแล ตามคติ ความเชื่อในหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา การเลี้ยงดูบุพการี เป็นสิ่งที่ดี สังคมให้ความเอ็นดู

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ นางสุพัต บ่วงสีมา, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ นายวนิช สุระแสง, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยเฉพาะครอบครัวที่มีความกตัญญูกตเวที นอกจากนี้ ชาวพุทธยังมีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมเชื่อเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ หมั่นทาความดี โดยการทาบุญ รักษาศีล ไหว้พระ สวดมนต์ ปฏิบัติธรรมอยู่เป็นประจำ จะช่วยให้เกิดปัญญาในการเข้าใจความเป็นจริงของชีวิต การปล่อยวาง มีความสุข

๔.๒.๕ วิเคราะห์การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาด้วยวิธีพุทธบูรณาการ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยวิธีพุทธบูรณาการ มีส่วนสำคัญให้เกิดความสมดุลทั้งด้านร่างกายและจิตใจ หลักของพระพุทธศาสนา มีคำสอนที่มุ่งเน้น ในด้านจิตใจเป็นพิเศษมากกว่า ในบรรดาทรัพย์สมบัติทั้งหลายในโลกนี้ พระพุทธองค์ ได้ทรงวางหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต บนหลักการเดียวกันกับการพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์นั่นเอง หลักแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยวิธีพุทธบูรณาการ มีวัตถุประสงค์ เป็นกิจกรรม เพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาด้วยวิธีพุทธบูรณาการสู่การดำเนินชีวิตที่ดีงาม มีความสุข ในช่วงปี

ปลายชีวิต การดูแลสุขภาพได้เปลี่ยนไป จากที่เคยให้ความสำคัญเฉพาะร่างกายเท่านั้น มาเริ่มให้ความสำคัญกับจิตใจด้วยเพราะจิตเป็นต้นกำเนิดของการประทุติติหรือชั่ว ในทางพระพุทธศาสนาความเป็นไปการแสดงออกของมนุษย์ทั้งกาย วาจา ใจ โดยเจตนา เป็นกายกรรม วจีกรรม และมนกรรม หรือใจสำคัญที่สุด ใจนั้นเป็นผู้บงการพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคล การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการฝึกให้จิตใจสงบ ผู้สูงอายุเมื่อได้รับการอบรมทางใจให้ถูกวิธีจะสามารถพัฒนาใจได้ สมดังคำกล่าวที่ว่า ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว และทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างการดูแลสุขภาพร่างกาย และการดูแลสุขภาพจิตใจ ผู้สูงอายุเป็นวัยแห่งความเสื่อมถอย ภาวะที่ปลอดภัย เป็นสุข เป็นภาวะที่สมบูรณ์ ผลจากการจัดกิจกรรม การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยวิธีพุทธบูรณาการ การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาด้วยวิธีพุทธบูรณาการ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

๑. ผลด้านกาย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยวิธีพุทธบูรณาการ ในด้านการพัฒนากาย คือ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ในทางที่เกื้อกูลและได้ผลดี โดยรู้จักวิธีการดำเนินชีวิตให้อยู่ดีมีสุข ปฏิบัติตน อย่างมีสติ ตามหลักปฏิรูปเทสวาสะ คือ การอยู่ในถิ่นที่ดี ผลด้านกายกิจกรรมของผู้สูงอายุ ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลาปาง เป็นสถานที่ ที่มีความเหมาะสม การเดินทางมาร่วมกิจกรรมของสมาชิกที่เป็นผู้สูงอายุ มีความสะดวก บริเวณภายในห้องประชุมที่ใช้ทำกิจกรรม กว้างขวาง สามารถรองรับสมาชิกได้เป็นจำนวนมาก การร่วมทำกิจกรรม ในการออกกำลังกายของสมาชิกผู้สูงอายุ เพื่อความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย และ

เป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุไม่ควรมองข้าม การรู้จักใช้อินทรีย์ (ร่างกาย) เช่น ตา หู จมูก ฟัง เป็นต้น อย่างมีสติ คือ เลือกว่าจะดูเป็น ฟังเป็น ให้ได้ปัญญา กินใช้ด้วยปัญญา เสพบริโภคปัจจัย ๔ และสิ่งของเครื่องใช้อย่างฉลาด ไม่ลุ่มหลงหรือมัวเมา ไม่ประมาทขาดสติ ความเป็นอยู่อย่างมีสติ ไม่เลินเล่อเปลืองสติ มีความระมัดระวัง รอบคอบไม่กระทำเหตุที่จะเกิดความผิดพลาด ความไม่ประมาทใน ๔ สถาน คือ ในการละกายทุจริต ประพฤติกายสุจริต ในการละวจีทุจริต ประพฤติวจีสุจริต ในการละมโนทุจริต ประพฤติมโนสุจริต และในการละมิถาภิภูฏฐิ ประพฤติสัมมาทิฏฐิ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ จะส่งผลให้ผู้สูงอายุ มีสุขภาพแข็งแรง ปัจจัยด้านกายภาวนา มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุ ด้านหนึ่งที่สามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อชีวิตที่ดีงามของคุณภาพชีวิต ที่มีผลต่อการดำรงชีวิต เมื่อผู้สูงอายุมีสุขภาพกายที่แข็งแรง ท่านสามารถนำประสบการณ์ในการทำงาน ความรู้ความสามารถ มาช่วยทำประโยชน์ให้สังคมได้อย่างเต็มที่ ต่อไป

๒. ผลด้านศีล

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยวิธีพุทธบูรณาการ ในด้านการพัฒนาศีล คือ การมีพฤติกรรมที่ดีงามในความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ โดยตั้งอยู่ในวินัย ตามหลักสัปปริสสังเสวะ คือ การสมาคมกับสัตบุรุษ ผลด้านศีล กิจกรรมของผู้สูงอายุ ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง เป็นการพัฒนาด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคม คือ สมาคมกับสัตบุรุษ การดำเนินชีวิตร่วมกับสังคม โดยยึดหลักธรรม เจริญศีล หรือ ศีลภาวนา การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อม ความประพฤติดีงาม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขย่อมเกิดขึ้นกับตน ดังองค์ประกอบคุณภาพชีวิตตาม หลักพระพุทธศาสนา คือ การที่ผู้สูงอายุรักษาศีล ประพฤติธรรม เป็นความประพฤติที่ดีงาม สุจริตกาย วาจาและใจ เช่น การรักษาศีล ๕ เป็นต้น

สาระสำคัญของศีล อยู่ที่เจตนา ได้แก่ การไม่คิดล่วงละเมิด การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การสำรวมระวัง ที่ช่วยส่งเสริมแก้ไข ให้ผู้สูงอายุสามารถควบคุมชีวิต ด้วยการแสดงออกทางกาย ทางวาจา ย่อมก่อให้เกิดความเมตตารักใคร่ต่อกัน อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดีและทำให้รู้จักคุณค่าของความเป็นมนุษย์และสามารถเลือกดำเนินชีวิตไปในทางที่ชอบ มีความระมัดระวัง รู้จักยั้งคิดพิจารณา เห็นบาปบุญคุณ และโทษในสิ่งต่าง ๆ

๓. ผลด้านจิต

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยวิธีพุทธบูรณาการ ในด้านการพัฒนาจิต คือ การทำจิตให้เจริญองงามขึ้นในคุณธรรม ความดีงาม ความเข้มแข็งมั่นคง คือ การตั้งตนไว้ชอบ ผลด้านจิต กิจกรรมของผู้สูงอายุ ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง มุ่งเน้นในความรู้สึกรู้สึกหรือการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ หากไม่ได้มีการเตรียมตัวเตรียมใจไว้ก่อน อาจมีการรู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหัน อาจส่งผลเสียต่อสภาพร่างกายได้ ความ

ต้องการด้านจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุ มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าด้านร่างกาย การรักษาศีล เป็นการทำจิตให้เจริญองงาม ดึงาม เข้มแข็ง ให้ผู้สูงอายุมีความสุข เบิกบานการที่ผู้สูงอายุจะสุขใจได้ ต้องเริ่มที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ก่อน หลังจากนั้นศรัทธาจะช่วยให้ผู้สูงอายุเจริญเมตตาและปฏิบัติธรรม ตามหลักพระพุทธศาสนา ทำจิตใจให้ผ่องใสและสงบ ถือว่าเป็นการบริหารจิต ให้อาหารจิต เพื่อให้จิตเป็นสุข มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต จะได้สั่งการให้กายสบายขึ้น เพื่อช่วยส่งเสริม พัฒนาให้การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข สันติ เกิดความเคารพต่อตนเองและผู้อื่นรู้จัก เข้ากับผู้อื่นได้ดี ปรับตัวและวางตัวได้เหมาะสม ช่วยปกป้องดูแลทรัพย์สินของกันและกัน ไม่เบียดเบียนกัน ถ้าขาดศีล จะส่งผลมาที่จิต แล้วสังคมนั้นๆ ย่อมหาความสงบสุขไม่ได้

๔. ผลด้านปัญญา

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยวิธีพุทธบูรณาการ ในด้านการพัฒนาปัญญา คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา เพื่อก่อให้เกิดความรู้ ความคิด ให้เข้าใจกับปัญหาสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยปัญญา คือ ความเป็นผู้ได้ทาความดีไว้ก่อนแล้ว ผลด้านปัญญากิจกรรมของผู้สูงอายุ มุ่งเน้นเพื่อให้ผู้สูงอายุปฏิบัติตามหลักการของพระพุทธศาสนา ให้เป็นไปเพื่อความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม เมื่อจิตได้รับการพัฒนาแล้ว ย่อมส่งผลให้เอื้อต่อการพัฒนาปัญญา เพราะปัญญา สามารถช่วยให้บุคคลสามารถพิจารณาทุกสิ่งตามความเป็นจริง เกิดความเข้าใจและแก้ปัญหาได้ การพัฒนาด้านปัญญา หรือปัญญาพัฒนา คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา เพื่อสร้างความรู้ ความคิด ความเข้าใจให้รู้จักคิด พิจารณา แก้ปัญหา ด้วยปัญญา มีจิตที่เป็นสุข ไร้ทุกข์ หากผู้สูงอายุได้ฝึกฝน ปฏิบัติธรรม ปัญญาภาวนา หรือ การพัฒนาปัญญาเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ ลุถึงความบริสุทธิ์ปลอดพ้นจากกิเลสสิ้นเชิง มีจิตใจเป็นอิสระสุขเกษมไร้ทุกข์ สำหรับผู้สูงอายุเมื่อได้ปฏิบัติตามหลักธรรม จะช่วยส่งเสริมพัฒนาขัดเกลาจิตใจ จากภายนอกเข้าสู่ภายในจิตใจ ในการฝึกฝนที่เริ่มต้นจากขั้น ศีล ที่ถือว่าเป็นฐาน ที่สามารถฝึกจนถึงขั้น จิต ที่เรียกว่า สมาธิ จนเกิดผลที่เรียกว่า ปัญญา การมีปัญญาเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเหตุผล ถูกผิด คุณโทษ ถือว่าเป็นอริยทรัพย์ เป็นทรัพย์อันประเสริฐอยู่ภายในจิตใจ มีค่าสูงกว่าทรัพย์ภายนอก ผู้ใดแย่งชิงไม่ได้ ไม่สูญหายไปด้วยภัยอันตรายใดๆ ทำให้ไม่ยากจนและเป็นทุนสร้างทรัพย์สมบัติภายนอก เกิดจากการปฏิบัติบาเพ็ญ เกิดจากการฝึกฝน หรือปัญญาเกิดจากการฝึกลงมือปฏิบัติ ทำให้เกิดความสงบสุขด้านจิตใจ ที่สามารถส่งผลการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้การดำเนินชีวิตบรรลุเป้าหมาย คือ มีจิตที่สงบ อยู่อย่างเข้าใจความจริง และอยู่กับความจริงได้อย่างมีความสุข การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยวิธีพุทธบูรณาการ หมายถึง การฝึกและพัฒนาตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญ หรือเป็นการคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น ในการพัฒนาด้านให้พ้นจากความเป็นทุกข์ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ กิจกรรมของผู้สูงอายุ การพัฒนา

รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธ-ศาสนา เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้วยวิธีพุทธบูรณาการ ในการดูแลสุขภาพส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยวิธีพุทธบูรณาการ ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา สามารถวัดผลได้ในการดำเนินชีวิตโดยได้เชื่อมโยงคำสำคัญ ๔ คำ ที่พบในพระไตรปิฎก คือ กายภาวนา, ศีล ภาวนา, จิต ภาวนา, และปัญญาภาวนาเพื่อผู้สูงอายุสามารถนำมาประพฤติปฏิบัติ ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง ให้เป็นแนวทางนำมาฝึกฝนตามหลักการ รู้จักวิธีการคุ้มครองรักษาอินทรีย์ (ร่างกาย) รู้จักการประมาณในการบริโภค ปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลที่เป็นเบื้องต้น สังสมเพิ่มพูนบำเพ็ญความเพียรเพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตทางพระพุทธศาสนาที่มี ๔ ด้าน คือ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิตและการพัฒนาปัญญา ให้เป็นผู้มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามหลักคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา สามารถทำให้การพัฒนาในรูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ได้ทำกิจกรรมร่วมกันในสังคมด้วยความสามัคคี พร้อมเพรียงกันช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันทำให้ผู้สูงอายุได้พบความสุข ความเจริญ ในช่วงบั้นปลายของชีวิต ให้ปราศจากโทษสามารถดำรงชีวิตให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคมไว้ได้มากที่สุดทางหนึ่ง เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ทาดนให้เป็นภาระต่อครอบครัว และสังคม การป้องกันดูแลและรักษาส่งเสริมสุขภาพของตน เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ถ้าต้องการมีสุขภาพที่แข็งแรง สมบูรณ์จำเป็นต้องทำกิจกรรมหลายๆ อย่างประกอบกันอย่างสม่ำเสมอ คือ เมื่อได้รับความรู้แล้ว จะต้องนำไปใช้ด้วยความตั้งใจ แต่สิ่งสำคัญคือต้องลงมือปฏิบัติตามด้วย ทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเป็นอยู่อย่างปลอดภัย ไร้ความทุกข์มีความสุข จิตใจผ่องใส ปรับตัวให้เข้ากับความเป็นจริงของโลกปัจจุบัน มองโลกในด้านดี ดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข สามารถมีชีวิตที่ยืนยาว ตามกรอบผลสัมฤทธิ์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยวิธีพุทธบูรณาการ

ผลการวิเคราะห์ การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาสู่การดำเนินชีวิตที่ดีงาม มีความสุขในช่วงบั้นปลายชีวิต การดูแลสุขภาพได้เปลี่ยนไป จากที่เคยให้ความสำคัญเฉพาะร่างกายเท่านั้น มาเริ่มให้ความสำคัญกับจิตใจด้วย เพราะจิตเป็นต้นกำเนิดของการประพฤติดีหรือชั่ว ผู้วิจัยมีข้อสรุปตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักภาวนา ๔ อันเกิดจากการอบรมไตรสิกขา ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาในสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น การพัฒนาวัตถุ การพัฒนาสังคม การพัฒนาในกิจกรรมต่างๆ จะใช้คำว่าพัฒนาแต่การพัฒนาชีวิต หรือพัฒนาคน พัฒนามนุษย์ ใช้คำว่า ภาวนา ในทางพระพุทธศาสนา ได้แสดงภาวนา หรือ การพัฒนาชีวิตไว้ ๔ อย่าง ด้วยกัน คือ

๑) การพัฒนาพฤติกรรมทางกาย เพื่อความเจริญ ตรงกับหลักของพระพุทธศาสนาว่ากาย ภาวนา แปลว่า การทำกายให้เจริญ หรือ การพัฒนากาย

๒) ศิลภาวนา คือ การพัฒนาศีล ที่มีความหมายว่า ศีลนั้นเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ในสังคม ความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ทางสังคม การรู้จักเสียสละเพื่อสังคมส่วนรวม การปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ การเป็นผู้มีน้ำใจ ไม่โกงหกหลอกลวง

๓) จิตภาวนา คือ การพัฒนาจิต หรือการทำจิตให้เจริญความรู้สึกทางด้านอารมณ์มีความมั่นคง มีความตั้งใจ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ การงาน ด้วยจิตใจที่มีสุขภาพดี

๔) ปัญญาภาวนา คือ การทำปัญญาให้เจริญงอกงาม หรือพัฒนาปัญญาการมีความสามารถ ที่สร้างสรรค์ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีความสามารถที่รู้เท่าทันความเป็นจริงของชีวิตและของโลก รู้จักบาป บุญ คุณโทษ

การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาตามหลักธรรมจักร ๔ และภาวนา ๔ ทำให้ปรากฏผล คือ

๑) ภาวิตกาย หรือมีกายที่เจริญแล้ว คือได้ฝึกอบรมพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ หรือทางกายภาพ โดยรู้จักอยู่ดีมีสุขอย่างเกื้อกูลกับสิ่งสรรค์และธรรมชาติ เฉพาะให้การรับรู้ทางอินทรีย์ ๕ การดู การฟังเป็นไปด้วยสติเพื่อปัญญา การใช้สอยเสพบริโภคเป็นไปอย่างพอดี ที่ได้คุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์จริง ไม่ให้ถูกบาปอกุศลครอบงำ แต่หนุนให้กุศลธรรมงอกงาม ทำให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจตามความเป็นจริง

๒) ภาวิตศีล คือผู้ได้เจริญศีล หรือมีศีลที่พัฒนาแล้ว คือได้พัฒนาความประพฤติ มีพฤติกรรมดีงามในความสัมพันธ์ทางสังคม โดยตั้งอยู่ในระเบียบวินัยอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี ไม่ใช้กายวาจาและอาชีพในทางที่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายต่อผู้อื่น แต่ใช้เป็นเครื่องพัฒนาชีวิตตน และช่วยเหลือเกื้อกูลกันสร้างสรรค์สังคมทำให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม

๓) ภาวิตจิต คือจิตมีการพัฒนาแล้ว คือได้ฝึกฝน อบรมพัฒนาจิตให้สดใส เบิกบานร่าเริง ผ่องใส เป็นสุขเจริญงอกงามด้วยคุณธรรม เช่น มีน้ำใจเมตตา กรุณา ศรัทธากตัญญูกตเวทิตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ขยันหมั่นเพียร เข้มแข็งอดทน มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น

๔) ภาวิตปัญญา คือผู้ได้เจริญปัญญา หรือมีปัญญาที่พัฒนาแล้ว คือได้ฝึกฝนอบรมพัฒนาปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลาย ทำให้เกิดปัญญาเข้าใจความจริงของชีวิตตามสภาวะ ใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาละดับทุกชั้นได้ปลดปล่อยตนให้บริสุทธิ์ปลอดพ้นจากกิเลส มีชีวิตเป็นอยู่ด้วยปัญญา โดยมีจิตใจเป็นอิสระ มีความสุขเกษมไร้ความทุกข์

๔.๓ การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์

การวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค การจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) เพื่อพัฒนาการเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ๓) เพื่อเสนอวิธีเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งในบทนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่กรณีศึกษา ๘ พื้นที่ ได้แก่ ๑. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก ๒. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดัว อำเภอหล่มสัก ๓. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรคตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก ๔. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบุงคล้า อำเภอหล่มสัก ๕. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า ๖. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก ๗. โรงเรียนผู้สูงอายุพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวายอำเภอหล่มสัก ๘. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลูด อำเภอหล่มสัก และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ และนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

๔.๓.๑ ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของโรงเรียนผู้สูงอายุ ๘ แห่งในจังหวัดเพชรบูรณ์

๑) โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก ตั้งอยู่ที่วัดศรีบุญเรือง ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์มี นายจिरพงษ์ รักษาบุญ ข้าราชการบำนาญ เป็นครูใหญ่ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุ ๕๐ คน แบ่งเป็น ชาย ๑๕ คน หญิง ๓๕ คน

ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์นายจिरพงษ์ รักษาบุญ^{๑๖๑} ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่และตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสักเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ นายจिरพงษ์ รักษาบุญ, ข้าราชการบำนาญ, ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

๑. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการด้านร่างกาย

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการทางด้านร่างกาย ซึ่งนักเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองหล่มสัก นั้นปัญหาด้านสุขภาพร่างกายที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่พบ คือ การขาดการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากอาจจะไม่อายุและกำลังของคนแก่ชรา เป็นเหตุให้เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพะทางร่างกาย และโรคภัยไข้เจ็บตามมาอย่างมากมาย เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคข้อเข่าเสื่อม และโรคไตวาย อันเป็นเหตุให้เกิดโรคสะสม และนำไปสู่ปัญหาในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุด้วย ขณะเดียวกัน หลังจากทานอาหารแล้ว หากมีการเคลื่อนไหวร่างกาย โดยการเดิน หรือมีการเปลี่ยนอิริยาบถบ่อย ๆ ก็เป็นทางออกอีกวิธีหนึ่ง ที่จะเป็นการเผาผลาญไขมัน หรือเป็นการย่อยอาหารได้^{๑๖๒}

๒. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการด้านจิตใจ

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการทางด้านจิตใจ ผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก ยังคงมีปัญหาทางด้านจิตใจเนื่องจากบางคนมีภาระหน้าที่ในการปฏิบัติค่อนข้างมากพอสมควร ส่งผลให้เกิดความวิตกกังวล เกิดความเครียดเรื่องงาน เรื่องครอบครัวไปทำงานต่างจังหวัด ทำให้ผู้สูงอายุขาดการคำนึงถึงการดูแลสุขภาพของตนเอง เพราะปัญหาสุขภาพส่วนมากนอกจากเกิดจากการรับประทานอาหารไม่ถูกหลักโภชนาการ และจากการที่เราทำงานหนักเกินไป อารมณ์เครียดจนเกินไป พักผ่อนไม่เพียงพอ ถ้ามีพฤติกรรมเหล่านี้ติดต่อกันนาน ๆ ก็จะทำให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพได้เช่นเดียวกัน^{๑๖๓}

๓. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการด้านสังคมและการเป็นอยู่

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการทางด้านสังคมและการเป็นอยู่ผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก ปัญหาด้านสังคมและการเป็นอยู่ส่วนมากผู้สูงอายุจะอยู่ตามลำพัง ส่วนลูก ๆ จะออกไปทำงานต่างจังหวัด และรับราชการต่างจังหวัด จึงทำให้การเป็นอยู่ของผู้สูงอายุจะเป็นคิดมาก

๔. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการด้านเศรษฐกิจและรายได้

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการด้านเศรษฐกิจและรายได้ โรงเรียนผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองหล่มสักที่มีผลต่อสุขภาพของผู้สูงอายุภาพรวม ได้แก่ ส่วนมากที่เข้ามาในโรงเรียนผู้สูงอายุบางท่านเป็น

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ นางพวงมณี พวงคำ, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ นางละมัย สาดา, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

ข้าราชการบำนาญ บางท่านประกอบอาชีพส่วนตัว จึงทำให้มีรายได้ที่แตกต่างกันออกไป มีกิจกรรม บางครั้งคนมีก็ช่วยเหลือคนไม่มี^{๑๖๔}

๒) โรงเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอหล่มสัก

โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอหล่มสัก ตั้งอยู่ที่วัดศรีภูมิบ้านดิว ตำบลบ้านดิว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีนางเกษแก้ว น้อยละมุด ข้าราชการบำนาญ เป็นครูใหญ่ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุ ๕๕ คน เป็นหญิง ๓๕ คน ชาย ๒๒ คน

ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์นางเกษแก้ว น้อยละมุด^{๑๖๕} ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่และตัวแทนนักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอหล่มสัก เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

๑. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการด้านพฤติกรรมกรกิน

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการทางด้านโภชนาการผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว ปัญหาทางด้านสุขภาพหรือสุขภาพนั้น มักจะพบบ่อยเพราะผู้สูงอายุมีโภชนาการที่ทานตามใจตัวเอง ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่เสี่ยงต่อความเป็นโรคเรื้อรังและเป็นมากที่สุด คือ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคข้อเข่าเสื่อม และโรคไตวาย^{๑๖๖}

๒. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการด้านจิตใจ

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการทางด้านจิตใจ สิ่งที่เป็นปัญหาด้านจิตของผู้สูงอายุ ส่งผลให้เกิดความวิตกกังวล เกิดความเครียดกับการกระทำของตนเองเสมอ คือ ทำไม่ได้ตั้งใจตัวเองคิดบางครั้งอารมณ์เครียดจากครอบครัวลูกหลานจนเกินไป พักผ่อนไม่เพียงพอ^{๑๖๗}

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ พันโทอำนาจ พุฒกลาง, ข้าราชการบำนาญ, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ นางเกษแก้ว น้อยละมุด, ข้าราชการบำนาญ, ครูใหญ่โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ นายทองเลื่อน บุตรงาม, ข้าราชการบำนาญ, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ นายสี สาพู, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

๓. ปัญหาอุปสรรคทางด้านร่างกาย

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุมีพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการดูแลสุขภาพภาวะของผู้สูงเองซึ่งถ้าผู้สูงอายุไม่ให้ความใส่ใจกับพฤติกรรมเหล่านี้ก็จะส่งผลต่อสุขภาพของผู้สูงเอง ได้แก่ การไม่ค่อยได้ออกกำลังกาย ตัวผู้สูงอายุเองก็มีอายุมาก ถ้าออกกำลังกายเกินกำลังก็จะทำให้ตัวเองผิดปกติ ปวดตามตัวของตนเอง ร่างกายเป็นสิ่งที่สำคัญทำให้อายุเรายืนยาว^{๑๖๘}

๔. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการด้านอยากร่วมกิจกรรมบันเทิงใจ

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการด้านอยากมีกิจกรรมบันเทิงใจของผู้สูงอายุ อยากเข้ามาเรียนจะได้มีกิจกรรมทำให้สุขภาพจิตดีขึ้น ไม่ซึมเศร้ากับการอยู่คนเดียว มีเพื่อนร่วมทำกิจกรรมทำให้ชีวิตมีสุขภาพทางจิตดีขึ้น และส่งผลทำให้การมีส่วนร่วมของตัวเองกับเพื่อน ๆ^{๑๖๙}

๓) โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก

โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก ตั้งอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มี ดร.วิรัตน์ ฉัตรวิโรจน์ ข้าราชการบำนาญ เป็นครูใหญ่ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุ ๑๒๐ คน เป็นหญิง ๘๐ คน เป็นชาย ๔๐ คน

ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ ดร.วิรัตน์ ฉัตรวิโรจน์^{๑๗๐} ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่ และตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก เกี่ยวกับสาเหตุและสภาพปัญหาของของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

๑. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากมีสุขภาพจิตที่ดีต่อการดำรงชีวิต

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการสุขภาพที่เห็นได้จากนักเรียนผู้สูงอายุส่วนมากจะเป็นสุขภาพทางจิตใจ เพราะบางท่านอยู่บ้านไม่ค่อยจะมีอะไรทำหาเวลาช่วงระยะเวลาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุทำให้สุขภาพจิตดีขึ้นเพราะมีกิจกรรมหลากหลายในแต่ละวันทำให้สุขภาพจิตดีขึ้น

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ นางลำไพ บุตรงาม, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ นางสมคิด พุยเพชรพุย, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ ดร.วิรัตน์ ฉัตรวิโรจน์, ข้าราชการบำนาญ, ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

๒. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากรู้จักเพื่อน

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่อยากเข้ามาเรียนอยากมีเพื่อน ๆ เพราะว่าในเขตตำบลปากช่องมีหลายหมู่บ้าน ซึ่งอยากรู้จักเพื่อน ๆ ที่เข้ามาเรียนในแต่ละหมู่บ้าน การมีเพื่อนก็มีสังคมอีกอย่าง การรู้จักกันถือว่ามีมิตรภาพที่ดีต่อกัน คนทั่วไปได้กล่าวว่า มีเพื่อนบ้านที่ดี ดีกว่ามีรั้วบ้านที่ดี คำนี้ใช้ได้กับสังคมทุกวันนี้^{๑๗๑}

๓. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากมีความรู้วิชาการด้านต่าง ๆ

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุแห่งนี้เพราะว่า ครูสอนแต่ละท่านมีประสบการณ์และผ่านการเป็นผู้นำด้านการศึกษามาแล้ว อยากเข้ามาได้รับความรู้ต่าง ๆ จากครูสอน และอยากได้เรียนรู้งานอาชีพที่ทางโรงเรียนได้สอนเพื่อจะนำไปสอนให้กับลูกหลานต่อไปเป็นการเลี้ยงชีพของตนเองได้ตลอดชีวิต^{๑๗๒}

๔. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากให้มีส่วนงานอื่น ๆ ร่วมและสนับสนุน

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากให้มีหน่วยงานที่ช่วยกำกับดูแลและคอยให้บริการในเรื่องสาธารณสุข อยากให้มีหน่วยงานหลาย ๆ หน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านหรือวัด อยากมีความรู้ที่หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาบรรยายหรือทำการสอน เพราะทุกวันนี้สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ถ้าไม่มีส่วนร่วมกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ เราจะได้รับรู้รับทราบอะไรได้เลย^{๑๗๓}

๔) โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก

โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า ตั้งอยู่ที่โรงพยาบาลตำบลบ้านห้วยน้ำตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มี นายทรงเดช สอนสุภาพ ข้าราชการบำนาญ เป็นครูใหญ่ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุ ๖๐ คน เป็นหญิง ๔๐ คน เป็นชาย ๒๐ คน

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ นางบัวรอง จงธรรม, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ นางคำปลิว พิลา, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ นางทองใส ชัยวรรณ, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์นายทรงเดช สอนสุภาพ^{๑๗๔} ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่ และตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า อำเภอห่อหมกเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นปัญหา อุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

๑. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากมีความรู้จากการมาเรียน

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่อยากมาเรียนเพราะได้ความรู้จากครู อาจารย์ที่สอน อยู่บ้านก็ อยู่แบบไม่มีความรู้เพิ่มเติม แต่ละวันนานค้ำ จึงอยากมาเรียนรู้อีกจากครู และเรียนรู้อีกจากเพื่อน ๆ ที่มา เรียนด้วยด้วยกันจะได้มีเพื่อน^{๑๗๕}

๒. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากมีเพื่อนและทำกิจกรรมร่วมกัน

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่มาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุที่นี้อยากมีเพื่อน ๆ ปกติแล้วอยู่ บ้านทำการเกษตรไม่มีเวลาไปคุยกับใคร หาโอกาสและเวลามาเรียนเพื่อจะมีเพื่อนและร่วมทำกิจกรรม ร่วมกัน^{๑๗๖}

๓. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากมีแลกเปลี่ยนแนวคิดด้านต่าง ๆ ร่วมกัน

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่มาเรียนในโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุแห่งนี้บางครั้งการอยู่คนเดียวอะไรบางอย่างเรารู้คนเดียวแต่บางอย่างเรื่องเดียวกันคนอื่นอาจจะรู้เพิ่มเติมมากกว่าที่เราคิด และอยากรู้แนวคิดของเพื่อน ๆ ที่มาเรียนเขาคิดอย่างไรในเมื่อครูให้อธิบายในเรื่องนั้น ๆ เช่น ความรู้ เกี่ยวกับสุขภาพคนเป็นโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคความดันโลหิตต่ำ และ โรคอื่น ๆ ที่ผู้สูงเป็นกัน^{๑๗๗}

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ นายทรงเดช สอนสุภาพ, ข้าราชการบำนาญ, ครูใหญ่ผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ นายสมพงษ์ รอดถนอม, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ นายเหลื่อ เพชรประทุม, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ นางตุ้ย พวงแก้ว, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

๔. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการวิธีการอยู่ร่วมกันของคนหมู่มากกับการบริหาร

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของคนหมู่มากจากแต่ละที่แต่ละหมู่บ้านในความคิดของผู้มาเรียนคิดว่าพอจะอยู่ประมาณเพราะความคิดแต่ละคนละท่านความคิดต่างกันออกไป การบริหารคนถือว่ายุ่งยากมากกว่าการบริหารใด ๆ ตามหลักการบริหาร 4M ตามหลักการบริหาร^{๑๗๘}

๕) โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า ตั้งอยู่ที่วัดศรีสุมังค์ อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ มี นายจำเนียร บุญสิงห์ ข้าราชการบำนาญ เป็นครูใหญ่ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุ ๕๔ คน เป็นหญิง ๔๐ คน เป็นชาย ๑๔ คน

ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ นายจำเนียร บุญสิงห์^{๑๗๙} ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่ และตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

๑. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากเกิดการอยากมีเพื่อนและอยากมีความรู้เกี่ยวกับงานอาชีพ

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่อยากมาเรียนเพราะมีเพื่อนจากหลายหมู่บ้านที่มาเรียนร่วมกัน อาจารย์ที่สอน อยู่บ้านก็อยู่แบบไม่มีความรู้เพิ่มเติม แต่ละวันนาค่า จึงอยากมาเรียนรู้จากครูผู้สอน โดยการเรียนของผู้สูงอายุจะมีการสอนอาชีพให้จะทำให้ผู้สูงอายุไม่เหงาอยู่กับบ้านอย่างเดียว^{๑๘๐}

๒. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของร่างกายพร้อมแต่ใจไม่พร้อม

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการเกิดจากที่ร่างกายยังแข็งแรงพอจะทำอะไรช่วยเหลือสังคมได้ และเก็บเกี่ยวความรู้ต่าง ๆ จากครูผู้สอน ผู้ที่จะมาสอนส่วนมากจะเป็นข้าราชการบำนาญมี

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ นายชำนาญ ออบดิน, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ นายจำเนียร บุญสิงห์, ข้าราชการบำนาญ, ครูใหญ่โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ นางประคอง อิ่มทองใบ, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

ประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ พุดถึงใจไม่พร้อมคือ เกิดความเหงาวัน ๆ ในแต่ละวันคิดมากหลายเรื่อง จึงอยากมาเรียนที่โรงเรียนผู้สูงอายุ^{๑๘๑}

๓. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากมีกิจกรรมผู้สูงอายุด้านต่าง ๆ และนันทนาการ

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการทุกวันที่อยากมาเรียนที่โรงเรียนผู้สูงอายุ อยากมีกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อทำแล้วมีความสุขกับปัญหาชีวิตของคนสูงวัย เพราะทุกวันนี้ผู้สูงอายุถ้าไม่มีกิจกรรมทำจะทำให้คิดมาก และทุกวันของการเรียนอยากมีกิจกรรมนันทนาการ คือ การออกกำลังกาย การออกกำลังกายอย่างหนึ่งของผู้สูงอายุ ต่ออายุคนสูงวัยด้วย^{๑๘๒}

๔. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากเข้ามาเรียนเพราะเพื่อน ๆ ขวนมาเรียนฟรีไม่มีค่าใช้จ่ายอะไร

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่อยากมาเรียนมีเพื่อนสมัยเรียนประถม มีชยมด้วยกันชวนมาเรียนบอกว่ามีกิจกรรมอะไรดี ๆ มากมาย อีกทั้งช่วยไม่ทำให้เราคิดโน่นนี่ และการมาเรียนที่โรงเรียนผู้สูงอายุมีแต่ได้อะไรมากมายกับไป ตลอดจนไม่เสียค่าใช้จ่ายอะไร^{๑๘๓}

๖) โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำลูก

โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำลูก ตั้งอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำลูก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีนายนพรัตน์ ลาไชย ข้าราชการบำนาญ เป็นครูใหญ่ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุ ๕๕ คน เป็นหญิง ๔๐ คน เป็นชาย ๑๕ คน

ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์นายนพรัตน์ ลาไชย^{๑๘๔} ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่ และตัวแทนนักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำลูก เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ นายสวัสดิ์ บุญเสริม, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลลุ่มเก่า, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ นางอุตร ทองย้อม, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลลุ่มเก่า, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ นางพิมพ์ จำรี, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลลุ่มเก่า, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ นายนพรัตน์ ลาไชย, ข้าราชการบำนาญ, ครูใหญ่โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

๑. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากมาความรู้และมีกิจกรรมร่วมกัน

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ อยากมีความรู้ด้านต่าง ๆ และอยากมีกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ หากครูมาสอน กิจกรรมที่หลากหลายต่าง ๆ กันออกไปทำให้จิตใจสนุกสนานนำมาเรียน^{๑๘๕}

๒. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากเรียนวิชาพระพุทธศาสนากับพระอาจารย์

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ อยากมีความรู้ด้านต่าง ๆ และอยากมีความรู้ด้านต่าง ๆ ทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรม มีพระอาจารย์มาบรรยายธรรมะ เพื่อจะได้นำธรรมะมาใช้กับชีวิตและสอนลูกหลาน เพราะธรรมะคือยาชนิดหนึ่งที่ทำให้คนเข้าวัดไปนั่งสมาธิ^{๑๘๖}

๓. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากไปทัศนศึกษาดูงานต่างจังหวัด

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ เห็นรุ่นที่เข้ามาเรียนก่อนนั้น ไปทัศนศึกษาดูงาน หรือ ไปเที่ยวที่ต่างจังหวัด ทำให้อยากเข้ามาเรียน การไปทัศนศึกษาทำให้ผู้สูงอายุได้เห็นสิ่งต่าง ๆ ทำให้ชีวิตของตัวเองทั้ง กาย ใจ ดีขึ้น^{๑๘๗}

๔. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากรู้ว่าจะแก้ปัญหาค่าเช่าได้หรือไม่

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ปัญหาต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ส่วนมากเป็นส่วนมากเคยทำงานมาแล้วมาหยุดเมื่ออายุมากขึ้นอาการอย่างหนึ่งซึ่งพบในตัวเจ้าของเองคือ ซึมเศร้าบางครั้งเขาเรียกว่าจำอะไรไม่ค่อยได้เลย ไม่เหมือนสมัยก่อนที่ทำงานอยู่ อยากดูว่าแก้ปัญหาลำนี้ได้หรือไม่^{๑๘๘}

๗) โรงเรียนผู้สูงอายุพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก

โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก ตั้งอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มี นายสมบูรณ์ กันหา ข้าราชการ

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ นายบุญทัน กำจัด, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๖} สัมภาษณ์ นางระมัด โนนคำ, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๗} สัมภาษณ์ นางทองพูล เสนา, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ นางถ่อง อินจันทร์, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

บ้านนาญ เป็นครูใหญ่ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุ ๕๒ คน เป็นหญิง ๔๓ คน เป็นชาย ๙ คน

ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ กันหา^{๑๘๙} ข้าราชการบ้านนาญ ครูใหญ่ และตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก เกี่ยวกับสาเหตุและสภาพปัญหาของของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

๑. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการลูกหลานอยากให้มาเรียนจะได้ไม่เหงา

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ลูกหลานอยากให้มาเรียน เพราะอยากให้มีความสุขกับเพื่อน ๆ หลายบ้านหลายความคิด หลายกิจกรรมที่มาเรียนด้วยกัน ได้มีกิจกรรมให้นันทนาการด้านต่าง ๆ เพราะจะทำให้ไม่เหงามีอะไรกลับไปสอนหลานๆ ได้อีกมากมาย^{๑๙๐}

๒. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากเรียนตำรายาสมุนไพร

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ อยากเรียนรู้ด้วยยาสมุนไพรที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนเรา ซึ่งมีหมอชาวบ้านหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้มาสอนเสริมในเรื่องของยาสมุนไพรต่าง ๆ บางครั้งอาจจะทำให้การเป็นโรคปัจจุบันหายหรือเจ็บจางลงได้^{๑๙๑}

๓. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากรู้การเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุ

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ เมื่อก่อนมีเพื่อนชวนมาเรียน ก็บอกเพื่อนว่าจะไปเรียนอะไร ได้ความรู้อะไร มีแต่คนแก่ครูที่มาสอนก็มีแต่คนแก่เช่นเดียวกันเราจะได้อะไร พอเพื่อนบอกอย่างที่คุณคิดไม่ใช่แล้วมีอะไรมากมาย ครูที่มาสอนมีมาจากหลายแห่งหลายสถาบันเขาหามาให้เราได้เรียน พอเข้ามาเรียนจริง ๆ ถึงรู้ว่า โรงเรียนผู้สูงอายุให้อะไรกับชีวิตเรามากมาย^{๑๙๒}

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ กันหา, ข้าราชการบ้านนาญ, ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง ตำบลบ้านหวาย, เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ นายถวัลย์ แก่นชา, ข้าราชการบ้านนาญ, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง ตำบลบ้านหวาย, เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๙๑} สัมภาษณ์ นางพรรณทิวา เกิดชา, ข้าราชการบ้านนาญ, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง ตำบลบ้านหวาย, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๙๒} สัมภาษณ์ นายสมศรี บุญสาตี, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย, เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

๔. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากรู้ระบบการบริหารของโรงเรียนผู้สูงอายุ

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ เมื่อเราได้เป็นข้าราชการ บำนาญอยากรู้ว่าการบริหารงานของโรงเรียนผู้สูงอายุทั่วไป มีงบประมาณมาจากไหน มีการเรียนการสอนเป็นอย่างไร ตลอดจนอยากทราบว่าการบริหารของครูใหญ่ว่ามีประสิทธิภาพต่อการบริหารโรงเรียนอย่างไรบ้างเช่น การหารายได้จากที่ไหนบ้าง^{๑๙๓}

๘) โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลุด อำเภอหล่มสัก

โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลุด อำเภอหล่มสัก ตั้งอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลข้างตะลุด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มี นายประสิทธิ์ อุบล ข้าราชการบำนาญ เป็นครูใหญ่ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุ ๕๕ คน เป็นหญิง ๔๐ คน เป็นชาย ๑๕ คน

ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ อุบล^{๑๙๔} ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่ และตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลุด อำเภอหล่มสัก เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

๑. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากรู้การอยู่ร่วมกับคนหลายความคิดเป็นอย่างไร

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ บางครั้งการอยู่คนเดียวหรืออยู่กับลูกหลานหรือครอบครัวของเราเองเราก็รู้ความคิดเท่าที่เราสัมผัสได้ แต่อยากรู้ความคิดหลากหลายของคนหมู่มากว่าเป็นอย่างไร จึงทำให้อยากมาเรียนรู้ ในสมัยก่อนเคยอยู่กับคนอื่นแบบพอมารู้จักปัจจุบันอยู่กับคนอื่นแบบ กระบวนการคิดและการอยู่ร่วมกันเป็นอย่างไร^{๑๙๕}

๒. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากรู้ระบบรายได้และเศรษฐกิจของโรงเรียนผู้สูงอายุ

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่อยากมาเรียนบางครั้งชีวิตครอบครัวของเราเองพอมือพอใช้ แต่การอยู่กับสังคมเพื่อน ๆ ในโรงเรียนผู้สูงอายุรายได้แต่ละคนเป็นอย่างไรจะรู้ได้จากการที่ทุกคนออกมารายงานตัวของตัวเอง และอยากทราบรายละเอียดเกี่ยวกับ

^{๑๙๓} สัมภาษณ์ นายหน่อ อินแนน, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย, เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๙๔} สัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ อุบล, ข้าราชการบำนาญ, ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลุด, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๙๕} สัมภาษณ์ นายสมบูรณ์ อนุจร, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลุด, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

ระบบเศรษฐกิจบางครั้งการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุมีการจำหน่ายเพื่อหารายได้เข้าสู่โรงเรียนเพื่อเป็น
ทุนในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน^{๑๙๖}

๓. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากทราบประวัติความเป็นมาของโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดเพชรบูรณ์

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ประวัติและความเป็นมาของ
โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดของตนเองว่ามีโรงเรียนไหนบ้าง แต่ละโรงเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้าน
ใดบ้างมีการบริหารอย่างไร มีงบประมาณจากที่ไหน จำนวนนักเรียน มีครูสอนมาจากไหนบ้าง มี
ความรู้ด้านไหนบ้าง^{๑๙๗}

๔. ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการอยากเรียนวิปัสสนากัมมัฏฐานจากพระอาจารย์

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่อยากมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ การเรียนวิปัสสนาคือการทำ
ให้แจ้งแล้วนำไปสอนคนอื่นได้ บางครั้งคิดว่าอยากเรียนรู้เพราะส่วนมากมาอายุมากขึ้นอยากเข้าวัดอยู่
แล้วเพื่อไปรักษาศีล และไปปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานประจำอยู่แล้ว^{๑๙๘}

๕) สรุปปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

จากปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่กล่าวมาข้างต้นผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง มีความแตกต่างกันไป
ตามบริบทของแต่ละโรงเรียน และผู้สูงอายุแต่ละโรงเรียน ส่วนมากอยากรู้และขาดความเข้าใจของ
โรงเรียนผู้สูงอายุทำให้อยากเข้ามาเรียนเพื่ออยากทราบปัญหานั้น ๆ และผู้สูงอายุเองยังให้
ความสำคัญต่อการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุเองค่อนข้างน้อยเนื่องจากต้องเผชิญปัญหา
ต่าง ๆ ของแต่ละท่านตามที่ได้ออกสัมภาษณ์ครูใหญ่และผู้แทนนักเรียนผู้สูงอายุ ปัญหาต่าง ๆ
แตกต่างกันออกไปตามแนวคิดของผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้สูงอายุควรต้องศึกษาและทำความเข้าใจเรื่องสุข
ภาวะหรือสุขภาพ เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ซึ่งสุขภาวะก็คือความสุขหรือการดูแล
รักษาคุณค่าที่ดีของชีวิต การมีร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ ไม่เจ็บป่วย มีสติปัญญาดี มีความเบิกบาน
และร่าเริงแจ่มใส กล่าวคือ สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางกาย หมายถึง ร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง

^{๑๙๖} สัมภาษณ์ นายสมเดช คงปัญญา, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด,
เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๙๗} สัมภาษณ์ นางแสงอรุณ คงปัญญา, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด,
เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๑๙๘} สัมภาษณ์ นางจันทร์รอน เจริญใจ, เกษตรกรรม, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด,
เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

คล่องแคล่ว มีกำลัง ไม่เป็นโรค มีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพสุขภาวะที่สมบูรณ์ทางสังคม หมายถึง มีการอยู่ร่วมกันด้วยดี มีครอบครัวอบอุ่นชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีความยุติธรรม มีความเสมอภาค ระบบบริการที่ดี และระบบบริการเป็นกิจการทางสังคมสุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิต หมายถึง จิตใจที่มีความสุขรื่นเริงคล่องแคล่วไม่ติดขัด มีความเมตตา มีสติปัญญา รวมถึงการลดความเห็นแก่ตัวลงไปด้วยสุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ หมายถึง สุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อกระทำความดี เช่น การเสียสละการมีเมตตากรุณา การเข้าถึงพระรัตนตรัย เป็นต้น

จากผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง มีสาเหตุและสภาพที่แตกต่างกันออกไปด้วยบริบทของแต่ละโรงเรียน สาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุจะพูดถึงอยากมีสุขภาวะที่ดี มีเพื่อนและที่สำคัญคืออยากมีการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตน เพื่อเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุเองคลายความเหงาตลอดจนสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง โดยเฉพาะเรียนวิชาการร่วมกับพระที่มาสอนบ้างในบางชั่วโมง ตลอดจนได้ความรู้ใหม่ ๆ จากเพื่อน ๆ ครูอาจารย์ที่สอน เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตัวเองได้

จะเห็นได้ว่า ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง ไม่ว่าจะปัญหาอุปสรรคสวัสดิการต่าง ๆ ที่อยากเข้ามาเรียนตามแนวคิดของผู้ใกล้ชิดและผู้สูงอายุเอง สาเหตุและปัญหาหลัก ๆ ที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ อยากมาเรียนเพื่ออยากรู้และร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ กับเพื่อน ๆ ครูและผู้สอนจากองค์กรภายนอก เพื่อเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ที่อยากรู้ให้รู้มากยิ่งขึ้น เป็นเหตุทำให้ผู้สูงอายุเข้ามาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

๔.๓.๒ พัฒนาการเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔.๓.๒.๑ กระบวนการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์

กรณีศึกษา ๘ พื้นที่ของโรงเรียนผู้สูงอายุใช้หลักธรรมอะไรบ้างในการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุ ได้แก่ ๑. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก ๒. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอหล่มสัก ๓. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้งสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก ๔. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลปุงคล้า อำเภอหล่มสัก ๕. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า ๖. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก ๗. โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวายอำเภอหล่มสัก ๘. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ ดังนี้

๑. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก

จากการสัมภาษณ์ภาพรวมของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก ส่วนมากกิจกรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุ คือ

๑) ศิล ๕ ถ้าทุกคนมีศิลปะ ๕ ความดีงามของแต่ละคนก็ดงามเสมอเพราะศิลปะเป็นเบื้องต้นของการงดเว้นไม่ให้เราทุกคนทำความชั่วที่เกิดจาก กาย วาจา ใจ^{๑๙๙}

๒) อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่ทำให้ทุกคนสำเร็จในชีวิตตนเองไม่ว่าจะเรียนทำงาน หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ สำเร็จได้^{๒๐๐}

๓) สติ สัมปชัญญะ หลักธรรม ๒ ข้อ เป็นหัวข้อธรรมที่ช่วยให้เราทุกคนรู้ตัว ขณะคิด ขณะพูด ขณะทำในสิ่งต่าง ๆ ถ้าไม่มีหลักธรรมนี้แล้วคนเราคงเจอปัญหาอะไรมากมาย^{๒๐๑}

๒. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก

จากการสัมภาษณ์ภาพรวมของนักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก ส่วนมากกิจกรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุ คือ

๑) อิทธิบาท ๔ คือ ธรรมแห่งการสำเร็จในสิ่งที่หวัง ถ้าเราทุกคนมีหลักธรรมนี้ แล้วความสำเร็จของเราไปครึ่งของชีวิตการทำงาน การเรียน และการกระทำในสิ่งต่าง ๆ^{๒๐๒}

๒) ทาน ศิล ภาวนา หลักธรรมทั้ง ๓ ข้อ ถือว่าหลักปฏิบัติของชาวพุทธที่ต้องนำมาปฏิบัติให้กับตนเองเป็นรากเหง้าของความเป็นมนุษย์เพื่อทุกคนได้กระทำในสิ่งที่เราเป็นชาวพุทธอย่างถูกต้อง^{๒๐๓}

^{๑๙๙} สัมภาษณ์ พันโทอำนาจ พุฒกลาง, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๐๐} สัมภาษณ์ นางกริธา เกียรติธรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๐๑} สัมภาษณ์ นางมะลิวัลย์ มโนขันธ, ข้าราชการบำนาญ, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๐๒} สัมภาษณ์ นางลำไพล คำโฉม, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๓} สัมภาษณ์ นางสมาน คนเกณฑ์, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

๓) โภชนะมัตตัญญูตา หลักธรรมนี้สอนให้เรารู้จักการกินอยู่ไม่ฟุ่มเฟือยกับการกินอยู่ของเรามากเกินไป พระพุทธเจ้าสอนไว้ให้ทุกคนรู้จักประมาณการบริโภคให้ชีวิตพอมีชีวิตอยู่ได้^{๒๐๔}

๓. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก

จากการสัมภาษณ์ภาพรวมของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก ส่วนมากหลักธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุ คือ

๑) มัชฌิมาปฏิปทา หลักธรรมที่สอนให้เราเดินทางสายกลางไม่ตึงเกินไปไม่หย่อนเกินไป ทำอะไรให้รู้จักอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ เดินทางสายกลางในการดำเนินชีวิต^{๒๐๕}

๒) ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ หรือมีอายุวัฒนธรรมธรรม จากที่ได้ฟังธรรมจากพระอาจารย์ที่วัดท่านพูดเสมอว่า คนเราเกิดมากไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเป็นมงคลเป็นคนมีอายุวัฒนมงคลกับชีวิตดำเนินชีวิตได้ดีและเป็นบุญมากกับตัวบุคคล^{๒๐๖}

๓) ขันติ หลักธรรมข้อนี้ทำให้คนทุกคนมีความพยายามทำอะไรก็อดทนต่อสิ่งที่ทำ ถ้าเราทุกคนทำอะไรแล้วมีความอดทนต่อสิ่งนั้น ๆ ทุกอย่างจะสำเร็จได้ เพราะความอดทนทำให้คนมีพลังสู้กับสิ่งต่าง ๆ ได้^{๒๐๗}

๔. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก

จากการสัมภาษณ์ภาพรวมของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก ส่วนมากหลักธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุ คือ

๑) ความไม่เที่ยงแห่งชีวิต หลักธรรมข้อนี้เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องเจอกับตนเอง เพราะท่านสอนไว้ชัดเจนว่า ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอนกับชีวิตของคนเราทุกคน อย่างยึดติดกับสิ่งที่

^{๒๐๔} สัมภาษณ์ นางสาว บุญคล้าย, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๕} สัมภาษณ์ นายประยูร กลมจันทร์, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๐๖} สัมภาษณ์ นายเส่ง อ่อนเมือง, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๐๗} สัมภาษณ์ นายสุรินทร์ คำหล่อ, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

เป็นอยู่^{๒๐๘}

๒) การให้ทาน การให้ทานตามความเชื่อคนโบราณกล่าวว่า ถือว่าเป็นการให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนในสิ่งที่เราให้ ให้ด้วยใจบริสุทธิ์และเจตนาที่จะให้ด้วยความเต็มใจ^{๒๐๙}

๓) ความทุกข์ จากเท่าที่ได้เห็นคนทุกวันนี่มีความทุกข์จากกระทำต่าง ๆ เพื่อเลี้ยงชีวิตตนเอง พระพุทธเจ้าสอนให้เรารู้จักความทุกข์ก่อนที่เราจะมีความสุข^{๒๑๐}

๕. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า

จากการสัมภาษณ์ภาพรวมของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า ส่วนมากหลักสูตรที่นำมาใช้ในการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุ คือ

๑) กรรม สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่คนต้องมีติดตัวมาแต่เกิดเพราะกรรมเป็นสมบัติของแต่ละคน ใครทำกรรมอะไรไว้ก็รับผลของกรรมที่ตนเองทำไว้ กรรมคือการกระทำที่ตนเองทำไว้^{๒๑๑}

๒) ภาวนามัย ธรรมเหล่านี้ปฏิบัติด้วยตนเองด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานภาวนาทำให้เห็นจริงกับชีวิตด้วยการนั่งสมาธิและปฏิบัติธรรม^{๒๑๒}

๓) อหิงสา การไม่เบียดเบียนซึ่งกันไม่ว่าใครจะมีจะจนอย่างไร เราเป็นคนหนึ่งที่อยู่กับสังคม อย่าเบียดเบียนกันใครมีอะไรก็พลอยยินดีซึ่งกันและกัน และอย่าทำร้ายกันด้วยการเบียดเบียนกัน^{๒๑๓}

^{๒๐๘} สัมภาษณ์ นางหอร พรมเมือง, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขตำบลบึงคล้า, เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๙} สัมภาษณ์ นางฟองจันทร์ คงคาน้อย, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขตำบลบึงคล้า, เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๐} สัมภาษณ์ นายเหลือ เพชรประทุม, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขตำบลบึงคล้า, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๑} สัมภาษณ์ นายสนธยา ดีพรมมา, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห่มเกล้า, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๑๒} สัมภาษณ์ นายสมัย เสาสิน, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห่มเกล้า, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๑๓} สัมภาษณ์ นางพิมพ์ จำรี, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห่มเกล้า, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

๖. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก

จากการสัมภาษณ์ภาพรวมของนักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก ส่วนมากกิจกรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุ คือ

๑) **ความไม่ประมาท** คนเราทุกคนทุกวันนี้ประมาทกับชีวิตมาก ความประมาทเป็นหนทางแห่งความตาย ถ้าประมาทพลังสติเราก็คงพลาดถึงตายได้^{๒๑๔}

๒) **บุญ** คือ ใครทำใครได้ยิ่งทำบ่อย ๆ เป็นการสะสมบุญ พระท่านเทศน์เสมอว่า ต้องสะสมบุญให้มากเพื่อเป็นเสบียงไว้ในชาติหน้าจะไม่ทำให้เราลำบากกับชีวิตทำบุญไว้ให้มาก ๆ^{๒๑๕}

๓) **มูทิตา** เป็นการยินดีกับทุกคนเมื่อเขาได้ดีหรือประสบความสำเร็จกับชีวิตของเขา เมื่อทุกคนได้ดีควรจะยินดีด้วยการไปร่วมงานหรือมีของขวัญให้แก่กัน^{๒๑๖}

๗. โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก

จากการสัมภาษณ์ภาพรวมของนักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก ส่วนมากกิจกรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุ คือ

๑) **สมาธิ** หลักธรรมข้อนี้เป็นสิ่งที่สมควรมีกับทุกคนเมื่อทำอะไรเรามีสมาธิในการทำงาน งานต่าง ๆ ออกมาก็สำเร็จและดีงามเพราะเราตั้งมั่นแห่งจิตกับการกระทำในเรื่องนั้น ๆ^{๒๑๗}

๒) **กาลเวลา** เรื่องกาลเวลาถือว่าสำคัญกับชีวิตมนุษย์ทุกคนเพราะเวลาแต่ละคนเกิดมามีมาเท่ากันทั้งหมด ๒๔ ชั่วโมง แต่เราจะใช้เวลาของตัวเองในการบริหารชีวิตอย่างไรเท่านั้นเอง^{๒๑๘}

^{๒๑๔} สัมภาษณ์ นางท้วม อ่อนโสม, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๕} สัมภาษณ์ นางระมัด โนนคำ, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๖} สัมภาษณ์ นางสมบัติ มารอด, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๗} สัมภาษณ์ นางเปี่ยม คำสิงห์, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย, วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๒๑๘} สัมภาษณ์ นางพีระจิต เหมือนรักษา, ข้าราชการบำนาญ, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย, เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

๓) การรู้จักกาลเทศะ หลักธรรมข้อนี้สมควรจะมีกับทุกคนเพราะเราอยู่กับสังคม ทำอะไรจะต้องรู้จักกาลเทศะกับบุคคลนั้น ๆ หลักนี้ถือว่าเป็นธรรมของสัตบุรุษที่ควรพึงระวังในการกระทำใด ๆ^{๒๑๙}

๘. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลูด อำเภอหล่มสัก

จากการสัมภาษณ์ภาพรวมของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลูด อำเภอหล่มสัก ส่วนมากหลักธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุ คือ

๑) โยนิโสมนสิการ สิ่งที่สังคมวุ่นวายทุกวันนี้เกิดจากการไม่รู้จักเหตุและผล ขาดเหตุผลแล้วทุกอย่างก็จะไม่ผลอะไรกับสิ่งนั้น ๆ ได้เลย เหตุผลคือสิ่งที่ต้องมีกับการกระทำทุกอย่าง เพื่อให้ทุกอย่างเป็นไปอย่างถูกต้องตามสิ่งที่เราทำ^{๒๒๐}

๒) ความตาย เป็นหลักธรรมที่ทุกคนควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่าเมื่อเราเกิดมาเราต้องตาย แต่จะตายตอนไหน ที่ไหน ตายอย่างไร ตายแล้วจะได้เกิดหรือไม่ เราไม่ทราบและให้เราพิจารณาว่าเราตายทุกคน^{๒๒๑}

๓) ทิริ โอตตัมปะ หลักธรรมเหล่านี้สังคมทุกคนควรมีอย่างยิ่ง เพราะทำอะไรขาดความระอวย ขาดความเกรงกลัว ต่อสิ่งที่ทำ และทำให้สังคมวุ่นวายกับสิ่งที่สังคมกำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน^{๒๒๒}

สรุปจากการที่ผู้ทำการวิจัยได้ออกสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง ๘ แห่ง จะเห็นถึงความแตกต่างกันของการนำเอาหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุ แต่ละท่านได้ให้ความคิดเห็นที่ต่างกันไป หลักธรรมหัวข้อเดียวกันแต่แนวคิดของผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน จากภาพรวมของหลักธรรมที่ผู้สูงอายุ ในจังหวัดเพชรบูรณ์นำมาใช้ในการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุ ของแต่ละคนแต่ละโรงเรียนได้นำ

^{๒๑๙} สัมภาษณ์ นางบุญมา จันทร์तीय, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย, เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๒๒๐} สัมภาษณ์ นางคำมล กุลเกี้ยว, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลูด, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๒๒๑} สัมภาษณ์ นายมนัส พรหมศิริ, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลูด, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๒๒๒} สัมภาษณ์ นางคำผ่าน แก้วจันทร์, เกษตรกรรม, นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลูด, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

หลักธรรมตามหลักพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเองและคิดว่าหลักธรรมทั้งหลายเป็นคติที่ควรยึดถือและปฏิบัติตามได้

๔.๓.๒.๒ ผลที่เกิดจากการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง แต่ละแห่งแบ่งเป็น ชาย ๕ คน หญิง ๕ คน รวมทั้งหมด ๘ แห่ง รวมทั้งครูใหญ่ ครูผู้สอน พยาบาล คนดูแลใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ อีก ๖ คน รวมทั้งหมด ๘๖ คน ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์เมื่อมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุแล้วสิ่งที่ทุกคนนึกถึง ครูผู้สอน เพราะไม่มีเงินเดือนจ่ายครู งบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ หลักสูตรการเรียนการสอนยังไม่มี และสุดท้ายผู้สูงอายุควรจะนึกถึงสุขภาพของตนเองให้มากที่สุดหมั่นทำให้สุขภาพตนเองมีความสุขโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยทั้งทางกาย โดยต้องอาศัยหมอช่วยทางกาย ทางใจต้องอาศัยพระสงฆ์ช่วยทางจิตใจ อย่างนี้สุขภาพของผู้สูงอายุนึกถึงและจะช่วยกันพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุเมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้ว

จากผลการศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุตาม วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา มีความแตกต่างออกไปด้วยบริบทของแต่ละโรงเรียน ทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สูงอายุมิ การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตส่วนมากจะเน้นทางพัฒนากาย วาจา ใจ การอยู่ร่วมกันในสังคม ตลอดจนหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น ศีล ๕ ไตรสิกขา ๓ ภาวนา ๔ และหลักธรรมที่สร้างความความสามัคคีกับตัวเองและผู้อื่นตลอดจนอยู่กับสังคมปัจจุบันปัจจุบันได้ และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างสันติสุข

จะเห็นได้ว่าหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุ ของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง ทั้งผู้ใกล้ชิดและนักเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ การนำหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุ ของตัวเอง ส่วนมากจะเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของตนในด้านต่าง ๆ กัน ออกไปแล้วแต่แนวความคิดของแต่ละคนก็นำมาใช้เพื่อพัฒนาจิตใจตนเอง ได้แก่ ศีล ๕ กับการพัฒนาตนเอง พุทธเรื่องของกรรมใครทำอะไรก็ได้รับผลตามกรรมของตนเอง พุทธเรื่องของบุญ บาป ของตนเอง พุทธเรื่องของความไม่ประมาทในชีวิต พุทธเรื่องการทำอะไรต้อง สติ สัมปชัญญะ พุทธเรื่องของความตายว่าเราเกิดมาต้องตายตามความจริงคือสังขารของชีวิต เกิดมาต้องตายทุกคนหนีไม่พ้นเราควรสร้างความดีด้วยการ ให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาให้มาก

๔.๓.๓ วิธีเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาวิธีเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีพุทธโดยการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ แยกเป็นประเภทชายและหญิง จากโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาล เมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก เป็นชาย ๕ หญิง ๕ จำนวน ๑๐ คน กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุ ตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก เป็นชาย ๕ หญิง ๕ จำนวน ๑๐ คน กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก เป็นชาย ๕ หญิง ๕ จำนวน ๑๐ คน กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบุงคล้า อำเภอหล่มสัก เป็นชาย ๕ หญิง ๕ จำนวน ๑๐ คน กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า เป็นชาย ๕ หญิง ๕ จำนวน ๑๐ คน กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลฝายนาแซง อำเภอหล่มเก่า เป็นชาย ๕ หญิง ๕ จำนวน ๑๐ คน กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลนางั่ว อำเภอเมือง เป็นชาย ๕ หญิง ๕ จำนวน ๑๐ คน กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลสะเดียง อำเภอเมือง เป็นชาย ๕ หญิง ๕ จำนวน ๑๐ คน กลุ่มตัวอย่างผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติงานกับผู้สูงอายุได้แก่ครูใหญ่และครูผู้สอนเจ้าหน้าที่พยาบาลและวิทยากรดูแลใกล้ชิดกับผู้สูงอายุจำนวน ๖ คน รวมทั้งสิ้น ๘๖ คน พบว่าผู้สูงอายุได้นำหลักธรรมใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ขณะที่อยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาล เมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก เป็นชาย ๕ คน ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ พันโทอำนาจ พุฒกลาง^{๒๒๓} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ มีความอดทน ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขารที่เสื่อมไปตามวัย เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้จักการแบ่งปันให้ ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่ายกินง่าย

^{๒๒๓} สัมภาษณ์ พันโท อำนาจ พุฒกลาง, ข้าราชการบำนาญ, สมาชิกชมรมผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

๒. สัมภาษณ์ นายสมชัย จันทรมินทร์^{๒๒๔} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขารที่เสื่อมไปตามวัย ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคม การอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน อดกลั้น ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่อย่างง่าย

๓. สัมภาษณ์ นายกรีธา เกียรติณรงค์^{๒๒๕} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขารที่เสื่อมไปตามวัย ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้เขารู้เรา รู้จักการแบ่งปันให้ ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่อย่างง่าย

๔. สัมภาษณ์ นายละม้าย สงดา^{๒๒๖} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขารที่เสื่อมไปตามวัย เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้จักการแบ่งปันให้กัน และใช้คำพูดจาดีมีเหตุผล ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่อย่างง่าย ง่ายง่ายอบายมุข รักษาศีล ๕

๕. สัมภาษณ์ นายสมอิม ทองสุข^{๒๒๗} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขารที่เสื่อมไปตามวัย ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้จักการแบ่งปันให้กัน และใช้คำพูดจาดีมีเหตุผล ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง มีเมตตาคิดจะช่วยเหลือผู้อื่น และมีความตั้งใจรักษาศีล

^{๒๒๔} สัมภาษณ์ นายสมชัย จันทรมินทร์, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๒๕} สัมภาษณ์ นายกรีธา เกียรติณรงค์, เกษตรกรรม, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๒๖} สัมภาษณ์ นายละม้าย สงดา, รับจ้างทั่วไป, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๒๗} สัมภาษณ์ นายสมอิม ทองสุข, ค้าขาย, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

กลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก เป็นหญิง ๕ คน ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นางพรรัตน์ จันทรางศุ^{๒๒๘} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน อดกลั้น รู้เขารู้เรา ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่าย และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

๒. สัมภาษณ์ นางนียนา บัวแดง^{๒๒๙} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิให้จิต ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มี รู้จัก การแบ่งปันให้กัน และใช้คำพูดจาดีมีเหตุผล ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่าย

๓. สัมภาษณ์ นางพวงมณี พวงคำ^{๒๓๐} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน และใช้คำพูดจาดีมีเหตุผล ตามลำดับ ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่ายกินง่าย

๔. สัมภาษณ์ นางมะลิวัลย์ มโนขันธ^{๒๓๑} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขารที่เสื่อมไปตาม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร เสียสละช่วยเหลืองานส่วนรวม และมุ่งมั่นรักชาติ ๕ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน อดกลั้น รู้เขารู้เรา ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่ายกินง่าย

^{๒๒๘} สัมภาษณ์ นางพรรัตน์ จันทรางศุ, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๒๙} สัมภาษณ์ นางนียนา บัวแดง, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๓๐} สัมภาษณ์ นางพวงมณี พวงคำ, รับจ้างทั่วไป, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๓๑} สัมภาษณ์ นางมะลิวัลย์ มโนขันธ, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

๕. สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ พรเจริญ^{๒๓๒} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขารที่เสื่อมไปตามวัย ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้เขารู้เรา รู้จักการแบ่งปันให้กัน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่ายกินง่าย

กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำสนัก เป็นชาย ๕ คน ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นายทองเสียน บุตรงาม^{๒๓๓} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ สร้างความอดทน ยอมรับความจริงของชีวิต ด้านจิตใจ ได้แก่ หมั่นสร้างความคิดช่วยเหลือคนอื่นทำจิตใจให้ดีเสมอ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีแบ่งปันสิ่งดี ๆ ให้กันและกัน เอาใจเขามาใส่ใจเรา ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ อยู่แบบง่ายตามหลักการของพระพุทธเจ้าสิ่งที่ทำอยู่เสมอคือ การปฏิบัติตามศีล ๕

๒. สัมภาษณ์ นายสี สาพู^{๒๓๔} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ยอมรับความจริงของชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา ด้านจิตใจ ได้แก่ หมั่นสร้างบุญกุศลให้กับตนเองเสมอ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ทำอะไรต้องมีเหตุผลทุกอย่างเสมอ ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ไม่ประมาทกับชีวิตตนเองเพราะเราไม่ประมาทแล้วชีวิตเราก็มีความสุข

๓. สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ตาเดช^{๒๓๕} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย กฎแห่งกรรมเป็นเรื่องจริงที่ต้องคำนึงถึง ด้านจิตใจ ได้แก่ รักษาศีล ๕ อยู่เสมอ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความแบ่งปันเสียสละเพื่อส่วนรวม ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

^{๒๓๒} สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ พรเจริญ, รั้งจางทั่วไป, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลลำสนัก อำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๓๓} สัมภาษณ์ นายทองเสียน บุตรงาม, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓๔} สัมภาษณ์ นายสี สาพู, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓๕} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ตาเดช, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

๔. สัมภาษณ์ นายสหัส ยอดคำ^{๒๓๖} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปเป็นธรรมดา ตามลำดับ ด้านจิตใจ ได้แก่ ทำบุญให้ทาน รักษาศีล ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ อุดหนุนเอาใจเขามาใส่ใจเรา ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตพอเพียง ใช้สอยอย่างประหยัด

๕. สัมภาษณ์ นายสว่าง บุญคล้าย^{๒๓๗} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ตามแนวคิด อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ด้านจิตใจ ได้แก่ เสียสละเพื่อส่วนรวม ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน แบ่งปันสิ่งดี ๆ กันกันและกัน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ไม่คิดเบียดเบียนใคร มีเมตตาคิดจะช่วยเหลือผู้อื่น

กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำลูกกา เป็นหญิง ๕ คน ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นางลำไผ่ บุตรงาม^{๒๓๘} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ปลูก ปล่อยให้วาง ด้านจิตใจ ได้แก่ ปฏิบัติตามหลักของศีล ๕ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีเหตุผลกับทุก ๆ อย่าง ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง

๒. สัมภาษณ์ นางบัวเลื่อน พวงศ์^{๒๓๙} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ สังขารเป็นเรื่องจริงที่ต้องระวัง ด้านจิตใจ ได้แก่ ทำบุญใส่บาตรเป็นประจำ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้เขารู้เรา อุดหนุน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ทำตัวอยู่แบบพอกับทุกเรื่อง

๓. สัมภาษณ์ นางสมคิด ผุยเพชรพุย^{๒๔๐} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ใครทำอะไรได้อย่างนั้น ด้าน

^{๒๓๖} สัมภาษณ์ นายสหัส ยอดคำ, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำลูกกา จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓๗} สัมภาษณ์ นายสว่าง บุญคล้าย, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำลูกกา จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓๘} สัมภาษณ์ นางลำไผ่ บุตรงาม, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำลูกกา จังหวัดเพชรบูรณ์, สัมภาษณ์วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓๙} สัมภาษณ์ นางบัวเลื่อน พวงศ์, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำลูกกา จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๔๐} สัมภาษณ์ นางสมคิด ผุยเพชรพุย, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอลำลูกกา จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

จิตใจ ได้แก่ รักษาศีล ๕ อย่างต่อเนื่อง ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีมีเหตุผลกับทุกเรื่อง ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ อยู่แบบไม่ประมาทกับชีวิต

๔. สัมภาษณ์ นางสาวนงนุช คนเกณท์^{๒๔๑} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ปล่อยวางกับชีวิต ด้านจิตใจ ได้แก่ ใส่บาตร ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ เอาใจเขามาใส่ใจเรา ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่าย

๕. สัมภาษณ์ นางลำไผ่ คำโฉม^{๒๔๒} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ สังขารไม่เที่ยงยอมรับสภาพความเป็นจริง ด้านจิตใจ ได้แก่ สวดมนต์ไหว้พระ ใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีเหตุผลกับทุกเรื่อง ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ เลิกอบายมุข ลดความโลภ

กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก เป็นชาย ๕ คน ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นายธรมย์ คำดี^{๒๔๓} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ฝึกยอมรับสิ่งที่จะเกิดขึ้น ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ แบ่งปัน มีเหตุผลให้มาก ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ อยู่ในความไม่ประมาทกับชีวิต

๒. สัมภาษณ์ นายสุรินทร์ คำหล่อ^{๒๔๔} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ กรรมเป็นเรื่องของบุคคล ด้านจิตใจ ได้แก่ มุ่งมั่นรักษาศีล ๕ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ อุดหนุน รู้เขารู้เรา ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

^{๒๔๑} สัมภาษณ์ นางสาวนงนุช คนเกณท์, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดู่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๔๒} สัมภาษณ์ นางลำไผ่ คำโฉม, เกษตรกรรม, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดู่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๔๓} สัมภาษณ์ นายธรมย์ คำดี, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๔๔} สัมภาษณ์ นายสุรินทร์ คำหล่อ, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

๓. สัมภาษณ์ นายบุญเล็ง สายจันทร์^{๒๔๕} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสังขารตัวเอง ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ใช้คำพูดจาดีมีเหตุผล ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การปฏิบัติธรรม

๔. สัมภาษณ์ นายประยูร กลมจันทร์^{๒๔๖} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่ง ด้านจิตใจ ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน รู้เขารู้เรา รู้จักการแบ่งปันให้กัน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การปฏิบัติธรรม และมีความตั้งใจรักาศิล ๕

๕. สัมภาษณ์ นายเส่ง อ่อนเมือง^{๒๔๗} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขารที่เสื่อมไปตามวัย ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่อย่าง

กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก เป็นหญิง ๕ คน ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นางบัวทอง จงธรรม^{๒๔๘} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ เสียสละช่วยเหลืองานส่วนรวม ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ใช้คำพูดจาดีมีเหตุผล ตามลำดับ ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ อยู่แบบพอเพียง

๒. สัมภาษณ์ นางคำปลิว พิลา ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ด้วยการมีความอดทน ด้านจิตใจ

^{๒๔๕} สัมภาษณ์ นายบุญเล็ง สายจันทร์, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๔๖} สัมภาษณ์ นายประยูร กลมจันทร์, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๔๗} สัมภาษณ์ นายเส่ง อ่อนเมือง, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๔๘} สัมภาษณ์ นางบัวทอง จงธรรม, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้
ได้แก่ ลดความโลภ และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง^{๒๔๙}

๓. สัมภาษณ์ นางทองใส สอนเฒ่า^{๒๕๐} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต
ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริง
ของสังขารที่เสื่อมไปตามวัย ด้านจิตใจ ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มี
ความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

๔. สัมภาษณ์ นางเสถียร จิตรเสถียร^{๒๕๑} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต
ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริง
ของสังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ เสียสละช่วยเหลืองานส่วนรวม ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีใช้คำพูด
จาดีมีเหตุผล ตามลำดับ ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ

๕. สัมภาษณ์ นางทองใส ชัยวรรณ^{๒๕๒} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต
ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ
ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้เขารู้เรา ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้
ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่าย

กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก เป็นชาย ๕ คน ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นายทรงเดช สอนสุภาพ^{๒๕๓} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนิน
ชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความ
เป็นจริงของสังขารที่เสื่อมไปตาม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่
รู้จักการแบ่งปันให้กัน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ตั้งใจรักษาстил ๕ มากขึ้น

^{๒๔๙} สัมภาษณ์ นางคำปลิว พิลา, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๕๐} สัมภาษณ์ นางทองใส สอนเฒ่า, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๕๑} สัมภาษณ์ นางเสถียร จิตรเสถียร, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๕๒} สัมภาษณ์ นางทองใส ชัยวรรณ, ทำไร่, โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๕๓} สัมภาษณ์ นายทรงเดช สอนสุภาพ, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่ม
สัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

๒. สัมภาษณ์ นายสมพงษ์ รอดถนอม^{๒๕๔} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข รักษาศีล ๕

๓. สัมภาษณ์ นายชำนาญ อภินิ^{๒๕๕} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ด้วยการมีความอดทน ด้านจิตใจ ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้จักการแบ่งปันให้กัน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ศรัทธาในพระพุทธศาสนาหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติธรรม

๔. สัมภาษณ์ นายเหลื่อ เพชรประทุม^{๒๕๖} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขารที่ ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิต ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ใช้คำพูดจาดีมีเหตุผล ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ มีความอดทน มีเมตตาคิดจะช่วยเหลือผู้อื่น

๕. สัมภาษณ์ นายสง่า โสมกา^{๒๕๗} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ เสียสละช่วยเหลืองานส่วนรวม ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่าย ทำให้จิตสงบ

กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก เป็นหญิง ๕ คน ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นางตุ้ย พวงแก้ว ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่

^{๒๕๔} สัมภาษณ์ นายสมพงษ์ รอดถนอม, เกษตรกร, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๕๕} สัมภาษณ์ นายชำนาญ อภินิ, เกษตรกร, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๕๖} สัมภาษณ์ นายเหลื่อ เพชรประทุม, ช่างจักสาน, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๕๗} สัมภาษณ์ นายสง่า โสมกา, ทำนา, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้จักการแบ่งปันให้กัน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้
ได้แก่ ลดความโลภ^{๒๕๘}

๒. สัมภาษณ์ นางทองใส มีมาก^{๒๕๙} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต
ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ปล่อยวาง ด้านจิตใจ ได้แก่ การ
เสียสละช่วยเหลืองานส่วนรวม ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้จักการแบ่งปันให้กัน ด้านเศรษฐกิจ
และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่าย

๓. สัมภาษณ์ นางฟองจันทร์ คงคาน้อย^{๒๖๐} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนิน
ชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความ
เป็นจริง ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ อุดหนุน รู้เขารู้เรา ด้าน
เศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

๔. สัมภาษณ์ นางหลอ พรหมเมือง^{๒๖๑} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต
ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริง
ของสังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้าน
เศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

๕. สัมภาษณ์ นางละม่อม เทพวันดี^{๒๖๒} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต
ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ
ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมี
รายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่ายกินง่าย

^{๒๕๘} สัมภาษณ์ นางด้อย พวงแก้ว, ทำนา, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอลำลือ จังหวัด
เพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๕๙} สัมภาษณ์ นางทองใส มีมาก, ทำนา, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอลำลือ จังหวัด
เพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๖๐} สัมภาษณ์ นางฟองจันทร์ คงคาน้อย, เกษตรกร, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอลำลือ จังหวัด
เพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๖๑} สัมภาษณ์ นางหลอ พรหมเมือง, เกษตรกร, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอลำลือ จังหวัด
เพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๖๒} สัมภาษณ์ นางละม่อม เทพวันดี, ช่างราชการบ้านนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอลำลือ
จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒.

กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า เป็นชาย ๕ คน ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นายสวัสดิ์ บุญเสริม^{๒๖๓} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเสื่อมไปตามวัย ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

๒. สัมภาษณ์ นายหรั่ง ศรีมังกร^{๒๖๔} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้เขารู้เรา ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ

๓. สัมภาษณ์ นายสนธยา ดีพรมมา^{๒๖๕} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ใช้คำพูดจาดีมีเหตุผล ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น

๔. สัมภาษณ์ นายสมัย เสาสิน^{๒๖๖} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขารที่เสื่อมไปตามวัย ด้านจิตใจ ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้จักการแบ่งปันให้กัน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ กินง่ายเลิกอบายมุข ลดความโลภ

๕. สัมภาษณ์ นายจำเนียร บุญสิงห์^{๒๖๗} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ปล่อยวางกับชีวิต ด้านจิตใจ

^{๒๖๓} สัมภาษณ์ นายสวัสดิ์ บุญเสริม, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๖๔} สัมภาษณ์ นายหรั่ง ศรีมังกร, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๖๕} สัมภาษณ์ นายสนธยา ดีพรมมา, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๖๖} สัมภาษณ์ นายสมัย เสาสิน, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๖๗} สัมภาษณ์ นายจำเนียร บุญสิงห์, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน อดกลั้น รู้เขารู้เรา ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้
ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า เป็นหญิง ๕
คน ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นางประคอง อิมทองใบ^{๒๖๘} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนิน
ชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความ
เป็นจริงของชีวิต ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน
ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ

๒. สัมภาษณ์ นางเสริมศรี เจริญพุดิ^{๒๖๙} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนิน
ชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ด้วยความอดทน ด้าน
จิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมี
รายได้ ได้แก่ และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

๓. สัมภาษณ์ นางพิมพ์า จำรี^{๒๗๐} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้าน
ต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของ
สังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้จักการแบ่งปันให้กัน
ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่อย่างกินง่าย

๔. สัมภาษณ์ นางอุตร ทองย้อย ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้าน
ต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่
การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้เขารู้เรา รู้จักการแบ่งปันให้กัน ด้านเศรษฐกิจ
และมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง^{๒๗๑}

^{๒๖๘} สัมภาษณ์ นางประคอง อิมทองใบ, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอ
หล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๖๙} สัมภาษณ์ นางเสริมศรี เจริญพุดิ, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอ
หล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๗๐} สัมภาษณ์ นางพิมพ์า จำรี, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า
จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๗๑} สัมภาษณ์ นางอุตร ทองย้อย, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่ม
เก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

๕. สัมภาษณ์ นางดอกไม้ ทองยวง^{๒๗๒} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภและใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก เป็นชาย ๕ คน ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นายพนัญญ์ ลาไชย^{๒๗๓} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตาม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้จักการแบ่งปันให้ ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ

๒. สัมภาษณ์ นายบุญทัน กำจัด^{๒๗๔} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ

๓. สัมภาษณ์ นายหลอด จียอง^{๒๗๕} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ปล่อยวางกับชีวิต ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่าย

๔. สัมภาษณ์ นายหุ่ณ แสนใจ^{๒๗๖} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่

^{๒๗๒} สัมภาษณ์ นางดอกไม้ ทองยวง, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๒๗๓} สัมภาษณ์ นายพนัญญ์ ลาไชย, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๗๔} สัมภาษณ์ นายบุญทัน กำจัด, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๗๕} สัมภาษณ์ นายหลอด จียอง, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๗๖} สัมภาษณ์ นายหุ่ณ แสนใจ, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่าย

๕. สัมภาษณ์ จ.ส.ต.พันพนา เหลลสา^{๒๗๗} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่าย

กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก เป็นหญิง ๕ คน ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นางสาวสมบัติ มารอด^{๒๗๘} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ เสียสละช่วยเหลืองานส่วนรวม ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

๒. สัมภาษณ์ นางสาวเสงี่ยม จันทร์ตันกุล^{๒๗๙} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ด้วยการมีความอดทน ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ กินง่าย เลิกอบายมุข

๓. สัมภาษณ์ นางปิยะนันท์ ลาไชย ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ด้วยการมีความอดทน ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่าย ลดความโลภ^{๒๘๐}

๔. สัมภาษณ์ นางท้วม อ่อนโสม ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของ

^{๒๗๗} สัมภาษณ์ จ.ส.ต.พันพนา เหลลสา, รับราขการ, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๗๘} สัมภาษณ์ นางสาวสมบัติ มารอด, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๗๙} สัมภาษณ์ นางสาวเสงี่ยม จันทร์ตันกุล, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๘๐} สัมภาษณ์ นางปิยะนันท์ ลาไชย, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

สังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังขมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความ ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอย่างง่าย^{๒๘๑}

๕. สัมภาษณ์ นางระมัด โนนคำ^{๒๘๒} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริง ของสังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังขมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้าน เศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุพ่อบุญเมืองตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก เป็นชาย ๕ คน ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นายถวัลย์ แก่นชา^{๒๘๓} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ความอดทน ยอมรับสภาพตาม ความเป็นจริงของสังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่ ด้านสังขมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การปฏิบัติธรรม

๒. สัมภาษณ์ นายเปี่ยม คำสิงห์ ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้าน ต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ นิ่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังขมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ เขารู้เรา รู้จักการแบ่งปันให้กัน ด้านเศรษฐกิจ และ มีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง^{๒๘๔}

๓. สัมภาษณ์ นายบุญมา จันทรเต็อย^{๒๘๕} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนิน ชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้าน

^{๒๘๑} สัมภาษณ์ นางท้วม อ่อนโสม, ทำนา, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๘๒} สัมภาษณ์ นางระมัด โนนคำ, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

^{๒๘๓} สัมภาษณ์ นายถวัลย์ แก่นชา, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อบุญเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๒๘๔} สัมภาษณ์ นายเปี่ยม คำสิงห์, ทำนา, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อบุญเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๒๘๕} สัมภาษณ์ นายบุญมา จันทรเต็อย, ทำนา, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อบุญเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

จิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้จักการแบ่งปันให้กัน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

๔. สัมภาษณ์ นายหน่อ อินแนน^{๒๘๖} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริง ของสังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความ ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ กินง่ายเลิกอบายมุข

๕. สัมภาษณ์ นายสมศรี บุญสารี^{๒๘๗} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริง ของสังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน อดกลั้น ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุพ่อบุญเมือง ตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก เป็นหญิง ๕ คน ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นางพรรณทิวา เกิดชา ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ สังขารที่เสื่อมไปตามวัย เชื่อใน กฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้าน เศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง^{๒๘๘}

๒. สัมภาษณ์ นางกุหลาบ แหยมนาค^{๒๘๙} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนิน ชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ มีความอดทน ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

^{๒๘๖} สัมภาษณ์ นายหน่อ อินแนน, ทำนา, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อบุญเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๒๘๗} สัมภาษณ์ นายสมศรี บุญสารี, ทำนา, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อบุญเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๒๘๘} สัมภาษณ์ นางพรรณทิวา เกิดชา, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อบุญเมือง อำเภอ หล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๒๘๙} สัมภาษณ์ นางกุหลาบ แหยมนาค, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อบุญเมือง อำเภอ หล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

๓. สัมภาษณ์ นางเกศินี อุดพ้วย^{๒๙๐} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมาการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่อย่างง่าย

๔. สัมภาษณ์ นางพิระจิตร เหมือนรักษา^{๒๙๑} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขารที่เสื่อมไปตามวัย ด้านจิตใจ ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมาการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ตามลำดับ ในความคิดส่วนตัวสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิต

๕. สัมภาษณ์ นางไพรทอง พาอั้ง^{๒๙๒} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมาการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ กินง่าย เลิกอบายมุขลดความโลภ

กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุสุพรรณดีตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก เป็นชาย ๕ คน ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ อนุจร^{๒๙๓} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ มีความอดทน ด้านจิตใจ ได้แก่ นั่งสมาธิให้จิตสงบ ด้านสังคมาการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่อย่างง่าย เลิกอบายมุข

๒. สัมภาษณ์ นายสมเดช คงปัญญา ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ความอดทน ด้านจิตใจ ได้แก่

^{๒๙๐} สัมภาษณ์ นางเกศินี อุดพ้วย, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๒๙๑} สัมภาษณ์ นางพิระจิตร เหมือนรักษา, ข้าราชการบำนาญ, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๒๙๒} สัมภาษณ์ นางไพรทอง พาอั้ง, ทานา, โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๒๙๓} สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ อนุจร, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุพรรณดีตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง^{๒๙๔}

๓. สัมภาษณ์ นายศักดิ์ดา จีเวิน^{๒๙๕} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่อย่าง

๔. สัมภาษณ์ นายพ่าย กุลเกี้ยว^{๒๙๖} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน อดกลั้น ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่อย่างกินง่าย เลิกอบายมุข

๕. สัมภาษณ์ นายมนัส พรหมศิริ^{๒๙๗} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ มีความ ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่อย่างกินง่าย เลิก

กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก เป็นหญิง ๕ คน ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ นางสาวอรุณ คงปัญญา^{๒๙๘} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความ

^{๒๙๔} สัมภาษณ์ นายสมเดช คงปัญญา, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๒๙๕} สัมภาษณ์ นายศักดิ์ดา จีเวิน, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๒๙๖} สัมภาษณ์ นายพ่าย กุลเกี้ยว, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๒๙๗} สัมภาษณ์ นายมนัส พรหมศิริ, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๒๙๘} สัมภาษณ์ นางสาวอรุณ คงปัญญา, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

เป็นจริงของสังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมาอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ

๒. สัมภาษณ์ นางคำผ่าน แก้วจันทร์^{๒๙๙} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ มีความอดทน ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ด้านสังคมาอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่อย่างง่าย เลิกอบายมุข

๓. สัมภาษณ์ นางผาย ขวัญต่อ^{๓๐๐} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขาร ด้านจิตใจ ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมาอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

๔. สัมภาษณ์ นางคำมล กุลเกี้ยว^{๓๐๑} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมาอยู่ร่วมกัน ได้แก่ รู้เขารู้เรา ด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ ลดความโลภ และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

๕. สัมภาษณ์ นางจันทร์รอน เจริญใจ^{๓๐๒} ได้พูดถึงการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านต่าง ๆ ของชีวิตตนเองกับชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ได้แก่ มีความอดทน เชื่อในกฎแห่งกรรม ด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ไหว้พระ ด้านสังคมาอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน และใช้คำพูดจาดีมีเหตุผล ด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่อย่างง่าย

^{๒๙๙} สัมภาษณ์ นางคำผ่าน แก้วจันทร์, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๓๐๐} สัมภาษณ์ นางผาย ขวัญต่อ, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๓๐๑} สัมภาษณ์ นางคำมล กุลเกี้ยว, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

^{๓๐๒} สัมภาษณ์ นางจันทร์รอน เจริญใจ, การเกษตร, โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

๔.๓.๓.๑ กลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุชาย จำนวน ๔๐ คน โรงเรียนผู้สูงอายุใน จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการศึกษาพบว่า ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้แก้ไขปัญหาในการ ดำเนินชีวิต ดังนี้

๑) แก้ไขปัญหาด้านร่างกาย ด้วยการมีความอดทน ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขารที่เสื่อมไปตามวัย เชื่อในกฎแห่งกรรม จึงปลงตกและปล่อยวาง

๒) แก้ไขปัญหาด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร รongลงมา การสวดมนต์ ไหว้พระ นั่งสมาธิให้จิตสงบ เสียสละช่วยเหลืองานส่วนรวม และมุ่งมั่นรักษาศีล ๕ มากขึ้น

๓) แก้ไขปัญหาด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน อดกลั้น รู้เขารู้เรา รู้จักการแบ่งปันให้กัน และใช้คำพูดจาดีมีเหตุผล

๔) แก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอยู่ง่าย กินง่าย เลิกอบายมุข ลดความโลภ และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

จากการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุชายมีความรู้สึกว่าการปฏิบัติธรรมเกิดผลดีต่อตนเอง คือทำให้ลดเลิกอบายมุขต่าง ๆ ได้ ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น เป็นคนรักสันโดษ มีความอดทน มีเมตตาจิตจะช่วยเหลือผู้อื่น และมีความตั้งใจรักษาศีล ๕ มากขึ้น

นอกจากนั้น ผู้สูงอายุชายมีความคิดเห็นว่า ความศรัทธาเชื่อถือในพระพุทธศาสนา และการนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติธรรม ช่วยทำให้จิตสงบ มีความสุขกายสุขใจ เกิดความรักสามัคคีและเป็นการเตรียมตัวตายอย่างสงบโดยไม่ประมาท

๔.๓.๓.๒ กลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุหญิง จำนวน ๔๐ คน โรงเรียนผู้สูงอายุใน จังหวัดเพชรบูรณ์ จากการศึกษาคพบว่า ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้แก้ไขปัญหาในการ ดำเนินชีวิตประจำวัน มีดังนี้

๑) แก้ไขปัญหาด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามหลักความเป็นจริงว่าสังขารเสื่อมไปตามวัย รongลงมา มีความเชื่อในกฎแห่งกรรม ตั้งใจปฏิบัติสมาธิภาวนา แผ่เมตตาจนรู้สึกหายเจ็บปวด ใช้ความอดทน การปลงตก และปล่อยวาง

๒) แก้ไขปัญหาด้านจิตใจ ได้แก่ การสวดมนต์ ไหว้พระ ทำบุญใส่บาตรการกรวดน้ำแผ่เมตตา ลดความโกรธ โมโหโลก ช่วยเหลืองานส่วนรวม นั่งสมาธิทำจิตใจให้สงบ รักษาศีล ๕ และการฟังธรรมะ

๓) แก้ไขปัญหาด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ การรู้จักคบเพื่อนที่ดี (กัลยาณมิตร) การเสียสละช่วยเหลือผู้เจ็บป่วย ใช้คำพูดสุภาพ ให้กำลังใจกัน รู้จักการวางเฉยต่อสิ่งที่

ไม่ดีมากระทบจิตใจ ใช้ ความอดทน อดกลั้น ไม่ชิงดีชิงเด่นเอาชนะกัน ลดความโกรธ ความโลภรักษา ศีล ๕ การยินดีกับผู้อื่นเมื่อทำดี และเคารพในความดีของเพื่อน

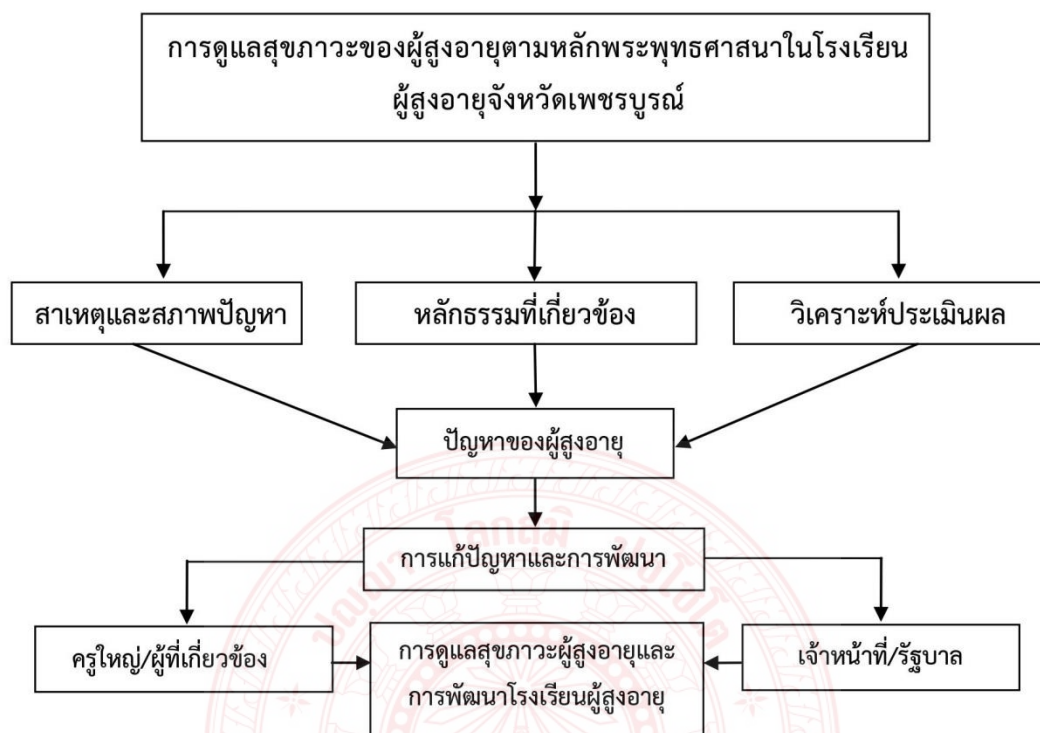
๔) แก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ ได้แก่ การรู้จักประมาณตนในการ กินอยู่อย่างพอเพียง ไม่โลภไม่อยากได้ ทำตัวเป็นคนเรียบง่าย และการรู้จักประหยัดการใช้จ่าย ตามลำดับ

การศึกษาครั้งนี้ พบว่าผู้สูงอายุชายและหญิงในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง ๘ แห่ง มีความรู้สึกว่าการนำหลักธรรมไปปฏิบัติทำให้ตนเองมีสติอยู่กับปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเกิดผลดีทางด้าน จิตใจ คือ ช่วยทำให้จิตใจเย็นลง มีเมตตา กรุณา มีความเข้มแข็งอดทน ลดความโลภ โกรธ หลง ไม่คิด อิจฉาริษยา และรู้จักการให้อภัย ทำให้สุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น คือ จิตสงบ ไม่วุ่นวาย รู้จัก ปล่อยวาง ตั้งใจจะรักษาศีล ๕ และมุ่งที่จะทำความดีให้มากขึ้น

นอกจากนั้น ผู้สูงอายุชายและหญิงยังมีความคิดเห็นว่าจากความศรัทธาใน พระพุทธศาสนา จึงได้นำหลักธรรมไปปฏิบัติเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นที่พักทางใจในยามมี ความทุกข์ คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามีเหตุมีผลเป็นความจริงตามสังขธรรมและความเชื่อในกฎ แห่งกรรม ช่วยกระตุ้นเตือนและส่งเสริมให้มุ่งทำแต่ความดี ละเว้นจากความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เพื่อให้มีความสุขกายและจิตใจอย่างแท้จริง จึงทำให้มีกำลังใจที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป ในช่วงแห่งวัย สุดท้ายนี้มากยิ่งขึ้น

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากศึกษาการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลัก พระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

จากภาพแสดงองค์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการด้านอยากมีกิจกรรมบันเทิงใจของผู้สูงอายุ อยากเข้ามาเรียนจะได้มีกิจกรรมทำให้สุขภาพจิตดีขึ้น ไม่ซึมเศร้ากับการอยู่คนเดียว มีเพื่อนร่วมทำกิจกรรมทำให้ชีวิตมีสุขภาพทางจิตดีขึ้น และส่งผลทำให้การมีส่วนร่วมของตัวเองกับเพื่อน ๆ

๑. สาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

จากสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ คณะผู้วิจัยสรุปได้ว่าองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ทั้ง ๔ ด้าน จากสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุ องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาโดยส่วนมากจะเกิดจากสภาพร่างกายของตนเอง อยากมีสุขภาพที่ดี อยากมีเพื่อน อยากมีกิจกรรมร่วมกัน อยากเรียนรู้สิ่งใหม่เพื่อคลายความเหงาของตนเอง และอยากเรียนธรรมะที่นำไปใช้ในการดำเนินชีวิต

๒. หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา คณะผู้วิจัยสรุปได้ว่าองค์ความรู้การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตมีดังนี้ ไตรสิกขา ๓ ภาวนา ๔ อธิบาท ๔ สัปปายะ ๗ โภชนังค์ ๗

จากการนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละท่านแล้ว องค์ความรู้ที่ได้จากการนำธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน คือ ได้รับความหมายของหลักธรรมแต่ละข้อ ได้นำความรู้มาพัฒนาตนเอง โดยใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นหนทางการดำเนินชีวิต

๓. วิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

วิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ คณะผู้วิจัยสรุปได้ว่าองค์ความรู้จากการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต ภาพรวมส่วนมากเห็นว่า ยอมรับความเป็นจริงของสังขาร รักษาศีล ๕ ไหว้พระสวดมนต์เพื่อนำมาสู่ชีวิตที่ดีงาม ใช้ชีวิตการเป็นอยู่แบบไม่ฟุ้งเฟ้อ ลดละเลิกอบายมุข

๔. วิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ และข้อเสนอต่อโรงเรียนผู้สูงอายุและวิธีการช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

๑) ปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

จากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้สูงอายุผู้วิจัยได้รับทราบปัญหาของผู้สูงอายุได้เสนอให้ผู้วิจัยได้นำเสนอต่อเจ้าหน้าที่หรือองค์กรของรัฐช่วยแก้ไขและพัฒนา ดังนี้

- (๑) งบประมาณของโรงเรียนผู้สูงอายุยังไม่มีเพียงพอต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ
- (๒) ครูสอนยังไม่มีเพียงพอต่อการอยากเรียนรู้ อยากให้มีครูสอนกิจกรรมเฉพาะด้านมากขึ้น
- (๓) ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์นี้ถึงหลักสูตรที่มีทำการเรียนการสอนยังไม่ได้มาตรฐานเหมือนกับโรงเรียนต่าง ๆ หรือมหาวิทยาลัย
- (๔) ปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง ๘ แห่งส่วนมากมีสุขภาพทางกาย
- (๕) ปัญหาด้านจิตใจของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง ๘ แห่งอยากให้มีการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานช่วยพัฒนาจิตใจให้มากขึ้น

๒) วิธีการช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

- (๑) ด้านงบประมาณ อยากให้รัฐบาลหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องช่วยสนับสนุนให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
- (๒) ด้านครูผู้สอน อยากให้รัฐบาลช่วยแก้ไขให้มีรายได้ช่วยจ่ายค่าตอบแทนของครูผู้สอนเพิ่มมากขึ้น

(๓) ด้านหลักสูตรอยากให้มีหลักสูตรเป็นของโรงเรียนผู้สูงอายุโดยตรงและรัฐบาลดูแลการพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

(๔) ด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง ๘ แห่ง อยากให้มีหมอหรือพยาบาลเข้ามาดูแลรักษาอาการป่วยต่าง ๆ ของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น

(๕) ด้านจิตใจผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง ๘ แห่งอยากให้มีพระสงฆ์เข้าช่วยพัฒนาจิตใจของผู้สูงอายุให้เพิ่มมากขึ้นโดยเป็นผู้นำทำสมาธิ จะทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดี

๔.๔.๒ การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

๑) ด้านกาย

ผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการจัดการสุขภาวะตนเอง จะเน้นการสร้างเสริมสุขภาพ ได้แก่ การรักษาความสะอาด สุขอนามัยส่วนบุคคล การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ รสชาติของอาหารเป็นแบบกลาง ๆ ลดหวาน มัน เค็ม มีการปลูกผักปลอดสารพิษ ไว้รับประทาน และบางรายไม่มีเนื้อที่ในการปลูกผัก จึงต้องซื้อผักด้วยเหตุผลว่า ในชุมชนมีการใช้สารเคมีในการปลูกพืชน้อยยังมีน้อย จึงเชื่อว่าซื้อผักได้ปลอดภัย และมีทัศนคติต่อการใช้สารเคมีเป็นการตายผ่อนส่ง ส่วนผู้สูงอายุที่มีความสามารถช่วยเหลือตนเองได้บ้างจะมีบุคคลในครอบครัวเป็นผู้จัดเตรียมอาหารให้ โดยผู้สูงอายุจะรับประทานเอง ส่วนใหญ่จะไม่ได้รับประทานร่วมกันทั้งครอบครัว ให้เหตุผลว่าผู้ดูแลต้องไปทำงานบ้าง หรือผู้สูงอายุหิวเมื่อไรก็รับประทานได้โดยไม่ต้องรอ มักจะเป็นมือเช้า กลางวัน ส่วนมือเย็นผู้ดูแลจะจัดเตรียมให้ใหม่ และผู้สูงอายุที่มีความสามารถช่วยเหลือตนเองได้น้อยหรือไม่ได้ จะมีผู้ดูแลเป็นลูกหลานคอยจัดการช่วยเหลือ โดยจะปรุงอาหารเอง บางครั้งซื้อสำเร็จรูป รสชาติอาหารมักจะเป็นแบบกลาง ๆ รสไม่จัด สำหรับการออกกำลังกาย ผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการจัดการสุขภาพตนเองจะเน้นการสร้างเสริมสุขภาพ ได้แก่ การเดิน วิ่ง ปั่นจักรยาน แกว่งแขน การเลือกประเภทของการออกกำลังกาย ขึ้นอยู่กับกิจวัตรประจำวันและการประกอบอาชีพ การเดิน วิ่ง ก่อนไปทำนา ทำสวนการปั่นจักรยานไปค้าขาย หรือการเข้าร่วมแข่งขันปั่นจักรยาน ผู้สูงอายุที่มีความสามารถช่วยเหลือตนเองได้น้อยหรือไม่ได้ จะมีผู้ดูแลเป็นลูกหลานคอยจัดการช่วยเหลือ

๒) ด้านสังคม

ผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการจัดการสุขภาพตนเอง จะเน้นกิจกรรมทางสังคม ซึ่งมักจะให้ความสำคัญกับพิธีทางศาสนา ไปวัดทุกวันพระ ร่วมงานบุญ ทอดกฐิน สลากฉัตร รดน้ำผู้สูงอายุ ชุมชนให้ความเคารพความสูงอายุ เชิญเป็นที่ปรึกษางานบุญต่างๆ ร่วมโครงการของกิจกรรมของ

ผู้สูงอายุจะเข้าไปทำบุญบ้าง ชื่อของเยี่ยมผู้สูงอายุเจ็บป่วยบ้าง และอื่น ๆ เป็นกิจกรรมของชุมชนและเครือข่าย โดยมีพระ ร่วมเป็นแกนนำ นำสิ่งของที่ได้จากการถวายให้วัดแล้ว ทางวัดจะมอบให้ผู้สูงอายุที่ขาดแคลนถือเป็นการเยี่ยมผู้สูงอายุในรูปแบบสหวิชาชีพ และประชาชนในชุมชนร่วมกันไปเยี่ยมเป็นทีม ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกไม่ถูกทอดทิ้ง

๓) ด้านจิตใจ

ที่มีความสามารถในการจัดการสุขภาพตนเอง จะเน้นสุขภาพจิต บอกว่าไม่เครียดด้วยการให้ยิ้มบ่อยๆ ในช่วงกลางวันผู้สูงอายุส่วนหนึ่งจะอยู่บ้านเพียงลาพัก มีวิทยุเปิดฟังรายการต่างๆ ส่วนใหญ่จากการสัมภาษณ์บอกว่าเป็นรายการธรรมะ ซึ่งมีปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ท่านนั้นมักจะเป็นคนชอบไปวัดอยู่ก่อนแล้วในช่วงที่มีสุขภาพยังแข็งแรง ไปวัดได้เอง หรือลูกหลานไปส่งที่วัด จึงทำให้คลายเหงาได้ ผู้สูงอายุบางรายจะมีลูกหลานอยู่เป็นเพื่อนบ้าง เมื่อผู้ดูแลต้องไปทำธุระที่อื่นก็สามารถฝากคนในครอบครัว หรือในชุมชนหรือเพื่อนบ้านให้คอยดูแลแทนชั่วคราวได้

๔) ด้านปัญญา

ผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการจัดการสุขภาพตนเอง จะนิยมไปวัดในวันพระ ผู้สูงอายุบางรายเริ่มมีความจำเสื่อม หลงลืมบ้างบอกว่าไม่ได้สวดมนต์ เนื่องจากจำไม่ได้ เมื่อก่อนสวดมนต์ได้ อยู่ มีแต่ไหว้พระ ศรัทธาต่อพระรัตนตรัยไหว้คุณบิดามารดา บางรายสวดมนต์ ภาวนาพุทโธ บางรายมีความเข้าใจในชีวิต บางราย ได้ทำพินัยกรรมชีวิต คือแบ่งทรัพย์สินที่มีอยู่ไว้เรียบร้อย ที่อยู่มักจะมอบให้กับผู้ดูแล จะมีการเตรียมพร้อมความตาย ยอมรับความตายว่าตายทุกคน ยอมรับถึงความไม่แน่นอนได้และวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบ ถึงแม้บางรายจะบอกว่ากลัวตาย แต่ไม่มีอาการกระวนกระวายบางรายเปิดวิทยุฟังธรรมะตลอดทั้งวัน

รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของผู้สูงอายุ เป็นผลที่เกิดจากการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยผสมผสานระหว่างวิทยาการสมัยใหม่และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาประเด็นสุขภาวะดีของผู้สูงอายุ การนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนานำมาใช้ในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานทางสายกลาง และความพอเพียง ผู้สูงอายุมีศรัทธา ความเชื่อในคำสอนของพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางศาสนา มาก เช่น งานสลากภัต งานสงกรานต์ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นชุมชนที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี และหลักสำคัญในการการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของผู้สูงอายุ เป็นลักษณะองค์รวม ดุลยภาพทั้งกายและใจ มีจุดเด่นด้านคุณธรรมคือการพึ่งตนเอง ให้การดูแลด้วยความกตัญญู มีเมตตา และความเอื้ออาทร คือพยายามให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยพึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุดและมีความสุขกายสบายใจในบั้นปลายของชีวิต ผู้สูงอายุมีคุณภาพ

ชีวิตที่ดี มีความสุขความพอใจตามอัตภาพ สามารถทำประโยชน์ทั้งต่อตนเองต่อผู้อื่น ต่อชุมชนและต่อสังคม

องค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๔ ด้าน ดังนี้

๑) การวางแผน (Plan)

นโยบายการจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุ มีการขับเคลื่อนจากระดับกระทรวง สู่ระดับท้องถิ่น ให้เป็นชุมชนสุขภาวะดีแห่งวิถีพุทธ ในลักษณะใหม่(New Social to Buddhist Movement : NSBM) การกำหนดบทบาทร่วมในการแก้ไขปัญหาสุขภาพของชุมชน การจัดทำแผนมีความครอบคลุมและบูรณาการ งบประมาณเพียงพอ

๒) การปฏิบัติ (Do)

กระบวนการปฏิบัติการจัดการสุขภาพ ทั้งด้านการส่งเสริม การป้องกัน การสร้างสุขภาพ โดยชุมชนและท้องถิ่น มีความยืดหยุ่น การดำเนินงานเป็นไปตามแผน และการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ ตามหลักภวนา ๔ แบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่

(๑) การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย เป็นความสามารถในการช่วยเหลือตนเองได้ดีเดินทางไปไหนมาไหนในชุมชนได้ มีกำลังในการเคลื่อนไหวและในการทำงานต่าง ๆ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะสามารถจัดการสุขภาพของตนเองได้ดี ประกอบกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการอาบน้ำทำความสะอาดร่างกาย การรับประทานอาหารสามารถจัดหา ทำเองได้บ้าง การออกกำลังกาย การขับถ่าย การพักผ่อนได้ดี ไปงานต่าง ๆ ของชุมชนได้ด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นงานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานศพ งานต่าง ๆ ของทางวัด โดยเฉพาะงานประเพณีของทางอีสาน งานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ งานปีใหม่ งานสงกรานต์ มีการสร้างเสริมสุขภาพ ชะลอความเสื่อมตามวัย ด้วยการรับประทานอาหารให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ การพักผ่อนให้เพียงพอ มีความสุขทางกาย

ส่วนผู้สูงอายุที่มีความยากลำบากในการเคลื่อนที่ บางรายจะพอช่วยตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันได้บ้างแต่ลุกเดินไปไหนไกลๆ ไม่ได้ อยู่แต่ในบ้าน ยังมีความสามารถช่วยเหลือตนเองได้บ้าง ไม่ว่าจะเป็นการอาบน้ำทำความสะอาดร่างกาย การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย แต่เปลี่ยนรูปแบบกิจกรรม เป็นการยืดเหยียดกล้ามเนื้อ บริหารส่วนข้อต่าง ๆ การขับถ่ายได้เอง ยังคงสามารถพึ่งพาตนเองหรือดำเนินชีวิตอย่างมีอิสระ การพักผ่อนได้อย่างเพียงพอ มีความสุขทางกาย ผู้ดูแลจะเริ่มเข้าช่วยเหลือ ส่วนใหญ่จะเป็นด้านปัจจัยการดำรงชีพ เตรียมอาหารให้ ส่วนใหญ่จะทำอาหารเหมือนๆ กันกับผู้ดูแล บางรายจะใส่ปิ่นโตจัดแยกไว้ต่างหาก บางรายจะจัดเตรียมอาหารไว้

ให้คราวเดียวกัน มือเช้า มือกลางวัน และบางรายผู้ดูแลต้องไปทามาหากิน หรือบางรายมีภาระด้านครอบครัว เช่น เลี้ยงหลาน เป็นต้น หากเจ็บป่วยยามจำเป็นต้องอาศัยการรักษา เช่น การไปตรวจตามนัด เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ๑-๒ โรคที่สามารถควบคุมได้ เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน เป็นต้น โดยมีผู้ดูแลเป็นผู้พาไป หรือรับยาแทน บางรายไม่มีรถนาส่ง ประสานเทศบาลช่วยเหลือจัดรถรับ-ส่งให้ การจัดการสุขภาพด้านร่างกายของผู้สูงอายุติดเตียง ระยะท้าย ส่วนใหญ่จะช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันได้ไม่ทั้งหมด ต้องมีผู้ดูแลคอยช่วยเหลือ เช่น อุ้มไปอาบน้ำ ช่วยพยุง ไปห้องน้ำ พยุงลุกนั่ง เดิน ยืน นอน ช่วยเหลือในการทำความสะดวก ช่วยอาบน้ำ แต่งตัว ช่วยในการรับประทานอาหาร ป้อนอาหารให้ ให้อาหารทางสายยาง หรือบางรายรับประทานอาหารได้เอง แต่เริ่มรับประทานอาหารได้น้อยลง เนื่องจากฟันไม่มี การรับรู้รสชาติอาหารเปลี่ยนไป ดูและระบบขับถ่าย ดูและสายสวนปัสสาวะคว่ำไว้ ใส่แอมเพอร์ไว้ ผู้ดูแลจะทำความสะอาดอวัยวะสืบพันธุ์ให้

ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ให้ความสำคัญกับสุขภาพ การพึ่งตนเองตามแนวทางสายกลาง การไม่ประมาท การรับประทานอาหารที่ง่าย เหมาะสมกับโรค การออกกำลังกายสม่ำเสมอการพักผ่อน คลายเครียด กิจกรรมช่วยเหลือสังคม ด้านจิตอาสา บำเพ็ญประโยชน์ การให้กำลังใจผู้เจ็บป่วย ปฏิบัติตามหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ด้วยทาน ศีล ภาวนา วัดยังเป็นที่พักทางใจ สวดมนต์ ฟังเทศน์ และปฏิบัติธรรม ทศนคติหรือมุมมองความคิดในแง่ดีหรือแง่บวกของครอบครัวต่อผู้สูงอายุ เป็นกลไกสำคัญที่สุดในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ ที่เริ่มมีความสามารถในการช่วยเหลือตนเองได้น้อยลง ระบบครอบครัวจะเข้าดูแลเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุในการทำกิจวัตรประจำวันบ้าง เตรียมอาหารให้ หรือบางรายจะทำให้ทั้งหมด การจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ดูแลสิ่งแวดล้อม เช่น ทำความสะอาดบ้าน เครื่องนุ่งห่ม ด้วยความสำนึกในบุญคุณของท่าน การทำหน้าที่ดูแลด้านสังคม เป็นบทบาทหนึ่งที่ครอบครัวควรปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ ได้แก่ การร่วมรับประทานอาหารกับผู้สูงอายุอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ วัน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกสบายใจ มีความสุขที่ลูกหลานยังรักปรองดองกัน วัตถุประสงค์ที่ผู้สูงอายุติดเตียงระยะท้าย ได้ใช้เป็นประจำ เช่น วิทยู เป็นระบบใส่ถ่านแบตเตอรี่ เพื่อฟังรายการธรรมะ บอกว่าพระเทศน์สนุกดี จึงควรดูแลว่าถ่านแบตเตอรี่จะหมดหรือยังจะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกตนเองมีคุณค่า มีลูกหลานให้ความสนใจแม้จะเป็นสิ่งเล็กน้อย น้อย ๆ บางราย ผู้ดูแลมีภาวะเครียด ซึมเศร้า สามารถเข้าช่วยเหลือ เกื้อกูล ทำให้ผู้ดูแลสามารถขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานในด้านต่าง ๆ เพื่อคลายเครียดหรือความคับข้องใจของผู้ดูแล หน่วยงานหรือองค์กรจึงต้องรีบยื่นเข้าไปดูแลเป็นการบริการเชิงรุกตั้งนั้น หลักพุทธธรรมในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านร่างกาย ได้แก่ สัปปายะ ๗ กัตถุญญกตเวที ทิศ ๖

(๒) การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของผู้สูงอายุ ด้านสังคม การมีบุคคลต้นแบบด้านสุขภาพ ทั้งผู้สูงอายุและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ ได้แก่ พระผู้นำท้องถิ่น

และปราชญ์ชาวบ้าน เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้ที่เจ็บป่วยคนอื่น ๆ เห็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ได้ปฏิบัติตาม จากผู้ติดเชื้อทางการฟื้นฟูสมรรถภาพจนสามารถลุกจากเตียงได้บ้างแล้วให้ผู้สูงอายุยังคงรู้สึกตนมีคุณค่า

ผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการช่วยเหลือตนเองได้ดี เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และประสงค์จะเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม สามารถช่วยเหลือครอบครัวตนเอง ผู้อื่นและสังคมได้ ขึ้นอยู่กับเวลาว่างของตนเองด้วย การเกื้อหนุนด้านสังคมและอารมณ์ที่ผู้สูงอายุต้องการ คือความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย และความต้องการได้รับการยกย่อง เห็นความสำคัญ การมีจิตอาสาจะช่วยให้รู้สึกว่าคุณค่า ช่วยเหลือคนอื่นได้ ช่วยพัฒนาหมู่บ้านโดยเฉพาะกิจกรรมสาธารณประโยชน์ อยู่ในชุมชนได้อย่างปลอดภัย ไม่มีใครมาทำร้าย มีที่อยู่อาศัยเป็นส่วนตัว บรรยากาศดี และอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชนและสิ่งแวดล้อม คือมีครอบครัวที่ดี อยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข เป็นแบบอย่างให้แก่ลูกหลานผู้สูงอายุติดบ้าน ติดเตียง มีข้อจำกัดการเคลื่อนที่และพยาธิสภาพของโรค ทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้น้อย หรือไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม หรือบางรายเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมแต่ใช้เวลาในการเข้าร่วมได้น้อย ส่วนใหญ่จะใช้ชีวิตอยู่ในบ้าน หรือบนเตียง การเกื้อหนุนทางสังคม ผู้สูงอายุบางรายต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม โดยเฉพาะจะให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางศาสนา จึงต้องการไปร่วม โดยให้ผู้ดูแลช่วยพาไป หรือการช่วยเหลือสังคมตามที่ตนยังมีความสามารถ อาทิ หมอพื้นเมือง ช่วยรักษาผู้เจ็บป่วย ปราชญ์ชาวบ้านคอยแนะนำชาวบ้านด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพ จึงต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมบ้าง ดังนั้น ครอบครัวจึงควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุยังคงบทบาทในการมีส่วนร่วมกับสังคม จัดรถรับ-ส่ง อยู่เป็นเพื่อนคุย ครอบครัวดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อม เช่น ซักเสื้อผ้า ทำความสะอาดบ้านเรือน นอกจากนี้การเกื้อหนุนทางสังคมที่ผู้สูงอายุต้องการ คือความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยและความต้องการได้รับการดูแล พบว่า ระบบสนับสนุนทางสังคม โดยเฉพาะครอบครัวจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อผู้สูงอายุกลุ่มพึ่งพิง แต่ลูกหลานต้องไปทำงานนอกบ้าน บางรายมีลูกคนเดียว ไม่มีใครช่วยดูแลแทนได้ ทำให้ผู้สูงอายุอยู่บ้านตามลำพัง จึงเกิดความรู้สึกหงอยเหงาได้ง่าย ระบบวัฒนธรรมชุมชนจะเข้ามาช่วยเหลือ อสม.สำรวจ ประเมินความต้องการเบื้องต้น จะปรึกษาเจ้าหน้าที่ รพ.สต. หรือบางรายสามารถมารับบริการที่ศูนย์สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยมีผู้ดูแลพาไป และมีอุปกรณ์ทางการแพทย์ช่วย เช่น นั่งรถเข็น ผู้สูงอายุติดเตียงระยะท้ายจึงมีความต้องการด้านความมั่นคงและปลอดภัย ในขณะที่อยู่ตามลำพัง เครือข่ายผู้สูงอายุเยี่ยมผู้ป่วย จึงตรงกับความต้องการของผู้ป่วย ต้องการเพื่อนพูดคุย ให้กำลังใจ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ไม่มีเครื่องกีดขวางในการเคลื่อนที่ ผู้ดูแลจึงต้องช่วยจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและมีความปลอดภัย การดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมทำความสะอาดบ้าน เครื่องนอนให้การเกื้อหนุนด้านสิ่งของ พบว่า ลูกเป็นแหล่งเกื้อหนุนที่สำคัญด้านสิ่งของ บางรายไม่ได้ส่งเงินให้เป็นประจำ ผู้สูงอายุบอกว่า ‘ไม่เครียด

เรื่องเงิน' เนื่องจากยังทำมาหากินได้บ้าง บางรายประกอบอาชีพเพื่อแก้เหงา ไม่หวังผลกำไรมาจากการค้าขาย เพียงมีความสุขที่ได้ค้าขาย บางรายครอบครัวอยู่ด้วยกันลูกจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ผู้สูงอายุไม่ได้ออกไปไหน บอกว่าเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย ถ้าไม่พอใช้จ่ายก็จะบอกลูกหลานที่อยู่ด้วยกันได้ เนื่องจากยังมีเรื่องภาษีสังคมบ้าง การใช้จ่ายส่วนตัวบ้าง หรือต้องการทำบุญ บางรายลูกหลานไม่ได้ให้เงิน ซึ่งเครือข่ายที่เป็นทางการของรัฐ จะมีส่วนช่วยสนับสนุนด้านการเงิน ช่วยเหลือในรูปแบบของเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุ ถ้าพิการจะได้รับเบี้ยผู้พิการ หรือมีฐานะยากจนก็จะได้รับการช่วยเหลือด้านรายได้น้อย ซึ่งจะให้ผู้ดูแลนำไปเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

การเกื้อหนุนด้านข่าวสาร พบว่า ผู้สูงอายุยังสนใจข่าวสารต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และสื่อที่นำข่าวสารสู่ผู้สูงอายุมากที่สุด คือ โทรทัศน์ รองลงมาคือวิทยุ เปิดฟังรายการธรรมะ เป็นเพื่อนชีวิตซึ่งข่าวที่สนใจเป็นข่าวประจำวัน ด้านการเมือง ข่าวทางราชการ ข่าวในพระราชสำนัก ส่วนสารคดีจะสนใจด้านการเกษตร การแพทย์ นอกจากนี้ยังได้รับข่าวสารเกี่ยวกับชุมชนจากหอกระจายข่าวหรือเสียงตามสาย นอกจากสื่อต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ผู้สูงอายุยังมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกันอีกด้วยโดยมักจะใช้สถานที่ของร้านค้า ที่นั่งศาลาประจำหมู่บ้าน การพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกันในช่วงของการเยี่ยมเยียนกัน ผู้สูงอายุที่มาโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีมือถือไว้ติดต่อกับลูกหลาน บางท่านมี facebook บางท่านมีไลน์ หรือไลน์กลุ่ม เช่น กลุ่มปิ่นจักรยาน เป็นต้น กิจกรรมทุนทางสังคมของชุมชนของผู้สูงอายุ ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในการดำเนินการมีหลากหลายกิจกรรม ได้แก่

๑) หน่วยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล การดำเนินการ ๒ ลักษณะคือ (๑) บริการสุขภาพเชิงรับ โดยให้บริการพื้นฐานด้านงานรักษาพยาบาล อยู่ที่ รพ.สต. และ (๒) บริการเชิงรุกในชุมชน ตามแนวปฏิบัติในการบริการสุขภาพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยแนวปฏิบัติในการจำแนกกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อการจัดบริการผู้สูงอายุในชุมชนมี ๓ ขั้นตอน คือ (๑) การร่วมสำรวจ ผู้สูงอายุ (๒) การคัดกรองสุขภาพ/ภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุ (๓) การจำแนกกลุ่มผู้สูงอายุ ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มติดสังคม กลุ่มติดบ้าน กลุ่มติดเตียง ระยะท้าย และแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างสุขภาพเชิงพุทธของผู้สูงอายุ เฉพาะกลุ่ม กลุ่มผู้สูงอายุติดสังคม มีเป้าหมายของบริการโดยภาพรวมอยู่ที่การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันภาวะทุพพลภาพ และการส่งเสริมความเป็นอิสระมากที่สุด ประมวลผลข้อมูลและบันทึกข้อมูล แพ้มครอบครัว สมุดสุขภาพผู้สูงอายุ และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ อาทิ โครงการพัฒนาอบรมพัฒนาผู้ดูแลผู้ป่วยเรื้อรังและกลุ่มเสี่ยงโรคความดัน เบาหวานจำนวน ๑๓๓ คน ร้อยละ ๑๐๐ การประสานบริการด้านสุขภาพกับหน่วยงาน ภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกชุมชน เทศบาล ศูนย์ดูแลต่อเนื่อง (COC) ทีมหมอครอบครัว และจัดโครงการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ อบรมผู้ดูแลให้คำแนะนำ ติดตามอาการ การเยี่ยมบ้าน ช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย ป้องกันแผลกดทับ และการดูแลแบบ

ประทับประคอง มีศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมสุขภาพของชุมชน อาทิ ห่วงซักรอก ที่นอนลูกโป่ง และ วัฒนธรรมสุขภาพเพิ่มเติม คือกับดักลูกน้ำยุงลาย อสม.จะจัดการสุขภาพ ๓ ประการ คือ (๑) บริการ ด้านสุขภาพ ดำเนินการโดยพยาบาลร่วมกับ อสม. ครอบคลุมทั้งการคัดกรองโรค ควบคุมอาการของ โรค และฟื้นฟูสภาพ เป็นการใช้บริการเชิงรุก เช่น การวัดความดันโลหิต เจาะเลือดตรวจน้ำตาล เป็นต้น (๒) บริการด้านสังคม โดย อสม. เป็นบุคลากรสำคัญในการประสานการดูแลด้านปัจจัยสี่ รวมทั้ง ช่วยเหลือเมื่อเสียชีวิต และประเมินความต้องการของผู้สูงอายุก่อน ประสานขอการสนับสนุนปัจจัย ต่าง ๆ จากองค์กรภาครัฐและเอกชน และ (๓) การเข้าถึงบริการของผู้สูงอายุ โดย อสม.จัดทำ ฐานข้อมูลผู้สูงอายุมีศูนย์บริการสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (ศสมช.) สืบหาข้อมูลเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับ บริการอย่างทั่วถึงและบูรณาการทั้งทางด้านสุขภาพและสังคม

๒) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชน ท้องถิ่น แม้ผู้สูงอายุจะไม่มีผู้ดูแล ชุมชนก็ไม่ ทอดทิ้ง จะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน กิจกรรมการเยี่ยมบ้านยังคงเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาสุขภาพของ ผู้สูงอายุได้ดีผู้สูงอายุได้รับการจัดการสุขภาพแบบองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ และ ด้านปัญญาโดยพบเห็นได้จากเครือข่ายจัดโครงการร่วมเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุ เป็นทีมสหวิชาชีพที่สำคัญ มีพระนักพัฒนาร่วมเป็นแกนนำทางด้านจิตวิญญาณหรือปัญญาให้กับผู้สูงอายุ พัฒนามาจากประเพณี ทานให้คนยากจนคือเป็นการเอาจุดปัจจัยไปมอบให้ผู้สูงอายุยากไร้ ที่ด้อยโอกาสหรือผู้เจ็บป่วย พระสงฆ์ร่วมเยี่ยมไข้ มีการมัดมือ ให้กำลังใจผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงที่เจ็บป่วย และทีมหน่วยงาน ชุมชน ผู้สูงอายุไปเยี่ยม ผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย ให้กำลังใจ ผู้สูงอายุที่ไปเยี่ยม มีความสุขอัมบุนุญส่วนผู้ เจ็บป่วยมีกำลังใจ สังคมมีความเอ็นดู สงสาร ไม่ทอดทิ้ง ทำให้ผู้สูงอายุไม่คิดฆ่าตัวตาย และมีการ ปรับปรุงที่อยู่อาศัย ในปี ๒๕๕๙ ดำเนินการแล้ว ๒ หลัง โดยไม่ได้ใช้งบประมาณทางราชการ จาก เครือข่ายคณะสงฆ์ให้ความอนุเคราะห์วัสดุก่อสร้าง ที่นำมาจากผู้มีจิตศรัทธาบริจาคหรือทำบุญให้กับ วัด ด้านแรงงานช่างฝีมือ มาจากชุมชน ผู้ที่มีจิตอาสาช่วยกันปรับปรุงที่อยู่ให้กับผู้สูงอายุ ในสังคมไทย วัดเป็นสัญลักษณ์ที่นำความสุขสู่ผู้สูงอายุอีกช่องทางหนึ่ง หน่วยงานผู้ปฏิบัติโดยตรงต้องมี คุณสมบัติ หนึ่งที่จำเป็นคือความเข้าใจจิตใจ จิตวิญญาณของผู้สูงอายุ โดยการปฏิบัติธรรมเพื่อความเข้าใจในชีวิต และการให้กำลังใจแก่ผู้สูงอายุและผู้ดูแล

๓) อนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมสู่สุขภาพ บายศรี สู้ขวัญ ยาสมุนไพรพื้นบ้าน ประเพณีทางเหนือ ท้องถิ่น การฟ้อนรำ การจักรสาน ร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเช่น ปลุกผักโดยใช้ปุ๋ยคอก กลุ่มผู้สูงอายุมาวัดทุกวันพระ มาร่วมตามประเพณีทุกครั้ง สวดมนต์ ไหว้พระ มี ผลต่อสุขภาพทางใจเป็นสำคัญ ประเพณีที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ได้แก่งานสลากภัต งาน รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ถ้าอยู่ที่บ้าน มีการใส่บาตรบ้าง สวดมนต์ ไหว้พระ ทำสมาธิบ้าง

๔) งดเหล้างานศพ ทั้งที่บ้านและวัด

๕) หน่วยงานเทศบาลจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาการมาจากหน่วยงานในเทศบาลทั้งท้องถิ่น ท้องที่ ทีมสุขภาพ รพ.สต. นักพัฒนาชุมชน จิตอาสาช่วยมาช่วย กิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ และหน่วยงานภายนอกชุมชน หรือบุคคลที่เกษียณราชการแล้ว มีจิตอาสา เป็นต้น ผู้สูงอายุมีความสุข มีชีวิตชีวา สนุก เพิ่มพูนพลังในการรู้สึกมีคุณค่าได้รับการตรวจสอบสุขภาพ และการเข้าถึงบริการมากขึ้น จิตอาสาช่วยให้ความหมายของจิตอาสาได้น่าสนใจ คือทำอะไรก็ได้ให้รู้สึกดี เห็นคนแก่ยิ้มก็ดีใจ ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ให้ไปด้วยใจ ไปอย่างมีความสุข ไม่ใช่ไปนั่งหย่อย ทางฝ่ายเทศบาลตำบลเมืองเก่าจัดบริการรถรับ-ส่ง ผู้สูงอายุไปโรงเรียนผู้สูงอายุ หรือบริการนางส่งผู้เจ็บป่วยไปโรงพยาบาล นอกจากนี้ มีโครงการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุที่ยากจน ที่อยู่อาศัยมีสภาพทรุดโทรมหรือเสี่ยงต่ออุบัติเหตุภายในบ้านของผู้สูงอายุ ความร่วมมือของเครือข่ายต่าง ๆ คณะสงฆ์ ช่วยเหลือด้านวัสดุ อุปกรณ์ ส่วนแรงงาน ช่างก่อสร้าง ช่างไฟฟ้า ช่างประปา เป็นผู้มิจิตศรัทธามาช่วยเหลือกัน อสม. เจ้าหน้าที่หน่วยงานของ รพ.สต. เทศบาล ร่วมกันทำความสะอาดบ้าน เป็นต้น

๖) หน่วยงานพัฒนาชุมชน จัดโครงการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ กิจกรรมผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่พบว่า รูปแบบจิตอาสาเป็นแนวปฏิบัติที่ดี มีความเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมสังคม จึงทำให้มีความสุขทางด้านจิตใจและช่วยประหยัดงบประมาณได้ด้วยผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้ดียังคงบทบาทในการมีส่วนร่วมร่วมกับสังคม ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกตนเองมีคุณค่า ระบบครอบครัวเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุ สำหรับในรายที่เริ่มมีความสามารถช่วยเหลือตนเองได้น้อยลง ครอบครัวจะเข้ามาช่วยเหลือ เช่น ช่วยพาไปร่วมกิจกรรมทางศาสนา ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่า นอกจากนี้ ระบบวัฒนธรรมชุมชนมีส่วนช่วยสนับสนุนความมีคุณค่าในตน โดยการให้ความเคารพนับถือยกย่อง เป็นที่ปรึกษาโดยเฉพาะพิธีกรรมทางศาสนาทำให้ผู้สูงอายุยังคงมีความต้องการร่วมกิจกรรมทางสังคมต่อไป มีกำลังใจที่ดี กิจกรรมผู้สูงอายุจึงควรเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เมื่อผู้สูงอายุได้ร่วมกิจกรรม ได้เสียสละ ทำให้ตนเองรู้สึกว่ามีคุณค่า นอกจากนี้กิจกรรมการเยี่ยมเยียน การพูดจาที่ดีเป็นสิ่งสำคัญ พูดให้กำลังใจ มีความห่วงใยต่อกัน เมื่อสุขภาพของผู้สูงอายุดีส่งผลให้ลูกหลานมีเวลาทำมาหากิน เวลาว่างส่วนรวมก็มาร่วมกันมากขึ้น สุขภาพจิตของผู้สูงอายุก็จะดี มีความสุข บางรายเชื่อในเรื่องการทำคุณความดี ไม่ทำบาป ทำใจไม่เครียด สวดมนต์ ไหว้พระ ระลึกคุณพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ คุณบิดามารดา การมีศรัทธาต่อพระรัตนตรัย ช่วยให้เข้าใจความเจ็บป่วย ไม่เครียด และความเชื่อเรื่องกรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ทำดีได้ดี หมั่นทำบุญ สร้างกุศล มองโลกในแง่ดี ดังนั้นหลักพุทธธรรมในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านสังคม ได้แก่ เชื่อเรื่องกรรมและบุญ-บาป ศิล ๕ บุญกิริยา ๑๐ สังคหวัตถุ ๔ ขรวาธรรม ๔

(๓) การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของผู้สูงอายุ ด้านจิตใจ

การสร้างเสริมสุขภาพด้านจิตใจ เป็นความสามารถด้านสุขภาพทางร่างกายแข็งแรง ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีสัมพันธ์ภาพทางสังคม ไปร่วมกิจกรรมทางสังคม ร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ช่วยเหลือสังคม เป็นการสร้างเสริมพลังให้มีคุณค่าในตนเอง จะนำความสุขให้กับตนเอง จิตใจไม่หดหู่ ไม่เครียด ไม่คิดมาก มีความสุข อารมณ์ดี ยิ้มบ่อย ๆ รู้จักการผ่อนคลาย เช่น พูดคุยสังสรรค์กับเพื่อน ดูทีวี เป็นต้นผู้สูงอายุบางรายเข้าใจชีวิตของลูกหลานที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน บางรายบอกว่าเมื่อร้องไห้แล้วรู้สึกสบายใจขึ้นบ้าง ให้กำลังใจตนเองและมีความสุขกับครอบครัว เมื่อครอบครัวได้มารวมตัวกัน เช่นทุกวันอาทิตย์ลูกหลานจะมากินข้าวร่วมกันที่บ้าน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกสบายใจ มีความสุข

จากการที่ผู้สูงอายุที่ช่วยตนเองได้บ้างหรือไม่ได้ เนื่องจากสภาพร่างกายมีข้อจำกัดในการเคลื่อนที่ สภาพของโรค ทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้น้อยลง ส่งผลให้สุขภาพด้านจิตใจไม่มีเพื่อนคุย มีความเหงา หรือบางครั้งลูกหลานต้องไปทำงานนอกบ้าน ผู้สูงอายุจึงต้องอยู่บ้านตามลำพังอย่างหงอยเหงา บางรายยังคงต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม โดยเฉพาะจะให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางศาสนา จึงต้องการไปร่วม โดยให้ผู้ดูแลช่วยพาไป ทำให้รู้สึกมีความสุข หากชุมชนให้เกียรติหรือเห็นความสำคัญเป็นที่ปรึกษาด้านพิธีกรรมทางศาสนา ผู้สูงอายุจะมีการเตรียมตัวแต่งกายด้วยชุดประณีต หรือการช่วยเหลือสังคมตามที่ตนยังมีความสามารถ อาทิ หมอพื้นเมือง ช่วยรักษาผู้เจ็บป่วย ปราชญ์ชาวบ้านคอยแนะนำชาวบ้านด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพ จึงต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมบ้าง นอกจากนี้ ผู้สูงอายุมีความพยายามสร้างความเข้มแข็งด้านจิตใจให้ตนเอง บางรายบอกว่า อยู่ไป เพื่อลูกเพื่อหลาน บางรายให้กำลังใจตนเอง และมีความสุขกับครอบครัว โดย ลูก ๆ มาดูแลด้วยความห่วงใย มานวดให้ หรือเช็ดหน้าให้ บางรายบอกว่ามีร้องไห้เนื่องจากคิดมาก คิดไปเรื่อย ๆ แต่ไม่เป็นปัญหาเนื่องจากเคยไปปฏิบัติธรรมบ่อย ทำให้เข้าใจชีวิต

การเกื้อหนุนทางด้านอารมณ์ ลูกจะเป็นผู้ที่เกื้อหนุนทางอารมณ์ให้มากที่สุด ลูกยังคงแสดงความเป็นห่วง แม้นานๆ จะมาเยี่ยมสักครั้ง โดยเฉพาะช่วงวันสงกรานต์ ผู้สูงอายุจะรู้สึกปลื้มใจ และเล่าสู่เพื่อนบ้านอย่างภาคภูมิใจ เมื่อลูกหลานกลับมาเยี่ยม จะเห็นได้ว่า ในสังคมชนบทของจังหวัดเพชรบูรณ์ค่านิยมในการนับถือบิดามารดาอย่างเหนียวแน่น ลูกหลานยังขอคำปรึกษาจากผู้สูงอายุเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า นอกจากนี้ ชุมชนจะมอบบทบาทผู้นำทางด้านศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ให้ผู้สูงอายุเป็นที่ปรึกษาด้านพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า วันสำคัญ ๆ ทางศาสนา อาทิ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันพระ เป็นต้น รวมทั้งมีการสนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่ลูกหลาน จากรุ่นสู่รุ่นโครงการอุ้ยจูงหลานเข้าวัด ผู้สูงอายุจะจูงหลาน ๆ มาวัดด้วย มีการสวดมนต์ ไหว้พระ ทำ

สมาธิ และการเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่ติดบ้านหรือติดเตียง โดยระบบวัฒนธรรมชุมชนจะเข้ามาเกื้อหนุนให้ผู้สูงอายุรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย กิจกรรมของ อสม. จะบริการสุขภาพ ช่วยสำรวจ จัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุ เยี่ยมบ้าน พบปัญหาที่ปรึกษาเจ้าหน้าที่ รพ.สต. หรือ แฉ่งไปที่ผู้ใหญ่บ้าน ให้มาช่วยดูแล เครือข่ายผู้สูงอายุก็เป็นปัจจัยสำคัญในการเกื้อหนุนทางอารมณ์ซึ่งกันและกัน เพราะรู้จักกันมานาน จึงปรับทุกข์ระบายปัญหาสู่กันได้ เมื่อเจ็บป่วยก็ชวนกันไปเยี่ยมเยียนทั้งที่บ้านและในโรงพยาบาล

ดังนั้น หลักพุทธธรรมในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านจิตใจ ได้แก่ พรหมวิหาร ๔ กัลยาณมิตรธรรม ๗ และอิทธิบาท ๔

(๔) การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของผู้สูงอายุ ด้านปัญญา

ผู้สูงอายุบางรายเริ่มมีความจำน้อยลง หลงลืมบ้างบางรายมีความเข้าใจในชีวิต บอกว่าทำใจ ไหว้พระ ศรัทธาต่อพระรัตนตรัย จากการสัมภาษณ์กล่าวว่า “การภาวนาบุญกุศลตัวใครตัวมัน มีความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต” เช่น กลัวที่ลุ่มในท้องน้ำจึงระมัดระวังตัว การที่มีอายุยืน เพราะมีเมตตา ไม่คิดค้าขายแพง เป็นคนขยัน ใจดี ชอบช่วยเหลือ หมั่นสวดมนต์ ไหว้พระ ไหว้คุณบิดามารดา บางรายไม่ได้สวดมนต์ เนื่องจากอายุมากจำไม่ได้ จึงได้แต่ไหว้พระก่อนนอน ไปทำบุญที่วัดบ้าง ใส่บาตรที่หน้าบ้านบ้าง บางรายไปปฏิบัติธรรมที่วัดเป็นประจำ ในช่วงเข้าพรรษาไปนอนวัดทุกวันพระ เมื่อมีการเจ็บป่วยบางราย

สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ มีความเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง สร้างกุศล ถือศีล ภาวนาพุทธโธ สามารถปล่อยวาง บางรายได้ทำพินัยกรรมชีวิต คือแบ่งทรัพย์สินที่มีอยู่ไว้เรียบร้อย ที่อยู่มักจะมอบให้กับผู้ดูแล จะมีการเตรียมพร้อมความตายที่ดีและสงบ ยอมรับความตายว่า ตายทุกคนยอมรับถึงความไม่แน่นอนได้ และวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบ ถึงแม้บางรายจะบอกว่ากลัวตายแต่ไม่มีอาการกระวนกระวาย ผู้มีบทบาทในการช่วยเหลือ ดูแลสุขภาพ ติดตามอาการให้ดำรงสุขภาพที่เป็นอยู่ ป้องกันภาวะแทรกซ้อน ให้สามารถใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้ตามอัตรภาพ ในระยะท้ายได้รับการดูแลแบบประคับประคอง เสียชีวิตอย่างสงบ สมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และประสานการช่วยเหลือกับภาคีทั้งในและนอกชุมชน เจ้าหน้าที่และผู้ดูแลในครอบครัว ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมในการช่วยเหลือแบบประคับประคองด้วยการฝึกฝนตนจากการปฏิบัติธรรม

ดังนั้น หลักพุทธธรรมในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านปัญญา ได้แก่ ไตรลักษณ์ ปฏิบัติธรรม และสติปัญญา ๔

๓) การตรวจสอบ (Check)

การตรวจสอบ โดยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งดี ๆ ในการพัฒนา และต่อยอดความสำเร็จของการพัฒนาระบบสุขภาพชุมชนและนวัตกรรมด้านสุขภาพ และการประเมินผลจำแนกตามองค์ประกอบ พบว่า คะแนนคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านสุขภาพกาย ด้านสัมพันธภาพทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับกลาง ๆ ด้านจิตใจอยู่ในระดับดี โดยภาพรวมอยู่ในระดับกลาง ๆ อาจเนื่องจากสูงอายุเป็นวัยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายอย่างชัดเจน มีการเสื่อมตามอายุชั้ย สภาพจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงง่าย ชี้เหตุหนึ่ง มีความวิตกกังวลเนื่องจากการเจ็บป่วย กังวลกับโรคประจำตัวของตนเองเช่นโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้ผู้สูงอายุขาดความใส่ใจในการดูแลสุขภาพเท่าที่ควร และเมื่อพิจารณาคูณภาพชีวิตจำแนกตามอายุ พบว่า คะแนนคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีแนวโน้มลดลง ในขณะที่มีอายุมากขึ้น จึงอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า อายุเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทำให้คุณภาพชีวิตด้านร่างกายลดลง อธิบายได้ว่า อายุเป็นตัวบ่งบอกถึงภาวะสุขภาพส่งผลให้ผู้ที่มีอายุมากขึ้นมีโอกาสทำให้เกิดโรคเรื้อรังมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย และด้วยความสามารถทางด้านร่างกายลดลงส่งผลให้สัมพันธภาพทางสังคมลดลง พบว่าคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมลดลง ยังมีอายุเพิ่มมากขึ้น ก็ยังทำให้คุณภาพชีวิตลดลงทั้งด้านสุขภาพกาย โดยเฉพาะด้านสัมพันธภาพทางสังคมลดลง อย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ ความสามารถในการดูแลตนเองเป็นสิ่งสำคัญต่อคุณภาพชีวิต แต่คุณภาพชีวิตด้านจิตใจของผู้สูงอายุในกลุ่มอายุ ๘๐ ปีขึ้นไป กลับมีคะแนนเฉลี่ยเป็นอันดับ ๒ รองจากกลุ่มอายุ ๖๐-๖๙ ปี อาจเนื่องจากผู้สูงอายุวัยนี้มีความเข้าใจชีวิต ยอมรับได้ จึงทำใจต่อสภาพสังขาร มีการเปลี่ยนแปลงมานาน นอกจากนี้ อาจจะได้รับ การดูแลอย่างใกล้ชิดจากบุคคลในครอบครัวมากกว่าวัยอื่น ๆ สัมพันธภาพภายในครอบครัว แสดงถึงความรัก ความห่วงใย ความเคารพยกย่อง การเกื้อกูลช่วยเหลือผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพาครอบครัวที่ดี ให้ความอบอุ่นจึงอาจเป็นปัจจัยต่อคุณภาพชีวิตด้านจิตใจของผู้สูงอายุตอนปลายมากกว่าตอนกลาง สรุปได้ว่า อายุ ความสามารถในการดูแลตนเอง สัมพันธภาพภายในครอบครัว เป็นปัจจัยส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ผลกระทบจากการเป็นผู้ดูแลมี ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านร่างกาย และด้านสังคม เศรษฐกิจ กล่าวคือ ผลกระทบด้านจิตใจ มักพบว่าผู้ดูแลมีความเครียดสูง สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์แบบวัดความเครียดของผู้ดูแล พบว่าอยู่ในระดับสูง อาจเนื่องมาจากบทบาทเชิงซ้อน (sandwich role) คือการที่ต้องดูแลทั้งบุตรและบุพการีพร้อม ๆ กัน ยังมีบทบาทหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นบทบาทของการเป็นภรรยา แม่บ้าน และสตรีทำงานเพื่อหารายได้ การไม่แน่ใจ กังวลใจเพื่อหน่ายหรือความลำบากในการดูแลผู้สูงอายุที่ช่วยตนเองไม่ได้ ขาดความรู้ในการดูแล อย่างไรก็ตามผลกระทบด้านจิตใจเชิงบวกที่ปรากฏคือการได้รับรางวัลจากการเป็นผู้ดูแล เป็นค่านิยมทางสังคมสูง

กว่าด้านอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกที่ว่า การได้ดูแลผู้สูงอายุเป็นการตอบแทนบุญคุณและด้านกตัญญู เป็นเสมือนแรงจูงใจให้เกิดการดูแลผู้สูงอายุ ผลกระทบด้านร่างกาย มักมีอาการปวดหลัง อ่อนเพลีย ไม่มีแรง พบว่าผู้ดูแลที่เป็นผู้สูงอายุมักมีโรคประจำตัวด้วย ผลกระทบด้านสังคมเศรษฐกิจ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงาน มีผู้ดูแลหลายรายที่ต้องปรับลักษณะการทำงานให้เข้ากับภาระในการดูแลผู้สูงอายุ ไม่สามารถทำงานประจำได้ บางรายอาจมีความขัดแย้งภายในครอบครัว หรือรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย และมีผู้สูงอายุเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ได้รับสวัสดิการด้านเงินสงเคราะห์ สำหรับผู้สูงอายุ และเงินที่ได้รับก็เป็นเพียงจำนวนน้อย ในขณะที่ครอบครัวมีภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นมาก

๔) การปรับปรุง (Act)

การปรับปรุงการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยท้องถิ่น องค์กรภาคีเครือข่ายมีความชัดเจน ๔ ท. ได้แก่ ท้องถิ่น / ท้องที่ (เทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ทีมสุขภาพ (รพ.สต.) ท้องทุ่ง (ครอบครัวเครือข่าย อสม. พระ) กองทุน (สปสช. นักพัฒนาชุมชน) และเครือข่าย ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างมากในกิจกรรมสังคม ด้วยการประชุมสัจจกรทุกเดือน เป็นการสร้างเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการดูแลตนเอง ครอบครัว ชุมชน สภาพแวดล้อมและสังคมโดยรวม โดยการจัดประชุมสัจจกรทุกเดือน สนับสนุนให้ประชาชนมีบทบาทหลักในการดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหา กระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ในการปรับปรุงงาน เกิดความผูกพันและมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ กลไกความร่วมมือแบบบูรณาการ ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ระบบความเป็นเครือญาติและความผูกพันกัน ประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นชุมชนที่มีต้นทุนทางสังคมและมีต้นแบบที่ดี อาทิ พระนักพัฒนา ผู้บริหารในท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้าน หมอพื้นเมือง จัดทำแผน อยู่บนพื้นฐานความรู้เชิงประจักษ์ จากระดับล่างเป็นความต้องการของประชาชนที่จะช่วยแก้ปัญหาสุขภาพ เป็นกระบวนการให้ประชาชนตระหนักในการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ การดำเนินงานพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุมีความต่อเนื่อง และผลลัพธ์ที่ได้คือชุมชนมีสุขภาพดี

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มที่ต้องพึ่งพาผู้อื่น ในสังคมไทย ครอบครัวจะมีหน้าที่หลักในการช่วยจัดการสุขภาพ ดูแลสมาชิกในครอบครัวเมื่อเจ็บป่วย ปัจจุบันสมาชิกในครอบครัวเป็นเครือข่ายการจัดการสุขภาพที่สำคัญของผู้สูงอายุ โดยมากมักเริ่มจากปัจจัยความเสื่อมโทรมของร่างกายของผู้สูงอายุที่ทำให้ต้องมีญาติผู้ดูแล (Family Caregiver) พบว่าผู้ดูแลมีความเกี่ยวพันใกล้ชิดกันทางสายเลือด เป็นบุตร เป็นเพศหญิงและอยู่ในวัยกลางคน ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นฐานความเชื่อทางสังคม การปลูกฝังค่านิยมทางวัฒนธรรม จากการสัมภาษณ์ พบว่า ชุมชนตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้ดูแลหลักไม่แตกต่างจากสังคมไทยอื่น ๆ ส่วนมากมีความ

เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุเป็นบุตร และเป็นเพศหญิงทำหน้าที่ดูแล เพื่อเป็นการทดแทนบุญคุณ ได้แก่ การดูแลการดำรงชีวิตประจำวันทั่วไป เช่น การดูแลด้านอนามัยส่วนบุคคล การจัดหาอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การอำนวยความสะดวกเรื่องพาหนะเดินทาง การช่วยเหลือทั่วไปด้านการใช้แรงงาน การสนับสนุนด้านปัจจัย เงิน สิ่งของ นิยมซื้อให้เพียงปีละ ๑-๒ ครั้ง เฉพาะในโอกาสวันสำคัญ เช่น วันสงกรานต์ จึงมีความหมายมากสำหรับผู้สูงอายุ จะนำมาเล่าสู่กันถึงความภาคภูมิใจ การสนับสนุนด้านอารมณ์ ด้านจิตใจ การดูแลเมื่อเจ็บป่วย พาไปพบแพทย์ จัดยา และรับภาระเรื่องค่ารักษาพยาบาล เช่น ลูกส่งเงินมาให้ ทำประกันชีวิตให้ผู้สูงอายุ เมื่อเจ็บป่วยสามารถไปใช้บริการของสถานพยาบาลเอกชน เนื่องจากมีความสะดวก รวดเร็ว สำหรับการจัดหาอาหารแก่ผู้สูงอายุในภาพรวม มิได้มีการดำเนินการอย่างพิเศษแต่อย่างใด ยกเว้นในรายที่ต้องทำอาหารเป็นพิเศษเพื่อให้เหมาะกับโรคที่เป็น ซึ่งผู้สูงอายุมีความเข้าใจในความจำเป็นของลูกหลานต้องไปประกอบอาชีพที่อื่นบ้าง ทำให้ไม่มีเวลามารับประทานร่วมกับผู้สูงอายุได้ทุกวัน แต่อย่างน้อยใน ๑ สัปดาห์ ควรมาร่วมรับประทานอาหารกับผู้สูงอายุ จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุข

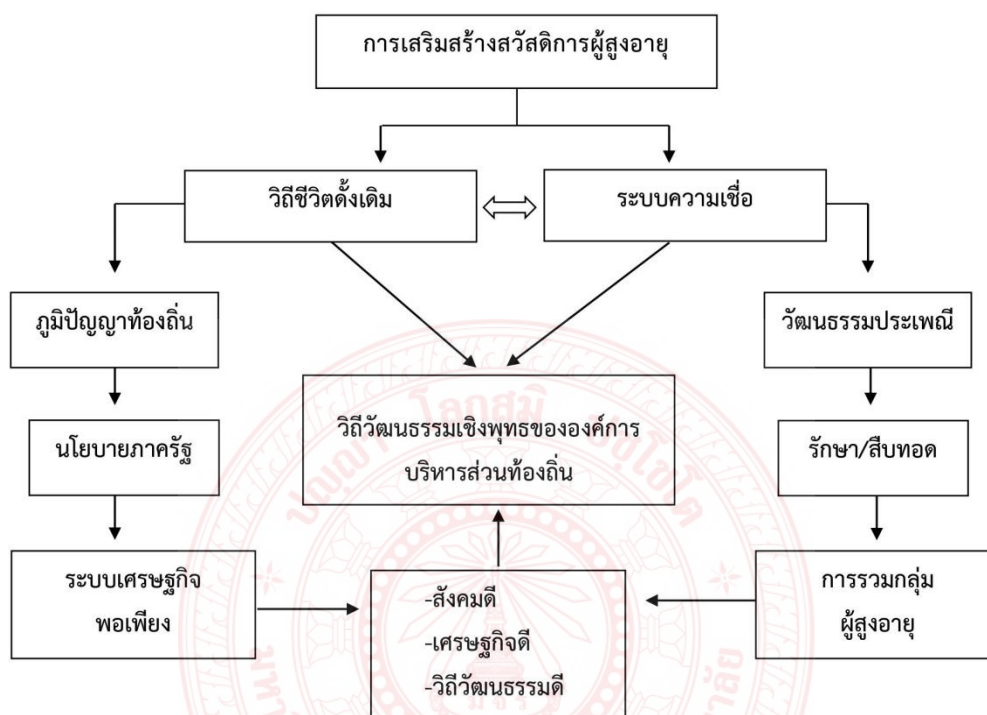
นอกจากนี้ การสนับสนุนด้านข่าวสาร ทางโทรทัศน์ ผู้สูงอายุบางรายมักจะมีวิทยุประจำตัวเปิดฟังรายการต่าง ๆ ทั้งวัน เปิดฟังเพลงบ้าง บอกว่า เป็นคนชอบสนุก ชอบร้องเพลง หรือบางคนฟังรายการธรรมะ บอกว่า พระเทศน์สนุก ในชุมชนยังนิยมใช้หอกระจายข่าวแจ้งเรื่องราวกิจกรรมทางสังคม ความเป็นไปในสังคม และการพัฒนาตนเองให้ทันสมัยเสมอ เริ่มมีกลุ่ม facebook line บ้าง เมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทการดูแลด้านนี้กับบทบาทด้านอื่น ๆ พบว่า การตอบสนองความต้องการทางสังคมเป็นบทบาทที่ครอบครัวปฏิบัติค่อนข้างน้อย หน้าที่ในการสนับสนุนด้านจิตใจ อารมณ์ สืบเนื่องจากผู้สูงอายุมีความรู้สึกอ่อนไหว มักขึ้นน้อยใจ เกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า ดังนั้น การได้รับการตอบสนอง โดยการยอมรับนับถือ จึงเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนต่อสภาวะอารมณ์ของผู้สูงอายุอย่างมาก พฤติกรรมที่แสดงออกจึงควรเป็นการเสริมคุณค่าให้แก่ผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ การอยู่เป็นเพื่อนพูดคุย จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคง ปลอดภัยและการนำหลักพระพุทธศาสนาใช้ในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ ความศรัทธาต่อพระรัตนตรัย ความเชื่อในเรื่องกรรม ทำดีได้ดี การระลึกถึงคุณบิดามารดา และให้ความสำคัญต่อประเพณีด้านศาสนาไปวัด สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม หมั่นทำบุญสร้างกุศล มองโลกในแง่ดี การเข้าใจต่อความเจ็บป่วย ช่วยให้สุขภาพจิตดี ไม่เครียด โดยเฉพาะการดูแลถือเป็นการทำบุญและทำให้ชีวิตมีความสุข

ตารางแสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุใน
โรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

สุขภาวะ	การบูรณาการหลักการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของผู้สูงอายุ
๑. ด้านกาย	กระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ร่างกาย หรือกายภาวนา ปัจจัยที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตให้พิจารณาถึงคุณค่าแท้ และประโยชน์ใช้สอย ว่า ด้วยสิ่งที่สบาย เกื้อกูล ได้แก่ (๑) ที่อยู่เหมาะสม ปลอดภัย (๒) มีอาหารบริบูรณ์ (๓) พุดคุยให้กำลังใจ (๔) บุคคลที่ถุกกัน ไม่มีคนร้าย (๕) อาหารที่เกื้อกูลต่อ สุขภาพ (๖) ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม และ (๗) อิริยาบถที่เหมาะสม
๒. ด้านจิตใจ	กระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านจิตใจ หรือจิตภาวนา เพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุมีความเครียด ว่าเหว หรือหดหู่ใจ ผู้สูงอายุที่ช่วยตนเองได้มักจะมีสุขภาวะจิตที่ดี ให้อภัยบอขย ำไม่ต้องเครียด การบริหารด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ต้องมีเมตตาเป็นพื้นฐานสำคัญ สำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพาครอบครัว ชุมชนให้การดูแล ในการดูแลเยี่ยมเยียน พุดคุยให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอ เข้าถึง จิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนม สบายใจ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย อย่างมีความรู้จริงทรงภูมิปัญญา เป็นที่น่ายกย่อง เป็นที่ปรึกษาที่ดี อดทน ไม่เปื้อน ไม่ฉุนเฉียว อธิบายให้เข้าใจได้ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสียจะดูแล รักษา
๓. ด้านสังคม	กระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านสังคม ทำให้รู้สึกตนเอง มีคุณค่า สนใจเทคโนโลยีใหม่ ๆ ครอบครัวจะช่วยเกื้อหนุนด้านสังคม สร้าง ความรู้สึกอบอุ่น ความมั่นคงปลอดภัยให้กับผู้สูงอายุ เกื้อหนุนด้านเงินทอง สิ่งของ เป็นค่าใช้จ่าย งานประเพณีท้องถิ่น สืบสานภูมิปัญญา มีความเชื่อเรื่องกรรม และ บุญ-บาป โดยผู้สูงอายุที่แข็งแรง มีความสามารถจะเข้าร่วมและมีความประสงค์ เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม พบเห็นได้ว่ามีกิจกรรมจิตอาสา เสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำให้ตนเองรู้สึกมีคุณค่า ส่วนผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว ครอบครัว ชุมชนสังคม ต้องเดินเข้าไปหา ไปช่วยเหลือ เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สุขสบายใจ ตัวอย่างของครอบครัวที่ดีมีกิจกรรมการรับประทานอาหารร่วมกันอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ วัน หรือการพาผู้สูงอายุไปวัด ไปเที่ยว

สุขภาวะ	การบูรณาการหลักการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของผู้สูงอายุ
	พักผ่อน
๔. ด้านปัญญา	<p>กระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุด้านปัญญา ผู้สูงอายุในชุมชนยังนิยมไปวัด ไหว้พระ สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรมทั้งในระดับสมณะ วิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ว่าด้วยการเอาสติมาใช้ในการกำหนดอารมณ์ต่าง ๆ รู้กายในกาย รู้เวทนาในเวทนา รู้จิตในจิต และรู้ธรรมในธรรม การเข้าถึงด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ตามหลักไตรสิกขา จึงเป็นหนทางดั่งสะพานเชื่อมโยงช่วยให้สังคมเกิดการเข้าใจในความทุกข์ของผู้เจ็บป่วย รู้เหตุ รู้ผล การให้เกียรติเคารพ เชิญผู้สูงอายุเป็นที่ปรึกษา ขอคำแนะนำ ผู้สูงอายุเป็นต้นแบบที่ดีให้กับสังคม เป็นแหล่งคลังสมอง โครงการจุงหลานไปวัด สืบสานภูมิปัญญา การจักรสาน ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ เป็นวิทยากรถ่ายทอดให้ความรู้แก่เยาวชน เมื่อผู้สูงอายุมีความเข้าใจถึงธรรมชาติของชีวิต เข้าใจสภาพที่เปลี่ยนแปลงของสังขาร เข้าถึงความต้องการที่แท้จริงของตนเอง เมื่อนั้นจิตใจจะสามารถปล่อยวางไม่ยึดติดถือมั่นในอุปาทาน นาม รูป กำจัดกิเลสที่เป็นรากเหง้าของทุกข์ได้ จิตสงบมุ่งสู่การบรรลุธรรมแห่งนิพพาน นั่นคือบรมสุขที่แท้จริง</p>

๔.๔.๓ การศึกษาการเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์

สังคมและวัฒนธรรมนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ชนิดที่แยกกันไม่ออก สังคมมนุษย์เกิดจากกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน อาจได้แก่การมีวัฒนธรรมหรือประเพณี รวมถึงภาษา การละเล่นและอาหารการกิน ที่คล้ายคลึงกัน การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมนั้นจะช่วยให้สามารถสร้างหรือพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ จากการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ต่างมีลักษณะการเป็นอยู่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน มีวัฒนธรรมประเพณี และภาษาเป็นของตนเอง ซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มีวิถีชีวิตการเป็นอยู่ที่เรียบง่าย อยู่กับสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยความรู้หรือความชำนาญเฉพาะตนในการดำรงชีพ บ้างก็ทำไร่ทำสวนทำนาทำการเกษตร บ้างก็หาของป่า ไม่ว่าจะเป็นอาชีพลักษณะใดก็อิงอาศัยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธทั้งนั้น จนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ต้องกระทำเป็นประจำ หากปีใดพอถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาไม่ได้ไปทำบุญทำทานคนในชุมชนก็จะเกิดความไม่สบายใจ ดังนั้นวิถีชีวิตหรือการเป็นอยู่ดั้งเดิมกับระบบความเชื่อจึงเป็นของคู่กัน จะแยกจากกันไม่ได้ โดยที่การดำรงชีวิตอยู่กับสิ่งที่เป็นธรรมชาติ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่กับพระพุทธศาสนาก็ต้องมีเช่นกัน

ด้านวิถีชีวิตหรือการเป็นอยู่นั้น ส่วนมากกลุ่มผู้สูงอายุจะมีอาชีพหรือการเป็นอยู่ตามบรรพบุรุษ เช่น การทำไร่ ทำสวน ปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการหาของป่า เป็นต้น ถือ

เป็นอาชีพชุมชน บางครั้งกลายเป็นการทำสวนเกษตรแบบเลื่อนลอย ไม่ตายตัว สถานที่ใดดินดีก็จะขยับขยายไปทำเกษตร ณ ที่ตรงนั้น ทำให้เกิดการแผ้วถางป่า ก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรค มีผลผลิตทางการเกษตรออกมามาก อาทิเช่น มะขามหวาน ผักต่าง ๆ จำเป็นต้องอาศัยองค์ภาครัฐเข้าไปให้ความรู้หรือส่งเสริมให้เกิดระบบเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น สร้างคุณค่าให้เกิดแก่ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ ซึ่งมุ่งเน้นการส่งเสริมการผลิตที่ถูกต้องและเหมาะสม ปรับเปลี่ยนกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้องค์กรเกษตรกรและชุมชนเป็นศูนย์กลางเรียนรู้ มีระบบการเกษตรที่สอดคล้องกับความเป็นอยู่และเกื้อกูลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการปรับปรุงบำรุงดิน และการจัดการให้มีการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ มีการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและพัฒนากองทุนหมุนเวียน เน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งเน้นการมีส่วนร่วมของหน่วยราชการต่าง ๆ องค์กรและชุมชนในการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมให้ความรู้และการรวมกลุ่มอาชีพ โดยนำองค์ความรู้พื้นฐานของชาวบ้านมาต่อยอดหรือปรับเปลี่ยนให้เป็นสินค้าที่มีมูลค่ามากขึ้น เพราะหากได้รับการแนะนำเพิ่มเติมหรือรับรู้แหล่งเศรษฐกิจก็จะทำให้เกิดความอยากที่จะพัฒนาอาชีพจากการทำไร่ ทำสวน หรือทำเกษตรอื่น ๆ มาเป็นการแปรรูปสินค้าทางการเกษตร นอกจากนี้ความรู้บางอย่างหากไม่มีการนำมาเผยแพร่หรือพัฒนาให้อยู่ในกลุ่มสินค้า ความรู้นั้นก็จะสูญหายไป เช่น ความรู้เกี่ยวกับการเย็บปักถักร้อย การจัดทำเครื่องจักสานต่าง ๆ รวมถึงการทอผ้าที่มีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ของชาวบ้านอันเป็นการสั่งสมมาจากบรรพบุรุษ เมื่อรัฐมีนโยบายการรวมกลุ่มเพื่อเกิดการดำเนินงานสร้างผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นก็ยังคงความรู้เหล่านั้นไว้ และได้มีการพัฒนาต่อยอดไปเรื่อย ๆ แทนที่จะทำใช้แค่ครัวเรือน เป็นต้น อาทิเช่น กลุ่มผู้สูงอายุตำบลช้างตะลูด รวมกลุ่มจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ขยะรีไซเคิล และบริหารจัดการขยะเป็นศูนย์ จนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ทั้งประเทศก่อให้เกิดรายได้เลี้ยงครอบครัวอย่างมั่นคง การดำเนินการดังกล่าวถือเป็นการทำเพื่อให้เกิดเศรษฐกิจที่ดีแก่สังคม และเมื่อเศรษฐกิจดี สังคมก็จะดีตามไปด้วย กล่าวคือเมื่อคนในสังคมมีอยู่มีกิน หรือมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ก็จะทำให้มีคุณธรรมจริยธรรม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากเกินไปจนเกินพอดี ทำประโยชน์ให้สังคมได้บ้าง ไม่รังแกผู้ที่ด้อยกว่า แบ่งปัน เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เมื่อเป็นเช่นนี้สังคมหรือชุมชนก็จะกลายเป็นสังคมหรือชุมชนที่ดี คนในสังคมก็เป็นคนดี มีคุณธรรมประจำใจ

ในด้านระบบความเชื่อ เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุมีการเป็นอยู่ที่อิงอาศัยธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม บ้างก็อยู่ในป่าใกล้เชิงเขา บ้างก็อยู่บนภูเขา วิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตจึงอยู่กับธรรมชาติ ระบบความคิด ความเชื่อจึงอยู่กับธรรมชาติ แม้บางกลุ่มจะมีถิ่นที่อยู่ไม่ติดกับภูเขา เช่น กลุ่มที่อยู่ในเมือง เทศบาลเมืองหล่มสัก อาชีพดั้งเดิมของชาวหล่มสักยังเป็นการทำไร่ ทำนา ทำสวน ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทั้งนั้น จึงได้มีประเพณีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากมาย เพื่อแสดงถึงความเชื่อ ความเคารพ

ในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แม้กาลเวลาจะผ่านไป วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นก็ยังคงอยู่ มีการรักษาสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น จากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมบ้างแต่ส่วนใหญ่ยังคงรักษากิจกรรม ประเพณีวัฒนธรรมหรือกิจกรรมตามความเชื่อนั้น ๆ อย่างเหนียวแน่น

จากสถานการณ์ดังกล่าวเป็นโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐมีการจัดระบบความคิดหรือความเชื่อให้เป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สามารถจับต้องได้ เรียกว่า “พลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส” ด้วยการ ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมหรือประเพณีนั้น ๆ ให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป และมีการบันทึกหรือ จัดทำเรื่องราวการดำเนินงานของประเพณีนั้น ๆ ไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษา ปฏิบัติสืบสานในการอนุรักษ์ และสืบทอด มีการสนับสนุนให้จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านได้รวมกลุ่มจัดตั้ง คณะกรรมการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน รวมถึงใช้เป็น สถานที่ในการจัดแสดงสินค้า OTOP อันเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและเกิดจากประเพณีวัฒนธรรม นั้น ๆ ที่ส่งผลให้เกิดผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ขึ้น นับว่าเกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างรอบด้าน นับตั้งแต่การ สร้างความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมตระหนักในการอนุรักษ์ฟื้นฟู รวมไปถึงการสร้างรายได้แก่ชุมชนด้วย

นอกจากนี้ ภาครัฐยังมีนโยบายให้ร่วมกันอนุรักษ์ ฟื้นฟูธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม และให้ มีความเป็นวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธมากยิ่งขึ้น เป็นการเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิง พุทธทดแทนและสร้างความสมบูรณ์ให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ ๑. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก ๒. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้าน ตี๋ อำเภอหล่มสัก ๓. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก ๔. โรงเรียนผู้สูงอายุ สร้างสุขตำบลป่งคล้า อำเภอหล่มสัก ๕. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า ๖. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิฐ อำเภอหล่มสัก ๗. โรงเรียนผู้สูงอายุพ่อบุญเมืองตำบลบ้าน หวายอำเภอหล่มสัก ๘. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช่างตะลูต ซึ่งใช้วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธในการ ดำเนินชีวิต เป็นต้น

สิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธเกิดมาจากผลลัพธ์ ๓ ประการได้แก่

๑. สังคมดี

การที่จะได้ชื่อว่า เป็นสังคมที่ดีนั้น หมายถึงการที่ประชาชนหรือชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ มี การเป็นอยู่ที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข กล่าวคือการดำเนินชีวิตไม่เคร่งเครียดเกินไป เป็นสังคมที่ ไม่เอาัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการแบ่งปัน คนในสังคมมีความเป็นระเบียบ เคารพกฎกติกาต่าง ๆ รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ประพฤติตนในสังคมอย่างเหมาะสม และ

จะต้องเป็นผู้มีศีลธรรม วัฒนธรรมอันดี ยอมรับเหตุผลของกันและกัน และจะต้องมีการกระจายรายได้ที่ดี ไม่เหลื่อมล้ำกันมากเกินไป แสดงให้เห็นว่า สังคมที่ประชาชนหรือชาวบ้านสามารถมีการเป็นอยู่ที่ดีได้นั้น จะต้องเป็นสังคมที่ประกอบด้วยเสรีภาพ เสมอภาพ และภราดรภาพ อันเป็นเหตุให้เกิดสันติสุขในสังคม

๒. เศรษฐกิจที่ดี

เป็นที่ยอมรับกันว่า ความสุขยั่งยืนจะมีได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านจะต้องมีอาชีพที่มั่นคง สามารถนำรายได้มาจุนเจือครอบครัวได้อย่างสม่ำเสมอ การที่ภาครัฐให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้กลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ได้รวมกลุ่มเพื่อดำเนินการแปรรูปผลิตภัณฑ์ตามภูมิปัญญาหรือตามพืชผลที่เกิดขึ้นในแต่ละฤดูกาล อันเป็นการสร้างมูลค่าให้แก่สินค้าชุมชน รวมถึงให้คำแนะนำแหล่งการขายหรือการตลาด จะสังเกตได้จากทุกชุมชนจะมีการรวมกลุ่มผลิตสินค้าตามศักยภาพหรือภูมิปัญญาที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษ ถ่ายทอดออกมาเป็นสินค้า ทำให้สมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เมื่อมีรายได้ การเป็นอยู่ก็ดีขึ้น สุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี รายได้หมุนเวียน ปัญหาสังคมก็ไม่เกิด ความสงบเรียบร้อยก็ตามมา จากสภาวะการณปัจจุบัน เกิดปัญหาสังคมมากมายมีสาเหตุหลักมาจากการขาดรายได้หรือระบบเศรษฐกิจครัวเรือนไม่ดีพอ ดังนั้น หากสังคมหรือชุมชนรู้จักรวมกลุ่มดำเนินงานกิจกรรมสร้างรายได้ร่วมกัน แบ่งปันรายได้ จับจ่ายใช้สอยในสิ่งที่จำเป็นหรือเหมาะสม การเป็นอยู่ของชุมชนก็จะดีขึ้น และสามารถใช้หลักพุทธธรรมพัฒนาต่อยอดให้มีความมั่นคงและยั่งยืนได้ในอนาคต

๓. วิถีวัฒนธรรมดี

ผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนใหญ่มีความศรัทธาในหลักธรรม โดยการเชื่อมั่นในความจริง และกฎธรรมดาแห่งเหตุผล ใช้ความพยายามแก้ไขปัญหามาตามทางแห่งเหตุผลด้วยการพัฒนากาย พัฒนาจิตใจ ใช้หลักธรรมคิหิปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาในการอยู่ร่วมกันเช่น การรักษาศีล ประพฤติธรรมเพื่อชำระกาย วาจา และใจ ให้สะอาดหมดจด และหมั่นประกอบกรรมดี ผู้สูงอายุชายและหญิงในจังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนใหญ่นำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ที่ไม่มีความแตกต่างกัน โดยการปฏิบัติธรรมเพื่อขัดเกลากิเลส และพยายามที่จะบำเพ็ญความดี เพื่อควบคุมรักษาความประพฤติด้านอื่น ๆ ป้องกันมิให้ทำความชั่วอย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยการปฏิบัติดังนี้

๑) การแก้ไขปัญหาด้านร่างกาย การยอมรับความจริงตามหลักไตรลักษณ์ที่ว่า มีความเชื่อในกฎแห่งกรรม ไม่โดยความไม่ประมาท มีความอดทน ปลงตกและปล่อยวาง

๒) การแก้ไขปัญหาด้านจิตใจ การรักษาศิล ประพตติธรรม บำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ ใช้ความอดทนอดกลั้น ลดความโกรธ ความโลภ เสียสละช่วยเหลืองานส่วนรวม นั่งสมาธิทำจิตใจให้สงบ รักษาศิล ๕ และ การฟังธรรม

๓) การแก้ปัญหาการในการอยู่อยู่ร่วมกัน โดยการมองโลกในแง่ดีเสมอ การอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างกัน ด้วยการเป็นกัลยาณมิตร เข้าใจกัน เห็นใจกัน ให้เกียรติ ไม่ให้ร้าย และพยายามหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้ง หมั่นการทำบุญ ให้ทานช่วยเหลือ เอื้อเพื่อเจริญซึ่งกันและกันรักษาศิล ๕ การยินดีกับผู้อื่นเมื่อทำดี และเคารพในความคิดของเพื่อน

๔) การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและรายได้ โดยการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ประมาทใช้จ่ายประหยัดเท่าที่จำเป็น รู้จักประมาณตน และทำตนให้เป็นคนเลี้ยงง่าย

จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข มีหลักธรรมที่สำคัญๆ เด่นชัด อันได้แก่ (๑) การรักษาศิล ๕ ศิลขั้นพื้นฐาน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล ไม่เบียดเบียนกัน อีกทั้งเป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง (๒) ใช้ขันติ อดทน คือ หมั่นเพียร ไม่หวั่นไหว ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกข่มขู่ถูกหยัน ด้วยถ้อยคำเสียดสีถากถาง (๓) มีอุเบกขา ความวางเฉย คือ ความมีใจเป็นกลาง การดูอย่างสงบหรือดูตามเรื่องที่เกิดขึ้น (๔) มีกัลยาณมิตร เป็นเพื่อนที่ดี จะแนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทาง และเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่น (๕) มีจาคะ หรือ จิตอาสา คือ การมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูล บำเพ็ญประโยชน์งานส่วนรวม ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย (๖) หมั่นบำเพ็ญบุญกิริยา ทำบุญตักบาตร สวดมนต์ไหว้พระอยู่เป็นนิจ และฟังธรรม (๗)การอยู่อย่างสันโดษ มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ประหยัดใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น

ผลการศึกษาวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ผู้สูงอายุแบ่งเป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน ผู้สูงอายุแบ่งเป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย ครูใหญ่ ครูผู้สอน พยาบาล ผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุ รวมอีก ๖ คน รวมทั้งสิ้น ๘๖ คนจากผลการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ตามแบบประเมินทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ทั้ง ๘ โรงเรียนมีบริบทและแนวคิดที่แตกต่างกันออกไป แต่จากการที่ผู้วิจัยและคณะได้สัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ประเมินผลสรุปได้ว่า ด้านร่างกายส่วนมากจะนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตโดยตรงได้แก่ เชื่อเรื่องของกรรม เชื่อเรื่องของการเสื่อมไปของสังขาร ไม่มีอะไรแน่นอนกับชีวิตรีบทำความดีของตัวเองให้มาก ด้านจิตใจ ทั้ง ๘ โรงเรียนมีบริบทและแนวคิดที่แตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยและคณะได้สัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ประเมินสรุปได้ว่า ด้านจิตใจ ส่วนมากจะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ การรักษาศิล ๕ การเจริญจิตภาวนา หมั่นทำความดีด้วยการไหว้พระ สวดมนต์ ตลอดจนไม่คิดเรื่องความ

โลก โกรธ หลง ได้ในสิ่งที่ได้ ไม่ทะยานอยากได้มากเกินไป ด้านสังคมและการอยู่ร่วมกัน ทั้ง ๘ โรงเรียนมีบริบทและแนวคิดที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละโรงเรียน จากที่ผู้วิจัยและคณะได้สัมภาษณ์และนำมาวิเคราะห์ประเมินผลสรุปได้ว่า ด้านสังคมและการอยู่ร่วมกัน ส่วนมากจะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การมีกัลยาณมิตรแก่กัน มีความอดทน เอาใจเขามาใส่ใจเราให้มากให้มาก ด้านเศรษฐกิจและรายได้ ทั้ง ๘ โรงเรียนมีบริบทและแนวคิดที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละโรงเรียน จากที่ผู้วิจัยและคณะได้สัมภาษณ์และนำมาวิเคราะห์ประเมินผลสรุปได้ว่า ด้านเศรษฐกิจและรายได้ ส่วนมากจะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักประมาณในการเป็นอยู่ของตนเอง ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่เกี่ยวข้องกับการพนันทุกชนิด

๔.๕ สรุปการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “โรงเรียนผู้สูงอายุ : รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์” มีวัตถุประสงค์ ๑) การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ๓) การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัย ดังนี้

๑. การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุ

ผลการศึกษาวเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ผู้สูงอายุแบ่งเป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน ผู้สูงอายุแบ่งเป็นผู้หญิง จำนวน ๕ คนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย ครูใหญ่ ครูผู้สอน พยาบาล ผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุ รวมอีก ๖ คน รวมทั้งสิ้น ๘๖ คนจากผลการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุตามแบบประเมินทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ทั้ง ๘ โรงเรียนมีบริบทและแนวคิดที่แตกต่างกันออกไป แต่จากการที่ผู้วิจัยและคณะได้สัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ประเมินผลสรุปได้ว่า ด้านร่างกาย ส่วนมากจะนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตโดยตรงได้แก่ เชื่อเรื่องของกรรม เชื่อเรื่องของการเสื่อมไปของสังขาร ไม่มีอะไรแน่นอนกับชีวิตรีบทำความดีของตัวเองให้มาก ด้านจิตใจ ทั้ง ๘ โรงเรียนมีบริบทและแนวคิดที่แตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยและคณะได้สัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ประเมินสรุปได้ว่า ด้านจิตใจ ส่วนมากจะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ การรักษาศีล ๕ การเจริญจิตภาวนา หมั่นทำความดีด้วยการไหว้พระ สวดมนต์ ตลอดจนไม่คิดเรื่องความโลภ โกรธ หลง ได้ในสิ่งที่ได้ ไม่ทะยานอยากได้มากเกินไป ด้านสังคมและการอยู่ร่วมกัน ทั้ง ๘ โรงเรียนมีบริบทและแนวคิดที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละโรงเรียน จากที่ผู้วิจัยและคณะได้สัมภาษณ์และนำมา

วิเคราะห์ประเมินผลสรุปได้ว่า ด้านสังคมและการอยู่ร่วมกัน ส่วนมากจะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การมีกัลยาณมิตรแก่กัน มีความอดทน เอาใจเขามาใส่ใจเราให้มากให้มาก ด้านเศรษฐกิจและรายได้ ทั้ง ๘ โรงเรียนมีบริบทและแนวคิดที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละโรงเรียน จากที่ผู้วิจัยและคณะได้สัมภาษณ์และนำมาวิเคราะห์ประเมินผลสรุปได้ว่า ด้านเศรษฐกิจและรายได้ ส่วนมากจะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักประมาณในการเป็นอยู่ของตนเอง ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่เกี่ยวข้องกับการพนันทุกชนิด

จะเห็นได้ว่าวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ จังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง แบ่งเป็นผู้ชาย ๔๐ คน แบ่งเป็นผู้หญิง ๔๐ คน รวมทั้งหมด ๘๐ คน ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้ที่เกี่ยวข้องและนักเรียนผู้สูงอายุเอง จากที่ผู้วิจัยและคณะได้สัมภาษณ์และนำผลของการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุก็เพื่อเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจเมื่อยามทุกข์เกิดความไม่สบายกายสบายใจ เพราะคำสอนทางพระพุทธศาสนาสอนให้ทุกคนเห็นความทุกข์ก่อนแล้วหาทางแก้ไขความทุกข์ตามลำดับ และทุกคนเชื่อในกฎแห่งกรรมของตนเอง และยังต้องมีจิตสำนึกในธรรมถือว่าโอวาทหลักคือ ละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์

๒. การพัฒนาการจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ

๑) แนวทางการพัฒนาการจัดการสุขภาวะด้านกาย พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุอาจจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะด้านกายให้แก่ผู้สูงอายุในโรงเรียนและในชุมชนได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดอาหารเพื่อสุขภาพ ลดหวาน มัน เค็ม อันเป็นอาหารที่ทำให้เกิดโรคหัวใจ เบาหวาน และความดัน การรับประทานผักปลอดสารพิษ การออกกำลังกายที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมนันทนาการที่ทำให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาสุขภาวะองค์รวม ทั้งด้านกายและจิต ปัญญา อารมณ์ และสังคมพร้อมกัน การให้บริการแพทย์ทางเลือกแก่ผู้สูงอายุ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการหรือดูแลผู้สูงอายุในลักษณะการเป็นจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุ ตลอดถึงการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนผู้สูงอายุที่ทำให้ผู้สูงอายุและผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุได้เรียนรู้ถึงสัญญาณเตือนอันตราย หรือสัญญาณชีพฉุกเฉินอันเกิดจากโรคประจำตัวของผู้สูงอายุและสามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีอาการเตือนอันตรายเหล่านั้นได้ทันท่วงที และสามารถลดการเสียชีวิตของผู้สูงอายุได้

๒) แนวทางการพัฒนาการจัดการสุขภาวะด้านจิตใจ พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุอาจจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะด้านจิตใจให้แก่ผู้สูงอายุในโรงเรียนและในชุมชนได้หลายรูปแบบ เช่น การให้ความรู้ที่ต้องการ และจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุในการเพิ่มศักยภาพการช่วยเหลือตนเองไม่ต้องพึ่งลูกหลาน การให้ความสำคัญและค้นหาศักยภาพของผู้สูงอายุและนำศักยภาพนั้นมาจัดกิจกรรมให้แก่

ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้แสดงออกถึงคุณค่าและศักยภาพที่มีอยู่ ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภูมิใจและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี นอกจากนี้การเข้าโรงเรียนผู้สูงอายุของผู้สูงอายุมีผลทำให้สุขภาพจิตของผู้สูงอายุดีขึ้น

๓) แนวทางการพัฒนาการจัดการสุขภาพะด้านปัญญา/อารมณ์ พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุอาจจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพะด้านปัญญา/อารมณ์ ให้แก่ผู้สูงอายุในโรงเรียนและในชุมชนได้หลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมนันทนาการการเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ กิจกรรมการออกกำลังกายในรูปแบบต่างๆ เช่น รำวง ลีลาศ การออกกำลังกายโดยใช้ไม้พลองเป็นอุปกรณ์ การรำเตย ทำนองอีสาน ซึ่งเป็นการออกกำลังกาย การเต้นอราบิคเข้าด้วยกัน การเต้นตามจังหวะเพลง รวมถึงการนำผู้สูงอายุไปทัศนศึกษาสถานอกสถานที่เพื่อศึกษาชุมชนอื่นและสักการะ ศาสนสถานทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญในท้องถิ่น

๔) แนวทางการพัฒนาการจัดการสุขภาพะด้านสังคม/สิ่งแวดล้อม พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุอาจจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพะด้านสังคม/สิ่งแวดล้อม ให้แก่ผู้สูงอายุในโรงเรียนและในชุมชนได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดการสุขภาพะด้านสังคม สามารถทำได้โดยการค้นหาผู้สูงอายุที่มีความรู้ และประสบการณ์ชีวิต มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านต่างๆ แล้วจัดตั้งเป็นกลุ่มความรู้ และจัดกิจกรรมการให้ความรู้เหล่านั้นแก่ชุมชน ส่วนในด้านการจัดการสุขภาพะสิ่งแวดล้อม ใช้ผู้สูงอายุในโรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาโดยการให้ความรู้เรื่องสุขอนามัยในบ้านและสิ่งแวดล้อม ร่วมพัฒนาบ้านพักและสิ่งแวดล้อมรอบที่อยู่อาศัยให้สะอาดน่าอยู่น่าอาศัย เป็นตัวอย่างในการพัฒนาและผลัดกันพัฒนาบ้านพักอื่นๆ ต่อไป

๓. การพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ

๑) แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุด้านร่างกาย พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุอาจจัดสวัสดิการด้านนี้ได้หลายรูปแบบนอกจากที่จัดให้อยู่แล้ว เช่น การจัดกิจกรรมด้านอาหารและโภชนาการ เพื่อให้ผู้สูงอายุในโรงเรียนได้มีการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม กิจกรรมด้านการออกกำลังกายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพร่างกายของผู้สูงอายุและบูรณาการกับกิจกรรมด้านอื่นๆ การรับสมัครอาสาสมัครเพื่อดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่ติดบ้านและติดเตียง การจัดให้มีแพทย์ทางเลือกโดยการรักษาทางการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรแก่ผู้สูงอายุ และการจัดกิจกรรมประกวดผู้สูงอายุที่มีสุขภาพะองค์รวมที่ดี เป็นต้น แนวทางการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการด้านร่างกายที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยเห็นว่า มีความสอดคล้องกับความเห็นของ นางสาวมัทยา ศรีพนา ที่ให้ความเห็นว่า การจัดสวัสดิการด้านสุขภาพะอนามัย หมายความว่าด้วยผู้สูงอายุยังไม่ได้กำหนดมาตรการจัดสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพะอนามัยแบบครบวงจร โดยยังขาดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพะอนามัยหรือในเชิงป้องกันเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพะอนามัยที่ดี และการบริการ

สาธารณสุขด้วยการให้การรักษาพยาบาล ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเพียงพอทั่วถึง และเป็นธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการตามรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง จึงควรจัดให้ผู้สูงอายุได้รับบริการด้านนี้อย่างครบวงจร โดยเน้นการเสริมสร้างสุขภาพอนามัย อันจะทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายจำนวนมากที่ต้องรักษาพยาบาลและเพิ่มบริการช่องทางพิเศษ และเพิ่มจำนวนสถานพยาบาลสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะเป็นกรณีพิเศษ รวมตลอดถึงการจัดหาบุคลากรที่เหมาะสมเป็นผู้ช่วยดูแลกรณีผู้สูงอายุไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

๒) แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุด้านจิตใจ พบว่าโรงเรียนผู้สูงอายุอาจจัดสวัสดิการด้านนี้ได้หลายรูปแบบนอกจากที่จัดให้อยู่แล้ว เช่น การจัดกิจกรรมในชุมชนที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาและร่วมกิจกรรม เช่น การทำกิจกรรมร่วมกับเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น จะทำให้ผู้สูงอายุได้เห็นถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมนันทนาการและการทัศนศึกษาเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลายความเครียด การคัดกรองและประเมินสุขภาพจิตผู้สูงอายุ เพื่อให้คำปรึกษาปัญหาด้านสุขภาพจิตและภาวะซึมเศร้าแก่ผู้สูงอายุ ตลอดถึงการจัดหลักสูตรในโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นระบบชั้นปี เพื่อให้นักเรียนผู้สูงอายุรุ่นเก่าได้เป็นที่ปรึกษาให้กับนักเรียนผู้สูงอายุรุ่นใหม่ เป็นต้น แนวทางการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการด้านจิตใจ ที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยเห็นว่า มีความสอดคล้องกับความเห็นของ นางสาวมัทยา ศรีพนา ที่ให้ความเห็นว่า การจัดสวัสดิการด้านการศึกษาอบรมหรือการได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต หมายความว่าด้วยผู้สูงอายุยังไม่ได้กำหนดมาตรการจัดสวัสดิการสังคมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่เหมาะสม หรืออบรมความรู้ในการทำงานที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุซึ่งต้องออกจากงานเนื่องจากครบเกษียณอายุ และยังไม่ให้ความสำคัญต่อการประชาสัมพันธ์หรือจัดให้ผู้สูงอายุได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความสุขอย่างเพียงพอ นอกจากนั้นกฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุ ยังไม่มีบทบัญญัติเพื่อรองรับต่อการแก้ปัญหากรณีที่ผู้สูงอายุมีปัญหาเกี่ยวกับความเหงาหรือซึมเศร้า ไม่มีกฎหมายกำหนดมาตรการในการนำผู้สูงอายุมาช่วยถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมต่างๆ อันเป็นประโยชน์ทำ เพื่อผ่อนคลายความเหงา จึงควรกำหนดให้ผู้สูงอายุโดยจัดทำโครงการหรือหลักสูตรเพื่อการให้การศึกษาอบรมความรู้ในการทำงานที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และประชาสัมพันธ์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์สำหรับการดำรงชีวิตด้วยคุณภาพชีวิตที่ดี โดยพึ่งพาตนเองได้ และมีความสุข

๓) แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคม พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุอาจจัดสวัสดิการด้านนี้ได้หลายรูปแบบนอกจากที่จัดให้อยู่แล้ว เช่น การจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน เป็นภูมิปัญญา

ท้องถิ่น จัดกิจกรรมยกย่องผู้สูงอายุที่มีผลงานเป็นที่ยอมรับและยกย่องผู้สูงอายุที่เป็นปูชนียบุคคลในสังคม จัดกิจกรรมเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับผู้ต่างวัยในการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน ตลอดจนให้ผู้สูงอายุที่ความรู้ถ่ายทอดความรู้และเป็นที่ปรึกษาผู้สูงอายุด้วยกัน เป็นต้น แนวทางการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการด้านสัมพันธภาพทางสังคม ที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยเห็นว่า มีความสอดคล้องกับความเห็นของ นางสาวมัทยา ศรีพนา ที่ให้ความเห็นว่า การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม อาจจัดให้มีนักกฎหมายซึ่งอาจเป็นผู้สูงอายุด้วยกันช่วยเหลือด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม แก่ผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือในเรื่องนี้

๔) แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านความมั่นคงในชีวิต พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุอาจจัดสวัสดิการด้านนี้ได้หลายรูปแบบนอกจากที่จัดให้อยู่แล้ว เช่น การจัดเนื้อหาการอบรมให้ความรู้ด้านอาชีพเสริมและจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ทำอาชีพเสริมไว้ในหลักสูตรของโรงเรียนผู้สูงอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องสร้างงานที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุไว้รองรับการทำงานตามความรู้ความสามารถของผู้สูงอายุ การติดตามให้มีการจ่ายเงินสงเคราะห์ช่วยเหลือการจัดการศพ หรือเงินอื่นๆ ที่ผู้สูงอายุจะได้รับตามสิทธิของผู้สูงอายุที่กำหนดไว้ในกฎหมายผู้สูงอายุ การจัดตั้งกองทุนต่างๆ ของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นเงินสวัสดิการของผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิก เป็นต้น แนวทางการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการด้านความมั่นคงในชีวิต ที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยเห็นว่า มีความสอดคล้องกับความเห็นของ นางสาวมัทยา ศรีพนา ที่ให้ความเห็นว่า การจัดสวัสดิการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ ภาครัฐต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายจากเชิงรับมาเป็นเชิงรุก เช่น การสร้างตระหนักให้คนในชุมชนมองเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อสังคม ไม่ใช่ภาระของสังคม แนวทางในการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ ควรถ่ายโอนงานด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ทั้งงบประมาณและบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ เพราะท้องถิ่นจะมีความเข้าใจบริบทของผู้สูงอายุในท้องถิ่นของตนได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุด้านการงานและมีรายได้ กฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุยังไม่ได้กำหนดมาตรการจัดสวัสดิการสังคมด้านการงานและการมีรายได้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ทำให้ผู้สูงอายุต้องว่างงาน และเกิดความเหงา จึงควรจัดหางานเพื่อเอื้อให้ผู้สูงอายุมีงานทำที่เหมาะสมกับวัยและสุขภาพร่างกาย โดยได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรม ส่วนในด้านการบริการสังคม การจัดสวัสดิการสังคมด้วยการจ่ายเบี้ยยังชีพตามหลักการที่กำหนดในกฎหมายว่า ด้วยผู้สูงอายุนั้นยังไม่มีกำหนดอัตรามาตรฐานไว้ในกฎหมายดังกล่าว ทำให้ฝ่ายบริหารกำหนดอัตราเอง เป็นจำนวนน้อยเกินไปไม่สอดคล้องกับมาตรฐานการครองชีพ อีกทั้งฝ่ายบริหารยังกำหนดให้ต้องมีขั้นทะเบียนอันเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ ในขณะที่กฎหมายดังกล่าวมิได้กำหนดเงื่อนไขดังกล่าวไว้ และสำหรับเงินสงเคราะห์การจัดการศพผู้สูงอายุก็

มิได้กำหนดอัตราอยู่ในกฎหมายดังกล่าว อันทำให้มีการกำหนดเองโดยหน่วยงานของรัฐในอัตราที่ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายจริงอย่างมาก จึงควรจัดสวัสดิการด้านนี้ในลักษณะต่างๆ ตามความจำเป็นอย่างเหมาะสมและเพียงพอต่อความต้องการของผู้สูงอายุ อันต้องไม่ต่ำกว่าระดับความยากจนและอย่างมีมาตรฐานโดยกำหนดไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ส่วนมาตรการสนับสนุนให้ครอบครัวของผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุที่ยังไม่มีการกำหนดไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน ควรกำหนดให้ชัดเจนในกฎหมายดังกล่าว โดยเน้นการมีส่วนร่วมของญาติหรือครอบครัวของผู้สูงอายุ และองค์กรหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนด้วย

สำหรับกองทุนสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ กฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุกำหนดองค์ประกอบของกองทุนผู้สูงอายุไว้ยังไม่เหมาะสมที่จะทำให้มีเงินเข้าสู่กองทุนในจำนวนที่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายอันจะต้องมาจากเงินของกองทุน จึงควรกำหนดให้มีเงินสมทบเข้าสู่กองทุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานของรัฐระดับท้องถิ่นกับชุมชน และเพื่อให้มีเงินกองทุนเข้าสู่กองทุนมากขึ้น

ส่วนด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในด้านความมั่นคงในชีวิต นางสาวมธยา ศรีพนา ได้เสนอความเห็นไว้ในเอกสาร “การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย” เพื่อเสนอเป็นข้อมูลให้กับสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติและบุคคลในวงงานที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๑. รัฐจะต้องยึดการเกษียณอายุของผู้สูงอายุบางอาชีพที่จำเป็นออกไปจากเดิม เนื่องจากบางอาชีพจำเป็นต้องอาศัยคนที่มีทักษะและประสบการณ์ในการทำงาน

๒. สนับสนุนให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุตามความรู้ ความสามารถ โดยให้มีมาตรการลดภาษีสำหรับองค์กรเอกชนที่จ้างผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับภาคเอกชนในการเปิดรับผู้สูงอายุเข้ามาทำงานเพิ่มมากขึ้น

๓. สนับสนุนงบประมาณสำหรับหน่วยงานภาครัฐ จ้างผู้สูงอายุ โดยให้มีความยืดหยุ่นทั้งค่าจ้าง วิธีการจ้าง เปิดโอกาสทั้งวิชาชีพและต่ำกว่าวิชาชีพ

๔. สนับสนุนให้ครอบครัวดูแลผู้สูงอายุ โดยมีมาตรการลดภาษีสำหรับบุตรที่ดูแลบิดา มารดา ญาติสายตรงที่เป็นผู้สูงอายุ

๕. ส่งเสริมการประกันตนเองก่อนสูงอายุ ในรูปแบบที่มีความหลากหลายกว่าการประกันชีวิตและประกันสุขภาพ โดยศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุในช่วงวัยต่างๆ เพื่อเป็นหลักประกันการดำรงชีวิตในยามที่แก่ชราหรืออายุมากขึ้น ไม่ให้เป็นภาระต่อครอบครัวและสังคม

๖. สนับสนุนกลุ่มกิจกรรมของผู้สูงอายุแบบอื่นๆ นอกจากการรวมกลุ่มของชมรมผู้สูงอายุตามปกติ

๔. การเสริมสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในการจัดการสุขภาพและสวัสดิการ

จากการประชุมกลุ่มย่อย ได้หาข้อสรุปว่า องค์กรใดควรเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ และควรแสวงหาเครือข่ายใดบ้างมาเข้าร่วมในการดำเนินการ ควรมีการเสริมสร้างบทบาทของเครือข่ายในการจัดการสุขภาพสวัสดิการผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างไร ผลการประชุมกลุ่มย่อย พบว่า ควรมีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละชุมชนเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุระดับตำบล เพราะสามารถพัฒนาผู้สูงอายุได้อย่างเป็นระบบ องค์กรที่รับผิดชอบในการจัดตั้งจะเป็นองค์กรในชุมชนใดก็ได้ที่มีความพร้อม แต่หากพิจารณาศักยภาพและความพร้อมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต., อบจ.) น่าจะมีความพร้อมในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุมากที่สุด เพราะมีทั้งข้อมูล บุคลากร ส่วนงาน และงบประมาณในการดำเนินการมากที่สุด ส่วนการแสวงหาเครือข่ายร่วมดำเนินงานนั้น สามารถใช้องค์กรของรัฐและเอกชนในท้องถิ่นมาร่วมเป็นเครือข่ายดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุตามบทบาทหน้าที่ขององค์กรเหล่านั้น ภารกิจหลักในการพัฒนาระบบการจัดการสวัสดิการ ให้เป็นไปตามบทบาทของเครือข่ายนั้นๆ เช่น การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุด้านกาย เป็นภารกิจหลักของเครือข่ายด้านสาธารณสุข ได้แก่ อสม. รพ.สต. โรงพยาบาลอำเภอ หมอชาวบ้าน เป็นต้น การจัดสวัสดิการด้านจิตใจ เป็นภารกิจหลักของเครือข่ายด้านศาสนา ได้แก่ วัด สำนักสงฆ์ ผู้นำศาสนาอื่นๆ เป็นต้น การจัดสวัสดิการด้านสัมพันธภาพทางสังคม และการจัดสวัสดิการด้านความมั่นคงในชีวิต รวมถึงการจัดสวัสดิการด้านสิ่งแวดล้อม เป็นภารกิจหลักของเครือข่ายด้านการศึกษา และด้านสังคม ได้แก่ โรงเรียน สถาบันการศึกษาระดับต่างๆ ในท้องถิ่น (รวมทั้งเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในท้องถิ่นอื่น ๆ) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต. องค์กรอาชีพในชุมชน พัฒนาการชุมชน เจ้าหน้าที่การเกษตร เจ้าหน้าที่ ปศุสัตว์ เป็นต้น ทั้งนี้ในการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุและเครือข่ายที่ร่วมดำเนินการต้องเป็นไปในลักษณะการบูรณาการให้สอดคล้องร่วมกัน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “โรงเรียนผู้สูงอายุ : รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์” มีวัตถุประสงค์ ๑) การดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ๓) การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑ การดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัด เพชรบูรณ์

๕.๑.๑ สาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ

ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุชายและหญิงในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง ๘ แห่ง มีสาเหตุและสภาพปัญหาที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้ ๑) สาเหตุ ที่ผู้สูงอายุเข้าอยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุแตกต่างกัน จากการศึกษาพบว่า อยากเข้ามาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้ทั้งความรู้และประสบการณ์ชีวิตและมีกิจกรรมทำ ทำให้สามารถอยู่กับครอบครัวได้อย่างมีความสุข ๒) สภาพปัญหาของผู้สูงอายุ ที่อยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุ จากการศึกษา พบว่า มี ๔ ด้าน แตกต่างกัน คือ (๑) ด้านร่างกาย ผู้สูงอายุเป็นโรคกระดูกข้อเข่าเสื่อม โรคความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจผิดปกติ และโรคเบาหวาน ปัญหาที่ต่างกันของผู้สูงอายุชาย คือเป็นโรคความดันโลหิตสูงและโรคเบาหวาน (๒) ด้านจิตใจ ผู้สูงอายุมีความวิตกกังวล มีอาการซึมเศร้า ใจน้อย อารมณ์หงุดหงิด และรู้สึกเฉื่อยชา (๓) ด้านสังคมและการอยู่ร่วมกัน ผู้สูงอายุมีการแยกตัวอยู่ตามลำพัง มีการแบ่งกลุ่ม เกิดความขัดแย้งไม่เข้าใจกัน ใช้คำพูดจาไม่สุภาพและการชิงดีชิงเด่น และ (๔) ด้านเศรษฐกิจและรายได้ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีรายได้จากการประกอบอาชีพของตนเอง หรือญาติพี่น้อง ลูกหลานส่งมาให้

๕.๑.๒ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัด เพชรบูรณ์

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นคำสอนที่มีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งที่ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อการส่งเสริมในพัฒนาตนเอง และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของได้ จากการศึกษาวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน สรุปได้ ดังนี้

๑) หลักธรรมที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านร่างกาย ประกอบด้วย (๑) ไตรลักษณ์ การรู้เท่าความจริงของชีวิต เป็นกฎของธรรมชาติ มีสภาพไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา มิให้ยึดมั่นในตัวตน (๒) ชั้นธ ๕ การรู้จักองค์ประกอบของร่างกายที่เป็นรูปและนาม จึงไม่ควรไปยึดมั่นถือมั่นในตัวตน (๓) อริยสัจ ๔ เป็นหลักธรรมสำคัญเกี่ยวกับความเป็นจริงที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ใช้แก้ปัญหาตามระบบแห่งเหตุผล ด้วยวิธีการแห่งปัญญาของตนเอง

๒) หลักธรรมที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านจิตใจ ประกอบด้วย (๑) การรักษาศีล ประพฤติธรรม เป็นการประพฤติดีงามสุจริตกาย วาจา และใจให้สงบเย็น ไม่คิดล่วงละเมิดและเบียดเบียน ผู้อื่น (๒) ไตรสิกขา เป็นข้อปฏิบัติการฝึกอบรมด้านกาย วาจา และใจ เพื่อให้เกิด ศีลสมาธิปัญญา (๓) บุญกิริยาวัตถุ เป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญ การทำบุญที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา และ(๔) การปฏิบัติกรรมฐาน การฝึกธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสติ ให้มีสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลาย ให้รู้เท่าทันตามความจริงและจะนำไปสู่ความรู้แจ้งใน อริยสัจธรรม

๓) หลักธรรมที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านสังคมในการอยู่ร่วมกัน ประกอบด้วย (๑) โลกธรรม ๘ การรู้เท่าทันความเป็นไปของโลกที่เกิดขึ้น และผันแปรอยู่เสมอที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เมื่อเผชิญและรู้เท่าทัน ย่อมควบคุมความรู้สึกของตนได้ (๒) พรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมของผู้ที่มีจิตใจกว้างขวางและยิ่งใหญ่ ที่มีความปรารถนาดีกับผู้อื่น (๓) สังคหวัตถุ ๔ ธรรมที่เป็นเครื่องสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน (๔) การวัชระธรรม เป็นธรรม การทำความเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ และปฏิบัติตนได้เหมาะสม (๕) อคติ ๔ หมายถึง ความลำเอียงไม่ชอบด้วยเหตุผล เป็นหนทางทำลายความรักและความสามัคคีของหมู่คณะ และ(๖) ขันติ โสรัจจะ เป็นธรรมะอันทำให้งาม มีความอดทน ความสงบเสงี่ยมแต่ใจ วางตนได้เหมาะสม จึงส่งเสริมให้มีบุคลิกภาพที่งดงามทั้งกายและจิตใจ

๔) หลักธรรมที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ ประกอบด้วย (๑) อธิปไตย ๔ เป็นธรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ ทั้งหน้าที่การงานและการดำเนินชีวิตที่มุ่งไปข้างหน้าอย่างมีจุดหมาย ด้วย การประกอบกุศลกรรม อาณิสสัจจะทำให้ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาว

ต่อไป (๒) ละเว้นจากอบายมุข ๖ คือ ทางแห่งความเสื่อม จึงควรละเพราะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และ เกิดความเสื่อมในโภคทรัพย์ทุกอย่างในที่สุด และ (๓) ทัศนคติที่มีกตัญญูเป็น หลักธรรมให้ผู้สูงอายุปฏิบัติ ได้บรรลุจุดหมายที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน และเกิดประโยชน์สุขที่มองเห็นในชาตินี้ (๓) สัปปริสธรรม ๗ สัปปายะ หมายถึง สิ่งที่สบาย สบายเอื้อ สิ่งที่เกี่ยวข้อง สิ่งที่เกี่ยวข้องต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสม อันเกี่ยวเนื่องในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย จำแนกออกเป็น ๗ ประการ ดังนี้

- ๑) อวาสสัปปายะ ที่อยู่อันเหมาะสม เช่น ปลอดภัย ไม่พลุกพล่านจอแจ
- ๒) โคจรสัปปายะ แหล่งอาหารอันนวย ที่เที่ยวบดินทบาทที่เหมาะสม เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์ อยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลเกินไป
- ๓) ภัตตสัปปายะ การพูดคุยที่เหมาะสม เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่ในกถาวัตถุ ๑๐ และพูดแต่พอประมาณ การสื่อสารที่เอื้อต่อปัญญา บางแห่งเรียกว่า ธรรมสรวนสัปปายะ
- ๔) ปุคคสัปปายะ บุคคลที่ถูกต้อง เช่น อยู่ในที่มีแต่ผู้ทรงธรรม ทรงภูมิปัญญา และเป็นที่ยอมรับที่เหมาะสม
- ๕) โภชนสัปปายะ อาหารที่เหมาะสม เช่น อาหารที่ถูกต้องร่างกาย อาหารที่เกื้อกูลต่อสุขภาพ บริโภคไม่ยาก บางแห่งเรียกว่า อาหารสัปปายะ
- ๖) อุตสัปปายะ ดินฟ้าอากาศและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป
- ๗) อิริยาบถสัปปายะ อิริยาบถที่เหมาะสม เช่น บางคนถูกกับการเดินจงกรม บางคนถูกกับนั่ง ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี มีอิริยาบถสมดุล

๕.๑.๓ ผลการศึกษาวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุทั้งชายและหญิง ในโรงเรียนผู้สูงอายุ ผลการศึกษาการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า วิธีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ๔ ด้าน คือ ๑) ปัญหาด้านร่างกาย ผู้สูงอายุมีการยอมรับสภาพตามหลักความเป็นจริง ว่าสังขารเสื่อมไปตามวัย มีความเชื่อในกฎแห่งกรรม ว่าการเกิด การดับของสังขารเป็นธรรมดา จึงมีความอดทน ปลงตก และรู้จักการปล่อยวางปล่อยวาง ๒) ปัญหาด้านจิตใจ ผู้สูงอายุจะปฏิบัติตน ด้วยการสวดมนต์ ทำบุญใส่บาตร กรวดน้ำแผ่เมตตา ฟังธรรม ระวังความโกรธ ความโลภ เสียสละช่วยเหลืองานส่วนรวม รักษาศีล ๕ ประพฤติธรรม และ ปฏิบัติสมาธิภาวนาทำจิตใจให้สงบ ๓) ปัญหา ด้านสังคมในการอยู่ร่วมกัน ผู้สูงอายุการรู้จักคบกับภยันมิตร มีการแบ่งปันช่วยเหลือ ใช้คำพูดสุภาพ มีเมตตาต่อกัน แสดงความยินดีกับผู้ที่ทำดี รู้จักการวางเฉย มีความอดทน อดกลั้น ระวังลดความโกรธ

ความโลภ ทำให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ ๔) ปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ ผู้สูงอายุ ดำเนินชีวิตด้วยการรู้จักประมาณตน ไม่ประมาท ละเลิกอบายมุข ทำตัวอยู่ง่ายกินง่าย เลี้ยงง่าย และ รู้จักประหยัดใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น

สรุป ความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานต่อการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุปฏิบัติดังนี้ คือ (๑) บำเพ็ญบุญ ด้วยการสวดมนต์ ตักบาตรอยู่เป็นนิจ (๒) เป็นมิตรที่ดีต่อกัน รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (๓) มีความอดทน อดกลั้น รู้จักปล่อยวาง ควบคุมอารมณ์ได้มากขึ้น (๔) ทำให้อาการซึมเศร้า อาการเจ็บป่วย และ สุขภาพกายและจิตใจดีขึ้น

๕.๒ การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

๕.๒.๑ การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาพบว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขายหรือประกอบอาชีพส่วนตัวเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อยบางคนมีปัญหาทางครอบครัว เป็นตัวแทนของลูกหลานที่ไปทำงานดูแลบ้านทุกอย่างแทนหลาน บางคนเจ็บป่วยไปร่วมกิจกรรมของสังคมไม่ได้ด้านครอบครัวเกิดความขัดแย้งที่ไม่เข้าใจกันระหว่างลูกหลานกับผู้สูงอายุ แต่เป็นเพียงปัญหาเล็กน้อย ผู้สูงอายุบางคนชอบอยู่คนเดียวอยากช่วยเหลือตัวเองโดยไม่พึ่งลูกหลาน ปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา มีรายได้จากบำนาญ จากการประกอบอาชีพ มีเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุ บางครอบครัวสามีเป็นข้าราชการบำนาญภรรยาเป็นแม่บ้านภรรยาก็ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุหรือภรรยามีบำนาญสามีไม่มีบำนาญแต่ก็รับเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุบางครอบครัวได้รับเงินบำนาญได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ลูกหลานส่งเงินมาให้เป็นประจำเดือน มีเงินออมเก็บไว้

ดังนั้นจากการศึกษาการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า ปัญหาด้านร่างกายเป็นไปตามความเสื่อมของร่างกาย ปัญหาบางอย่างของร่างกายเกิดจากกรรมพันธุ์ทำให้เจ็บป่วย และการใช้ร่างกายทำงานมากเกินไป รับประทานอาหารตามใจตนเอง ตำบลเมืองเก่า นี้จะระวังดูแลสุขภาพร่างกายตนเองอยู่เสมอ ตรวจโรคประจำปีทุกครั้ง ฟังคำแนะนำของแพทย์หรือบุคคลที่เข้ามาให้ความรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ปัญหาด้านจิตใจและอารมณ์ของตำบลเมืองเก่า บางคนกลัวการถูกทอดทิ้ง กลัวการอยู่คนเดียว บางคนเป็นโรคซึมเศร้า ทำใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ได้ บางคนเวลาเหงา ก็หาทางออกโดยการร้องเพลง ตำบลเมืองเก่า ส่วนใหญ่สุขภาพจิตดี ร่าเริง แจ่มใส

ปัญหาด้านครอบครัวและสังคมของผู้สูงอายุ ผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขายหรือประกอบอาชีพส่วนตัวเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อยบางคนมีปัญหาทางครอบครัว เป็นตัวแทนของลูกหลานที่ไป

ทำงานดูแลบ้านทุกอย่างแทนหลาน บางคนเจ็บป่วยไปร่วมกิจกรรมของสังคมได้ไม่ได้ด้านครอบครัว เกิดความขัดแย้งที่ไม่เข้าใจกันระหว่างลูกหลานกับผู้สูงอายุ แต่เป็นเพียงปัญหาเล็กน้อย ผู้สูงอายุบางคนชอบอยู่คนเดียวอยากช่วยเหลือตัวเองโดยไม่พึ่งลูกหลาน

ปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา มีรายได้จากบำนาญ จากการประกอบอาชีพ มีเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุ บางครอบครัวสามีเป็นข้าราชการบำนาญภรรยาเป็นแม่บ้าน ภรรยาก็ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุหรือภรรยามีบำนาญสามีไม่มีบำนาญแต่ก็รับเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุ บางครอบครัวได้รับเงินบำนาญได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ลูกหลานส่งเงินมาให้เป็นรายเดือน มีเงินออมเก็บไว้

๕.๒.๒ การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาด้วยหลักพุทธธรรมนี้มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุอย่างมาก ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญในชีวิตของผู้สูงอายุ ได้แก่ ปัญหาด้านกาย ปัญหาด้านจิต ปัญหาด้านสังคม และด้านปัญญา มีความเป็นองค์รวม จึงจะเป็นปรัชญาแห่งสุขภาวะที่ดี โดยพิจารณาทุก ๆ องค์ประกอบของร่างกาย ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจและด้านปัญญา ไม่ได้พิจารณาเฉพาะโรคที่เป็นหรือเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย แต่จะพิจารณาสุขภาวะจากปฏิริยาความสัมพันธ์ระหว่างกาย สังคมหรือสภาพแวดล้อม จิตใจ จิตวิญญาณหรือปัญญา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องอยู่ในภาวะสมดุลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการมีสุขภาวะที่ดีที่สุด จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้สูงอายุแต่ละคนมีศักยภาพความสามารถในการจัดการพึ่งพาตนเองไม่เท่ากัน บริบทปัจเจกบุคคลของการจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุที่ดี เป็นลักษณะการพึ่งพาตนเอง คือทางสายกลาง ระบบเครือข่าย เป็นแกนหลักสำคัญในบริบทแห่งวิถีตำบลเมืองเก่า การมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการดูแลสุขภาพและบริบทชุมชน มีการไปมาหาสู่กันเป็นประจำโดยเฉพาะเป็นชุมชนพุทธศาสนา

การนำหลักธรรมคำสอนมาใช้ในการดำเนินชีวิต มีการบูรณาการคือการจัดการสุขภาวะของตนเอง หลักพึ่งตนเองคือทางสายกลาง ยกตัวอย่าง บริบทปัจเจกบุคคล ให้มีการเตรียมกายใจ พอเข้าวัยสูงอายุ ๖๐ ปีเรียกผู้เชี่ยวชาญชีวิต เมื่อมีปัญหาว่าเหว มีการจัดการให้จิตเข้มแข็งโดยนำหลักทางศาสนามาเชื่อม จึงเป็นทางออกที่ดี เพิ่มกระบวนการนี้ในผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม บริบทของระบบสาธารณสุข พบว่า หน่วยงานรัฐมีแนวปฏิบัติที่ดีในการบูรณาการทั้ง ๔ ด้าน การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษา การฟื้นฟูสภาพ นอกจากนี้มุ่งไปที่วิถีชีวิต ในการทำมาหากิน จึงจะได้สุขภาพทั้งหมดระบบการจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุ มีความจำเพาะสอดคล้องครอบคลุมผู้สูงอายุทุกกลุ่ม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า การมีทัศนคติที่ดีต่อความสูงอายุของผู้นำชุมชนและคนในครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งในการจัดการสุขภาพให้ได้อย่างเหมาะสมและกิจกรรมเสริมคุณค่าให้แก่ผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุมีสุขภาพดี บุคคลในครอบครัวสามารถไปประกอบอาชีพได้ ลูกหลานมีความสุข ผู้สูงอายุก็พลอยมีความสุขตามไปด้วย หากลูกหลานหรือคนในครอบครัวมีสุขภาพไม่แข็งแรง ต้องคอยดูแลผู้สูงอายุก็จะมีไม่มีความสุข สุขภาพของผู้สูงอายุจึงส่งผลต่อความสุขของครอบครัว เป็นเสมือนเงาสะท้อนซึ่งกันและกัน

ในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเกื้อกูลต่อการมีสุขภาวะที่ดีของผู้สูงอายุในชุมชน คือสายใยความเป็นเครือญาติช่วยเหลือเกื้อกูลในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การประกอบอาชีพที่คำนึงถึงความปลอดภัย มีบางพื้นที่ที่ปลูกผักปลอดสารพิษ การตรวจสุขภาพประจำปี การรับประทานอาหารที่ปลอดสารเคมี มีประโยชน์และเหมาะสมกับโรค เป็นอาหารย่อยง่าย มีสถานที่ออกกำลังกาย ให้มีความสำคัญในการจัดการสุขภาพแบบพึ่งตนเอง คือทางสายกลาง ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต มีการระวังความเสี่ยงต่อสุขภาพมากขึ้น ในรายที่มีสุขภาพแข็งแรงจะมีแนวคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพด้วยการรับประทานอาหารเช้า ออกกำลังกายด้วยการเดิน วิ่ง ปั่นจักรยาน แกว่งแขน ร่วมกิจกรรมทางสังคม ชอบเข้าช่วยเหลือสังคม มีจิตอาสา บำเพ็ญประโยชน์ ร่วมกันไปเยี่ยมผู้เจ็บป่วยทั้งที่บ้านและในโรงพยาบาล ทำให้ตนเองยังรู้สึกว่ามีคุณค่า เป็นที่ปรึกษาชุมชนให้ความเคารพ ส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญกับประเพณีทางศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น งานปีใหม่เมืองหรือช่วงสงกรานต์ เมื่อลูกหลานกลับไปเยี่ยมผู้สูงอายุจะพูดคุยกันอย่างภาคภูมิใจจิตใจแจ่มใส จิตใจดี ให้อภัย ง่ายๆ ไม่เครียด ไปวัด ไหว้พระ สวดมนต์ ทำบุญตักบาตร ผู้สูงอายุกับวัดจึงมีความเชื่อมโยงกัน

เมื่อบุคคลในบ้านมีการเจ็บป่วย ได้มอบหมายให้คนใดคนหนึ่งในครอบครัวเป็นผู้ดูแลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีความสัมพันธ์เป็นบุตร เป็นสามีภรรยา เป็นพี่ และยังมีผู้ดูแลที่ไม่ได้เป็นญาติกันมาก่อนด้วย ถือว่าเป็นการตอบแทนบุญคุณ ไม่เป็นภาระ ดูแลด้วยความเมตตา เอื้ออาทร เอาใจใส่ และมีรายหนึ่งที่พบ ไม่ได้เป็นญาติกันมาก่อน แต่ยังคงให้การดูแล เนื่องจากบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุท่านนั้น ได้เสียชีวิตไปหมดแล้ว มีความเชื่อสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจด้านศาสนา เชื่อกฎแห่งกรรมและบุญ บาป การทำความดี ทางชุมชนยังให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ มีการรดน้ำดำหัวท่านในวันผู้สูงอายุเป็นประจำทุกปี จากระบบบริการสาธารณสุขได้รับการจัดการที่ดีขึ้นทั้งในส่วนตัวตนเอง ครอบครัว และชุมชน ทำให้พบว่าผู้สูงอายุในชุมชนมีอายุยืนมากขึ้น ความสัมพันธ์กับคนในชุมชนมากขึ้น ผู้สูงอายุรู้สึกภูมิใจ ไม่เหงา และร่วมกิจกรรมทางศาสนามากขึ้น พระได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับความเข้าใจชีวิตที่ถูกต้อง ระบบสนับสนุนทางสังคม ทุนทางสังคม เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ ช่วยเยียวยาเสริมคุณค่าในตัวเองให้แก่ผู้สูงอายุ และการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ มีส่วนร่วมของ

เครือข่ายทั้งท้องถิ่น ท้องที่ ท้องทุ่ง และกองทุน จัดทำแผน งบประมาณได้เพียงพอ ดำเนินกิจกรรม พัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง และบริบทด้านระบบสาธารณสุข เช่น การตรวจเลือดหาสารเคมี ตกค้างในร่างกาย การให้ความรู้แก่ประชาชนในการใช้สารเคมีในการเกษตร ให้ความรู้แก่ผู้ดูแล ผู้สูงอายุ การจัดการความเครียด การเยี่ยมบ้าน เป็นต้น การช่วยเหลือผู้สูงอายุตามโครงการของรัฐ เช่น เบี้ยยังชีพ ผู้พิการ ผู้มีรายได้น้อย เป็นต้น นอกจากนี้ระบบจัดการสุขภาพของชุมชน ไม่ทอดทิ้ง ผู้สูงอายุ มีการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากไร้หรือด้อยโอกาสหรือไม่มีผู้ดูแล เช่น กิจกรรมคาราวานบุญ การปรับปรุงที่อยู่อาศัย การให้เกียรติ ยกย่อง เคารพผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น โดยเฉพาะความ ศรัทธาในพระพุทธศาสนายังเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้สูงอายุ ผู้ดูแล เมื่อเจ็บป่วยก็มีการเยี่ยมเยียน ให้กำลังใจกัน การใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต ทาน ศีล ภาวนา การประเพณีหมู่บ้านจัดการสุขภาพ อยู่ในระดับดีเยี่ยม และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านจิตใจอยู่ในระดับดี และโดยภาพรวมอยู่ใน ระดับกลาง ๆ

หลักสำคัญในการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียน ผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา มีจุดเด่นด้านคุณธรรมคือการพึ่งตนเอง ให้การดูแลด้วยความ กตัญญู มีเมตตา และความเอื้ออาทร คือพยายามให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดย พึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุดและมีความสุขกายสบายใจในบั้นปลายของชีวิต โดยทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิต ที่ดี มีความสุขความพอใจตามอัตภาพ สามารถทำประโยชน์ทั้งต่อตนเองต่อผู้อื่น ต่อชุมชนและต่อ สังคมการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลัก ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจและด้าน ปัญญา อธิบายได้ว่า

๑. การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านร่างกาย หรือกายภาวนา ปัจจัยที่จำเป็นในการ ดำเนินชีวิตให้พิจารณาถึงคุณค่าแท้ และประโยชน์ใช้สอย ด้วยปัญญา ให้การดูแล ว่าด้วยสิ่งที่สบาย เกื้อกูล ได้แก่ (๑) ที่อยู่เหมาะสม ปลอดภัย (๒) มีอาหารบริบูรณ์ (๓) พุดคุยให้กำลังใจ (๔) บุคคลที่ ถูก กัน ไม่มีคนร้าย (๕) อาหารที่เกื้อกูลต่อสุขภาพ (๖) ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม และ (๗) อิริยาบถที่เหมาะสม และในการดูแลนั้นถือเป็นการตอบแทนคุณ ไม่ถือว่าเป็นภาระ ย่อมแสดงถึง ความกตัญญูกตเวที

๒. การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านสังคม หรือศีลภาวนา มีความเชื่อกฎแห่งกรรมและ บุญ-บาป ตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ได้แก่ (๑) ทาน โดยผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี มีจิตอาสา เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำให้ตนเองรู้สึกมีคุณค่า ส่วนผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว ครอบครัวยุ ชุมชน สังคม ให้การช่วยเหลือ เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมสร้างความรู้สึกร่วมกัน ความมั่นคงปลอดภัย เกื้อหนุนด้านเงินทอง สิ่งของ (๒) พุดคุยประทุพบุคลิก ให้กำลังใจ (๓) บำเพ็ญ

ประโยชน์ เครือข่ายมีความเป็นกัลยาณมิตรชุมชนไม่ทอดทิ้ง (๔) ให้ความเคารพ การเยี่ยมผู้ป่วยถือว่า ได้ทั้งบุญและมีความสุข อุดหนุน เสียสละ รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ

๓. การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านจิตใจ หรือจิตภาวนา ฝึกจิตให้มีคุณภาพ มีสุขภาพจิตที่ดี ยิ้มบ่อย ๆ ไม่ต้องเครียด ปล่อยวาง ผู้ดูแลใช้หลักการบริหารด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ เป็นสำคัญ มีเมตตาเป็นกัลยาณมิตร ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ทำหน้าที่บริหารกับผู้ป่วย และญาติ นับเป็นสิ่งแรกที่สำคัญที่สุด การเกื้อหนุนด้านอารมณ์ ครอบครัวชุมชนช่วยกันดูแล เอาใจใส่ ห่วงใย อยู่เป็นเพื่อน เยี่ยมเยียน เยี่ยมไข้ ให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอ ระบบสาธารณสุขมีแนวปฏิบัติที่ดี ในการจัดการ เข้าถึงจิตใจ สร้างความอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ มีความรู้จริงทรงภูมิปัญญา เป็นที่น่ายกย่อง เป็นที่ปรึกษาที่ดี อุดหนุนฟัง ไม่เบียด ไม่ฉุนเฉียว อธิบายให้เข้าใจ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

๔. การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านปัญญา หรือปัญญาภาวนา ผู้สูงอายุในชุมชนมี ศรัทธาต่อพระรัตนตรัย นิยมไปวัด ไหว้พระ สวดมนต์ ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรมทั้งในระดับสมณะวิปัสสนา กรรมฐานใช้หลักสติปัญญา ๔ เข้าถึงไตรสิกขาว่าด้วยศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อผู้สูงอายุมีความเข้าใจถึง ธรรมชาติของชีวิต เข้าใจสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงตามหลักไตรลักษณ์ เมื่อนั้นจิตใจจะสามารถ ปล่อยวาง ไม่ยึดติดถือมั่นในอุปาทาน นาม รูป กำจัดกิเลสที่เป็นรากเหง้าของทุกข์ได้ เกิดปิติ แจ่มใส สงบมุ่งสู่การบรรลุธรรมแห่งนิพพาน นั่นคือบรมสุขที่แท้จริง

๕.๒.๓ ผลของการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุใน โรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

ผลของการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นลักษณะองค์รวม ดุลยภาพทั้งกายและใจ มีจุดเด่นด้านคุณธรรมคือ การพึ่งตนเอง ให้การดูแลด้วยความกตัญญู มีเมตตา และความเอื้ออาทร คือพยายามให้ผู้สูงอายุ สามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยพึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุดและมีความสุขกายสบายใจในบั้นปลายของ ชีวิต ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขความพอใจตามอัตภาพ สามารถทำประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อชุมชนและต่อสังคมองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธ บูรณาการ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ดังนี้

๑) การวางแผน (Plan) ได้แก่ นโยบายการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ มีการขับเคลื่อน จากระดับกระทรวง สู่ระดับท้องถิ่น ให้เป็นตำบลสุขภาวะดีแห่งวิถีพุทธ ในลักษณะใหม่ (New Social to Buddhist Movement : NSBM) การกำหนดบทบาทร่วมในการแก้ไขปัญหาสุขภาพของชุมชน การจัดทำแผนมีความครอบคลุมและบูรณาการ งบประมาณเพียงพอ

๒) การปฏิบัติ (Do) กระบวนการปฏิบัติจัดการสุขภาพ ทั้งด้านการส่งเสริม การ ป้องกัน การสร้างสุขภาพโดยชุมชนและท้องถิ่น มีความยืดหยุ่น การดำเนินงานเป็นไปตามแผน และ

หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้ดีจะดูแลสุขภาพตนเอง ตามแบบพึ่งตนเอง หรือหลักการทางสายกลาง การไม่ประมาทปฏิบัติตามหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ด้วยทาน ศีล ภาวนา ทศนคติหรือมุมมองความคิดในแง่ดีหรือแง่บวกของครอบครัวต่อผู้สูงอายุ เป็นกลไกสำคัญที่สุดในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ ตามหลักภาวนา ๔ แบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่

๒.๑) การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการด้านร่างกาย หรือกายภาวนา ปัจจัยที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตให้พิจารณาถึงคุณค่าแท้ และประโยชน์ใช้สอยจากอวัยวะภายในและอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยปัญญา ให้การดูแลเกี่ยวกับสัปายะ ๗ ว่าด้วยสิ่งที่สบาย เกื้อกูล ได้แก่ (๑) ที่อยู่เหมาะสม ปลอดภัย (๒) มีอาหารบริบูรณ์ (๓) พุดคุยให้กำลังใจ (๔) บุคคลที่ถูกต้อง ไม่มีคนร้าย (๕) อาหารที่เกื้อกูลต่อสุขภาพ (๖) ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม และ (๗) อิริยาบถที่เหมาะสม และในการดูแลนั้นถือเป็นการตอบแทนคุณ ไม่ถือว่าเป็นภาระ แสดงถึงความกตัญญูทเวท และบทบาทของคนในสังคม ใช้หลักทศ ๖ ดังนี้ ทิศเบื้องหน้า คือทิศตะวันออก ได้แก่ มารดาบิดา ทิศเบื้องขวา คือทิศใต้ใต้แก่ ครูอาจารย์ ทิศเบื้องหลัง คือ ทิศตะวันตก ได้แก่ บุตร ภรรยาหรือคู่ครอง ทิศเบื้องซ้าย คือ ทิศเหนือ ได้แก่ มิตรสหาย ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ คนรับใช้และคนงาน ทิศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ให้ความสำคัญกับสุขภาพ

๒.๒) การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการด้านสังคม หรือศีลภาวนา มีความเชื่อกฎแห่งกรรม และบุญ-บาป ตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ การปฏิบัติตนอยู่ในศีล ๕ มีบุคคลต้นแบบ ชุมชนมีความเอื้ออาทร เกื้อกูลกันตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ (๑) ทาน โดยผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี มีจิตอาสา เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำให้ตนเองรู้สึกมีคุณค่า ส่วนผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว ครอบครัว ชุมชน และสังคม ให้การช่วยเหลือ เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สร้างความรู้สึกอบอุ่น ความมั่นคงปลอดภัย เกื้อหนุนด้านเงินทอง สิ่งของ (๒) ปิยวาจา พุดคุยปรับทุกข์ ให้กำลังใจ (๓) อตถจริยาบาเพ็ญประโยชน์ เครือข่ายมีความเป็นกัลยาณมิตร ชุมชนไม่ทอดทิ้ง (๔) สมานัตตา ปฏิบัติสม่ำเสมอให้ความเคารพ การเยี่ยมผู้ป่วยถือว่าได้ทั้งบุญและมีความสุข และหลักฆราวาสธรรม ๔ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ชันติ และจาคะ เป็นการให้ความจริงใจ เคารพอดทน เสียสละ รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ การเกื้อหนุนด้านสิ่งของ เงินทอง ของใช้ต่าง ๆ การเกื้อหนุนด้านข่าวสาร ผู้สูงอายุยังให้ความสนใจด้านข่าวสารต่าง ๆ ทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น สื่อออนไลน์ เฟซบุ๊ก เป็นต้น

๒.๓) การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการด้านจิตใจ หรือจิตภาวนา ฝึกจิตให้มีคุณภาพ มีสุขภาพจิตที่ดี ยิ้มบ่อย ๆ ไม่ต้องเครียด ปล่อยวาง ผู้ดูแลใช้หลักการบริหารด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ มีเมตตาเป็นพื้นฐาน ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา

อุเบกขา หลักกัลยาณมิตรธรรม ๗ และอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ทำหน้าที่บริหารกับผู้ป่วยและญาติ นับเป็นสิ่งแรกที่สำคัญที่สุด การเกื้อหนุนด้านอารมณ์ ครอบครัวชุมชนช่วยกันดูแลเอาใจใส่ ห่วงใย อยู่เป็นเพื่อน เยี่ยมเยียน เยี่ยมไข้ ให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอ ระบบสาธารณสุขมีแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการ เข้าถึงจิตใจ สร้างความอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ มีความรู้จริงทรงภูมิปัญญา เป็นที่น่ายกย่อง เป็นที่ปรึกษาที่ดี อดทนฟัง ไม่เบียดเบียน อธิบายให้เข้าใจ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

๒.๔) การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการด้านปัญญา หรือปัญญาภาวนาผู้สูงอายุในชุมชนมีศรัทธาต่อพระรัตนตรัย นิยมไปวัด ไหว้พระ สวดมนต์ ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม ทั้งในระดับสมณะวิปัสสนากรรมฐานใช้หลักสติปัญญา ๔ เข้าถึงไตรสิกขาว่าด้วยศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อผู้สูงอายุมีความเข้าใจถึงธรรมชาติของชีวิต เข้าใจสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงตามหลักไตรลักษณ์ เมื่อนั้นจิตใจจะสามารถปล่อยวาง ไม่ยึดติดถือมั่นในอุปาทาน นาม รูป กายจักกิลเลสที่เป็นรากเหง้าของทุกข์ได้ เกิดปิติ แจ่มใส สงบมุ่งสู่การบรรลุธรรมแห่งนิพพาน นั่นคือบรมสุขที่แท้จริง

๓) การตรวจสอบ (Check) โดยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งดี ๆ ในการพัฒนาและต่อยอดความสำเร็จของการพัฒนาระบบสุขภาพชุมชนและนวัตกรรมด้านสุขภาพ พบว่า ด้านจิตใจอยู่ในระดับดี ด้านสุขภาพกาย ด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับกลางๆ โดยภาพรวมอยู่ในระดับกลาง ๆ เมื่อพิจารณาคุณภาพชีวิตจำแนกตามอายุ พบว่า คะแนนคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีแนวโน้มลดลงในขณะที่มีอายุมากขึ้นและแบบวัดความเครียดของผู้ดูแล พบว่าอยู่ในระดับสูง

๔) การปรับปรุง (Act) มีการประชุมสัญจรประจำเดือน ปรับปรุงการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยท้องถิ่น องค์กรภาคีเครือข่าย มีความชัดเจน และประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม และผู้สูงอายุมีศรัทธา ความเชื่อในคำสอนของพระพุทธศาสนา ชุมชนมีการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา มาใช้ในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานทางสายกลาง และความพอเพียง

๕.๓ การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๕.๓.๑ สภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค การจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

ผลการศึกษา จากปัญหาอุปสรรคสวัสดิการที่กล่าวมาข้างต้นผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง มีความแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละโรงเรียน และผู้สูงอายุแต่ละโรงเรียน ส่วนมากยากู้และขาดความเข้าใจของโรงเรียนผู้สูงอายุทำให้อยากเข้ามาเรียนเพื่ออยากทราบปัญหานั้น ๆ และผู้สูงอายุเองยังให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุเองค่อนข้างน้อยเนื่องจากต้องเผชิญปัญหา

ต่าง ๆ ของแต่ละท่านตามที่ได้ออกสัมภาษณ์ครูใหญ่และผู้แทนนักเรียนผู้สูงอายุ ปัญหาต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามแนวคิดของผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้สูงอายุควรต้องศึกษาและทำความเข้าใจเรื่องสุขภาพหรือสุขภาพ เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ซึ่งสุขภาพก็คือความสุขหรือการดูแลรักษาคุณค่าที่ดีของชีวิต การมีร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ ไม่เจ็บป่วย มีสติปัญญาดี มีความเบิกบานและร่าเริงแจ่มใส กล่าวคือ สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางกาย หมายถึง ร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลัง ไม่เป็นโรค มีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพสุขภาพที่สมบูรณ์ทางสังคม หมายถึง มีการอยู่ร่วมกันด้วยดี มีครอบครัวอบอุ่นชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีความยุติธรรม มีความเสมอภาค ระบบบริการที่ดี และระบบบริการเป็นกิจการทางสังคมสุขภาพที่สมบูรณ์ทางจิต หมายถึง จิตใจที่มีความสุขรื่นเริงคล่องแคล่วไม่ติดขัด มีความเมตตา มีสติปัญญา รวมถึงการลดความเห็นแก่ตัวลงไปด้วยสุขภาพที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ หมายถึง สุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อกระทำความดี เช่น การเสียสละการมีเมตตากรุณา การเข้าถึงพระรัตนตรัย เป็นต้น

จากผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง มีปัญหาอุปสรรคที่แตกต่างกันออกไปด้วยบริบทของแต่ละโรงเรียน สาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุจะพูดถึงอยากมีสุขภาพที่ดี มีเพื่อนและที่สำคัญคืออยากมีการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตน เพื่อเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุเองคลายความเหงาตลอดจนสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง โดยเฉพาะเรียนวิชาการธรรมะกับพระที่มาสอนบ้างในบางชั่วโมง ตลอดจนได้ความรู้ใหม่ ๆ จากเพื่อน ๆ ครูอาจารย์ที่สอน เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตัวเองได้

จะเห็นได้ว่า ปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง ไม่ว่าจะปัญหาอุปสรรคสวัสดิการต่าง ๆ ที่อยากเข้ามาเรียนตามแนวคิดของผู้ใกล้ชิดและผู้สูงอายุเอง สาเหตุและปัญหาหลัก ๆ ที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ อยากมาเรียนเพื่ออยากรู้และร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ กับเพื่อน ๆ ครูและผู้สอนจากองค์กรภายนอก เพื่อเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ที่อยากรู้ให้รู้มากยิ่งขึ้น เป็นเหตุทำให้ผู้สูงอายุเข้ามาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

๕.๓.๒ พัฒนาการเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

จากผลการศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา มีความแตกต่างออกไปด้วยบริบทของแต่ละโรงเรียน ทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สูงอายุมี

การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตส่วนมากจะเน้นทางพัฒนากาย วาจา ใจ การอยู่ร่วมกันในสังคม ตลอดจนหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น ศีล ๕ ไตรสิกขา ๓ ภาวนา ๔ และหลักธรรมที่สร้างความความสามัคคีกับตัวเองและผู้อื่นตลอดจนอยู่กับสังคมปัจจุบันปัจจุบันได้ และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างสันติสุข

จะเห็นได้ว่าหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุ ของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง ทั้งผู้ใกล้ชิดและนักเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ การนำหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุ ของตัวเอง ส่วนมากจะเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของตนในด้านต่าง ๆ กันออกไป แล้วแต่แนวความคิดของแต่ละคนก็นำมาใช้เพื่อพัฒนาจิตใจตนเอง ได้แก่ ศีล ๕ กับการพัฒนาตนเอง พูดเรื่องของกรรมใครทำอะไรก็ได้รับผลตามกรรมของตนเอง พูดถึงเรื่องของบุญ บาป ของตนเอง พูดเรื่องของความไม่ประมาทในชีวิต พูดถึงการทำอะไรต้อง สติ สัมปชัญญะ พูดเรื่องของความตายว่าเราเกิดมาต้องตายตามความจริงคือสังขารของชีวิต เกิดมาต้องตายทุกคนหนีไม่พ้นเราควรสร้างความดี ด้วยการ ให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาให้มาก

๕.๓.๓ วิธีเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุทั้งชายและหญิง

๑) กลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุชาย จำนวน ๔๐ คน โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

จากการศึกษาพบว่า ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้แก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิต ดังนี้

๑.๑) แก้ไขปัญหาด้านร่างกาย ด้วยการมีความอดทน ยอมรับสภาพตามความเป็นจริงของสังขารที่เสื่อมไปตามวัย เชื่อในกฎแห่งกรรม จึงปลงตกและปล่อยวาง

๑.๒) แก้ไขปัญหาด้านจิตใจ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร รongลงมา การสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิให้จิตสงบ เสียสละช่วยเหลืองานส่วนรวม และมุ่งมั่นรักษาศีล ๕ มากขึ้น

๑.๓) แก้ไขปัญหาด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีความอดทน อดกลั้น รู้เขารู้เรา รู้จักการแบ่งปันให้กัน และใช้คำพูดจาดีมีเหตุผล

๑.๔) แก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้ ได้แก่ การทำตัวอย่างง่าย กินง่ายเลิกอบายมุข ลดความโลภ และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

จากการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุชายมีความรู้สึกว่าการปฏิบัติธรรมเกิดผลดีต่อตนเองคือทำให้ลดเลิกอบายมุขต่าง ๆ ได้ ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น เป็นคนรักสันโดษ มีความอดทน มีเมตตาจิต จะช่วยเหลือผู้อื่น และมีความตั้งใจรักษาศีล ๕ มากขึ้น นอกจากนั้น ผู้สูงอายุชายมีความคิดเห็นว่า

ความศรัทธาเชื่อถือในพระพุทธศาสนา และการนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติธรรม ช่วยทำให้จิตสงบ มีความสุขกายสุขใจ เกิดความรักสามัคคีและเป็นการเตรียมตัวตายอย่างสงบโดยไม่ประมาท

๒) กลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุหญิง จำนวน ๔๐ คน โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ จากการศึกษาพบว่า ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้แก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีดังนี้

๒.๑) แก้ไขปัญหาด้านร่างกาย ได้แก่ ยอมรับสภาพตามหลักความเป็นจริงว่าสังขารเสื่อมไปตามวัย รongลงมา มีความเชื่อในกฎแห่งกรรม ตั้งใจปฏิบัติสมาธิภาวนา แผ่เมตตาจนรู้สึกหายเจ็บปวด ใช้ความอดทน การปลงตก และปล่อยวาง

๒.๒) แก้ไขปัญหาด้านจิตใจ ได้แก่ การสวดมนต์ ไหว้พระ ทำบุญใส่บาตรการกรวดน้ำ แผ่เมตตา ลดความโกรธ ไมโลภ ช่วยเหลืองานส่วนรวม นั่งสมาธิทำจิตใจให้สงบ รักษาศีล ๕ และการฟังธรรมะ

๒.๓) แก้ไขปัญหาด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ การรู้จักคบเพื่อนที่ดี (กัลยาณมิตร) การเสียสละช่วยเหลือผู้เจ็บป่วย ใช้คำพูดสุภาพ ให้กำลังใจกัน รู้จักการวางเฉยต่อสิ่งที่ไม่ดีมากระทบจิตใจ ใช้ ความอดทน อดกลั้น ไม่ชิงดีชิงเด่นเอาชนะกัน ลดความโกรธ ความโลภรักษาศีล ๕ การยินดีกับผู้อื่นเมื่อทำดี และเคารพในความดีของเพื่อน

๒.๔) แก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ ได้แก่ การรู้จักประมาณตนในการกินอยู่อย่างพอเพียง ไมโลภไม่อยากได้ ทำตัวเป็นคนเรียบง่าย และการรู้จักประหยัดการใช้จ่ายตามลำดับ

การศึกษาครั้งนี้ พบว่าผู้สูงอายุชายและหญิงในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง ๘ แห่ง มีความรู้สึกว่าการนำหลักธรรมไปปฏิบัติทำให้ตนเองมีสติอยู่กับปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเกิดผลดีทางด้านจิตใจ คือ ช่วยทำให้จิตใจเย็นลง มีเมตตา กรุณา มีความเข้มแข็งอดทน ลดความโลภ โกรธ หลง ไม่คิดอิจฉาริษยา และรู้จักการให้อภัย ทำให้สุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น คือ จิตสงบ ไม่วุ่นวาย รู้จักปล่อยวาง ตั้งใจจะรักษาศีล ๕ และมุ่งที่จะทำความดีให้มากขึ้น

นอกจากนั้น ผู้สูงอายุชายและหญิงยังมีความคิดเห็นว่าจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงได้นำหลักธรรมไปปฏิบัติเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นที่พักทางใจในยามมีความทุกข์ คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามีเหตุมีผลเป็นความจริงตามสังขธรรมและความเชื่อในกฎแห่งกรรม ช่วยกระตุ้นเตือนและส่งเสริมให้มุ่งทำแต่ความดี ละเว้นจากความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เพื่อให้มีความสุขกายและจิตใจอย่างแท้จริง จึงทำให้มีกำลังใจที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป ในช่วงแห่งวัยสุดท้ายนี้มากยิ่งขึ้น

๕.๒ อภิปรายผล

๑. กระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีขึ้น และเป็นสังคมสูงวัย ในอดีตการจัดการสุขภาพในชุมชนได้รับการดูแลแบบเครือญาติ ให้ความเคารพ ศรัทธาต่อผู้สูงอายุ ต่อมาสังคมมีการเปลี่ยนแปลง มีความก้าวหน้าทางวัตถุมากขึ้น บุตรหลานไปเรียนที่อื่น ทำงานต่างถิ่น และเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ประเด็นปัญหาอุปสรรคในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ ยังขาดการบูรณาการในระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล ทั้งคน เงิน ของ แผนของผู้สูงอายุทำได้อะไรดีเท่าที่ควร ส่วนใหญ่เป็นแบบตั้งรับงบประมาณที่ได้โดยเฉพาะกองทุนคุณภาพชีวิตยังไม่มาก การบริการยังไม่ทั่วถึง เจ้าหน้าที่มีจำนวนน้อย ขาดเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ สภาพการเจ็บป่วยของผู้สูงอายุเองทั้งด้านร่างกายที่มีสภาพเสื่อมไปตามวัย ด้านสังคม เข้าสังคมน้อยลง ด้านจิตใจ เหงา เครียด และด้านปัญญา ความจำเสื่อม หลงลืม อยู่ในภาวะพึ่งพิงสูง ปัญหาของผู้ดูแลมีจำนวนลดลง มีปัญหาด้านสุขภาพ มีความเครียดสูง ด้านสังคมมีบทบาทเชิงซ้อน และด้านรายได้ไม่เพียงพอ สอดคล้องกับการศึกษาของ **ชนิดา สุ่มมาตย์** ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการดูแลสุขภาพโดยองค์กรชุมชนในภาคอีสาน พบว่า ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยว ฝ้าบ้าน หรือเลี้ยงหลาน ต่างคนต่างอยู่ เริ่มไม่รู้จักกันไม่มีความเอื้ออาทรให้กัน เนื่องจากบางครอบครัวย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น ผู้สูงอายุจะเข้าวัดทำบุญน้อยลง เนื่องจากไม่มีลูกหลานพาไป ยกเว้นในวันสำคัญทางศาสนา ภาครัฐและองค์กรชุมชนผู้สูงอายุมีบทบาทในการช่วยเหลือด้านนโยบาย จัดสวัสดิการ เบี้ยยังชีพ แต่ยังไม่ครอบคลุมเนื่องจากงบประมาณที่จำกัด ทำให้ผู้สูงอายุได้รับสิทธิไม่ทั่วถึง ถูกทอดทิ้ง ปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม สภาพร่างกายเสื่อมลงตามวัย สภาพจิตใจที่เปลี่ยนแปลง รู้สึกว่าถูกลดคุณค่าลง เกิดภาวะซึมเศร้า ว้าเหว่ ความเชื่อถือนอกจากสังคมลดน้อยลง มีการหลงลืม เครียด มีโรคประจำตัว ด้านสังคมมีการพบปะสังสรรค์ซึ่งกันและกันลดน้อยลง มีความรู้เรื่องการดูแลตนเองน้อย ไม่มีผู้ดูแล ไม่มีเงินที่จะเลี้ยงชีพ

๒. การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีศรัทธาในคำสอนของพระพุทธศาสนา การจัดการสุขภาพในพระพุทธศาสนามีความเป็นองค์รวม ทั้งร่างกายและจิตใจดำเนินชีวิตบนพื้นฐานทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ไม่ประมาท ด้วยหลักอริยมรรค และความพอเพียง จะเห็นได้จากผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงจะพึ่งตนเอง ให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางศาสนามาก เช่น ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น สอดคล้องกับ **จิราภรณ์ เกศพิชญ์วัฒนา และคณะ** ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุไทย พบว่า ความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุ มีดังนี้ คือ ๑) ความสามัคคีปรองดองของลูกหลาน ๒) ความก้าวหน้าของสมาชิกในครอบครัวบุตร

หลาน ๓) ความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้านได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ๔) การได้ทำตนให้เป็นประโยชน์ ช่วยเหลือบุตรหลานในครอบครัว และได้รับการเลี้ยงดูช่วยเหลือในยามเจ็บป่วย ๕) ด้านความสงบสุข และการยอมรับ คือการปล่อยวาง ความคิดที่ทำให้ไม่สบายใจ การทำใจให้ยอมรับหรือบางครั้งปลงตก กับสิ่งที่ตนเองไม่สามารถขัดขวาง หรือควบคุมได้ การได้รับความเคารพนับถือให้เกียรติ จากการให้ คำแนะนำและมีผู้นำไปปฏิบัติตาม ความเบิกบานใจที่ได้ร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนผู้สูงอายุในวัย เดียวกัน การได้ทำสิ่งที่ตนเองชอบในยามว่าง รวมทั้งมีอารมณ์ขัน ทำให้ผู้สูงอายุไม่เหงา ไม่รู้สึกเบื่อ หรือโดดเดี่ยว

ผลของการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านกาย พิจารณาคุณค่าแท้ของปัจจัย ๔ ให้ดูแลความสุขสบาย ซึ่ง สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยว่าหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุมักจะเป็นบุตรโดยเฉพาะบุตรหญิง และ บรรพตฐานทางสังคมไทยที่สอนให้บุตรมีความกตัญญูต่อบุพการีและทดแทนบุญคุณบิดามารดาทำให้เกิด ความรู้สึกยอมรับในภาระที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็สถานการณ์ในแง่ลบหรือกระทบกับจิตใจ เมื่อมี อายุมากขึ้นย่อมมีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงขึ้น และถ้าทำใจยอมรับในสถานภาพของตนเองได้ ก็ทำให้มี ความสุข การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของผู้สูงอายุ ด้านสังคม มีความเชื่อกฎแห่งกรรม บุญ-บาป ตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ มีบุคคลต้นแบบในชุมชน มีพระที่มีจิตอาสา พ่อชาวแม่ชวามาวัดทุกวัน พระวันศีล หมอพื้นเมือง ปราชญ์ชาวบ้าน ระบบสาธารณสุขมีแนวปฏิบัติที่ดี การพัฒนาสุขภาพ ผู้สูงอายุ เกื้อหนุนด้านสังคม ครอบครัวสร้างความอบอุ่นใจให้แก่ผู้สูงอายุ ชุมชนมีจิตอาสา ความ เกื้อกูลกัน การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของผู้สูงอายุ ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ด้านจิตใจ ฝึกจิตให้มีคุณภาพ ไม่เครียด ปล่อยวาง ผู้ดูแลใช้หลักการบริหารด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ เป็นสำคัญ มีเมตตาเป็นพื้นฐาน การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของผู้สูงอายุ ด้านปัญญา มีทัศนคติดี ในการดูแลรักษาผู้สูงอายุ รู้เท่าทันธรรมชาติของโลกและชีวิตที่อยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ เจริญสติตาม หลักสติปัญญา ๔ เพื่อเสริมสร้างปัญญา ซึ่งพุทธวิธีการสร้างเสริมสุขภาวะองค์รวม พบว่า พุทธวิธีการ สร้างเสริมสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ โดยใช้สติปัญญา ๔ เป็นแนวปฏิบัติ สติและศีล เป็นตัวกำกับ ควบคุมพฤติกรรม ส่วนสมาธิเป็นตัวจัดการระบบภายในร่างกายและจิตใจ ส่งผลให้เกิดสุขภาวะในทุก มิติ และปัญญาทำให้เกิดความรู้เท่าทันในการดำเนินชีวิตที่เอื้อต่อสุขภาวะ และนำไปสู่การพ้นทุกข์อัน เป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต และเช่นเดียวกับการศึกษาของ **สุรางค์ ไคว์ตระกูล** ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัญหาผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุมีปัญหา ๓ ด้าน คือ ๑) การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ๒) การ เปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม ๓) การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตวิทยา และได้เสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาแต่ ละประเภท เช่น การปฏิบัติธรรม ด้วยการนั่งสมาธิ ซึ่งทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ปัจจุบัน โดยอ้าง ผลการรักษาของ นายแพทย์เบนสัน (Benson) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ที่ได้ให้คนไข้โรคหัวใจ และ

ความดันโลหิต ปฏิบัติสมาธิเบื้องต้นปรากฏว่า ให้คนไข้มีอาการดีขึ้น และมีผู้นำเอาวิธีการนี้ไปใช้รักษาโรคอื่นๆ เช่น มะเร็ง ปรากฏว่าคนไข้ที่รักษาโดยวิธีการใช้ยาและนั่งสมาธิ จะมีชีวิตอยู่ได้นานกว่าคนไข้ที่ใช้เฉพาะยา ฉะนั้น จึงพิสูจน์ได้ว่าการรักษาด้วยการฝึกสมาธิมีผลทางด้านจิตใจ คือ ทำให้เกิดการผ่อนคลายทางอารมณ์ และทำให้สุขภาพดีขึ้น

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “โรงเรียนผู้สูงอายุ : รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

นำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ในการกำหนดเป็นนโยบาย โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุขภาพผู้สูงอายุ กำหนดเป็นนโยบายระดับประเทศ เช่น กฎหมายสำหรับผู้สูงอายุบัญญัติขึ้นมีชื่อว่า พระราชบัญญัติสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากมีผู้สูงอายุจำนวนมากในประเทศ ปัญหาที่ตามมาคือเรื่องของการให้บริการ และครอบครัวเองก็มีความสามารถในการดูแลผู้สูงอายุลดลง ส่วนหนึ่งมาจากแบบแผนครอบครัวเดี่ยว รัฐจึงควรปรับระบบบริการสำหรับผู้สูงอายุพร้อมๆ กับปรับการดูแลสุขภาพ เป็นระบบประกันการดูแลระยะยาว เพื่อประโยชน์ผู้สูงอายุเป็นการเน้นบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข ซึ่งเกี่ยวข้องทางสุขภาพกายและจิตโดยใช้หลักพระพุทธศาสนามาบูรณาการ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔ การรวมกลุ่มตามหลักสังคหัตถ์ ๔ และการระดมทุนตามหลักสังจจะ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

สุขภาพของผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบต่อความเจริญของประเทศชาติ จึงควรมีพัฒนาในการจัดการสุขภาพอย่างเป็นระบบทั้งบุคคลากร เงิน ของ และการจัดการ โดยเฉพาะระบบครอบครัว ส่งเสริมให้มีสัมพันธภาพที่ดี พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้มีความสามารถในการเป็นผู้นำ คลังสมอง และผู้สูงอายุกลุ่มปฏิบัติการ เพิ่มขีดความสามารถด้านกิจกรรมสังคม ดำเนินการในรูปแบบเครือข่ายให้มีความชัดเจน เน้นพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มากขึ้น แผนมีการบูรณาการในด้านบริการสุขภาพและด้านสังคม เศรษฐกิจรายได้ และเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน/ที่บ้าน โดยการประยุกต์นำหลักธรรมการพึ่งตนเอง กตัญญู บุญ เมตตา จิตอาสา และการสงเคราะห์ เข้ามาเป็นเข็มทิศมุ่งสู่การจัดการสุขภาพที่ดี จะเป็นพลังใจในการขับเคลื่อนสุขภาพแบบองค์รวม ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัวสังคมและประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการทำวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ในแต่ละภูมิภาค” เพื่อนำเสนอเป็นแนวนโยบายในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุไทย

๒) ควรมีการทำวิจัยเรื่อง “ศึกษาตัวแบบที่ดีในการจัดการสุขภาพผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ตามบริบทแต่ละภูมิภาค” เพื่อนำเสนอเป็นแนวปฏิบัติในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุไทย

๓) ควรมีการทำวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้รูปแบบการจัดการสุขภาพของผู้ดูแลผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ” เพื่อนำเสนอเป็นแนวในการช่วยเหลือผู้ดูแลให้มีความสามารถในการดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

(๑) หนังสือ:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๓๙.

๒๕๓๙.

ก. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือดูแลตนเองเรื่องทำอย่างไรเมื่อใจเป็นทุกข์. พิมพ์ครั้งที่

๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ร.ส.พ., ๒๕๔๔.

เกษม ต้นติผลาชีวะ และกุลยา ต้นติผลาชีวะ. การรักษาสุขภาพในวัยผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร:

อรุณการพิมพ์, ๒๕๒๘.

คณะกรรมการวิสามัญสวัสดิการผู้สูงอายุและการพัฒนาสังคม วุฒิสภา. รายงานพิจารณา

การศึกษาเรื่อง ปัญหาผู้สูงอายุและแนวทางการแก้ไข พ.ศ. ๒๕๓๔.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. ข้อเสนอภาพรวมนโยบายการคลังเพื่อสังคมและสุขภาพและมาตรการเพื่อ

ผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: ที.เค.พรินต์ติ้ง, ๒๕๕๐.

บริบูรณ์ พรพิบูรณ์. โลกยามชราและแนวการเตรียมตัวเพื่อความสุข. เชียงใหม่: พระสิงห์การพิมพ์,

๒๕๓๘.

ประเวศ วะสี. พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอ

ชาวบ้าน, ๒๕๔๐.

ประเวศ วะสี. การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และ

ความสุข. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. ๒๕๔๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **ธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๕๐.

พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวณฺโณ). **แก่อายุมีคุณค่าชราอย่างมีคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เสียงเชียงใหม่, ๒๕๓๖.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๔๙**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๕๐.

ระพีพรรณ คำหอม. **ปัจจัยที่มีผลต่อความ ต้องการบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขต ชนบท**. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

ระพีพรรณ คำหอม. **สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อารยณมีเดีย, ๒๕๔๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.

วนิดา รัตตบุรณินท์. **อยู่ร้อยปีไม่แก่ : ใช้ชีวิตอย่างไรไกลหมอ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๗.

วรรณภา ศรีธีรรัตน์ ผ่องพรรณ อรุณแสง และมาริสสา ไกรฤกษ์. **ระบบบริการสุขภาพและ หลักประกันสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุประเทศสหรัฐอเมริกา**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลัง นานาวิทยา, ๒๕๔๕.

วรรณภา ศรีธีรรัตน์ และคณะ. **ระบบบริการสุขภาพและหลักประกันสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุใน ประเทศสิงคโปร์**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๕.

วรรณภา ศรีธีรรัตน์ และผ่องพรรณ อรุณแสง. **ระบบบริการสุขภาพและหลักประกันสุขภาพ สำหรับผู้สูงอายุประเทศอังกฤษ**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๕.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. **ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตร เตอร์ก้อปปี, ๒๕๕๐.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. **สวัสดิการผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต. **คู่มือ “ความสุข ๕ มิติ” สำหรับผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: บริษัท บียอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๕.

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุสูงอายุ. **คู่มือการดำเนินงาน
โรงเรียนผู้สูงอายุ.** กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ
มนุษย์, ๒๕๕๖.

สุรางค์ โค้วตระกูล. **ปัญหาผู้สูงอายุ.** สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.
กรุงเทพมหานคร: สมชายการพิมพ์, ๒๕๓๖.

(๒) วารสาร/บทความ:

จิราภรณ์ เกศพิชญ์วัฒนะ และคณะ. “ความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุ”. **วารสารพัฒนาวิทยาและ
เวชศาสตร์ผู้สูงอายุ.** (มีนาคม – พฤษภาคม ๒๕๔๓): ๒๗.

จุฑาลักษณ์ แสนโท, จารุกัญญา อุตานนท์ และกาญจนา ดำริสุข. “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ผู้สูงอายุ กรณีศึกษา : โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลนาราชควาย อำเภอเมือง จังหวัด
นครพนม”. **บทความวิจัย.** ใน วารสารรัชตภาคย์. ฉบับพิเศษ (ครบรอบ ๒๓ ปีสถาบัน
รัชตภาคย์ ๒๕๕๙): ๓๓๓ – ๓๔๗.

พรพรม ไชยชัยภูมิ และภรณ์ ศิริโชติ. “ความต้องการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบล
โนนไทย อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา”. **บทความวิจัย.** ใน วารสารมนุษยศาสตร์
สังคมศาสตร์. ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๔): ๘๕ – ๑๐๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). “สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ”. **พุทธจักร.** ปีที่ ๕๙ ฉบับที่ ๑๑
(พฤศจิกายน ๒๕๕๘).

เพื่อนใจ รัตตากร. “วิถีคิดของผู้สูงอายุและภาพลักษณ์ของการเป็นผู้สูงอายุที่ประสบผลสำเร็จ”.
วารสารวิจัยทรัพยากรมนุษย์มหาวิทาลัยธรรมศาสตร์. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม –
ธันวาคม ๒๕๕๙).

ภูมิวัฒน์ พรวนสุข. “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขต
จังหวัดแพร่.” **บทความวิจัย.** ใน วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่
๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๘): ๗๗.

(๓) รายงานวิจัย:

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ (อบอู่) และคณะ. “การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้าง
เครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”. **รายงานการวิจัย.** สำนักสนับสนุน
สุขภาวะองค์กร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), ๒๕๕๖.

- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร ดร. (อบอ่อน) และคณะ. “การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.), ๒๕๕๘.
- ภูมิศักดิ์ สนามชัยสกุล และคณะ. “รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านดู่ อำเภอหล่มสักจังหวัดเพชรบูรณ์”. **รายงานการวิจัย**. สาขาวิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๗.
- สุทธิพงษ์ บุญผดุง. “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่น โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ ๑)”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๔
- อุทัย สุดสุข และคณะ. “โครงการศึกษาสถานการณ์ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ความต้องการ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ”. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๒.
- (๔) วิทยานิพนธ์:**
- จิรวุฒิ ศิริรัตน์. “การจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ในทัศนะของผู้ปฏิบัติงาน”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖.
- เดชา เส็งเมือง. “พฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๘.
- เทียมศรี คำจักร. “พุทธธรรมกับปรัชญาการรักษาโดยกิจกรรมบำบัด”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖.
- ธนเนตร ฉันทลักษณ์. “ความคาดหวังของผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์ต่อบทบาทการให้บริการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๖.
- พรเทพ สารหงส์. “พุทธจริยธรรมในการดูแลผู้สูงอายุ : ศึกษากรณีสถานสงเคราะห์คนชราवासนะเวศน์ในพระสังฆราชูปถัมภ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.

พัชรินทร์ บุญเสริม. “ความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้สูงอายุในอำเภอบ้านเขว้าจังหวัดชัยภูมิ”.
วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
 ๒๕๕๖.

ยุวดี แจ่มกังวาล. “ผลของการทำสมาธิร่วมกับดนตรีบรรเลงต่อคุณภาพการนอนหลับในผู้สูงอายุ”.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 ๒๕๕๙.

แสงรุ่ง ผ่องใส. “การศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุและสถาน
 สงเคราะห์คนชรากรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
 วิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

(๕) สัมภาษณ์:

จ.ส.ต.พินพนา เหลาสา. ราชาราชการ. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
 สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

ดร.วิรัตน์ ฉัตรวิโรจน์. ข้าราชการบำนาญ. ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง. สัมภาษณ์, ๒๗
 กันยายน ๒๕๖๒.

นางกริธา เกียรติณรงค์. นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองลำสนัก. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน
 ๒๕๖๒.

นางกุหลาบ แหยมขนาด. ข้าราชการบำนาญ. โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
 สัมภาษณ์, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นางเกศินี อุดพ้วย. ข้าราชการบำนาญ. โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
 สัมภาษณ์, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นางเกษแก้ว น้อยละมุด. ข้าราชการบำนาญ. ครูใหญ่โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว. สัมภาษณ์, ๑๘
 ตุลาคม ๒๕๖๒.

นางคำปลิว พิลา. ทำไร่. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
 ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

นางคำผ่าน แก้วจันทร์. การเกษตร. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
 สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นางคำมล กุลเกี้ยว. การเกษตร. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
 สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นางจันทร์รอน เจริญใจ. การเกษตร. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นางดอกไม้ ทองยวง. ทำนา. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

นางตุ้ย พวงแก้ว. ทำนา. โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๑ ตุลาคม
๒๕๖๒.

นางถ่อง อินจันทร์. เกษตรกรรม. นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม
๒๕๖๒.

นางท้วม อ่อนโสม. เกษตรกรรม. นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม
๒๕๖๒.

นางทองพูล เสนา. เกษตรกรรม. นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นางทองใส ชัยวรรณ. ทำไร่. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

นางทองใส มีมาก. ทำนา. โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๐
ตุลาคม ๒๕๖๒.

นางทองใส สอนเผ่า. ทำไร่. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

นางทองเหลี่ยม สิริโนนรัง. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นางนียนา บัวแดง. ข้าราชการบำนาญ. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นางบัวล่อง จงธรรม. ทำไร่. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

นางบัวเลื่อน พาวงศ์. เกษตรกรรม. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิ้ว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นางบุญมา จันทร์เต้อย. เกษตรกรรม. นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย.
สัมภาษณ์, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นางประคอง อิมทองใบ. ทำนา. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัด
เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

นางปิยะนันท์ ลาไชย. ข้าราชการบำนาญ. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัด
เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นางเปี่ยม คำสิงห์. เกษตรกรรม. นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย. สัมภาษณ์,
๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นางผาย ขวัญต่อ. การเกษตร. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นางพรรณทิวา เกิดชา. ข้าราชการบำนาญ. นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย. สัมภาษณ์
, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นางพรรรัตน์ จันทรางศุ. ข้าราชการบำนาญ. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นางพวงมณี พวงคำ. รับจ้างทั่วไป. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นางพัชรินทร์ พรเจริญ. รับจ้างทั่วไป. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นางพิมพ์า จำรี. ทำนา. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

นางพีระจิตร เหมือนรักษา. ข้าราชการบำนาญ. โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัด
เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นางไพรทอง พาอั้ง. ทำนา. โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑
พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นางพองจันทร์ คงคาน้อย. เกษตรกร. โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นางภูคำ ฉันทา. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นางมะลิวัลย์ ตระการจันทร์. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นางมะลิวัลย์ มโนขันธุ์. ข้าราชการบำนาญ. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นางระมัด โนนคำ. ข้าราชการบำนาญ. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัด
เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นางละม่อม เทพวันดี. ข้าราชการบำนาญ. โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นางละม่อม ปักกิ่งเวร. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นางละมัย สาดา. นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นางลำไพ คำโถม. เกษตรกรรม. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นางลำไพ บุตรงาม. เกษตรกรรม. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นางวินารี อดุลเวชา. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นางสมคิด พุยเพชรพุย. เกษตรกรรม. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นางสมบัติ มารอด. ทำนา. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นางสมาน คนเกณฑ์. เกษตรกรรม. นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว. สัมภาษณ์, ๑๘
ตุลาคม ๒๕๖๒.

นางสว่าง บุญคล้าย. เกษตรกรรม. นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว. สัมภาษณ์, ๑๘
ตุลาคม ๒๕๖๒.

นางสายใจ คำเนตร. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นางสาวอุรา ปราภมมนตรี. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นางสุพัต บ่วงสีมา. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นางเสีี่ยม จันทรัตน์กุล. ทำนา. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นางเสริมศรี เจริญพุดิ. ทำนา. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

นางเสี๊ยง จิตรเสี๊ยม. ทำไร่. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

นางแสงอรุณ คงปัญญา. การเกษตร. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นางหลอ พรหมเมือง. เกษตรกร. โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบ่งคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๒
ตุลาคม ๒๕๖๒.

นางอาทิตา รัตนา. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นางอุตร ทองยิ้ม. เกษตรกรรม. นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า. สัมภาษณ์, ๑๒
กันยายน ๒๕๖๒.

นางอุตร ทองย้อย. ทำนา. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

นายกรีธา เกียรติณรงค์. เกษตรกรรม. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลห่มสัก อำเภอห่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นายเกียรติ ดวงท้าวเศรษฐ์. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นายจำเนียร บุญสิงห์. ข้าราชการบำนาญ. ครูใหญ่โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห่มเกล้า. สัมภาษณ์,
๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

นายจिरพงษ์ รักษาบุญ. ข้าราชการบำนาญ. ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองห่มสัก. สัมภาษณ์, ๑๙
กันยายน ๒๕๖๒.

นายชำนาญ อภิน. เกษตรกร. โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอห่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๐
ตุลาคม ๒๕๖๒.

นายชูวิทย์ เมฆราช. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นายถวัลย์ แก่นชา. ข้าราชการบำนาญ. โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอห่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นายทรงเดช สอนสุภาพ. ข้าราชการบำนาญ. โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอห่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นายทองเสียน บุตรงาม. ข้าราชการบำนาญ. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดู่ อำเภอห่มสัก จังหวัด
เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นายทุ่น แสนใจ. ทำนา. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอห่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๑
ตุลาคม ๒๕๖๒.

นายพนัญฐ์ ลาไชย. ข้าราชการบำนาญ. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอห่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นายพนรัตน์ ลาไชย. ข้าราชการบำนาญ. ครูใหญ่โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม
๒๕๖๒.

นายนาวัน บุญนุ. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นายบุญทัน กำจัด. ทำนา. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอห่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นายบุญมา จันทร์เต้อย. ทำนา. โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอห่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นายบุญเล็ง สายจันทร์ยน. ทำไร่. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

นายประยูร กลมจันทร์. ทำไร่. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

นายประสิทธิ์ อุบล. ข้าราชการบำนาญ. ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลู๊ด. สัมภาษณ์, ๑๖
พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นายเปี่ยม คำสิงห์. ทำนา. โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑
พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นายพ่าย กุลเกี้ยว. การเกษตร. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลู๊ด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นายมนัส พรหมศิริ. การเกษตร. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลู๊ด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นายรัมย์ คำดี. ทำไร่. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

นายละม้าย สงดา. รับจ้างทั่วไป. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นายวนิช สุระแสง. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นายวิชิต คำฟู่น. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นายศักดิ์ดา จีเวิน. การเกษตร. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลู๊ด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นายสง่า โสมกา. ทำนา. โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลปลั่ง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๑ ตุลาคม
๒๕๖๒.

นายสนธยา ดีพรมมา. ทำนา. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

นายสมชัย จันทรมินทร์. ข้าราชการบำนาญ. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นายสมเดช คงปัญญา. การเกษตร. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลู๊ด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นายสมบูรณ์ กันหา. ข้าราชการบำนาญ. ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย. สัมภาษณ์, ๒
พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นายสมบุญ อนุจร. การเกษตร. โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นายสมพงษ์ รอดถนอม. เกษตรกร. โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลปลั่ง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นายสมพงษ์ ศรีสุวรรณ. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นายสมยีน ทองสุข. ค้าขาย. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๙
กันยายน ๒๕๖๒.

นายสมศรี บุญสารี. ทำนา. โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑
พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นายสมัย เสาสิน. ทำนา. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

นายสวัสดิ์ บุญเสริม. ทำนา. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

นายสว่าง บุญคล้าย. เกษตรกรรม. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นายสหัส ยอดคำ. เกษตรกรรม. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นายสี สาพู. เกษตรกรรม. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นายสมิตร คำอ้อ. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

นายสุรินทร์ คำหล่อ. เกษตรกรรม. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

นายสุวรรณ ตาเดช. เกษตรกรรม. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นายแสง อ่อนเมือง. ทำไร่. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์
, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

นายหน่อ อินแนน. เกษตรกรรม. นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

นายหรั่ง ศรีมังกร. ทำนา. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

นายหลอด จียอง. ทำนา. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นายเหลือ เพชรประทุม. ช่างจักสาน. โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.

นายอนุภาพ สะอาดปฐ. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

พันโทอำนาจ พุดกลาง. ข้าราชการบำนาญ. นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก. สัมภาษณ์,
๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

(๕) เอกสารอัดสำเนา:

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. รายงานกิจกรรมประจำปี ๒๕๕๙. ๒๕๕๐. หน้า ๕๖. (อัดสำเนา).

กองสาธารณสุขต่างประเทศกระทรวงสาธารณสุข. รายงานการประชุมกรรมการประสานงานด้าน
สหประชาชาติ. ๒๕๓๒. (อัดสำเนา).

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖. (เอกสารอัดสำเนา).

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

ชยัน วิพรหมชัย. นายกเทศมนตรีเมืองลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. โรงเรียนผู้สูงอายุ ชีวิตใหม่
ของคนในชนบท. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaihealth.or.th> [๑๘
เมษายน ๒๕๖๑].

ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th> [๕ มิถุนายน ๒๕๕๑].

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. ศูนย์ศตวรรษิกชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
[http://www.thaicentarian.mahidol.ac.th/TECIC/index.php/for-elderly/
policy](http://www.thaicentarian.mahidol.ac.th/TECIC/index.php/for-elderly/policy) [2 กันยายน 2561].

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. โลกของผู้สูงอายุไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://thaihealth.or.th/node/9024> [๕ มิถุนายน ๒๕๖๑].

วันชัย นาริรักษ์. นายกเทศมนตรีเมืองวังน้ำเย็น อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว. โรงเรียนผู้สูงอายุ
ชีวิตใหม่ของคนในชนบท. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaihealth.or.th/>
[๑๘ เมษายน ๒๕๖๑].

วิศาล วิมลศิลป์. อดีตผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไทรนอก อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย. **โรงเรียนผู้สูงอายุ ชีวิตใหม่ของคนในชนบท.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaihealth.or.th/> [๑๘ เมษายน ๒๕๖๑].

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Books:

Christiansen, J. L., & Grzybowski, J. M. **Biology of Aging.** Mosby: St. Louis, 1993.

Nhat Hanh Thich. **For Future to be Possible : Commentaries on the Five Mindfulness Training.** Berkeley: Parallax Press, 1993.

UNESCO. **Quality of Life : Orientation to Population Education.** Bangkok: UNESCO, 1981.

(2) Report of the Research:

WHO. Expert committee. "Health of the Elderly". **WHO. technical Report series.** No. 779, 1989.

Moorman, R.H. The Role of Cognition and Dispositional as Predictors of Organizational Behavior: A Study of Personality and Perceived Fairness. **Doctoral dissertation.** Indiana University, 1990.

(3) Electronic:

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.nstru.ac.th/healthy/?action=sp5> [3 มิถุนายน 2557].

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.oknation.net/blog/awake/2007/08/17/entry-1> [17 สิงหาคม 2557].

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุ
จังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้สูงอายุ เพศชาย / เพศหญิง ในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

วัน เดือน ปี สัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

โรงเรียน.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ชื่อผู้สัมภาษณ์ พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ, ดร. อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ่อบุณผาเมือง เพชรบูรณ์

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลด้านสถานะภาพ

ชื่อ.....นามสกุล.....

อายุ.....ปี เพศ.....การศึกษาสูงสุด.....

สถานะภาพ.....ปัจจุบันประกอบอาชีพ.....อยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุ.....ปี

ส่วนที่ ๓ หัวข้อสัมภาษณ์

๓.๑ สาเหตุที่ท่านต้องตัดสินใจเข้ามาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ เพราะเหตุใด

.....
.....

๓.๒ ปัญหาของท่านก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุ มีอะไรบ้าง

(๑) ด้านร่างกาย ท่านเจ็บป่วยอะไรและมีอาการอย่างไรบ้าง

.....
.....

(๒) ด้านจิตใจ ท่านมีอาการอย่างไร เช่น เหงาว่าเหว เศร้า หรือมีอาการอย่างไร

.....
.....

(๓) ด้านสังคมการอยู่ร่วมกับครอบครัว หรือผู้อื่นเป็นอย่างไร

.....
.....

(๔) ด้านเศรษฐกิจหรือการมีรายได้ เป็นอย่างไร

.....
.....

๓.๓ หลังจากเข้ามาอยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุแล้ว ท่านยังมีปัญหาอะไรบ้าง

(๑) ด้านร่างกาย

.....
.....

(๒) ด้านจิตใจ

.....
.....

(๓) ด้านสังคมหรือการอยู่ร่วมกัน

.....
.....

(๔) ด้านเศรษฐกิจการมีรายได้

.....
.....

๓.๔ ท่านได้นำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ ใช้การแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ขณะที่อยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง

๑. แก้ไขปัญหาด้านร่างกาย การเจ็บป่วย ท่านปฏิบัติอย่างไร ให้ยกตัวอย่าง

.....
.....

๒. แก้ไขปัญหาด้านจิตใจท่านปฏิบัติอย่างไร ให้ยกตัวอย่าง

.....
.....

๓. แก้ไขปัญหาทางสังคมหรือการอยู่ร่วมกัน ท่านปฏิบัติอย่างไร ให้ยกตัวอย่าง

.....
.....

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุ
จังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้สูงอายุ เพศชาย / เพศหญิง ในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

วัน เดือน ปี สัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

โรงเรียน.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ชื่อผู้สัมภาษณ์ พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวัฒน์, ดร. อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่นเมือง เพชรบูรณ์

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลด้านสถานะภาพ

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

เพศ.....การศึกษาสูงสุด.....เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ.....

สถานะภาพ.....ปัจจุบันประกอบอาชีพ.....อยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุ.....ปี

ส่วนที่ ๓ หัวข้อสัมภาษณ์

๓.๑ สาเหตุที่ท่านต้องตัดสินใจเข้ามาดูแลและช่วยเหลือโรงเรียนผู้สูงอายุ เพราะเหตุใด

.....
.....
.....

๓.๒ ปัญหาที่ท่านเห็นก่อนที่จะเข้ามาดูแลและช่วยเหลือโรงเรียนผู้สูงอายุ มีอะไรบ้าง

.....
.....
.....

๓.๓ ปัญหาที่ท่านเห็นหลังที่เข้ามาดูแลและช่วยเหลือโรงเรียนผู้สูงอายุ มีอะไรบ้าง

.....
.....
.....

๓.๔ ท่านได้นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้การแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ในขณะที่ท่านดูแลและช่วยเหลือผู้สูงอายุ อย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

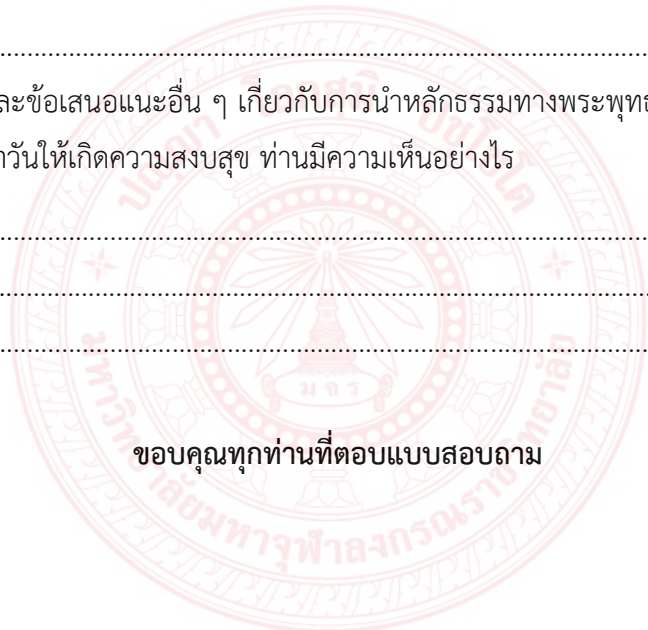
๓.๕ จากการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้แก้ไขปัญหาด่าง ๆ ผลเป็นอย่างไร และท่านมีความรู้สึกอย่างไร

.....
.....
.....

๓.๖ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดความสงบสุข ท่านมีความเห็นอย่างไร

.....
.....
.....

ขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์
วัดไพโรสณศัศิกดาราม อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๒ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลงานวิจัย

เจริญพร ครูใหญ่ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ตามที่อาตมาภาพ พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ,ดร. และคณะ ได้รับอนุมัติจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ดำเนินการทำวิจัยเรื่อง “การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์” ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลที่ได้รับจะไม่ส่งผลกระทบต่อท่านหรือองค์กรของท่านแต่อย่างใด เพราะจะนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ให้การสัมภาษณ์ พร้อมนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุของท่าน จำนวน ๑๐ คน แบ่งเป็นผู้ชายจำนวน ๕ คน ผู้หญิง จำนวน ๕ คน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดเก็บข้อมูลงานวิจัยในเรื่องดังกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ประเมินผล เป็นลำดับไป ขอเจริญพรขอบคุณและอนุโมทนาล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้การสัมภาษณ์ต่อไป

เจริญพร

(พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ, ดร.)

ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

โทร. ๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒

มือถือ ๐๘-๙๙๕๙-๒๙๓๙

มิสเตอร์แก้วสังคามรค์
วิไล
(อภยศิริพงษ์ อภยธรรม)
๑๑/๑๑

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พืชมือง เพชรบูรณ์
วัดไพรสงค์ศึกษาราม อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๒ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลงานวิจัย

เจริญพร ครูใหญ่ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ตามที่อาตมาภาพ พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวัฒน์,ดร. และคณะ ได้รับอนุมัติจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ดำเนินการทำวิจัยเรื่อง “การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์” ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลที่ได้รับจะไม่ส่งผลกระทบต่อท่านหรือองค์กรของท่านแต่อย่างใด เพราะจะนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ให้การสัมภาษณ์ พร้อมเจ้าหน้าที่พยาบาล และผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุของท่าน แบ่งเป็นเจ้าหน้าที่พยาบาล ๑ คน ผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุ จำนวน ๑ คน รวมเป็น ๒ คน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดเก็บข้อมูลงานวิจัยในเรื่องดังกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ประเมินผล เป็นลำดับไป ขอเจริญพรขอบคุณและอนุโมทนาล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้การสัมภาษณ์ต่อไป

เจริญพร

(พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวัฒน์, ดร.)

ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พืชมือง เพชรบูรณ์

โทร. ๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒

มือถือ ๐๘-๙๙๕๙-๒๙๓๙

อ. วิวัฒน์ วิวัฒน์
อ. พ. พ. พ.
(นางสาวอรุณรัตน์ มานะ)
นางสาววิภาณี

๑. อ. วิวัฒน์ วิวัฒน์
(ทพ.ศิริพงษ์ รุ่งกตมาญ)
อ. วิวัฒน์

๒. อ. วิวัฒน์ วิวัฒน์
อ. วิวัฒน์
อ. วิวัฒน์

ประวัติผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

งานวิจัย เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์
Elderly Health Care With Buddhist Principle in Elderly School of Phetchabun Province

๑. ประวัติส่วนตัว

ชื่อ น.ว.ลว อ.ท.ว.ว.ว.นามสกุล น.ว.ลว
เกิดวันที่ 11 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2521 อายุ 41 ปี
สถานที่เกิดบ้านเลขที่ 109 หมู่ที่ 4 บ้าน.....
ตำบล น.ล.ม.น. อำเภอ น.ล.ม.น. จังหวัด บ.ท.ร.บ.ร.ว.
รหัสไปรษณีย์ 67120 โทรศัพท์ 089 844728
ที่อยู่ปัจจุบันเลขที่ 109 หมู่ที่ 4 บ้าน.....
ตำบล น.ล.ม.น. อำเภอ น.ล.ม.น. จังหวัด บ.ท.ร.บ.ร.ว.
รหัสไปรษณีย์ 67120 โทรศัพท์บ้าน.....
โทรศัพท์ที่ทำงาน.....มือถือ 089-844728
Email: n.w.l.w@gmail.com

๒. วุฒิการศึกษา

ประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียน น.ล.ม.น. น.ล.ม.น.
มัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียน น.ล.ม.น. น.ล.ม.น.
ปริญญาตรีสาขาวิชา พยาบาลศาสตร์ ป.ว.ท.ว. อักษรย่อ พ.ย.ว.
จากมหาวิทยาลัย อ.ท.ว.ว.ว.ว.ว.ว.ว. พ.ศ. 2545
ปริญญาโทสาขาวิชา.....อักษรย่อ.....
จากมหาวิทยาลัย.....พ.ศ.....
ปริญญาเอกสาขาวิชา.....อักษรย่อ.....
จากมหาวิทยาลัย.....พ.ศ.....

๓. ความรู้/ความสามารถพิเศษ

๔. ตำแหน่งปัจจุบัน พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ จากหน่วยงาน กองอนามัยแม่และเด็ก
๕. ปัจจุบันประกอบอาชีพ น.ล.ม.น.

ลงชื่อ น.ว.ลว น.ว.ลว เจ้าของประวัติ
(น.ว.ลว น.ว.ลว น.ว.ลว)
19 / มิถุนายน / 2562

ประวัติผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

งานวิจัย เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์
Elderly Health Care With Buddhist Principle in Elderly School of Phetchabun Province

๑. ประวัติส่วนตัว

ชื่อ..... นางสาวจิตพรนามสกุล..... ทองดี
 เกิดวันที่..... -เดือน..... -ปี..... พ.ศ. ๒๕๑๑อายุ..... ๗๒ปี
 สถานที่เกิดบ้านเลขที่..... ๕หมู่ที่..... -บ้าน..... ศรีณรงค์
 ตำบล..... หนองบัวอำเภอ..... หนองบัวจังหวัด..... เพชรบูรณ์
 รหัสไปรษณีย์..... ๖๗๑๑๐โทรศัพท์..... ๐๑๑-๕๓๔๘๙๗๔
 ที่อยู่ปัจจุบันเลขที่..... ๕หมู่ที่..... -บ้าน..... ศรีณรงค์
 ตำบล..... หนองบัวอำเภอ..... หนองบัวจังหวัด..... เพชรบูรณ์
 รหัสไปรษณีย์..... ๖๗๑๑๐โทรศัพท์บ้าน..... -
 โทรศัพท์ที่ทำงาน..... -มือถือ..... ๐๑๑-๕๓๔๘๙๗๔
 Email:.....

๒. วุฒิการศึกษา

ประถมศึกษาปีที่..... ๖/๔จากโรงเรียน..... ทองมงคลวิทยาคาร
 มัธยมศึกษาปีที่..... ๖-๖จากโรงเรียน..... ศรีวิไลหนองบัว
 ปริญญาตรีสาขาวิชา..... -อักษรย่อ.....
 จากมหาวิทยาลัย..... -พ.ศ.....
 ปริญญาโทสาขาวิชา..... -อักษรย่อ.....
 จากมหาวิทยาลัย..... -พ.ศ.....
 ปริญญาเอกสาขาวิชา..... -อักษรย่อ.....
 จากมหาวิทยาลัย..... -พ.ศ.....
 ๓. ความรู้/ความสามารถพิเศษ.....
 ๔. ตำแหน่งปัจจุบัน..... จากหน่วยงาน.....
 ๕. ปัจจุบันประกอบอาชีพ.....

ลงชื่อ..... จิตพรเจ้าของประวัติ

(นางสาวจิตพร ทองดี)

๑๑ / กันยายน / ๒๕๖๒

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์
วัดไพรสมณฑ์คักดาราม อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๒ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลงานวิจัย

เจริญพร ครูใหญ่ โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ตามที่อาตมาภาพ พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวัฒน์,ดร. และคณะ ได้รับอนุมัติจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ดำเนินการทำวิจัยเรื่อง "การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์" ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลที่ได้รับจะไม่ส่งผลกระทบต่อท่านหรือองค์กรของท่านแต่อย่างใด เพราะจะนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ให้การสัมภาษณ์ พร้อมนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุของท่าน จำนวน ๑๐ คน แบ่งเป็นผู้ชายจำนวน ๕ คน ผู้หญิง จำนวน ๕ คน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดเก็บข้อมูลงานวิจัยในเรื่องดังกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ประเมินผล เป็นลำดับไป ขอเจริญพรขอบคุณและอนุโมทนาล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้การสัมภาษณ์ต่อไป

เจริญพร

(พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวัฒน์, ดร.)

ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์

โทร. ๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒

มือถือ ๐๘-๙๙๕๕๙-๒๙๓๙

วิเศษในกรณีพิเศษ
พร ชื่น
(นางเกษแก้ว ห่อผาเมือง)
ครูใหญ่ ร.ร.ส.อ. บ้านตัว
17 ต.ค. 62

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์
วัดไพโรสณฑ์คักดาราม อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๒ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตประชาสัมพันธ์เก็บข้อมูลงานวิจัย

เจริญพร ครูใหญ่ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ตามที่อาตมาภาพ พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ,ดร. และคณะ ได้รับอนุมัติจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ดำเนินการทำวิจัยเรื่อง "การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์" ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลที่ได้รับจะไม่ส่งผลกระทบต่อท่านหรือองค์กรของท่านแต่อย่างใด เพราะจะนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ จึงขออนุญาตจากท่านได้ให้การสัมภาษณ์ พร้อมนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุของท่าน จำนวน ๑๐ คน แบ่งเป็นผู้ชายจำนวน ๕ คน ผู้หญิง จำนวน ๕ คน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดเก็บข้อมูลงานวิจัยในเรื่องดังกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ประเมินผล เป็นลำดับไป ขอเจริญพรขอบคุณและอนุโมทนาล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้การสัมภาษณ์ต่อไป

เจริญพร

(พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ, ดร.)

ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์

โทร. ๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒

มือถือ ๐๘-๙๙๕๙-๒๙๓๙

ณัฐนิคม สันตสุข
Call
(ดร. อธิศ (ดิท/อ/น))

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์
วัดไพรสมณต์ศึกษาราม อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๒ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลงานวิจัย

เจริญพร ครูใหญ่ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ตามที่อาตมาภาพ พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ,ดร. และคณะ ได้รับอนุมัติจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ดำเนินการทำวิจัยเรื่อง “การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์” ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลที่ได้รับจะไม่ส่งผลกระทบต่อท่านหรือองค์กรของท่านแต่อย่างใด เพราะจะนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ให้การสัมภาษณ์ พร้อมเจ้าหน้าที่พยาบาล และผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุของท่าน แบ่งเป็นเจ้าหน้าที่พยาบาล ๑ คน ผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุ จำนวน ๑ คน รวมเป็น ๒ คน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดเก็บข้อมูลงานวิจัยในเรื่องดังกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ประเมินผล เป็นลำดับไป ขอเจริญพรขอบคุณและอนุโมทนาล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้การสัมภาษณ์ต่อไป

เจริญพร

(พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ, ดร.)

ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์

โทร. ๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒

มือถือ ๐๘-๙๙๕๙๙-๒๙๓๙

จิราพร สัมมา

(จิราพร สัมมา)

๒๗ ก.ย. ๖๒

นิตยา สัมมา

(นิตยา สัมมา)

๒๗ ก.ย. ๖๒

นิตยา สัมมา

(ดร. นิตยา สัมมา)

๒๗ ก.ย. ๖๒

ประวัติผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

งานวิจัย เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์
Elderly Health Care With Buddhist Principle in Elderly School of Phetchabun Province

๑. ประวัติส่วนตัว

ชื่อ.....นางสาวรัตน์ พามา.....นามสกุล.....พามา.....
เกิดวันที่..... 11.....เดือน.....สิงหาคม.....พ.ศ. 2520.....อายุ..... 42.....ปี
สถานที่เกิดบ้านเลขที่..... 54/1.....หมู่ที่..... 1.....บ้าน.....หนองไผ่
ตำบล.....หนองไผ่.....อำเภอ.....บึงสามพัน.....จังหวัด.....ศรีสะเกษ
รหัสไปรษณีย์..... 33000.....โทรศัพท์..... 085-176677๖
ที่อยู่ปัจจุบันเลขที่..... 67/1.....หมู่ที่..... 4.....บ้าน.....หนองเหนือ
ตำบล.....น้ำนวง.....อำเภอ.....ห้วยทับทัน.....จังหวัด.....เพชรบูรณ์
รหัสไปรษณีย์..... 67110.....โทรศัพท์บ้าน..... -
โทรศัพท์ที่ทำงาน..... 056-79615๑ ต่อ 10๘.....มือถือ..... 085-176677๖
Email:..... arepama @ Hotmail. com

๒. วุฒิการศึกษา

ประถมศึกษาปีที่..... 1-6.....จากโรงเรียน.....วัดแก้วท่าดารา
มัธยมศึกษาปีที่..... ๗-๘.....จากโรงเรียน.....กศน. จังหวัดศรีสะเกษ
ปริญญาตรีสาขาวิชา..... รัฐประศาสนศาสตร์.....อักษรย่อ..... รปศ.
จากมหาวิทยาลัย..... มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.....พ.ศ. 2547
ปริญญาโทสาขาวิชา..... รัฐศาสตรบัณฑิต.....อักษรย่อ.....
จากมหาวิทยาลัย.....รามคำแหง สาขาวิทยบริการจังหวัดเพชรบูรณ์.....พ.ศ. 2554
ปริญญาเอกสาขาวิชา..........อักษรย่อ.....
จากมหาวิทยาลัย..........พ.ศ.....

๓. ความรู้/ความสามารถพิเศษ.....งานประดิษฐ์ ทำดอกไม้ทำบุญ
๔. ดำรงตำแหน่งปัจจุบัน.....หัวหน้างาน กศน.ศรีสะเกษ.....จากหน่วยงาน.....ศนท. มากโต
๕. ปัจจุบันประกอบอาชีพ.....รับราชการ ฅนท. มากโต.....กำหนด ๕๐๐ กศน.ศรีสะเกษ

ลงชื่อ.....
(.....นางสาวรัตน์ พามา.....)
..... 27 / 11 / 2562.....

ประวัติผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

งานวิจัย เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์
Elderly Health Care With Buddhist Principle in Elderly School of Phetchabun Province

๑. ประวัติส่วนตัว

ชื่อ.....นาง ศุภจิรา.....นามสกุล.....จงธรรพ์.....
เกิดวันที่.....19.....เดือน.....พฤษภาคม.....พ.ศ.....2517.....อายุ.....47.....ปี
สถานที่เกิดบ้านเลขที่.....63.....หมู่ที่.....2.....บ้าน.....บ้าน.....
ตำบล.....บ้าน.....อำเภอ.....น่าน.....จังหวัด.....น่าน.....
รหัสไปรษณีย์.....67110.....โทรศัพท์.....0841788576.....
ที่อยู่ปัจจุบันเลขที่.....47.....หมู่ที่.....14.....บ้าน.....บ้าน.....
ตำบล.....บ้าน.....อำเภอ.....น่าน.....จังหวัด.....น่าน.....
รหัสไปรษณีย์.....67110.....โทรศัพท์บ้าน.....-.....
โทรศัพท์ที่ทำงาน.....0864490710.....มือถือ.....
Email:.....Pakchong-phc@hotmail.com.....

๒. วุฒิการศึกษา

ประถมศึกษาปีที่.....2529.....จากโรงเรียน.....บ้าน.....
มัธยมศึกษาปีที่.....2535.....จากโรงเรียน.....บ้าน.....
ปริญญาตรีสาขาวิชา.....บริหาร.....อักษรย่อ.....
จากมหาวิทยาลัย.....มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณ.....พ.ศ.....2541.....
ปริญญาโทสาขาวิชา.....อักษรย่อ.....
จากมหาวิทยาลัย.....พ.ศ.....
ปริญญาเอกสาขาวิชา.....อักษรย่อ.....
จากมหาวิทยาลัย.....พ.ศ.....

๓. ความรู้/ความสามารถพิเศษ

๔. ดำรงตำแหน่งปัจจุบัน.....หัวหน้าโมโม่.....จากหน่วยงาน.....อ.น. บ้าน.....
๕. ปัจจุบันประกอบอาชีพ.....เกษตรกร.....

ลงชื่อ.....นาง ศุภจิรา.....เจ้าของประวัติ

(.....นาง ศุภจิรา.....)
27 / 09 / 2562

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พืชมณีเมือง เพชรบูรณ์
วัดไพรสมณต์ศึกษาราม อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒๗๑๑๐

๒ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลงานวิจัย

เจริญพร ครูใหญ่ โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ตามที่อาตมาภาพ พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ,ดร. และคณะ ได้รับอนุมัติจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ดำเนินการทำวิจัยเรื่อง "การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์" ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลที่ได้รับจะไม่ส่งผลกระทบต่อท่านหรือองค์กรของท่านแต่อย่างใด เพราะจะนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ให้การสัมภาษณ์ พร้อมนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุของท่าน จำนวน ๑๐ คน แบ่งเป็นผู้ชายจำนวน ๕ คน ผู้หญิง จำนวน ๕ คน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดเก็บข้อมูลงานวิจัยในเรื่องดังกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ประเมินผล เป็นลำดับไป ขอเจริญพรขอบคุณและอนุโมทนาล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้การสัมภาษณ์ต่อไป

เจริญพร

(พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ, ดร.)

ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พืชมณีเมือง เพชรบูรณ์

โทร. ๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒

มือถือ ๐๘-๙๙๕๙-๒๙๓๙

รับทราบพร้อม
๑: ๕๐๗๖๖ ๕๐๗๖๖
ณ ๑๔ 23/๙๓๖ ๒.

ดร. มี รรสรวิชัย
วัด. มิ่งค้ำ. อ.หล่มสัก.

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์
วัดไพรสมณต์ศึกษาราม อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๒ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลงานวิจัย

เจริญพร ครูใหญ่ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ตามที่อาตมาภาพ พระปลัดวุฒิมิ่งษ์ กิตติวณโณ,ดร. และคณะ ได้รับอนุมัติจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ดำเนินการทำวิจัยเรื่อง “การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์” ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลที่ได้รับจะไม่ส่งผลกระทบต่อท่านหรือองค์กรของท่านแต่อย่างใด เพราะจะนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ให้การสัมภาษณ์ พร้อมนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุของท่าน จำนวน ๑๐ คน แบ่งเป็นผู้ชายจำนวน ๕ คน ผู้หญิง จำนวน ๕ คน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดเก็บข้อมูลงานวิจัยในเรื่องดังกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ประเมินผล เป็นลำดับไป ขอเจริญพรขอบคุณและอนุโมทนาล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้การสัมภาษณ์ต่อไป

เจริญพร

(พระปลัดวุฒิมิ่งษ์ กิตติวณโณ, ดร.)

ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

โทร. ๐-๕๖๗๐-๒๑๓๒

มือถือ ๐๘-๙๙๕๙-๒๙๓๙

(พระปลัดวุฒิมิ่งษ์ กิตติวณโณ, ดร.)

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์
วัดไพรสมนัสศึกษาราม อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๒ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลงานวิจัย

เจริญพร ครูใหญ่ โรงเรียนผู้สูงอายุพูนผาเมืองตำบลบ้านหวาย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ตามที่อาตมาภาพ พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ,ดร. และคณะ ได้รับอนุมัติจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ดำเนินการทำวิจัยเรื่อง “การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์” ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลที่ได้รับจะไม่ส่งผลกระทบต่อท่านหรือองค์กรของท่านแต่อย่างใด เพราะจะนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ให้การสัมภาษณ์ พร้อมนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุของท่าน จำนวน ๑๐ คน แบ่งเป็นผู้ชายจำนวน ๕ คน ผู้หญิง จำนวน ๕ คน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดเก็บข้อมูลงานวิจัยในเรื่องดังกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ประเมินผล เป็นลำดับไป ขอเจริญพรขอบคุณและอนุโมทนาล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้การสัมภาษณ์ต่อไป

เจริญพร

(พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ, ดร.)

ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์

โทร. ๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒

มือถือ ๐๘-๙๙๕๙-๒๙๓๙

อนันต์ ใจพิสุทธิ์
คณาจารย์
ครูใหญ่ รร. พูนผาเมือง

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์
วัดไพรสมณฑ์คัคคาราม อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๒ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลงานวิจัย

เจริญพร ครูใหญ่ โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ตามที่อาตมาภาพ พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ,ดร. และคณะ ได้รับอนุมัติจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ดำเนินการทำวิจัยเรื่อง “การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์” ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลที่ได้รับจะไม่ส่งผลกระทบต่อท่านหรือองค์กรของท่านแต่อย่างใด เพราะจะนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ให้การสัมภาษณ์ พร้อมนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุของท่าน จำนวน ๑๐ คน แบ่งเป็นผู้ชายจำนวน ๕ คน ผู้หญิง จำนวน ๕ คน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดเก็บข้อมูลงานวิจัยในเรื่องดังกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ประเมินผล เป็นลำดับไป ขอเจริญพรขอบคุณและอนุโมทนาล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้การสัมภาษณ์ต่อไป

เจริญพร

(พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ, ดร.)

ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์

โทร. ๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒

มือถือ ๐๘-๙๙๕๕๙-๒๙๓๙

มีมติให้สัมภาษณ์

 (นาย/นาง/นางสาว/นาย)
 ดร. วิมลวิมล ๐๕๖๗๐๒๑๗๒
 16/09/2022

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์ โทร.๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒ โทรสาร.๐-๕๖๗๐-๒๙๖๖

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน พระครูสิริพัชรโสภิต, ดร. รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

ตามที่มหาวิทยาลัย ได้อนุมัติให้กระผม พระปลัดวุฒิมพงษ์ กิตติวัฒนโธ, ดร. หัวหน้าโครงการ ตามสัญญาเลขที่ ว.๑๙๔/๒๕๖๑ (คูคูสัญญา) เรื่อง การดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลัก พระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ (โครงการย่อยที่ ๑) ภายใต้แผนงานวิจัย โรงเรียน ผู้สูงอายุ: รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยกำหนดให้นักวิจัย ส่งรายงานการวิจัยฉบับความก้าวหน้าให้สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย เพื่อตรวจสอบพิจารณา ความทราบแล้วนั้น

เพื่อให้งานวิจัยของกระผมมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักของวิจัยสถาบันวิจัยพุทธ ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทางกระผมพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลผู้เชี่ยวชาญ การตรวจเครื่องมือการวิจัย ดังนั้น จึงใคร่ขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ดังกล่าวข้างต้น

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

พระครูสิริพัชรโสภิต, ดร.

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

พระครูสิริพัชรโสภิต, ดร.

พระปลัดวุฒิมพงษ์ กิตติวัฒนโธ, ดร.

(พระปลัดวุฒิมพงษ์ กิตติวัฒนโธ, ดร.)

หัวหน้าโครงการ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์พวนผาเมือง เพชรบูรณ์ โทร.๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒ โทรสาร.๐-๕๖๗๐-๒๙๖๖

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.รังสรรค์ เพ็งทัด กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยาลัยสงฆ์พวนผาเมือง เพชรบูรณ์

ตามที่มหาวิทยาลัย ได้อนุมัติให้อาตมาภาพ พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ, ดร. หัวหน้าโครงการ ตามสัญญาเลขที่ ว.๑๙๔/๒๕๖๑ (ดูคู่สัญญา) เรื่อง การดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ (โครงการย่อยที่ ๑) ภายใต้แผนงานวิจัย โรงเรียนผู้สูงอายุ: รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยกำหนดให้นักวิจัยส่งรายงานการวิจัยให้สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อตรวจสอบพิจารณา ความทราบแล้วนั้น

เพื่อให้งานวิจัยของอาตมาภาพมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักงานวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทางอาตมาภาพพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ดังนั้น จึงใคร่ขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยดังกล่าวข้างต้น

จึงเจริญพามาเพื่อพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ, ดร.)

หัวหน้าโครงการ

อิมดีวัน/ปี ๒๕๖๒
อรรดาตรีโอ มีอยู่วิจัย

(ผศ.ดร. วิชิตรังสรรค์เพ็งทัด)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์ โทร.๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒ โทรสาร.๐-๕๖๗๐-๒๙๖๖

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ดร.วิรัตน์ ฉัตรวิโรจน์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

ตามที่มหาวิทยาลัย ได้อนุมัติให้อาตมาภาพ พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณฺโณ,ดร. หัวหน้าโครงการ ตามสัญญาเลขที่ ว.๑๙๔/๒๕๖๑ (ดูคู่สัญญา) เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ (โครงการย่อยที่ ๑) ภายใต้แผนงานวิจัย โรงเรียนผู้สูงอายุ: รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยกำหนดให้นักวิจัยส่งรายงานการวิจัยให้สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อตรวจสอบพิจารณา ความทราบแล้วนั้น

เพื่อให้งานวิจัยของอาตมาภาพมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักงานวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทางอาตมาภาพพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ดังนั้น จึงใคร่ขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยดังกล่าวข้างต้น

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณฺโณ,ดร.)

หัวหน้าโครงการ

ว่าพกรกรทลล อมชาด

นันทิทธิพนทรเกบรณลพ

(ดร.วิรัตน์ ฉัตรวิโรจน์)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์พหุชนผาเมือง เพชรบูรณ์ โทร.๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒ โทรสาร.๐-๕๖๗๐-๒๙๖๖

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ดร.วิรัตน์ ฉัตรวิโรจน์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยาลัยสงฆ์พหุชนผาเมือง เพชรบูรณ์

ตามที่มหาวิทยาลัย ได้อนุมัติให้อาตมาภาพ พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ,ดร. หัวหน้าโครงการ ตามสัญญาเลขที่ ว.๑๙๔/๒๕๖๑ (ตุคสัญญญา) เรื่อง การดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ (โครงการย่อยที่ ๑) ภายใต้แผนงานวิจัย โรงเรียนผู้สูงอายุ: รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยกำหนดให้นักวิจัยส่งรายงานการวิจัยให้สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อตรวจสอบพิจารณา ความทราบแล้วนั้น

เพื่อให้งานวิจัยของอาตมาภาพมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักงานวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทางอาตมาภาพพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ดังนั้น จึงใคร่ขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยดังกล่าวข้างต้น

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ, ดร.)

หัวหน้าโครงการ

ว่านภรตพรหแลล อนุชาต

ในหน้าที่การงานกับวิทยาลัย

Callh
(ดร.วิรัตน์ ฉัตรวิโรจน์)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์ โทร.๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒ โทรสาร.๐-๕๖๗๐-๒๙๖๖

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เจริญพร นายสุพล ศิริ รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาลัย

ตามที่มหาวิทยาลัย ได้อนุมัติให้อาตมาภาพ พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณฺโณ,ดร. หัวหน้าโครงการ ตามสัญญาเลขที่ ว.๑๙๔/๒๕๖๑ (ดูคู่สัญญา) เรื่อง การดูแลสถานะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ (โครงการย่อยที่ ๑) ภายใต้แผนงานวิจัย โรงเรียนผู้สูงอายุ: รูปแบบ และกระบวนการดูแลสถานะของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยกำหนดให้นักวิจัยส่งรายงานการวิจัยให้สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อตรวจสอบพิจารณา ความทราบแล้วนั้น

เพื่อให้งานวิจัยของอาตมาภาพมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักงานวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทางอาตมาภาพพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ดังนั้น จึงใคร่ขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยดังกล่าวข้างต้น

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความ
ขอบคุณ
ที่ปรึกษา

(นางสุจิตต์ งาม)

พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณฺโณ,ดร.

(พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณฺโณ, ดร.)

หัวหน้าโครงการ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์พูนผลเมือง เพชรบูรณ์ โทร.๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒ โทรสาร.๐-๕๖๗๐-๒๙๖๖

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เจริญพร นายสมบูรณ์ กัณหาครุฑูรย์ใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุพูนผลเมืองตำบลบ้านหวาย

ตามที่มหาวิทยาลัย ได้อนุมัติให้อาตมาภาพ พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวัฒน์, ดร. หัวหน้าโครงการ ตามสัญญาเลขที่ ว.๑๙๔/๒๕๖๑ (ตุคสัญญญา) เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ (โครงการย่อยที่ ๑) ภายใต้แผนงานวิจัย โรงเรียนผู้สูงอายุ: รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยกำหนดให้นักวิจัยส่งรายงานการวิจัยให้สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อตรวจสอบพิจารณา ความทราบแล้วนั้น

เพื่อให้งานวิจัยของอาตมาภาพมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักงานวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทางอาตมาภาพพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ดังนั้น จึงใคร่ขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยดังกล่าวข้างต้น

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวัฒน์, ดร.)

หัวหน้าโครงการ

ขอขอบคุณที่มอบหมายให้
เก็บข้อมูลเพื่อที่มรอสื่อ
สมบูรณ์ กัณหาครุฑูรย์ใหญ่
(และสมบูรณ์ กัณหาค)

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์
Elderly Health Care With Buddhist Principle in Elderly School of Phetchabun Province

โรงเรียน ผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก
ตำบล หล่มสัก อำเภอ หล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์

- ๑. พ.ศ. ๑๙๖๕ พ.ม.ค.๖
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ก.ย. 62 เวลา ๐9.30 -
- ๒. ศ.ล.ม.๑๕ น.ท.ร.๗๗๕
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ก.ย. 6๕ เวลา ๐9.30
- ๓. น.ท.ร.๖๓๗ จันทราภรณ์
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ก.ย. 62 เวลา ๐9.30
- ๔. น.ท.ร.๖๓๖ ม.ว.๑๖๖
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1๐ ก.ย. 62 เวลา ๐9.30
- ๕. น.ท.ร.๖๓๕ ท.๖๓๕
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ก.ย. 62 เวลา ๐9.30
- ๖. น.ท.ร.๖๓๔ น.ท.๖๓๔
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ก.ย. 62 เวลา ๐9.30
- ๗. น.ท.ร.๖๓๓ ก.๖๓๓
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ก.ย. 62 เวลา ๐9.30
- ๘. น.ท.ร.๖๓๒ ก.๖๓๒
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ก.ย. 62 เวลา ๐9.30
- ๙. น.ท. (๖๓๑) ก.๖๓๑
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ก.ย. 6๕ เวลา ๐9.3๐ น.
- ๑๐. น.ท.ร.๖๓๑ น.ท.๖๓๑
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ก.ย. 6๕ เวลา ๐9.30 น.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์
Elderly Health Care With Buddhist Principle in Elderly School of Phetchabun Province

โรงเรียน วิทยาลัยสงฆ์เพชรบูรณ์เขตบ้านพร้าว
ตำบล บ้านพร้าว อำเภอ เขาค้อ จังหวัด เพชรบูรณ์

๑. นายทองใบ นทรอน
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2562 เวลา 10.00 น.
๒. นายเสถียร สิงห์
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม เวลา 10.00 น.
๓. นายสุวรรณี กานดา
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม เวลา 10.00 น.
๔. นายสิทธิ์ ยอดดี
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม เวลา 10.10 น.
๕. นายทอง นพดล
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม เวลา 10.15 น.
๖. นายวิวัฒน์ นทรอน
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม เวลา 10.00 น.
๗. นายแก้ว เลื่อน นทรอน
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม เวลา 10.10 น.
๘. นายลิขิต นพเพชรพงษ์
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม เวลา 10.10 น.
๙. นายเศวต นพนิเทศ
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม เวลา 10.15 น.
๑๐. นายวิวัฒน์ วิวัฒน์
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม เวลา 10.10 น.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์
 Elderly Health Care With Buddhist Principle in Elderly School of Phetchabun Province

โรงเรียน ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ต้นตมปากช่อง
 ตำบล ปากช่อง อำเภอ หนองบัว จังหวัด เพชรบูรณ์

๑. นาง นภัทรา ทองงาม
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๗ ก.ย. ๖๒ เวลา ๐๙.๐๐ น.
๒. นาง อำนวยจิต จิตต์
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๗ ก.ย. ๖๒ เวลา ๐๙.๐๐ น.
๓. นาง วิมล สีหะ
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๗ ก.ย. ๖๒ เวลา ๐๙.๐๐ น.
๔. นาง อรุณ สีหะ
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๗ ก.ย. ๖๒ เวลา ๐๙.๐๐ น.
๕. นาง อรุณ สีหะ
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๗ ก.ย. ๖๒ เวลา ๐๙.๐๐ น.
๖. นาย วัฒน ดี
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๗ ก.ย. ๖๒ เวลา ๐๙.๐๐ น.
๗. นาง อรุณ สีหะ
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๗ ก.ย. ๖๒ เวลา ๐๙.๐๐ น.
๘. นาง อรุณ สีหะ
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๗ ก.ย. ๖๒ เวลา ๐๙.๐๐ น.
๙. นาง อรุณ สีหะ
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๗ ก.ย. ๖๒ เวลา ๐๙.๐๐ น.
๑๐. นาง อรุณ สีหะ
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๗ ก.ย. ๖๒ เวลา ๐๙.๐๐ น.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์
 Elderly Health Care With Buddhist Principle in Elderly School of Phetchabun Province

โรงเรียน.....โรงเรียนอเนกชนนาลัย อ.พลสงคราม จ.เพชรบูรณ์
 ตำบล.....อ.พลสงคราม อำเภอ.....พลสงคราม จังหวัด.....เพชรบูรณ์

- ๑.....นางสาว.....
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ต.ค 62 เวลา 10.00 น.
- ๒.....นาย.....
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ต.ค 62 เวลา 10.30 น.
- ๓.....นาย.....
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ต.ค 62 เวลา 12.00 น.
- ๔.....นาย.....
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ต.ค 62 เวลา 13.00 น.
- ๕.....นาย.....
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ต.ค 2562 เวลา 10.00 น.
- ๖.....นาย.....
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ต.ค 2562 เวลา 11.00 น.
- ๗.....นาย.....
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ต.ค 2562 เวลา 11.30 น.
- ๘.....นาย.....
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ต.ค 62 เวลา 15.00 น.
- ๙.....นาย.....
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ต.ค 62 เวลา 9.00 น.
- ๑๐.....นาย.....
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ต.ค 62 เวลา 9.30 น.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์
Elderly Health Care With Buddhist Principle in Elderly School of Phetchabun Province

โรงเรียน..... โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองไผ่
ตำบล..... หนองไผ่ อำเภอ..... หนองไผ่ จังหวัด..... เพชรบูรณ์

- ๑. นาง มิ่งทอง อิ่มทองนิ
สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... 12 กันยายน 2562 เวลา..... 10.00 น.
- ๒. นาง เสริมศรี เจริญพันธ์
สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... 12 กันยายน 2562 เวลา..... 10.00 น.
- ๓. นาง พิมพ์ใจ กิ่ง
สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... 12 กันยายน 2562 เวลา..... 10.00 น.
- ๔. นาง อุดร ทองล้อม
สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... 12 กันยายน 2562 เวลา..... 10.00 น.
- ๕. นาง ดอกไม้ ทองขาว
สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... 12 กันยายน 2562 เวลา..... 10.00 น.
- ๖. นางศศิณี สมเสริญ
สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... 12 กันยายน 2562 เวลา..... 10.00 น.
- ๗. นางสาว ประมัตต์
สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... 12 กันยายน 2562 เวลา..... 10.00 น.
- ๘. นางศศิณี อัครผลา
สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... 12 กันยายน 2562 เวลา..... 10.00 น.
- ๙. นางศศิณี ไชยสิน
สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... 12 กันยายน 2562 เวลา..... 10.00 น.
- ๑๐. นางศศิณี อัครผลา
สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... 12 กันยายน 2562 เวลา..... 10.00 น.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์
 Elderly Health Care With Buddhist Principle in Elderly School of Phetchabun Province

โรงเรียน..... โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเมืองเก่า
 ตำบล..... เมืองเก่า อำเภอ..... เมืองเก่า จังหวัด..... เพชรบูรณ์

- ๑..... พจนานันท์ นิลใจ
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2562 เวลา 09.44 น.
- ๒..... พจนานันท์ นิลใจ
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2562 เวลา 09.44 น.
- ๓..... พจนานันท์ นิลใจ
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2562 เวลา 09.44 น.
- ๔..... พจนานันท์ นิลใจ
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2562 เวลา 09.44 น.
- ๕..... CEO. พิศนภะพร นิลใจ
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 ต.ค. 2562 เวลา 09.44 น.
- ๖..... นางสมมติ ธารรัตน์
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2562 เวลา 09.44 น.
- ๗..... นางสังข์ม จันทรัตน์กุล
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2562 เวลา 09.44 น.
- ๘..... นางมีชัย นิลใจ
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2562 เวลา 9.44 น.
- ๙..... นางทวิม อดิสรณ์
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2562 เวลา 9.50 น.
- ๑๐..... นาง อ. นิลใจ
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2562 เวลา 9.56 น.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์
Elderly Health Care With Buddhist Principle in Elderly School of Phetchabun Province

โรงเรียน โรงเรียนคุณพ่อคุณแม่ฟ้าหลวง
ตำบล บ้านหม้อ อำเภอ หล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์

- ๑. นางพรรณทิพย์ เกิดธา .
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เวลา ๘.๐๐ น.
- ๒. นายภักดิ์ วัฒนศิริ .
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เวลา ๘.15 น.
- ๓. นางกมลวรรณ นามนาค .
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เวลา ๘.30 น.
- ๔. นางเกศิณี ฤทธิชัย .
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เวลา ๘.45 น.
- ๕. นางประสิทธิ์ นามนาค .
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เวลา ๙.๐๐ น.
- ๖. นางโพธิ์ทอง พาอึ้ง .
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เวลา ๙.15 น.
- ๗. นายเปี่ยม วัฒนศิริ .
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เวลา 13.05 น.
- ๘. นายสมชาย สันทรเทียร .
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เวลา 13.๒๐ น.
- ๙. นายเด่น อิ่มแก้ว .
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เวลา 13.30 น.
- ๑๐. นายสมศรี นามนาค .
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เวลา 14.๒๐ น.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์
Elderly Health Care With Buddhist Principle in Elderly School of Phetchabun Province

โรงเรียน วังตรุดตาสีหิรินต์
ตำบล วังตรุดต อำเภอ หล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์

๑. นายสมนทรณ์ มนจา
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 พ.ย. 62 เวลา 07.30 - 08.00 ๗.
๒. นายสมเดช คงนภิญญา
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 พ.ย. 62 เวลา 08.10 - 09.00 ๗.
๓. นายศุภธาดา จิวะ
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 พ.ย. 62 เวลา 10.30 - 11.00 ๗.
๔. นายพายุ กุลเกษม
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 พ.ย. 62 เวลา 09.00 - 10.10 ๗.
๕. นายสมพล พรหมศรี
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 พ.ย. 62 เวลา 11.10 - 11.45 ๗.
๖. นางแสงอรุณ คงนภิญญา
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 พ.ย. 62 เวลา 08.10 - 09.00 ๗.
๗. นางคำพา หักจันทาร
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 พ.ย. 62 เวลา 12.00 - 12.30 ๗.
๘. นางพาข นวัญเดช
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 พ.ย. 62 เวลา 12.00 - 12.30 ๗.
๙. นางคามล กุลเกษม
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 พ.ย. 62 เวลา 09.00 - 10.10 ๗.
๑๐. นางจันทรรัตน์ เจริญใจ
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 พ.ย. 62 เวลา 12.40 - 13.10 ๗.

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ถนนพิทักษ์ อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลงานวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ตามที่ ข้าพเจ้า ดร. สราวุธย์ วิจิตรปัญญา และคณะ ได้รับอนุมัติจากสถาบัน วิจัยพุทธศาสตร์ ให้ดำเนินการทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ตามแนวพระพุทธศาสนา” ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลที่ได้รับจะไม่ส่งผลกระทบต่อท่านหรือองค์กรของท่านแต่อย่างใด เพราะจะนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ให้การสัมภาษณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติเป็นลำดับไป ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้การสัมภาษณ์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

.....

ดร. สราวุธย์ วิจิตรปัญญา และคณะ
อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

สำนักงานวิทยาลัย

โทร. ๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ถนนพิทักษ์ อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๒ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลงานวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ตามที่ พระปลัดพระพงศ์ ฐิตธมโม,ดร.และคณะ ได้รับอนุมัติจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ดำเนินการทำวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์” ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลที่ได้รับจะไม่ส่งผลกระทบต่อท่านหรือองค์กรของท่านแต่อย่างใด เพราะจะนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ให้การสัมภาษณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติเป็นลำดับไป ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้การสัมภาษณ์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

.....

(พระปลัดพระพงศ์ ฐิตธมโม, ดร.)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

สำนักงานวิทยาลัย

โทร. ๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒ มือถือ ๐๘-๙๒๗๑-๑๗๐๕

ภาคผนวก ค

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย
เรื่อง “การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุ
จังหวัดเพชรบูรณ์”

เก็บข้อมูลโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า

เก็บข้อมูลโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห่มเกล้า

เก็บข้อมูลโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก

เก็บข้อมูลโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก

เก็บข้อมูลโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง

เก็บข้อมูลโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง

เก็บข้อมูลโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ

เก็บข้อมูลโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ

เก็บข้อมูลโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดီး

เก็บข้อมูลโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตี้ว

เก็บข้อมูลโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย

เก็บข้อมูลโรงเรียนผู้สูงสร้างสรรคผู้สูงอายุตำบลช้างตะลูด

ภาคผนวก ง
รายชื่อผู้ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง “โรงเรียนผู้สูงอายุ: รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุ
ในจังหวัดเพชรบูรณ์”

๑. จ.ส.ต.พันพนา เหลลาสา. รับราชการ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๒. ดร.วิรัตน์ ฉัตรวิโรจน์. ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง. สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.
๓. นางกรีธา เกียรติณรงค์. นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.
๔. นางกุหลาบ แหยมนาค. ข้าราชการบำนาญ โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๕. นางเกศินี อุดพวย. ข้าราชการบำนาญ โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๖. นางเกษแก้ว น้อยละมุด. ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว. สัมภาษณ์, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๗. นางคำปสิวิ พิลา. ทำไร่ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.
๘. นางคำผ่าน แก้วจันทร์. การเกษตร โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๙. นางคำมล กุลเกี้ยว. การเกษตร โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๑๐. นางจันทร์รอน เจริญใจ. การเกษตร โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลข้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๑๑. นางดอกไม้ ทองยวง. ทำนา โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.
๑๒. นางตุ้ย พวงแก้ว. เกษตรกรรม นักเรียนผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า. สัมภาษณ์, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๑๓. นางถ่อง อินจันทร์. เกษตรกรรม นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๑๔. นางท้วม อ่อนโสม. ทำนา โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

๑๕. นางทองพูล เสนา. เกษตรกรรม นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๑๖. นางทองใส ชัยวรรณ. ทำไร่ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.
๑๗. นางทองใส มีมาก. ทำนา โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๑๘. นางทองใส สอนเฝ้า. ทำไร่ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.
๑๙. นางนีนยา บัวแดง. ข้าราชการบำนาญ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.
๒๐. นางบัวลอง จงธรรม. ทำไร่ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.
๒๑. นางบัวเลื่อน พาวงศ์. เกษตรกรรม โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๒๒. นางบุญมา จันทร์เต้อย. เกษตรกรรม นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย. สัมภาษณ์, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๒๓. นางประคอง อิมทองใบ. ทำนา โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.
๒๔. นางปิยะนันท์ ลาไชย. ข้าราชการบำนาญ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๒๕. นางเปี่ยม คำสิงห์. เกษตรกรรม นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย. สัมภาษณ์, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๒๖. นางผาย ขวัญต่อ. การเกษตร โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๒๗. นางพรรณทิวา เกิดชา. ข้าราชการบำนาญ โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๒๘. นางพรรัตน์ จันทรางศุ. ข้าราชการบำนาญ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.
๒๙. นางพวงมณี พวงคำ. รับจ้างทั่วไป โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

๓๐. นางพัชรินทร์ พรเจริญ. รับจ้างทั่วไป โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.
๓๑. นางพิมพ์พา จำรี. ทำนา โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัด เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.
๓๒. นางพีระจิตร เหมือนรักษา. ข้าราชการบำนาญ โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่ม สัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๓๓. นางไพรทอง พาอึ้ง. ทำนา โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๓๔. นางฟองจันทร์ คงคาน้อย. เกษตรกร โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๓๕. นางมะลิวัลย์ มโนขันธ. ข้าราชการบำนาญ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.
๓๖. นางระมัด โนนคำ. ข้าราชการบำนาญ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าอิบุญ อำเภอ หล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๓๗. นางละม่อม เทพวันดี. ข้าราชการบำนาญ โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๓๘. นางละมัย สาดา. นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.
๓๙. นางลำไพ คำโถม. เกษตรกรรม โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๔๐. นางลำไพ บุตรงาม. เกษตรกรรม โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๔๑. นางสมคิด ผุยเพชรพุย. เกษตรกรรม โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๔๒. นางสมบัติ มารอด. ทำนา โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๔๓. นางสมาน คนเกณฑ. เกษตรกรรม โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๔๔. นางสาว บุญคล้าย. เกษตรกรรม นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว, เมื่อ วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.

๔๕. นางเสีียม จันทรัตน์กุล. ทำนา โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๔๖. นางเสริมศรี เจริญพุดิ. ทำนา โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.
๔๗. นางเสีียง จิตรเสีียม. ทำไร่ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.
๔๘. นางแสงอรุณ คงปัญญา. การเกษตร โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๔๙. นางหลอ พรหมเมือง. เกษตรกร โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๕๐. นางอุตร ทองย้อย. ทำนา โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.
๕๑. นายกรีธา เกียรติณรงค์. เกษตรกรรม โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.
๕๒. นายจำเนียร บุญสิงห์. ข้าราชการบำนาญ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.
๕๓. นายจिरพงษ์ รักษาบุญ. ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.
๕๔. นายชำนาญ อบดิน. เกษตรกร โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๕๕. นายถวัลย์ แก่นชา. ข้าราชการบำนาญ โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๕๖. นายทรงเดช สอนสุภาพ. ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่ผู้สูงอายุสร้างสุขตำบลบึงคล้า. สัมภาษณ์, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๕๗. นายทองเลื่อน บุตรงาม. ข้าราชการบำนาญ นักเรียนโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตีว. สัมภาษณ์, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๕๘. นายทองเสียน บุตรงาม. ข้าราชการบำนาญ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตีว อำเภอหล่ม สัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๕๙. นายทุน แสนใจ. ทำนา โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.

๖๐. นายพนัญช์ ลาไชย. ข้าราชการบำนาญ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๖๑. นายนพรัตน์ ลาไชย. ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๖๒. นายบุญทัน กำจัด. ทำนา โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๖๓. นายบุญมา จันทร์เต้อย. ทำนา โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๖๔. นายบุญเลี้ยง สายจันทร์ย่น. ทำไร่ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.
๖๕. นายประยูร กลมจันทร์. ทำไร่ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.
๖๖. นายประสิทธิ์ อุบล. ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด. สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๖๗. นายเปี่ยม คำสิงห์. ทำนา โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๖๘. นายพ่าย กุลเกี้ยว. การเกษตร โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๖๙. นายมนัส พรหมศิริ. การเกษตร โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๗๐. นายรัมย์ คำดี. ทำไร่ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.
๗๑. นายละม้าย สงดา. รับจ้างทั่วไป โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลลำสัก อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.
๗๒. นายศักดิ์ดา จีเวิน. การเกษตร โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๗๓. นายสง่า โสมกา, ทำนา โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลปลั่ง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๗๔. นายสนธยา ดีพรมมา. ทำนา โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.

๗๕. นายสมชัย จันทรมินทร์. ข้าราชการบำนาญ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.
๗๖. นายสมเดช คงปัญญา. การเกษตร โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๗๗. นายสมบูรณ์ กันหา. ข้าราชการบำนาญ ครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมืองตำบลบ้านหวาย. สัมภาษณ์, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๗๘. นายสมบูรณ์ อนุจร. การเกษตร โรงเรียนผู้สูงอายุสุขสันต์ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๗๙. นายสมพงษ์ รอดถนอม. เกษตรกร โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบ่งคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๘๐. นายสมยีน ทองสุข. ค้าขาย โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.
๘๑. นายสมศรี บุญสารี. ทำนา โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๘๒. นายสมัย เสาสิน. ทำนา โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.
๘๓. นายสวัสดิ์ บุญเสริม. ทำนา โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.
๘๔. นายสว่าง บุญคล้าย. เกษตรกรรม โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๘๕. นายสหัส ยอดคำ. เกษตรกรรม โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๘๖. นายสี สาพู. เกษตรกรรม โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๘๗. นายสุรินทร์ คำหล่อ. ทำไร่ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.
๘๘. นายสุวรรณ ตาเดช. เกษตรกรรม โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านดิว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๘๙. นายแสง อ่อนเมือง. ทำไร่ โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างสรรค์ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒.

๙๐. นายหน่อ อินแนน. ทำนา โรงเรียนผู้สูงอายุลูกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.
๙๑. นายหรั่ง ศรีมังกร. ทำนา โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒.
๙๒. นายหลอด จียอง. ทำนา โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๙๓. นายเหลือ เพชรประทุม. เกษตรกรรม นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนสร้างสุขตำบลบึงคล้า. สัมภาษณ์ , ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒.
๙๔. พันโทอำนาจ พุฒกลาง. ข้าราชการบำนาญ นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหล่มสัก. สัมภาษณ์, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๒.

ภาคผนวก จ

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ ว. ๑๘๙/๒๕๖๑

ชื่อโครงการ โรงเรียนผู้สูงอายุ: รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัด
เพชรบูรณ์

แผนโครงการ พระมหาธนกร กิตติปัญญา, ผศ.ปัญญา กัญภัย

คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

โทรศัพท์ ๐๙-๙๕๖๒๙-๔๕๘๒ Email: thanagorn.s@hotmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญ

การวิจัยเรื่อง “โรงเรียนผู้สูงอายุ: รูปแบบ และกระบวนการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์” เกิดขึ้นจากความสนใจที่จะศึกษาเพื่อจะทราบสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ การนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา และผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ ตามนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุและจะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความสุขสงบทั้งด้านภาวะสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตใจซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาและการดูแลผู้สูงอายุของตนเองให้ถึงพร้อมในทุกด้านขณะที่อยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุจนสามารถพึ่งตนเองได้บ้างตามสมควรและเกิดการยอมรับสภาพความเป็นจริงของชีวิตให้ถึงความดับทุกข์ทางกายและทางจิตใจซึ่งจะทำให้การมีชีวิตในช่วงเวลาที่เหลืออยู่เพื่อเป็นการพักผ่อนปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมก่อให้เกิดความสงบสุขแก่ผู้สูงอายุเองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติ

วัตถุประสงค์โครงการ

๑. การดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

๒. การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

๓. การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษา กลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง ๘ แห่ง มีสาเหตุและสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน ด้วยบริบทและแนวคิดของผู้สูงอายุแต่ละโรงเรียน แต่ละท่านได้พูดถึงสาเหตุและสภาพปัญหาที่ผู้สูงอายุอยากเข้ามาเรียน คืออยากมีความรู้ อยากมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย อยากมีเพื่อน อยากมีวิชาชีพทำกับเพื่อน ๆ เพื่อคลายเหงาและ ซึมเศร้าของผู้สูงอายุเอง

ผลการศึกษา กลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง ๘ แห่ง คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ออกไป แต่ส่วนมากในอยู่หัวข้อธรรมทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้ คือ ไตรสิกขา ๓ ภavana ๔ อายุส ธรรม ๕ อิทธิบาท ๔ สปัายะ ๗ โพชฌงค์ ๗ หลักธรรมทั้งหมดผู้สูงอายุนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต ของตนเองที่แตกต่างกันออกไป

ผลของการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตาม แนวพระพุทธศาสนา เป็นลักษณะองค์รวม ดุลยภาพทั้งกายและใจ มีจุดเด่นด้านคุณธรรมคือการ พึ่งตนเอง ให้การดูแลด้วยความกตัญญู มีเมตตา และความเอื้ออาทร คือพยายามให้ผู้สูงอายุสามารถ ดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยพึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุดและมีความสุขกายสบายใจในบั้นปลายของชีวิต ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขความพอใจตามอัตภาพ สามารถทำประโยชน์ทั้งต่อตนเองต่อ ผู้อื่น ต่อชุมชนและต่อสังคมองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณา การ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ดังนี้

๑) การวางแผน (Plan) ได้แก่ นโยบายการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ มีการขับเคลื่อนจาก ระดับกระทรวง สู่ระดับท้องถิ่น ให้เป็นตำบลสุขภาวะดีแห่งวิถีพุทธ ในลักษณะใหม่ (New Social to Buddhist Movement : NSBM) การกำหนดบทบาทพร้อมในการแก้ไขปัญหาสุขภาพของชุมชนการ จัดทำแผนมีความครอบคลุมและบูรณาการ งบประมาณเพียงพอ

๒. การปฏิบัติ (Do) กระบวนการปฏิบัติการจัดการสุขภาพ ทั้งด้านการส่งเสริม การป้องกัน การสร้างสุขภาพโดยชุมชนและท้องถิ่น มีความยืดหยุ่น การดำเนินงานเป็นไปตามแผน และ หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ ผู้สูงอายุที่ ช่วยเหลือตนเองได้ดีจะดูแลสุขภาพตนเอง ตามแบบพึ่งตนเอง หรือหลักการทางสายกลาง การไม่ ประมาทปฏิบัติตามหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ด้วยทาน ศีล ภavana

๓. การตรวจสอบ (Check) โดยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งดี ๆ ในการพัฒนาและต่อยอดความสำเร็จของการพัฒนาระบบสุขภาพชุมชนและนวัตกรรมด้านสุขภาพ พบว่า ด้านจิตใจ อยู่ในระดับดี ด้านสุขภาพกาย ด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับกลางๆ โดยภาพรวมอยู่ในระดับกลาง ๆ เมื่อพิจารณาคุณภาพชีวิตจำแนกตามอายุ พบว่า คะแนนคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีแนวโน้มลดลงในขณะที่มีอายุมากขึ้นและแบบวัดความเครียดของผู้ดูแล พบว่าอยู่ในระดับสูง

๔. การปรับปรุง (Act) มีการประชุมสัญจรประจำเดือน ปรับปรุงการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยท้องถิ่น องค์กรภาคีเครือข่าย มีความชัดเจน และประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม และผู้สูงอายุมีศรัทธา ความเชื่อในคำสอนของพระพุทธศาสนา ชุมชนมีการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา มาใช้ในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานทางสายกลาง และความพอเพียง

จากผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๘ แห่ง มีปัญหาอุปสรรคที่แตกต่างกันออกไปด้วยบริบทของแต่ละโรงเรียน สาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุจะพูดถึงอยากมีสุขภาพที่ดี มีเพื่อนและที่สำคัญคืออยากมีการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตน เพื่อเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุเองคลายความเหงา ตลอดจนสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง โดยเฉพาะเรียนวิชาธรรมะกับพระที่มาสอนบ้างในบางชั่วโมง ตลอดจนได้รับความรู้ใหม่ ๆ จากเพื่อน ๆ ครูอาจารย์ที่สอน เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตัวเองได้

สรุปผลการศึกษาดูแลสุขภาพผู้สูงอายุตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ จากความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุทั้งชายและหญิง ทั้ง ๘ แห่ง มีสาเหตุและสภาพปัญหาที่แตกต่างกันออกไปตามแนวความคิด หลักธรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตแตกต่างกัน การวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไปตามแนวคิดของผู้สูงอายุ ส่วนปัญหาต่าง ๆ และอยากให้ผู้วิจัยช่วยแก้ไขปัญหาคือ ให้ช่วยแก้ปัญหาด้านงบประมาณเพราะงบประมาณไม่มีเพียงพอสำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ มีครูทำการสอนที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น ให้มีหลักสูตรผู้สูงอายุที่ได้มาตรฐาน อยากให้มีพยาบาลเข้ามาช่วยรักษาเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนอยากให้พระสงฆ์เข้ามาช่วยพัฒนาจิตใจของผู้สูงอายุให้มากขึ้น ทั้งหมดเป็นปัญหาและให้ช่วยแก้ไขของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์ สามารถนำชุดความรู้ สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ในการเรียนการสอนรายวิชาต่าง ๆ เช่น พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน และพระพุทธศาสนากับการวิจัยชั้นสูง ทั้งในระดับปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

๒) กิจกรรมด้านการพัฒนาการของโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถพัฒนาเป็นโครงการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนผู้สูงอายุสามารถนำผลการวิจัยไปสะท้อนแก่องค์กรบริหารส่วนตำบลและท้องถิ่น และเทศบาลและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาและสนับสนุนการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ได้

๓) กิจกรรมด้านวิชาการ มีการอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ มีการพัฒนาทักษะในการวิจัยให้กับทีมงานวิจัยในครั้งนี้ มีการศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔) อาจารย์ นักวิชาการ นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และครูอาจารย์ตามสถานที่ต่าง ๆ ให้ความสนใจและนำข้อมูลการวิจัยไปพัฒนากิจกรรมในพื้นที่ของตนเอง เช่น การสอนในคาบเรียนการเข้าถึงมวลชน การพัฒนาเครือข่ายในเขตรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน

๕) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ องค์กรศาสนา ภาคเอกชน และนักปฏิบัติธรรม ได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะต่อการเรียนรู้ในโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษา ในโรงเรียนของตนเอง

๖) การประชาสัมพันธ์

ตีพิมพ์บทความวิชาการทางวารสารทางวิชาการ มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทางอินเทอร์เน็ต และเว็บไซต์วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

ประวัติผู้วิจัย

๑.ประวัติหัวหน้าแผนงานวิจัย

- ชื่อ : พระมหาธนกร กิตติปัญญา/สร้อยศรี
Phramaha Thanakorn kittipanyo/soisri
- เกิด : -
- สถานที่เกิด : โรงพยาบาลพระปกเกล้าจันทบุรี
- การศึกษา : นักธรรมเอก สำนักเรียนวัดใหม่ จังหวัดจันทบุรี
: เปรียญธรรม ๔ ประโยค สำนักเรียนวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์
จังหวัดฉะเชิงเทรา
: ศศ.บ. (รัฐศาสตร์ ๒๕๒๘) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
: พธ.บ. (๒๕๕๖) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (เกียรตินิยม อันดับ ๑)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
: พธ.ม. (๒๕๕๗) สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ มจร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำ หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง
เพชรบูรณ์
: คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา
- สถานที่ทำงาน : วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์ วัดไพธสณฑ์ศักดิ์ดาราม ๙๑
ถ.พิทักษ์ ต.หล่มสัก อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐
โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๔๕๘๒
- สำนักงาน : โทร.๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒

๒.ประวัติผู้ร่วมวิจัย

- ชื่อ** : ผศ.ปัญญา กันภัย
Assistant professor Panya Kanphai
- การศึกษา** : นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนคณะจังหวัดขอนแก่น ปี พ.ศ.๒๕๒๙
: เปรียญธรรม ๗ ประโยค ปี พ.ศ.๒๕๓๖
: พธ.บ. สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๓๘
: M.A. สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมัทราส (Madras University)
พ.ศ. ๒๕๔๐
- ตำแหน่งปัจจุบัน** : อาจารย์ประจำ หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง
เพชรบูรณ์
: คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา
: เลขานุการ คณะกรรมการประจำวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์
: คณะอนุกรรมการบริหารงานบุคคล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์
- สถานที่ทำงาน** : วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์ วัดไพรสณฑ์ศักดิ์ดาราม ๙๑
ถ.พิทักษ์ ต.หล่มสัก อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐
- สำนักงาน** : โทร.๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒